

Eerste druk © 2015 Krijn van der Heijden, Vorden

www.krijnvanderheijden.nl

Omslagfoto: ontleend aan de openbare website van de gemeente Maasdriel

Deze uitgave verschijnt als E-book in de formaten PDF en EPUB. Zij mag voor eigen gebruik zonder voorafgaande toestemming worden gedownload en gekopieerd, mits onder nadrukkelijke vermelding van de naam van de auteur, Krijn van der Heijden.

Uitgave in boekvorm is alleen toegestaan met toestemming van de auteur, die alle rechten ten aanzien van nadrukken, verfilming etc. behoudt.

INTEGER

roman

een niet-fictieve fictie

Krijn van der Heijden

Nederland is een democratische rechtsstaat.

Dat begrip draagt uitdrukkelijk het element van integriteit in zich.

Een overheid kan niet én rechtsstaat zijn én niet-integer.

Een niet-integer overheid kan de rechtsorde niet handhaven.

De overheid is óf wel óf niet integer. Een beetje integer kan niet.

Uitgesproken door de Minister van Binnenlandse Zaken, mevrouw Ien Dales, tijdens het jaarcongres van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten 1992 in Apeldoorn

Proloog: Anderhalf jaar later – februari 2014

De jonge spreekster opent haar inleiding met een grapje. ‘Een beetje integer kan niet. Net zo min als je een béétje zwanger kunt zijn.’ Ze wacht even op het effect bij haar toehoorders, en vervolgt: ‘je bent óf wel óf niet integer. Zo simpel is het.’

Alsof zij het zelf heeft bedacht, maar ik weet dat zij iemand napraat. Ik had gehoopt en verwacht dat het denken over integriteit na meer dan twintig jaar iets verder zou zijn gekomen.

Ik zit in de fraaie vergaderruimte van een chic hotel even onder Nijmegen. Natte sneeuw waait tegen de ramen, maar binnen is het warm en knus. Rondom is er een hoge eikenhouten lambrisering, er staan ouderwetse massief houten tafels met pluchen kleedjes en comfortabele houten stoelen met dikke zitkussens. En als contrastelement, om te laten zien dat dit hotel echt wel met zijn tijd meegaat, hangen er plasmaschermen van anderhalve meter breed aan wand, waarop de tekst staat die zojuist werd uitgesproken.

Mijn gedachten vliegen door de tijd, weg uit de zaal waar ik met een stuk of vijftig andere overheidsprofessionals een minisymposium over integriteit bijwoon. Ik ben terug in 1992. Jeetje, zo lang werk ik al in de sfeer van de lagere overheden. Ik was toen beleidsmedewerker op de afdeling Algemene Zaken in Doetinchem en ik mocht met de secretaris mee naar het VNG-congres. Een privilege dat mij werd verleend omdat ik naast mijn baan rechten studeerde aan de Open Universiteit. De secretaris zag in mij een “high potential”. En ook omdat het congres in Apeldoorn plaatsvond, niet te ver weg, zodat we niet hoefden te overnachten. Trouwens, het bijwonen van de Jaarvergadering van de VNG was gratis.

Ik herinner me de beroemd geworden toespraak van de toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken, wijlen Ien Dales. Ik was erbij toen ze de oneliner “een beetje integer kan niet” uitsprak.

En ik weet nog dat ik direct al, terwijl zij haar toespraak nog nauwelijks had beëindigd, dacht: dit is een simpele voorstelling van zaken. Té simpel.

De spreekster tovert met veel aplomb een praktijkvoorbeeld op het digitale scherm. ‘Stel je voor,’ zegt ze, ‘dat een raadslid bestuurslid is van de voetbalvereniging, en de raad moet een besluit nemen over de jaarlijkse subsidie. Zou hij dan mogen meestemmen of zou hij de raadzaal moeten verlaten?’

Ik moet oppassen dat ik niet geïrriteerd raak van deze mevrouw. Dit is helemaal geen vraag. De Gemeentewet is daar volstrekt duidelijk over: alleen als de jaarrekening van zijn vereniging door de raad wordt vastgesteld mag een raadslid niet meestemmen. Er is tegenwoordig trouwens vrijwel geen enkele gemeenteraad meer die besluiten neemt over subsidies van verenigingen. Dat doen de colleges. Laat staan dat de raad de jaarrekening van een vereniging vaststelt. En als je als raadslid vindt dat je wegens mogelijke belangenverstrengeling niet mag meestemmen, dan hoef je de vergaderzaal helemaal niet te verlaten. Je kunt gewoon blijven zitten en een stemverklaring afleggen. Deze mevrouw weet niet goed waar zij het over heeft.

Terwijl ik dit denk, realiseer ik me dat het natuurlijk helemaal niet gaat over de gemeentewet. Of over welke wet ook. Het is mijn beroepsdeformatie die met mij aan de haal gaat!

Ik schud de irritatie van me af, ontspan me en moet glimlachen. Tenslotte ben ik hier voor mijn plezier. En voor het werk, natuurlijk. Ik doe niet mee aan de korte discussie die volgt. Mijn aandacht voor de spreekster is weg. Ik bedenk hooghartig dat ik wellicht beter zelf voor de zaal had kunnen staan. Want in mijn dagelijkse praktijk als adviseur van gemeenten kom ik nog wel andere voorbeelden van integriteit tegen. Situaties waarin niet zo gemakkelijk is uit te maken of je integer bent of niet. In elk geval is het begrip integer niet zo zwart-wit als destijds mevrouw Dales en nu weer deze spreekster beweren.

Ik denk aan mijn belevenissen als adviseur en waarnemend gemeentesecretaris van de gemeente Leebrugge. Gebeurtenissen in de zomer van twee jaar terug. Onuitwisbaar in mijn geheugen gegrift. Die klus zette mijn professionele leven, en in zekere mate ook mijn privéleven, op zijn kop. Het was een opdracht, een mooie opdracht, die Grootveld Mudde bv, het bedrijf waar ik werk, veel geld heeft opgeleverd. Leebrugge. Zomaar een gemeente in het westen van het land.

Intussen ben ik er wel zo'n beetje overheen, ik heb er nog net geen blijvend trauma aan overgehouden.

1

Het belangrijkste heeft men nog niet opgenomen bij De Rechten van de Mens: het recht op eenzaamheid.

Hans Kudzus, Duits schrijver en aforist 1901-1977

Maandag 25 juni 2012

Ik vroeg me af wat ik hier eigenlijk deed. Met een gangetje van tachtig kilometer per uur toerde ik over een eindeloze, kaarsrechte weg langs een kanaal, met om de paar kilometer een ophaalbrug eroverheen. Er stond lintbebouwing langs de weg en daarachter was een open ruimte zo ver als je kon kijken. Een soort Drentse Hoofdvaart, maar dan veel langer en in Duitsland. Mijn routeplanner zei dat ik me langs het Splittingkanaal in de richting van de stad Papenburg bevond.

Met behulp van een klassieke CD probeerde ik tijdens de rit mijn gedachten af te leiden. Maar dwars door de muziek van Vivaldi heen drong zich het absurde van deze tocht aan mij op. Wat dacht ik eigenlijk te gaan ontdekken? Alleen maar afgaand op mijn intuïtie was ik vanmorgen hierheen vertrokken. Het liep nu tegen half twaalf. Eigenlijk had ik op deze maandagmorgen als waarnemend gemeentesecretaris achter mijn bureau op het gemeentehuis van Leebrugge moeten zitten. Alleen had ik vanmorgen het gevoel gehad dat ik de andere kant op moest rijden. Een ingeving, iets paranormaals misschien? Ik wist het niet. Ik dacht voordat ik naar Leebrugge vertrok: wat een toeval, geen externe afspraken vandaag, dat moet vast zo zijn. Feit is dat ik Papenburg op de routeplanner heb ingetypt en het onbekende ben ingedoken.

Met mijn mobiele telefoon, handsfree via Bluetooth, belde ik Minke, mijn levenspartner, en vertelde haar waar ik zat. Ze nam op terwijl ze een tussenuur in de zon doorbracht. Zij was stomverbaasd toen ze hoorde dat ik niet op mijn werk was. Want vanmorgen toen ik met een kus voor vier dagen afscheid van haar nam om naar Leebrugge te rijden, wist ik nog niet dat de dag zo zou verlopen.

Ik belde ook even met mijn collega Aninda de Valk. Zij zat tot over haar oren in het project voor de gemeente Leebrugge waar wij mee bezig waren. Ik vertelde haar dat ik op zoek was naar Daniël van Bruggen, de burgemeester van Leebrugge. Die leek sinds een paar weken van de aardbodem te zijn verdwenen. Ik bekende haar dat ik vanmorgen op de stoep voor mijn huis, terwijl ik naar de auto liep, plotseling een ingeving kreeg, die ik volkomen impulsief was gevolgd. Ze moest om me lachten.

‘God, Rank, dat jij zo iets doet. Zo rationeel als je altijd bent. Maar ik wens je succes. Wie weet lukt jou wat de politie niet lukt.’

‘Hoezo de politie,’ reageerde ik. ‘Breek me de bek niet open. Die is al lang gestopt met zoeken omdat ze ervan uitgaan dat hij niet meer leeft.’

In de stad Papenburg was het rond het middaguur rustig. De richtingborden ‘Stadtmitte’ leidden me rechtstreeks naar een parkeerterrein in het centrum. Ik sloot de auto af, stak een weg over en tot mijn verrassing liep ik opeens langs een sprookjesachtig mooi kanaal dat midden door het stadscentrum liep, het Hauptkanal. Je kon eraan zien dat Papenburg een oude veenkolonie is. Aan weerszijden van het water lag een kade met klinkers en grote bomen, waaraan de winkels lagen. Om de honderd meter was er een brug. In het kanaal lagen diverse historische zeilschepen die er door de stenen bruggen onmogelijk naartoe gevaren konden zijn. Het zag er lommerrijk uit.

Ik onderdrukte de neiging om de toerist uit te hangen. Aan het eind van de gracht lag een prachtige blauw met wit geschilderde klipper langs de kade, met twee masten en een enorme boegspriet, waarin de VVV bleek te zijn gehuisvest. Recht ertegenover bevond zich achter een gazon de trots van Papenburg, het Rathaus, een barok aandoend gebouw uit het begin van de vorige eeuw. Hierin bleken diverse gemeentelijke diensten te zijn gevestigd. Ik wandelde om het gebouw heen en meldde me bij een balie. De jonge vrouw die het glazen loketraam opzij schoof had vermoedelijk lunchpauze, want ze moest eerst haar mond leegeten voordat ze mij te woord kon staan. Toen ik vertelde waar ik voor kwam, begon ze met op te merken dat ik bij de verkeerde afdeling was. Ik was hier bij sociale zaken, zei ze, en ze stond op het punt om het raam weer dicht te schuiven. Maar opeens herinnerde zij zich blijkbaar haar rol als publieke dienstverlener, corrigeerde zichzelf en ging voor mij naar een collega, op zoek naar het adres van een recreatiepark in aanleg dat ik haar beschreef. Het kostte kennelijk enige

moeite, maar na een poosje kwam ze terug met de gevraagde informatie. Ze sloot het loket en ging verder met haar boterham.

Vanuit mijn beroep als adviseur van gemeentelijke overheden dacht ik: wat een service, daar kunnen veel Nederlandse gemeenten een puntje aan zuigen.

Ik kocht een belegd broodje dat ik aan de rechteroever van het Hauptkanal op een bankje in de schaduw opat. Ik merkte aan mezelf dat ik behoorlijk begon te twijfelen aan deze missie. Opeens had ik niet meer zoveel haast. Want wie weet maakte ik me belachelijk. Waarop was mijn ingeving eigenlijk gebaseerd? Alleen maar op een terloopse opmerking van de gemeentesecretaris van Leebrugge, Louis Dijssel. Die had mij verteld dat de burgemeester privébelangen had in een recreatiepark in de omgeving van Papenburg.

‘Dat is een gemeente in het Duitse Ostfriesland, waarmee Leebrugge vriendschapsbanden onderhoudt. Het gaat om een bouwproject dat nog in ontwikkeling is. De burgemeester schijnt er financieel nogal diep in verwickeld te zijn,’ aldus Dijssel, ‘en dat terwijl de markt voor recreatiebungalows stagneert.’ Ik kon hem niet om meer details vragen, want hij lag op de afdeling intensive care van een ziekenhuis, na een stom fietsongeluk.

Financiële zorgen, dus. Maar zou dat de reden zijn van zijn verdwijning? Ik kon het me haast niet voorstellen. Ook al zou het hem ongeveer een miljoen kosten – dat was volgens de secretaris de orde van grootte – dan was dat toch nog geen reden om alles uit je handen te laten vallen en in het niets te verdwijnen? Een burgemeester, nota bene. Die heeft grote verantwoordelijkheden ten opzichte van zijn gemeente en zijn burgers. Die moet er gewoon zijn. Burgemeester Van Bruggen had zich zelfs niet afgemeld. Eén van de wethouders fungeerde al weken als locoburgemeester.

Ik wist niet goed wat ik ervan denken moest. De laatste keer dat ik de burgemeester had ontmoet tijdens een workshop met het college van burgemeester en wethouders van Leebrugge, was hij niet in zijn gewone doen geweest. Hij was overprikkeld, zou ik zeggen. Depressief, misschien wel. Hij was boos weggelopen uit de workshop. Een paar dagen later had hij na zijn werkdag het gemeentehuis verlaten en is daarna door niemand meer gezien.

Ik gooide de papieren zak in een afvalbak en liep terug naar de auto.

De routeplanner in mijn auto bleek het adres dat ik op het Rathaus had gekregen niet te kennen. Gelukkig had ik een iPad met internetverbinding bij me. Google Maps kende de straat wel. Ik krabbelde de route op een stuk papier en ging op weg.

Het bungalowpark in wording bleek een flink eind van de stad verwijderd te zijn. Ik volgde een doorgaande route naar het zuidoosten, vond na enig zoeken een tamelijk smalle zijweg en nam na een aantal kilometers op een splitsing de linker route. De straat die ik zocht bleek een zandpad te zijn. Een heel eind verderop, verscholen tussen de bossen stuitte ik op een houten hek rondom een terrein waar bouwactiviteiten waren. Ik stopte de auto en stapte uit. Achter het hek zag ik een groot stuk land waar het bos was gekapt. Hier en daar stonden stenen vakantiebungalows in verschillende stadia van bouw. Het grootste deel van het terrein lag er echter nog kaal bij. Er werd wel gewerkt. Ik zag mannen lopen, een shovel, een bouwkraan en een stuk of wat vrachtwagens. Waar ze bezig waren hingen stofwolken.

Ik verstopte mijn tas met elektronische apparatuur achterin de auto en sloot zorgvuldig af. Eerlijk gezegd was ik met mijn lichte zomerpak niet gekleed op deze onderneming. De junizon scheen onbarmhartig op mijn hoofd en ik begon al snel te zweten. Zonder al te veel schade aan mijn broek te veroorzaken klom ik over het hek en wandelde op mijn gemak langs de rand van het terrein naar het gedeelte waar de huisjes stonden. Niemand hield mij tegen of leek zelfs maar notie van mij te nemen.

Mijn theorie, de ingeving van vanmorgen, was dat de burgemeester zich in een van “zijn” huisjes kon hebben verstopt. Ik zag nu dat dit er dan hoogstens drie konden zijn, want de bouw van een stuk of vijf andere huisjes, verderop, was nog lang niet ver genoeg om ze bewoonbaar te laten zijn. Bij het eerste huisje gluurde ik door de ramen naar binnen. Er stonden bouwmaterialen opgeslagen en de woonkamer en de slaapkamers waren verlaten. In het tweede huisje waren twee bouwvakkers in rode T-hirts met het logo van hun bedrijf bezig met het installeren van het sanitair. Ze merkten me niet op. Ik liep naar het derde huisje en gluurde opnieuw door de ramen. Deze bungalow leek zo goed als klaar te zijn. De open haard in de woonkamer zat erin en in de slaapkamers zag ik plafondlampen en inbouwkasten. De badkamer kon ik niet zien, want er zat ondoorzichtig glas in het raam.

Het huisje leek verlaten. Ik voel aan de voordeur, maar die zat op slot. Ik liet me zakken op een stapeltje pallets dat in de schaduw achter het huisje stond en zuchtte van teleurstelling. Inderdaad, ik was mezelf belachelijk aan het maken. Achteraf had ik er spijt van dat ik Minke en Aninda had verteld waar ik was. Deze hele onderneming had ik beter niet wereldkundig kunnen maken. Ik tastte naar mijn autosleutels in de zijzak van mijn colbert.

Op mijn mobiele telefoon was het kwart voor twee. Ik kwam overeind en liep nog een keer om de bungalow heen. Toen viel mijn oog op een schuurtje van geïmpregneerd hout dat aan het einde van een tegelpad achter de bungalow stond. De deur van de opslagruimte was gesloten. Terwijl ik er heen liep, ging mijn hart sneller kloppen. Op het moment dat ik de deur van het schuurtje open deed rook ik dat er iemand binnen moest zijn. Een schrale, zure transpiratiegeur. Ik gluurde naar binnen. Een ogenblik moesten mijn ogen aan het donker wennen. Vervolgens zag ik een tafereel dat ik niet gauw zal vergeten.

In een flits schoten mij de legendarische woorden van journalist Stanley te binnen, ‘*doctor Livingstone, I presume?*’, toen deze in de binnenlanden van Afrika de beroemde ontdekkingsreiziger had gevonden. Maar ik zei niet: ‘*Burgemeester Van Bruggen, veronderstel ik?*’ tegen het hoopje mens dat ik op een krat in een hoek van de halfduistere ruimte zag zitten. Ik was sprakeloos. Hij was het zeker, maar hij had een baard vaneen paar weken. Zijn haar zat in de knoop. Hij droeg nog zijn grijze burgemeesterspak, maar geen stropdas meer. Kleren die vermoedelijk al die tijd niet waren gewassen. Om hem heen lagen lege waterflessen en verpakkingen van voedsel verspreid. Hij was sterk vermagerd. Volkomen ontluisterd.

Wat ik zag deed me nog het meest denken aan de beelden van het Amerikaanse leger toen ze Saddam Hussein als een dakloze zwerver in een Irakese kelder aantroffen.

Politiek is een spel, en ik probeer het goed te spelen.

Joop den Uyl, politicus en minister-president

Vorig jaar – voorjaar 2011

Leebrugge is een gemeente in het westen van het land. Zij omvat een plattelandsgebied dat als een goed beschermde vesting verborgen ligt, midden in de drukke en overvolle Randstad. Als je er doorheen fietst, dan realiseer je je dat er nog stukjes zijn die je herinneren aan hoe het ooit in de hele Randstad moet zijn geweest, voordat de verstedelijking toesloeg. In de tijd dat achter het ongerepte duinlandschap de geestgronden met bloeiende tulpen en narcissen lagen. Toen er nog geen vierbaans snelwegen waren aangelegd die Den Haag en Amsterdam met elkaar verbinden, waarover iedere dag tienduizenden automobilisten in lange trage rijen proberen hun bestemming te bereiken. Vanouds was het een uitgestrekt, vrijwel aaneengesloten bloembollengebied. Een aaneenschakeling van percelen met het vrolijk gekleurde voorjaarsgoud, waarin op regelmatige afstanden karakteristieke bollenschuren stonden. In de dorpen woonden landarbeiders in schamele huizen en de bollenbazen in hun kapitale villa's. Rijke kerken en invloedrijke predikanten hielden de sociale orde en het klassenevenwicht in stand.

Maar in de loop der jaren zijn de woonbuurtjes uitgebreid, hebben er zich inwoners genesteld die de steden waren ontvlucht. Er kwamen nieuwbouwwijken waaraan de bollenvelden ten slachtoffer vielen. Herenwegen, die over de zandruggen in het zompige land waren aangelegd, veranderden in straatwegen en later in asfaltbanen. Er kwamen winkelcentra en industrieterreinen.

In dit ontwikkelingsgeweld heeft het dorp Endepoel zich wonderwel weten te handhaven als een groene oase. Het dorp is aan de noordzijde rijk bebost. Aan de oostzijde bevindt zich het plassengebied, dat ooit is overgebleven na de inpoldering van de Haarlemmermeer, plassen die geflankeerd werden door uitgestrekte polders die uit weiland bestonden. Dit plassengebied is vanouds het domein van watersporters, waar Endepoel economisch jarenlang van profiteerde.

Het dorp Ter Leede was groter dan Endepoel. Het was gedurende vele jaren een centrum van de bloembollencultuur, wat nog te zien is aan het aantal overgebleven bollenschuren. De concurrentie vanuit andere delen van het land veroorzaakte echter een leegloop van bloembollenbedrijven, zodat het gemeentebestuur zich op de handel en industrie ging richten. Ter Leede werd allengs stedelijker. Er verrezen woonwijken op plekken waar nog maar enkele tientallen jaren eerder de narcissen en tulpen stonden te bloeien. Op een dag kwamen politici op de gedachte dat de twee gemeenten te klein waren en maar moesten worden samengevoegd.

In de aanloop naar de dreigende herindeling van de gemeenten Ter Leede en Endepoel ontstonden er in de beide dorpen diverse actiegroepen. Allemaal hadden ze het zelfde doel, namelijk te knokken voor het behoud van de bestuurlijke zelfstandigheid van hun gemeente.

Welzijnswerker Barend Landman uit Endepoel ontpopte zich in die periode als natuurlijk leider. Hij bezat de gave van het woord en had een betrouwbare uitstraling. Hij wist daarmee veel Endepoelse inwoners achter zich te krijgen. Al zijn vrije tijd – en vermoedelijk ook de nodige uren van zijn werkgever, een grote Leidse welzijnsstichting – besteedde hij aan het behartigen van wat hij als het Endepoelse belang beschouwde.

Al snel raakte hij ook in Ter Leede bekend. Hoewel er vanouds een gezonde rivaliteit tussen de plaatsen bestond, wist hij de burgers van de beide gemeenten ervan te overtuigen dat er in dit opzicht sprake was van een gezamenlijk belang. Op zeker moment organiseerde hij een bijeenkomst onder het motto ‘Herindeling gaat niet werken’ en zag daarmee kans om de verschillende initiatieven bij elkaar te brengen.

Naarmate echter duidelijker werd dat de provinciale politiek de samenvoeging echt wilde doorzetten, en dat gemeentelijke herindeling dus onontkoombaar was, veranderde Barend Landman van strategie. Zijn boodschap luidde nu simpelweg: als we dan toch gedwongen worden om één gemeente te worden, laten we dan als slachtoffers onze krachten bundelen.

Barend Landman richtte een politieke partij Lokaal Belang op die zich inschreef voor de verkiezing van de nieuwe gemeenteraad. De activisten van het eerste uur uit beide gemeenten kwamen op de kieslijst. En zo gebeurde het dat veel inwoners van Ter Leede en Endepoel zich gezamenlijk op de publieke tribune van de Tweede Kamer verzamelden. Ze waren er getuigen van hoe het wetsvoorstel tot herindeling met een grote Kamermeerderheid werd aangenomen. Een paar weken later, in de Eerste Kamer, werd aan het wetsontwerp zelfs geen woord meer gewijd. De herindeling was een feit. De naam van de nieuwe gemeente werd Leebrugge.

De nieuwe partij Lokaal Belang was na de raadsverkiezing met zes zetels prompt de grootste fractie in de gemeenteraad. De VVD, die vooral in het chique Endepoel sterk was, had met vier zetels het nakijken. Daarna volgden de andere traditionele partijen, de PvdA met drie zetels, het CDA met twee zetels en D66 en GroenLinks beide met één zetel.

De voormalige burgemeester van Ter Leede, die al over zijn pensioenleeftijd was, werd door de Commissaris van de Koning tot tijdelijk burgemeester van de nieuwe gemeente benoemd. Er werd een college gevormd waarvan de deelnemende partijen samen een meerderheid van dertien van de zeventien zetels in de raad hadden. Uiteraard werd Barend Landman wethouder en eerste locoburgemeester.

De gemeentesecretaris van Endepoel, Louis Dijssel, werd secretaris van de nieuwe gemeente. Een jonge en talentvolle juriste van de gemeente Ter Leede, Diana Metgezel, werd door de raad benoemd als raadsgriffier.

Misschien was de tijdsdruk er wel de oorzaak van dat er aan de benoeming van een nieuwe burgemeester relatief weinig aandacht werd besteed. Er waren tientallen sollicitanten, maar de Commissaris van de Koning had een sterke voorkeur voor één kandidaat, een opvatting die hij in zijn gesprek met de raad niet onder stoelen of banken stak. Twee maanden na de start van de nieuwe gemeente kreeg hij zijn zin. De raad besloot op advies van de Vertrouwenscommissie dr. ir. Daniël

van Bruggen, oud wethouder van de naburige stad Leiden, aan te bevelen als burgemeester, een aanbeveling die de koningin overnam.

Achteraf gezien bleek dit een niet zo gelukkige keuze. De verhouding tussen de raad en zijn voorzitter verliep vanaf de eerste raadsvergadering stroef en moeizaam. Daniël had duidelijke ideeën over hoe de nieuwe gemeente moest worden bestuurd. Modern, professioneel en daadkrachtig. Voor de gemeenteraad van Leebrugge kon hij niet veel waardering opbrengen. Die vond hij amateuristisch en van laag niveau. De raad hoorde zich naar zijn opvatting uitsluitend bezig te houden met de grote lijnen en moest zich niet te veel bemoeien met de uitvoering van het beleid, laat staan met de dagelijkse gang van zaken in de gemeente. In de opvatting van de burgemeester waren burgemeester en wethouders een Raad van Bestuur die alles regelde en de gemeenteraad een Raad van Toezicht op afstand.

Maar de gemeenteraad dacht daar heel anders over.

Vanaf de eerste raadsvergadering bleek er in de raad sprake te zijn van een grote eensgezindheid over de vraag wie de baas van de gemeente was, namelijk de gemeenteraad. Zeer tegen de zin van de burgemeester. De bevolking was nauw bij de vorming van het nieuwe gemeentebestuur betrokken geweest en daarvan moest politiek gezien worden geoogst. De raad had door de herindelingsgeschiedenis een breed draagvlak onder de burgers van de beide dorpen en voelde zich meer dan ooit volksvertegenwoordiger. Het regende dan ook moties waarin het college opdracht kreeg om maatregelen wel of niet te nemen en om bepaalde, door de raad gewenste activiteiten te ondernemen. Veel van die moties werden aangenomen en moesten door het college worden uitgevoerd, wat bij de burgemeester vaak op weerstand stuitte. Binnen het college werden er regelmatig besluiten genomen waarbij de drie wethouders, met de stem van de burgemeester tegen, de meerderheid vormden. Aan de verhoudingen tussen de collegeleden deed dit geen goed.

De burgemeester probeerde zijn positie ook te versterken via de raadsgriffier, die hij als een soort particulier secretaresse beschouwde. Maar in dat opzicht had hij aan Diana Metgezel een slechte. Tijdens één van hun eerste werkoverleggen op de vaste maandagochtend vond er al een escalatie plaats. In een gesprek over de rol van de griffier probeerde Diana uit te leggen dat zij was ingehuurd om de belangen van de raad te behartigen. Daarop verklaarde de burgemeester op tamelijk autoritaire toon dat zij hem, de burgemeester had te gehoorzamen. Hij wenste in het vervolg een planning van haar werkzaamheden te zien, evenals van de andere griffiemedewerksters. En verder wilde hij dat zij achteraf verantwoording aan hem zou afleggen.

Diana was een ogenblik uit het veld geslagen. Ze keek op haar horloge, om tijd te winnen en na te denken. Het was nog voor negenen en niets minder dan de invulling van haar functie stond op het spel. Maar gelukkig had zij goed opgelet in de leergang voor griffiers die zij had gevolgd. De trainer had er regelmatig op gehamerd dat de burgemeester wettelijk niet de baas van de griffier is.

‘Burgemeester,’ begon ze, want er was nog geen sprake van elkaar tutoyeren, ‘laat ik hierover meteen maar heel duidelijk zijn. Ik ben als griffier benoemd door de gemeenteraad. Die is mijn baas. U bent als burgemeester niet eens lid van de raad, dus hoeft u op geen enkele manier verantwoording af te leggen.’

Ze zweeg even om adem te halen. Nu was het de burgemeester die uit het veld geslagen leek. Diana vervolgde:

‘Ik stel het erg op prijs om met u te overleggen, en ik vind dat ook belangrijk, maar de positie van raadsgriffier is volstrekt onafhankelijk van de burgemeester of het college. Ik ben uitsluitend aan de raad verantwoording schuldig.’

Daniël keek haar een ogenblik aan.

‘Als u er zo over denkt...’

‘Het is niet dat ik er zo over denk, burgemeester, zo ligt het vast in de Gemeentewet. Normaal gesproken ben ik niet zo formeel, maar over dit punt moeten we maar meteen heel duidelijk zijn.’

Daniël was sprakeloos. Het werkoverleg werd snel daarna afgesloten. Diana Metgezel pakte haar iPad en verliet de kamer van de burgemeester met een vriendelijk ‘prettige dag verder’. Buiten de kamer op de gang zuchtte ze diep. ‘Mijn hemel, waar ben ik aan begonnen?’, mompelde ze terwijl ze naar haar kamer terugliep.

3

*Als beleid ontbreekt, komt het volk ten val;
maar er is redding, als er vele raadgevers zijn.*

Spreuken 11:14 NBG-vertaling 1951

Vrijdag 4 mei 2012

De cursus liep niet erg naar mijn zin. Misschien lag het aan mij, misschien aan de groep, ik zou het niet kunnen zeggen. Het waren deze keer allemaal mannen. Ze waren bovendien niet erg gemotiveerd. Mijn ervaring is dat een cursus met een paar vrouwen in de groep een stuk beter werkt. Ik kan de stof langzamerhand wel dromen, iedere keer moet ik me er weer toe zetten om te bedenken dat het voor de cursisten nieuw is. Mijn verhaal moet klinken alsof ik het zelf voor de eerste keer ontdek en zij het geluk hebben daarvan getuige te zijn.

Terwijl ik op de automaat verder vertelde, dwaalden mijn gedachten af. Deze cursussen horen bij mijn baan, al zijn ze niet het liefste wat ik doe. Ik sta al jaren regelmatig voor de klas, maar het advieswerk is toch leuker en spannender. Maar ja, het economisch slechte tijt gaat ook niet voorbij aan Grootveld Mudde bv, het bureau waar ik werkzaam ben. Wij zijn een bekend en gerenommeerd organisatieadviesbureau, met vestigingen in Arnhem, Leiden en Groningen. Ik werk er sinds vier jaar, net kort genoeg om er als eerste uit te vliegen zodra de orderportefeuille leeg raakt. Daarom maak ik mijn uren op deze manier rendabel, als docent in een opleiding voor controllers bij de overheid. Er zijn nog geen signalen dat er voor mij geen werk meer is. Maar het helpt natuurlijk wel als ik op deze manier mijn eigen opdrachtgevers binnenhaal.

Na een uur was het pauze.

Een kwartier voor de pauze was de mobiele telefoon in mijn binnenzak in de trilstand afgegaan. Daar kon ik de cursus natuurlijk niet voor onderbreken. Maar zodra het pauze was belde ik terug naar mijn kantoor. Marjolein, de secretaresse die ik aan de lijn kreeg, vroeg of ik iemand via het volgende nummer terug wilde bellen. Ik krabbelde de informatie in een hoekje van mijn syllabus.

Tijdens de middagpauze at ik buiten in het zonnetje mijn boterham op. Het was nog niet echt warm, maar het voorjaar was duidelijk op streek. Ik zat zonder jas op het muurtje voor het opleidingsgebouw. Zodra ik mijn mond leeg had toetste ik het nummer in.

‘Goedemiddag, u spreekt met gemeente Leebrugge. Wat kan ik voor u doen?’ Duidelijk een telefoniste die de cursus telefoneren heeft gevolgd, dacht ik.

‘Goedemiddag, mevrouw. De gemeentesecretaris, meneer Dijssel heeft naar me gevraagd. U spreekt met Rank Kleefsma van Bureau Grootveld Mudde.’

‘Ik zal kijken of hij er is. Ogenblikje alstublieft’

Iets in mij zei dat dit wel eens een interessant telefoontje kon worden. Als je als organisatieadviseur door een gemeentesecretaris wordt benaderd, dan is dat doorgaans een gunstig teken. Met een beetje geluk houd je er een opdracht aan over.

De gemeente Leebrugge ligt in het westen van het land. Dat is bepaald niet naast de deur als je in Arnhem gestationeerd bent. Maar je kunt niet kieskeurig zijn in deze tijden. Ik kende de gemeente niet van dichtbij, maar ik wist dat het een nieuw gevormde gemeente was, na een gemeentelijke herindeling. Tijdens mijn werk voor Grootveld Mudde in Leiden was ik er wel eens doorheen gereden. Hoe vreemd dat misschien ook klinkt, het is een klein plattelandsgebied midden in de stedelijke Randstad. Een conglomeraat van dorpen.

‘Met Louis Dijssel.’

‘Dag meneer Dijssel, u spreekt met Rank Kleefsma van Bureau Grootveld Mudde. Ik begrijp dat u heeft geprobeerd mij te bellen.’

‘Klopt. Fijn dat u zo snel terugbelt. Ik zou graag binnenkort eens een gesprekje met u willen hebben. Misschien kunnen we iets voor elkaar betekenen.’

‘Nou meneer Dijssel, dat is uiteraard mogelijk. Ik kom graag naar u toe. Mag ik vragen hoe u op mij bent gekomen?’

‘Ha, u herinnert zich dit misschien niet, maar wij hebben elkaar vorig jaar juni ontmoet.’

Ik probeerde snel in de tijd terug te schakelen. Juni vorig jaar, dat moest tijdens een cursus of een congres zijn geweest. Het congres van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, waarschijnlijk, want dat is altijd begin juni. Ik waagde een gokje.

‘Het moet van ver komen, meneer Dijssel, maar nou u het zegt herinner ik het mij,’ zeg ik. ‘Het congres van de VNG, in de pauze van de eerste dag.’ Zuivere bluf. Er klinkt verrassing door in zijn reactie. ‘Wel meneer Kleefsma, aan uw geheugen mankeert in ieder geval niets.’

Ik haalde opgelucht adem. De eerste indruk is altijd belangrijk. Ik had geen idee hoe deze Louis Dijssel er uit zag, of hij oud of jong was, of waar ons gesprekje toen over was gegaan. Op een gemiddeld VNG-congres ontmoet ik honderden mensen uit de gemeentewereld. Maar zo zie je, netwerken kan zijn vruchten afwerpen.

‘U heeft mij toen uw kaartje gegeven met de mededeling dat uw bureau veel ervaring heeft met organisatieontwikkeling.’

‘Inderdaad is dat het geval. Wij hebben een indrukwekkende lijst met referenties, vooral heel veel overheidsorganisaties. Uiteraard wil ik uw gemeente graag van dienst zijn.’

‘Het gaat om een combinatie van zaken,’ gaat Dijssel verder. ‘We zitten als gemeente met een aantal vraagstukken van organisatorische aard, die vooral mij als directeur van de organisatie aangaan. Maar er moet ook iets gebeuren binnen het college. Een vorm van teambuilding of zo iets.’

‘Nou meneer Dijssel, met beide thema’s heb ik ruime ervaring. Misschien is het goed als we een afspraak maken voor een eerste gesprek. Om nader kennis te maken en de vraagstelling te verkennen. Zoals gezegd, ik kom graag naar u toe. Wat ons betreft is dit bezoek acquisitie en dus gratis.’

‘Zo mag ik het horen,’ reageerde Dijssel prompt.

Na enig heen en weer gepraat spraken we af dat ik komende maandagochtend bij hem langs zou komen. Dijssel moest zijn afdelingshoofdenoverleg ervoor verzetten. Zelf zou ik er erg vroeg voor op pad moeten. Ik moest iets met Minke regelen omdat ik ’s maandags altijd ons dochtertje Marije naar school breng.

4

De meeste vrouwen staan nog altijd met beide benen op de grond, de geduldige vruchtbare aarde waarop zij zich thuis voelen, tussen de gewone dingen die aan haar zorg zijn toevertrouwd.

Hella. S. Haasse, schrijfster

Zaterdag 5 mei 2012

Voor Aninda de Valk was het menselijk bestaan niet zo ingewikkeld. Het leven bestond in haar beleving eigenlijk maar uit twee dingen, namelijk je werk en de rest. Werken, dat was serieus. Daar concentreerde je je op, daar deed je je best voor. Met werken verdiende je de euro’s die je kon gebruiken voor wat zij “de rest van haar leven” noemde. Zoals wat zij nu aan het doen was. Wandelen op een vrije zaterdag in het centrum van de stad.

Vanuit haar zolderappartementje in de Deventer wijk Zandweer, dat zij met gevoel voor romantiek “de Loft” had genoemd, was ze aan het begin van de middag naar de vlakbij gelegen IJsselkade gelopen. Daar had ze een half uur zomaar op een bankje in het voorjaarszonnetje gezeten. Ontspannen voor zich uitstarend over het glinsterende water had ze haar gedachten laten gaan over het leven dat ze leidde.

Er was voor haar wel enige aanleiding om tevreden te zijn. Aninda de Valk was een onafhankelijke jonge vrouw. Ze had haar zaakjes op orde en ze zag er goed uit. Velen zouden zonder te hoeven overdrijven zeggen dat ze beeldschoon was. Met de genen van haar Indonesische moeder en Nederlandse vader was ze tamelijk klein en donker van uiterlijk. Ze had prachtige zwarte ogen en regelmatige gelaatstreken. Ze bezat weelderig lang haar, zwart van kleur met een donkerbruine glans. Bovendien was ze bijzonder intelligent.

Tweeënhalf jaar geleden was ze afgestudeerd aan de Saxion Hogeschool. Zij was toen al zeventwintig, een oudere studente. Want het idee voor het volgen van die studie was pas ontstaan na een loopbaan als secretaresse op verschillende afdelingen in een Arnhems ziekenhuis. Aninda had de HBO-studie Human Resource Management gevolgd en ze had de omvang van haar baan tijdens de studie kunnen terugbrengen tot twaalf uur per week. De keuze om te gaan studeren kostte vrijwel al haar spaargeld en noopte haar tot een zuinig leven, waarin weinig ruimte was voor uitpattingen. Dit laatste was een offer, want Aninda de Valk hield erg van stappen, ging graag uit eten met vrienden en was gewend om een paar keer per jaar op vakantie te gaan.

De studie bleek een investering te zijn die zich al in haar laatste studiejaar begon terug te betalen. Want op zoek naar een stageplaats voor haar afstudeerproject, wist ze een plek te bemachtigen als trainee bij Bureau Grootveld Mudde, een bekend organisatieadviesbureau dat zich speciaal richt op overheidsorganisaties. Ze moest in eerste instantie allerlei kantoorklusjes doen, maar daar stond tegenover dat ze een bescheiden salaris ging verdienen. Later mocht ze nu en dan tot haar genoegen meedoen aan een echte opdracht voor klanten. Aninda genoot van het werk en spiegelde zich aan haar meer ervaren collega's. Dit was wat ze wilde gaan doen.

Ze rondde de studie af met een onderzoek getiteld "*Coaching van lagere managers (M/V)*", waarbij het haar vooral ging om die laatste toevoeging. Haar scriptie maakte zoveel indruk op haar werkgever, dat ze op projectbasis mocht blijven. Een half jaar later kreeg Aninda een aanstelling als juniorconsultant bij het bureau.

Aan dit 'junior' gaf Grootveld Mudde bv een geheel eigen betekenis. Aninda liep regelmatig mee met seniorconsulenten om ervaring op te doen en werd zo nu en dan in haar eentje ingeschakeld als consulent voor eenvoudige opdrachten bij klanten. Ze kon dan terugvallen op een meer ervaren collega. Het bureau ging ervan uit dat zij als junior de kans kreeg om organisatieadviseur te worden in een veelzijdige, professionele omgeving. Zo'n opleiding bij Grootveld Mudde garandeerde welhaast een succesvolle loopbaan, hetzij bij het eigen bureau, hetzij bij een concurrent. De ervaring leerde dat veel adviseurs na hun opleiding en ervaring bij Grootveld Mudde naar een concurrent gingen of voor zichzelf begonnen. Eigenlijk zou een junior volgens de directie daarom geld voor de opleiding moeten meebrengen. De directeur mocht graag vertellen dat in zijn begintijd jonge ambtenaren nog moesten betalen om op de gemeentesecretarie te mogen werken en opgeleid te worden tot ambtenaar. "Zijn leergeld betalen," was de uitdrukking. Men moest het maar als een investering zien. Aninda verdiende als juniorconsulent dan ook een schijntje, nog geen honderd euro per maand meer dan het minimumloon. Daarvan maandelijks rondkomen was een grote uitdaging voor haar.

Vorig jaar was ze aan een nieuwe uitdaging begonnen, een parttime academische studie bestuurskunde aan de Universiteit Twente. Haar tweede studie. Deze studie opende haar ogen. Ze werd geboeid door het gedrag van mensen in arbeidsorganisaties. Door de sociale mechanismen die daarin een rol spelen. De verhouding tussen leidinggevenden en ondergeschikten, de motivatie van medewerkers om hun werk te doen en, andersom, de oorzaken van hun ontmoedigd raken en uitvallen. Ze wilde zich verdiepen in wat zich in de hoofden van arbeiders en bazen afspeelt. Dankzij haar werkervaring kon ze veel van de leerstof direct koppelen aan haar praktijk van alledag.

Op haar gemak slenterde ze van de IJssel weer de binnenstad in. Ze woonde nu zes jaar in deze stad, maar vond haar nog steeds aantrekkelijk. De rivier met zijn brede kades die nu en dan onder water liepen, de pleinen, de kerken, de winkelstraten. In het oude stadscentrum wemelde het van de monumenten, het ene nog mooier dan het andere. Het meest bijzonder vond ze de straatjes rond de Bergkerk, waar ieder jaar in december het Dickensfestival plaatsvindt. Regelmatig zwierf ze er rond, zonder de aanwezigheid van de honderdduizend bezoekers die dit evenement jaarlijks trekt. En ze kreeg er nooit genoeg van.

Ze wandelde over de Brink langs De Waag en ontweek behendig een bestelauto van DHS die veel te hard reed. Even verderop kwam ze langs het Deventer Koekwinkeltje van Bussink waar een paar zitjes buiten stonden. Ze besloot er neer te strijken. De meizon was warm en scheen recht op het terras, door de nog bijna kale bomen aan de overkant, en kwam net over de tegenover liggende gebouwen heen. Ze trok haar fleecvest uit en liet zich opwarmen. Een donkere jongen met glanzend zwart haar bracht een cappuccino, uiteraard met een “Bijtje” van Bussink erbij.

Haar telefoon ging. Op het schermpje zag ze dat het haar collega was.

‘Hoi Rank, met Aninda de Valk.’

‘Dag Aninda, sorry dat ik je op je vrije zaterdag stoor. Heb je even tijd? Ik verwacht dat ik een mooie opdracht ga binnenhalen. En ik bedenk zojuist dat ik jou hier graag bij zou willen betrekken. Maar dat is al komende maandag.’

5

Het begin is het belangrijkste deel van het werk.

Plato (427–347 v.C)

Maandag 7 mei 2012

Het was maandagmorgen, nog ruim voor zevenen en ik had al ontbeten toen ik Minkes Citroën C1 van het oprijpad af reed en langs de stoep voor het huis parkeerde. Daarna haalde ik mijn eigen auto uit de garage. Een zilvergrijze Citroën DS5 Business Executive. Het is een fantastische auto, de mooiste en

comfortabelste die ik ooit heb gehad. Hij kan maar net door de klep van de garage. Overigens gebiedt de eerlijkheid mij te zeggen dat de auto niet echt van mij is. Hij is geleased door Grootveld Mudde bv.

Ik liep terug het huis in en hing Minkes autosleutel weer aan het haakje in de hal. Boven hoorde ik vrolijk gepraat van Marije, die altijd goede zin heeft. Marije is zes jaar en al een echt schoolkind. Ze is buitengewoon taalvaardig, zelfbewust, intelligent en ze heeft dominante trekjes. Kinderen die bij ons komen spelen selecteert ze min of meer op onderdanigheid, zodat er meestal gebeurt wat zij had bedacht. Maar aan de andere kant kun je ook weer goed met haar praten. Wij zijn in dat opzicht een modern gezin. Geen autoritaire toestanden, geen machtsstrijd maar een onderhandelingsgezin.

Nu en dan werd het babbelen van Marije onderbroken door een veel minder vrolijk klinkende Minke. Net als ik had zij moeite met de ochtenden, vooral de maandag. En helemaal als het nog erg vroeg was, zoals nu.

Terwijl mijn partner en dochter als ontbijt een schaalje Cruesli naar binnen werkten, zocht ik mijn spullen bij elkaar. Documentatiemateriaal van Grootveld Mudde, mijn iPad voor de mail en het Internet – ik kan me in mijn baan geen gemiste mail permitteren – en een kleine laptop die ik altijd gebruik bij acquisitiesprekken. In dat apparaatje van 10” zit vrijwel mijn hele kantoor opgeborgen. Het past in elke tas, ideaal.

Ik stond op het punt om te vertrekken.

‘Heb jij nog bijzondere dingen vandaag?’ vroeg ik aan Minke.

Ze keek me opzettelijk quasi wazig aan. ‘Verdraaid, ik heb geen idee.’ We lachten allebei, alsof we ons maar bij de realiteit neerlegden dat er aan de nieuwe werkweek niet viel te ontkomen. Wat ook zo was. Ik moest naar de gemeente Leebrugge, Minke naar school.

‘Vandaag moet ik het gaan hebben over de azijnzuurcyclus’, zegt Minke. ‘Pure scheikunde, maar het hoort bij de examenstof van VWO biologie. Leuk voor de maandag, ze zullen ervan genieten.’

‘Ik denk dat het je wel gaat lukken.’

Ze keek me fronsend aan. ‘Mijn eerste les is om half negen. Ria brengt Marije naar school. Ik kan haar vanmiddag zelf weer ophalen.’ Buren zijn in de samenleving van de 21^e eeuw, waarin bijna iedereen werkt, onmisbaar. ‘En waar hang jij uit, vandaag?’

‘Ik moet naar de andere kant van het land, een gemeente in de buurt van Leiden. Daar hoop ik een opdracht in de wacht te slepen.’

‘Heb je nog niet genoeg te doen?’ Een lichte ondertoon van kritiek, die ik negeerde. Maar Minke had wel gelijk. Ik was inderdaad weinig thuis.

‘Het is een eind rijden, maar ik heb er wel een goed gevoel bij. De gemeente heeft mij benaderd in plaats van andersom. Aninda gaat met me mee, dat lijkt me ook niet verkeerd.’

‘Welja, pronk maar met je mooie collega’.

‘Nou, ik ben weg.’ Ik gaf haar en Marije een kus op hun voorhoofd, pakte mijn zware tas en vertrok.

Het was twee minuten over zeven.

Ik deed er meer dan tien minuten over om de snelweg te bereiken. Iedereen wil op ongeveer de zelfde tijd de woonstad verlaten op weg naar het werk. Op de A12 tussen de Duitse grens en Arnhem was het erg druk. Ruim voor de brug over de IJssel stond ik al stil. Voor het reizen per auto het land in is Zevenaar als woonplaats misschien niet zo handig gekozen. Maar dit ongemak valt in het niet bij het plezier van het wonen in een groene gemeente. We wonen in een vrijstaand huis aan een stille straat in een rustige wijk met veel ruimte en alle voorzieningen op een steenworp afstand. We wonen er al sinds ik acht jaar geleden bij de gemeente Zevenaar kwam werken.

Terwijl het verkeer stapvoets over het verkeersplein reed, belde ik Aninda.

‘Hoi,’ zei ze. ‘Waar zit je nu?’

‘Ik sta nog op het Velperbroekcircuit. Het schiet niet erg op.’

‘Oké, ik ben bijna bij de afrit van de A50. Het is hier ook druk. Ik denk dat ik over een minuut of vijf bij de parkeerplaats ben.’

‘Mooi. Tot zo.’

Na het verkeersknooppunt loste de file langzaam op. Met een redelijk gangetje reed ik naar de parkeerplaats achter een benzinstation langs de snelweg. Aninda had haar auto al weggezet en stond op me te wachten.

‘Goeiemorgen Rank,’ zei ze terwijl ze het rechter achterportier open deed en haar tas op de achterbank gooide. ‘Kan ik tijdens de rit uitslapen?’

‘Ook goeiemorgen,’ zei ik. ‘Maar jij bent niet de enige die op zo’n monsterlijke tijd je bed uit moest. Enfin, het is allemaal voor het goede doel.’ Aninda lachte en liet zich op de stoel naast mij zakken.

Ik stuurde de auto weer het drukke verkeer in en concentreerde me op de weg. We praatten niet veel. Dat hoefde ook niet, want Aninda en ik kenden elkaar goed genoeg om zwijgend naast elkaar te kunnen zitten. We werken wel vaker samen. Zij is een jaar of twee geleden gekomen. Vaak knapt ze tussen haar eigen projecten door klusjes op voor consultants die daar zelf te druk voor zijn, ook voor mij. PowerPoint presentaties maken, Syllabi samenstellen, cursuslocaties regelen, dat soort dingen. Dit is het lot van een nieuwkomer. Maar er zal zeker een moment komen dat Aninda als zelfstandig consultant aan het werk gaat. Ze heeft talent, daar zijn we het als collega’s over eens.

Aninda zette de radio aan en we luisterden naar nieuws en actualiteiten. Ter hoogte van Utrecht moesten we een tijdje stapvoets rijden. Vlak voor de afrit naar Bodegraven liep het helemaal vast, maar gelukkig kon ik anderhalve kilometer tevoren over de vluchtstrook het stukkende verkeer inhalen. Daarna ging de rit voorspoedig. Vlak voorbij Alphen ging mijn mobiele telefoon. Een klant. Aninda deed het gesprek netjes namens mij af.

We kwamen in de buurt van ons reisdoel.

‘Wat gaan we eigenlijk doen?’ vroeg Aninda. ‘Ik bedoel, ik snap wel dat we gaan praten over een opdracht, maar waar gaat die over?’

‘Ik kreeg vorige week een telefoontje van de secretaris van Leebrugge. Een zekere Van Dijssel. Hij gaf me de indruk dat er in die gemeente het nodige te doen is aan de bestuurscultuur en de ambtelijke organisatie. Daar gaan we over praten. Ik hoop dat we er een opdracht aan over houden.’

‘Dat zou in deze economisch beroerde tijd niet verkeerd zijn.’

‘Nou ja, als een gemeente zelf het initiatief neemt, dan is het waarschijnlijk wel echt nodig. Hopelijk hebben ze ook nog een beetje budget over.’

‘Oké. En was is mijn rol hierbij?’

Ik keek haar van opzij aan. Ik bespeurde iets van irritatie achter de vraag. Ik weet dat sommige mannelijke collega’s Aninda alleen maar graag meenemen om met haar te pronken. Maar daar leent zij zich niet voor. Zij wenst inhoudelijk serieus te worden genomen.

Pronken is ook niet mijn doel.

‘Ik hoop dat er een paar individuele coachingtrajecten uit voortvloeien. Daar ben jij in gespecialiseerd.’

‘Oké’.

‘Ik stel voor dat we de rollen zo verdelen: als het over het bestuur en de organisatie gaat ben ik aan zet. Zodra het over mensen gaat schuif jij naar voren.’

Aninda glimlachte in mijn richting en gaf me een klopje op mijn schouder. ‘Dat is prima,’ zegt ze. ‘Jij voert het gesprek, toch?’

‘Natuurlijk. Ik ben de baas, dat weet je.’

We waren ondanks het oponthoud op de weg ruim op tijd in Ter Leede, waar het gemeentehuis van Leebrugge staat. Ik zette de Citroën op de parkeerplaats bij een bordje “Bezoekers” voor het gemeentehuis. Het lag in een wat oudere nieuwbouwwijk, even buiten het dorpscentrum. Een modern gebouw achter een groot grasveld met een vijver. Voordat we naar binnen gingen wandelden we nog een minuut of tien rond in de nabije omgeving. Daarna meldden we ons.

We wachtten in de hal tot een opgetrommelde secretaresse ons door het gebouw leidde. Op de eerste verdieping werden we door de gemeentesecretaris ontvangen op de kamer van de burgemeester. Het was een grote kamer, eigenlijk meer een kleine vergaderzaal met een bureau in de hoek, en in twee muren grote ramen. Er stond een conferentietafel waar acht personen aan konden zitten met bureaustoelen op wielen erachter. Aan een van de muren hing een kamerhoge topografische kaart van de gemeente. Er stonden twee flapoverstandaards met tekeningen van bestemmingsplannen. Een metersbrede foto van de Zeelandbrug bedekte de andere muur.

‘Meneer Kleefsma, welkom’, zei de secretaris, op een toon alsof hij jaren naar mijn komst had uitgekeken. Hij was een opgewekt ogende, goed uitziende veertiger, waar het succes van afstraalde. Mooi donderblauw pak, lichtblauw overhemd, helderblauwe stropdas. Met een vragende blik keek hij naar Aninda.

‘Dank u, meneer Van Dijssel. Het is een genoegen om in uw gemeente te gast te zijn. Rank Kleefsma is mijn naam. Dit is mijn collega, Aninda de Valk.’

‘Zal ik uw jassen aanpakken?’ vroeg de secretaresse.

‘Mijn naam is Dijssel, zonder “van”,’ zei Dijssel.

Oef, foutje, Rank. Regel één: vergis je nooit in de naam van een klant.

‘Excuus!’ roep ik.

Hij lachte. ‘Geef niet hoor, die vergissing wordt vaker gemaakt. Wilt u koffie? Daar zult u wel aan toe zijn. Komt u nu uit Arnhem?’ Ik zei dat dat inderdaad het geval was en babbelde wat over de afstand en de drukte in het verkeer, maar dat dit voor mensen met ons beroep de dagelijkse realiteit is.

We gingen aan de conferentietafel van de burgemeester zitten. De koffie werd gebracht, en Aninda begon, geheel tegen haar principe in, de kopjes vol te schenken. Zodra ik mijn laptop uit mijn tas had gehaald en die had opgestart, keek de secretaris als een voorzitter het kringetje rond.

‘Dank voor jullie komst. Jullie hebben een eind moeten reizen, maar ik hoop dat het resultaat van deze bespreking de reis waard zal blijken te zijn.’ Hij keek de tafel rond. ‘Vanaf deze tafel wordt de gemeente bestuurd, begon hij. ‘Er is wel een officiële B&W-kamer, maar die wordt voor algemene doelen gebruikt. Als college van Leebrugge vergaderen wij hier elke dinsdag op de kamer van de burgemeester.’

‘Hoe lang duren de B&W-vergaderingen doorgaans?’ vroeg ik. Naar mijn ervaring is de lengte van die vergaderingen een goede maat voor de efficiëntie waarmee de gemeente wordt bestuurd. Dijssel snapte onmiddellijk mijn bedoeling achter de vraag en lachte.

‘Te lang,’ meneer Kleefsma. ‘Te lang, in elk geval naar mijn smaak.’

Ik maakte een aantekening. Het leek een serieus gesprek te gaan worden. Dijssel keek op zijn horloge. ‘De burgemeester, meneer Van Bruggen, komt ook nog, maar die is er nog niet,’ ging hij verder. ‘Maar we kunnen alvast wel beginnen met ons voor te stellen.’

‘Zou het niet handig zijn als de burgemeester daarbij was?’ vroeg ik. Dijssel glimlachte mysterieus. ‘Nee hoor, de burgemeester redt zich wel, die schuift wel aan.’ Met dit inkijkje in de onderlinge verhoudingen in deze gemeente moest ik het voorlopig doen.

‘Goed, dan,’ vervolgde hij, ‘ik ben Louis Dijssel. Sinds de gemeentelijke herindeling, anderhalf jaar geleden, ben ik gemeentesecretaris van Leebrugge. Daarvoor was ik secretaris van één van de samengevoegde gemeenten, Endepoel. Al sinds 2003, om precies te zijn. Ik heb het hele proces van herindeling dus van nabij meegemaakt.’

‘Ik heb er wel eens wat over gelezen. Het is niet zo soepel verlopen, meen ik.’

‘Dat is nog zacht uitgedrukt. Ik geloof dat er al minstens twintig jaar over herindeling werd gesproken voordat er serieuze voorstellen lagen. In eerste instantie ging het over samenvoegen van de dorpen met de stad. Later werden de plannen aangepast en zijn er twee plattelandsgemeenten, Ter Leede en Endepoel, gefuseerd tot de gemeente Leebrugge. De beide bevolkingen hebben zich er met hand en tand tegen verzet. Maar de provinciale politiek wist niet van wijken, het moest gewoon gebeuren.’

Ik maakte aantekeningen.

‘Oké,’ zei ik. ‘Dan zal ik me nu voorstellen. Ik ben Rank Kleefsma, senior consultant bij Bureau Grootveld Mudde bv. Ik heb veel ervaring in gemeentelijke kwesties, want een belangrijk deel van mijn leven heb ik als ambtenaar bij diverse gemeenten gewerkt, laatstelijk als hoofd algemene zaken en locosecretaris. Daarnaast heb ik in mijn avonduren rechten gestudeerd, specialiteit gemeenterecht en bestuursrecht. Sinds vier jaar werk ik fulltime bij dit bedrijf, maar voor die tijd was ik al zo’n jaar of vijf parttime bij Grootveld Mudde werkzaam.’

‘Wat een bijzondere naam, Rank, die hoor je niet veel,’ merkte Louis op.

Ik legde – voor de zoveelste keer – uit dat die naam een samentrekking is van mijn initialen, Robert Aernoud Nicolaas Kleefsma. ‘Iedereen noemt mij Rank. Als iemand Rob of Robert zou zeggen, dan zou ik om mij heen kijken wie hij bedoelt.’

Ik keek Aninda aan.

‘En ik ben Aninda de Valk, juniorconsultant bij Grootveld Mudde. Ik werk nu twee jaar bij dit bedrijf. Daarnaast studeer ik bestuurskunde in Enschede. Ik specialiseer me in HRM en coaching.’ Dit laatste benadrukte ze waarschijnlijk vanwege ons gesprek in de auto.

Louis Dijssel knikte belangstellend. ‘Heeft u veel praktijkervaring met coaching?’

‘Zeker, ik heb al heel wat coachingtrajecten begeleid. Met allerlei functionarissen zoals middelbare en hogere leidinggevendenden, beleidsmedewerkers, opsporingsambtenaren, controleurs, allemaal mensen die een beetje psychologische steun goed kunnen gebruiken. Het is mooi werk.’

‘Interessant’, zei Dijssel. ‘En ook uw voornaam is bijzonder. Toch? Aninda. Ik veronderstel dat u van Indonesische afkomst bent. We kennen natuurlijk allemaal de naam...’

‘...de naam Adinda uit Max Havelaar,’ viel Aninda hem in de rede. Ik merkte aan haar dat ze Dijssel in zijn opmerking over haar afkomst te familiair vond. Ze strekte haar rug en zei: ‘Ach, meneer Dijssel, is ben net zo Nederlands als u, al zie ik er misschien Oosters uit. Aninda is inderdaad een Indonesische naam en betekent “lief”. Maar vergist u zich niet in mij.’

Aninda heeft het vermogen om met een vriendelijk gezicht venijnig te zijn.

Innerlijk was ik trots op haar en genoot ik van de manier waarop de twee de degens kruisten. Maar ik moest natuurlijk wel oppassen dat mijn opdracht niet in gevaar zou komen. Ik wilde juist tussenbeiden komen toen Dijssel lachend zijn beide handen in de lucht stak, ontwapenend. Alsof hij zei: ik geef me over.

‘Neem me niet kwalijk, mevrouw De Valk. Ik was inderdaad wat rechtstreeks.’

De piketpalen waren geplaatst. Dijssel en Aninda wisten wat ze aan elkaar hadden.

En daarna hoefde ik al niets meer te zeggen, want op dat moment ging de deur open. Burgemeester Van Bruggen kwam de kamer binnen.

6

Autism is part of who I am.

Temple Grandin

Maandag 7 mei

Maandagochtend. Half zes. Daniël van Bruggen draaide zich kreunend om in zijn bed. Hij had pijn in zijn rug en in zijn nek. Hij klopte zijn kussen op en probeerde een andere slaaphouding te vinden. Probeerde zich te herinneren welke dag van de week het was. Maandag. O, nee. Weer een hele nieuwe week.

Daniël was de vorige avond om half twaalf naar bed gegaan, erg vroeg voor zijn doen. Na een flink aantal borrels, want anders wist hij zeker dat hij niet in slaap zou kunnen komen. Hij dronk normaal iedere avond wel iets, maar nooit veel. Dat kon ook niet in zijn functie, want meestal had hij dienst en kon hij onverwacht worden opgeroepen. Voor een brand of een ernstig ongeluk in de gemeente, of voor een psychiatrische inbewaringstelling. Als burgemeester had je nu eenmaal verantwoordelijkheden. En als je aan de bak moest, dan kon je niet te veel hebben gedronken. Er waren voorbeelden van burgemeesters die daardoor in grote problemen waren gekomen. De halve fles cognac die hij had gedronken (Hennessy VSOP, voor minder deed hij het niet) was dan ook echt een uitzondering geweest.

Als gevolg van de alcohol was hij vrijwel meteen in slaap gevallen. Maar tegen drieën lag hij al weer klaarwakker. Zijn hart ging tekeer als een pneumatische hamer. Hij kon zich niet herinneren of hij had gedroomd, maar dat deed er ook niet zo veel toe. Hij wist uit ervaring dat dit niet te stoppen was. Het volgende anderhalf uur zou hij wakker liggen.

Blijkbaar was hij uiteindelijk toch ingedut. Nu hoorde hij in de verte een enkele slag van de klok van de Katholieke Kerk. Het was buiten nog donker. Maar door het raam van zijn slaapkamer aan de oostkant van het huis zag hij al iets van ochtendlicht. Een nieuwe dag.

Hij klom uit zijn bed en liep naar de badkamer voor een paracetamol. Hij vond het bij nader inzien toch te vroeg om op te staan. Daarom kroop hij er maar weer in.

In zijn hoofd begonnen gedachten te malen. Nare, negatieve gedachten. Gedachten die hij het liefst wilde buitensluiten, wat niet wilde lukken. Gedachten over wie hij was, wat hij was.

Als je het positief wilde zien, dan was hij een succesvolle gemeentebestuurder. Sinds anderhalf jaar burgemeester van een niet al te kleine gemeente. Het burgemeesterschap als beloning voor een politieke loopbaan, naast zijn wetenschappelijke werk aan de Technische Universiteit in Delft.

Maar Daniël kon momenteel weinig positiefs over zichzelf bedenken. Dat had alles te maken met een ontmoeting afgelopen zaterdagavond met zijn kameraad Laurens Elzevier. Het was een terloopse opmerking van Laurens geweest die Daniël ernstig van zijn stuk had gebracht.

Laurens was als klinisch psycholoog verbonden aan het Leids Universitair Medisch Centrum en als docent aan de Faculteit Psychologie van de universiteit. Daniël kende hem nog uit zijn Leidse tijd als VVD-politicus. Laurens was toen niet politiek actief, maar wel bestuurslid van zijn partij. Sinds Daniël twee jaar geleden was vertrokken als wethouder hadden ze elkaar niet meer gesproken. Nu hadden ze afgesproken voor een etentje in een restaurant tegenover het museum voor volkenkunde om weer eens bij te praten.

Het was gezellig. Laurens maakte hem deelgenoot van de laatste politieke ontwikkelingen in de stad en roddelde een beetje over partijgenoten. Daniël vertelde over zijn baan als burgemeester en haalde anekdotes op over de verhoudingen binnen de plaatselijke politiek van Leebrugge. Dat was nog eens iets anders dan de grote, bruisende stad. Een college en gemeenteraad uit een dorp, nee die konden toch niet tippen aan het gemiddelde intellectuele niveau van bestuurders uit een oude universiteitsstad als Leiden.

Daarna haalden ze herinneringen op uit hun gezamenlijke politieke verleden. Daarbij probeerde Laurens behendig het onderwerp van Daniëls ontslag als wethouder te omzeilen. Maar Daniël wilde er na een paar glazen wijn best over praten.

‘Moet je luisteren, Laurens, mijn besluit om die basisschool te sluiten was redelijk. Vanuit financieel oogpunt was het onverantwoord om dat gebouw als gemeente te blijven bekostigen, terwijl een ander gebouw vlak in de buurt voor meer dan de helft leeg staat. Natuurlijk protesteerden de ouders omdat ze hun kinderen naar een school vijf minuten verderop moeten brengen. Dat zou ik zelf ook hebben gedaan. Maar dat de raad daar zijn oren naar liet hangen... Maar ja, de verkiezingstijd was weer in zicht. En toen begon het college ook mee te bewegen. Ik ben iemand die als wethouder staat voor zijn zaken. Daarom ben ik afgetreden. Zo is het gegaan.’

‘En toucheerde je een wachtgeld van – hoeveel verdient een wethouder – zeven, achtduizend euro per maand.’ Laurens kon het niet laten om nog even te prikken.

Daniël grinnikte goedmoedig.

‘Geld heeft bij mij nooit een rol gespeeld. Ik heb als wetenschapper altijd uitstekend verdiend, ik had het nog jaren kunnen uitzingen. Maar na mijn aftreden kwam al snel Leebrugge op mijn pad.’

Daniëls stoofpotje paling was bijna op, evenals de fles witte wijn. Ze besloten een tweede fles te bestellen, want Daniël mocht vanavond drinken. Hij had geen piketdienst. Hij was met de bus gekomen en had zich voorgenomen om een taxi terug te nemen. En Laurens woonde ergens in de binnenstad. Die kon lopend naar huis.

Terwijl ze dronken viel er een stilte.

Laurens Elzevier keek Daniël door zijn donkere bril indringend aan. ‘Hoe bevalt het je nou echt in Leebrugge? Ik bedoel: écht?’

Daniël nam de tijd om zijn glas nog een keer bij te vullen en aarzelde met zijn antwoord. Te lang.

‘Ach, wat zal ik zeggen. Het is op zichzelf wel een aardige baan. Maar eerlijk gezegd kan ik mijn draai nog niet zo vinden. Ik had het me iets boeiender voorgesteld. Serieuzer. Ik bedoel, je bent als burgemeester net zo’n duizend dingen doekje. De meeste portefeuilles die inhoudelijk iets voorstellen, ruimtelijke ordening, sociale zaken, milieu, financiën, zitten bij de wethouders.

‘En personele zaken?’

‘Ha, daar mag ik me niet mee bemoeien. Bestuurlijk zit dat bij een wethouder en ambtelijk gaat de gemeentesecretaris daarover. Die is erg competent, prima kerel. Maar volgens mij schermt hij mij een beetje af.’

Daniël staaarde een ogenblik voor zich uit en dronk van zijn wijn.

‘Nee, voor mij blijven hoofdzakelijk de recepties, de openingen, de eerste stenen en de zestigjarige huwelijken over. En je weet dat het voeren van loze conversatie niet mijn allersterkste eigenschap is.’

‘Zullen we een toetje nemen?’ vroeg Laurens. Hij riep een kelner. Ze bestelden tiramisu met ijs.

‘Was je sollicitatie naar Leebrugge dus eigenlijk een vergissing?’

‘Nee, dat nou ook weer niet. Er zijn ook best leuke klussen. Ik ben actief in het bestuur van de Veiligheidsregio en dat is boeiend. Veiligheid, brandweer, dat moet goed draaien. Maar ik mis wel een beetje de dynamiek van toen ik wethouder was. Je stond voor een concrete klus. Je had duidelijke doelen, een collegeakkoord dat uitgevoerd moest worden, een budget in de Programmabegroting. Je gaf bestuurlijk leiding aan een paar afdelingen. Je zou het niet denken, maar als burgemeester hang ik er een beetje bij. Zoals ik al zei, ik ben nergens echt verantwoordelijk voor, behalve natuurlijk voor openbare orde en veiligheid. Maar daarvoor zitten er een Officier van Justitie en een politiecommissaris die mij ook niet echt nodig hebben.’

Hij vertelde ook iets over het grootste project waar hij als burgemeester mee was belast, de aanleg van een nieuw recreatiegebied ‘Middenmeer’ in Endepoel. Maar dat onderwerp lag voor hem persoonlijk gevoelig. Hij voelde zich er niet prettig bij. Het zou mooi zijn geweest als hij zijn geheimen met iemand kon delen. Maar zelfs de man tegenover hem, die hij als vriend beschouwde, durfde hij niet in te wijden in de duistere zaken die er een rol bij speelden.

Het toetje was op. Daniël schoof de halfvolle wijnfles opzij.

‘Koffie met cognac?’ Hij wenkte een serveerster.

De man tegenover hem was als psycholoog getraind om zijn cliënten te laten praten. Hij bedacht dat dit gesprek haast een therapie sessie aan het worden was. Hoofdzakelijk door de alcohol vermoedelijk. Hij moedigde Daniël niettemin subtiel aan om zijn hart uit te storten.

‘Weet je, het is hier in Leebrugge allemaal veel, eh, veel politieker. Maar dan kleine politiek, zal ik maar zeggen. Dagelijkse beslommingen en futiliteiten... Ik word er soms helemaal dol van hoe vaak de politiek van kleur verschiet. In de raad sta ik elke keer weer voor nieuwe verrassingen.’

‘Dat is toch niet anders dan in je vorige baan?’

‘Zeker wel. Als wethouder was ik een soort manager. Ik deed mijn werk en daarmee uit. De gemeenteraad kwam daar vrijwel niet aan te pas, want mijn hele portefeuille bestond uit bevoegdheden van het college. Zolang ik het budget niet overschreed was ik de baas.’

‘En dat is nu anders?’

‘Nou ja, zodra een burger zijn mond open trekt, rennen de raadsleden er op af. En dan worden er weer schriftelijke vragen gesteld: waarom heeft het college dit of dat niet gedaan, waarom wist het college dit niet, hoe denkt het college dit te gaan regelen? Schijnheilig. Alsof ze zelf wél actie hadden ondernomen als ze op de stoel van het college hadden gezeten.’

‘Tja,’ zei Laurens Elzevier, ‘je moet als burgemeester snel kunnen schakelen en vijf dingen tegelijk kunnen. Voor jou, met een paar autistestrepjes, is dat niet zo eenvoudig.’

Daniël aarzelde een ogenblik, maar reageerde niet. Hij vervolgde zijn biecht.

‘Waar ik ook lol in heb zijn de buitenlandse contacten. Leebrugge heeft een soort vriendschapsband met een gemeente in Duitsland. Dat zijn leuke dingen. En niet zo heel ver weg. Al een paar keer ben ik mee geweest met uitwisselingen. Ik ben zelfs bevriend geraakt met de burgemeester van Papenburg. Wil je wel geloven dat ik een beetje jaloers ben op die man? Die heeft tenminste iets te zeggen in zijn gemeente. In Duitsland is de burgemeester de baas. Kom daar in Leebrugge maar eens om.’

Er viel een stilte in het gesprek. Ondanks de alcohol was Daniël opeens weer helder toen eindelijk de laatste woorden van de psycholoog aan de andere kant van de tafel tot hem doordrongen. Hij voelde een lichte kramp in zijn borst. Het A-woord was gevallen. Zijn zorgvuldig weggestopte geheim. Al sinds zijn jeugd gebruikte Daniël medicijnen waarmee hij zijn handicap onder controle hield. Laurens wist het dus. Natuurlijk wist Laurens het. Hij was immers specialist op dit gebied.

Langzaam kwam de zon op. Vaak ging hij op dit tijdstip van de dag voor het raam staan om er getuige van te zijn, want het uitzicht was van een grote schoonheid. Recht tegenover zijn villa, aan de andere kant van de brede vaart, lagen uitgestrekte weidevelden achter een prachtige windmolen. Als je naar links keek zag je het spiegelende water van het plassen gebied. Zuidelijk daarvan zou onder zijn leiding een groot recreatie gebied worden ontwikkeld. Koeien maken plaats voor toeristen. Vooruitgang. Je kon er nu alleen nog komen via een brug over de vaart, een kilometer verderop, waaraan de gemeente haar naam ontleende. Maar er was een nieuwe brug in ontwikkeling die rechtstreeks naar het nieuwe gebied zou leiden.

Vanmorgen kon hij het niet opbrengen om van de zonsopgang te genieten, om zelfs maar ergens van te genieten. In het restaurant had hij Laurens op de man af gevraagd wat hij met autistestreepjes bedoelde.

‘Je gaat me toch niet vertellen dat je die term voor het eerst hoort?’ had Laurens gereageerd. Een confronterende vraag, die hij als professional in nuchtere toestand nooit zou hebben gesteld.

Daniël had intussen grote spijt van zijn opmerking, maar kon niet meer terug. Blijkbaar wist Laurens dus toch niet alles van zijn ziektegeschiedenis. Van de psychiatrische onderzoeken die hij regelmatig had ondergaan. Van de korte opnames in de gespecialiseerde kliniek in Delft om zijn medicatie te “*finetunen*”, zoals de artsen dit noemden.

‘Ik neem het al waar zo lang ik je ken, Daniël. Maar...’, probeerde hij de confrontatie te verzachten, ‘je functioneert er uitstekend mee, hoor. Het merendeel van de mensen heeft wel een paar streepjes.’

De relativering was niet genoeg. Hij, Daniël van Bruggen, was een autist. En voor iedereen om hem heen die een beetje uit zijn ogen keek was dat blijkbaar zichtbaar. Hij dacht aan de mensen in zijn dagelijkse omgeving, de leden van het college, ambtenaren, de raadsleden. Zou hij ook voor hen een open boek zijn?

Hij had er wel met Laurens over willen doorpraten. Maar het was laat, ze waren aangeschoten. Geen goed moment voor een gesprek over zo’n delicaat onderwerp. Daarom hadden ze de afspraak gemaakt dat Daniël binnenkort voor een gesprek op Laurens’ praktijk zou komen.

Daniël had het hele verdere weekeinde nodig gehad om het voorval te verwerken. Feitelijk was er niets veranderd, maar voor zijn gevoel was hij opeens een stuk kwetsbaarder geworden.

Vandaag zou hij weer aan het werk moeten. De gedachte alleen al maakte hem depressief.

7

In onzekere tijden zal de heerser altijd gebrek hebben aan mensen die hij kan vertrouwen.

Machiavelli, Florentijns staatsfilosoof (1469-1527)

Maandag 7 mei 2012

Aninda en ik stonden op om de burgemeester een hand te geven. We liepen naar hem toe en in de paar seconden dat we ons aan hem voorstelden drongen zich twee waarnemingen aan mij op. De eerste noem ik doorgaans het Aninda-effect. De burgemeester leek duidelijk van haar onder de indruk te zijn. Hij gedroeg zich overdreven charmant, ging tegenover haar zitten en bood haar koffie aan. Ik keek haar even in de ogen, maar zij verblikte of verbloosde niet.

Ze was het gewend dat mensen haar aantrekkelijk vonden.

Mijn tweede waarneming betrof de burgemeester zelf. Het viel me op dat hij de neiging had je blik te ontwijken als hij tegen je praatte. Gereserveerdheid? Afstand? En ik zag ook onmiddellijk dat er iets met hem aan de hand was. Was hij ziek? Misschien had hij wel een zwaar weekeinde gehad, dacht ik, niet wetend hoe dicht ik bij de waarheid zat.

Snel concentreerde ik me op mijn professionele houding. Tenslotte had ik niet voor niets ruim honderdvijftig kilometer gereden. We waren hier om een opdracht voor Grootveld Mudde binnen te halen.

‘Fijn dat u op zo korte termijn kon komen,’ zei de burgemeester tegen Aninda en mij. ‘Ik begrijp dat u al met het gesprek was al begonnen?’ Hij wisselde een blik met de gemeentesecretaris. ‘Heeft de secretaris u al de nodige informatie gegeven?’

Dit was het teken voor Louis om het initiatief van het gesprek over te nemen.

‘Inderdaad, burgemeester. Ik stond juist op het punt om iets te vertellen over onze gemeente en uit te leggen welke ondersteuning we zoeken.’ De burgemeester knikte instemmend. Ik vermoedde dat ze niet gewend waren om formeel met elkaar om te gaan, want Louis glimlachte terwijl hij de burgemeester zo aansprak.

Het volgende kwartier was de secretaris aan het woord. Nu en dan aangevuld met een enkele opmerking door de burgemeester. Mijn indruk was dat hier een competente man aan het woord was, die wist wat hij wilde en wat hij deed.

Ik begreep uit Louis’ woorden dat hij het was geweest die als secretaris van de gemeente Endepoel veel werk had verzet om het fusieproces te versoepelen. Samen met zijn collega van de gemeente Ter Leede en een paar bekwame ambtenaren had hij een uitgebreid procedureschema opgesteld voor alles wat er in het kader van het samengaan moest gebeuren. Persoonlijk stelde hij in hoofdlijnen een nieuwe gemeentebegroting op.

Ik maakte een bewonderend geluid, maar Louis relativeerde dit. Hij zei dat hij van huis uit een financiële man was. Econoom. Het was zijn vak. Later zou ik nog kennismaken met zijn andere financiële talenten.

Ook had Louis in die periode een Sociaal Statuut opgesteld voor de overgang van de medewerkers van de beide oude gemeenten naar de nieuwe gemeente. Hij grinnikte bij de herinnering.

‘Je vindt die sociale statuten in overvloed op het Internet. Ik heb de gunstigste eruit gekozen. Mijn college in Endepoel was nauwelijks geïnteresseerd en het college van Ter Leede al helemaal niet. Ze

hebben er vrijwel zonder naar te kijken mee ingestemd. Op die manier heb ik het nodige voor de mensen kunnen doen. Tenslotte hadden die niet om de herindeling gevraagd, zeg nou zelf.'

Aninda maakte op haar beurt een bewonderend gebaar.

Door de provincie werd Dijssel benoemd tot beoogd gemeentesecretaris van de nieuwe gemeente en na de fusiedatum werd hij dat ook definitief. De secretaris van Ter Leede was met FPU gegaan. Van Bruggen werd drie maanden na de herindeling benoemd als nieuwe burgemeester en de beide oude burgemeesters waren intussen ambteloos burger.

'Zo gaat dat met gemeentelijke herindelingen,' ging Louis verder. 'Voor oud komt nieuw. We zijn nu haast anderhalf jaar verder, maar er moet nog veel gebeuren om er een eenheid van te maken.'

Daniël vulde hem aan. 'Dat geldt zeker voor het bestuur van de gemeente en de ambtelijke organisatie. Voor de bevolkingen van de beide gemeenten is dat nog lastiger.'

Ik legde op mijn beurt uit wat Bureau Grootveld Mudde zou kunnen betekenen voor de gemeente Leebrugge. Daarna begon het proces van loven en bieden. Louis bleek hierover al goed te hebben nagedacht, want hij toverde een A4tje tevoorschijn waarop het belangrijkste was samengevat.

Het inhuren van externe deskundigheid bleek bepaald niet overbodig te zijn. Er was het nodige achterstallige werk te doen, vooral waar het ging om het bemensen van de nieuwe werkeenheden en de beschrijving van de functies in de organisatie. Louis wilde bovendien graag aansluiten bij de trend van flexibele werkplekken. Daarmee hoopte hij dat de elders gehuurde kantoorruimte om de grotere organisatie te vestigen weer kon worden afgestoten. Verder moesten er veel verordeningen en regelingen van de beide voormalige gemeenten geharmoniseerd worden. Wettelijk moet dat voor een groot deel binnen twee jaren gebeuren, dus was er haast geboden. Qua inhoud van het beleid werd er hoofdzakelijk voortgeborduurd op het beleid van de beide voormalige gemeenten. De nieuwe gemeente was tenslotte hun rechtsopvolger.

Louis vertelde ook over een paar grote projecten die op stapel stonden. De realisering van een nieuw winkelcentrum in Ter Leede en de aanleg van een groot recreatiegebied bij de plassen van Endepoel. Gelukkig hoefde er voor de gemeentelijke financiën niet veel meer te worden geregeld. Dat onderwerp had de secretaris uitstekend op een rijtje.

Het was bijna twaalf uur toen ik mijn laptop dichtklapte en we handen schuddend uit elkaar gingen. Ik beloofde binnen een week een offerte op te stellen. We waren overeengekomen dat Aninda in de komende periode twee à drie dagen per week op het gemeentehuis van Leebrugge zou gaan werken om de afdelingshoofden en de afdeling Personeel en Organisatie bij te staan bij het actualiseren en op orde brengen van het managementinstrumentarium. Zelf zou ik een aantal dagen in de gemeente aanwezig zijn voor juridische klussen, zoals het ineenschuiven van de gemeentelijke verordeningen en de subsidieregelingen. Tenslotte werd er afgesproken dat ik een serie workshops zou verzorgen voor de teambuilding van het college. Ik kreeg er bij voorbaat al zin in.

Op de gang nam ik uitgebreid afscheid van de secretaris. We spraken het vertrouwen uit dat dit een goede samenwerking zou gaan worden. Hij stelde voor om elkaar in het vervolg te tutoyeren. Louis

was zijn naam. Ik zei nog een keer dat ik Rank heette. Blijkbaar ging Louis er al volledig van uit dat de opdracht door zou gaan.

Terwijl ik al op weg naar de uitgang was, klopte de burgemeester mij op de schouder. Of ik nog even met hem mee terug wilde lopen naar zijn kamer. ‘Onder vier ogen,’ zei hij verontschuldigend richting Aninda.

Van Bruggen had er duidelijk moeite mee om te zeggen wat hij wilde zeggen. Hij verviel in een soort officieel taalgebruik. Opnieuw keek hij me niet recht aan.

‘Meneer Kleefsma, ik moet zeggen dat ik blij ben dat we zo snel zaken konden doen. Wat betreft het personeel, de organisatie en de gemeentelijke regelingen ga ik er van uit dat dit allemaal goed zal gaan lopen. Ik moet u echter zeggen dat ik – hoe zal ik het zeggen – wat opzie tegen de workshops, zoals u ze noemt, met het college.’

‘Maakt u zich geen zorgen, meneer Van Bruggen,’ zei ik. ‘Ik heb daar veel ervaring mee. In allerlei omstandigheden.’

De burgemeester ontspande zichtbaar.

‘Noem me Daniël, alsjeblief.’ Ook de burgemeester wilde tutoyeren. ‘Tenslotte krijgen we in de nabije toekomst nog veel met elkaar te maken.’

‘Maar natuurlijk, graag zelfs.’

‘Goed. Rank, ik zal uiteraard volledige medewerking verlenen. Maar ik wil graag dat je bij voorbaat weet dat de verhoudingen binnen het college niet eenvoudig liggen. Verschillende politieke opvattingen en persoonlijkheden, een zeer ervaren maar enigszins dominante gemeentesecretaris, ik moet als burgemeester alle zeilen bijzetten om het spul bij elkaar te houden. En dan heb ik het nog niet over de verhouding met de raad. Het wordt een lastige klus om dat allemaal in goede banen te leiden, vrees ik. Niettemin, het is nodig. Dit college moet nog meer dan vijf jaar samenwerken.’

Ik fronste mijn wenkbrauwen. ‘Vijf jaar?’

‘Zeker. De herindeling en de tussentijdse verkiezingen vielen midden in een zittingsperiode van de gemeenteraad. Dan zit de nieuwe raad tot het einde van de volgende zittingsperiode.’

‘Ik zal mijn uiterste best doen, Daniël. Dat beloof ik.’

Terwijl ik Aninda opzocht, die buiten in het zonnetje op me stond te wachten, realiseerde ik me dat mijn eerste indruk van de burgemeester juist was geweest. Ik kon niet precies aangeven hoe of wat, maar er was iets met hem aan de hand.

We aten na afloop van het overleg een broodje in een bakkerszaak aan de Hoofdstraat. Ik roerde in mijn cappuccino en keek Aninda aan. ‘Wat vind je ervan dat je tijdelijk in Leebrugge komt te werken? Wel een beetje ver weg, hè?’

‘Ik vind het juist gaaf!’ reageerde ze. Haar zwarte ogen glommen. ‘Ik moet het alleen zo zien te plannen dat ik mijn colleges in Enschede kan blijven volgen, maar dat zal wel lukken. Ik ben zo vrij als een vogeltje, toch? Dit wordt voor mij de eerste grote klus op locatie. Dat staat prima op mijn CV.’

Er schoot me nog iets te binnen. ‘Aan de op- en afrit Ter Leede naar de snelweg staat volgens mij een hotel. Daar kun je overnachten als je voor de gemeente werkt. Ik mag wel niet vergeten om die kosten in de offerte op te nemen.’ We smulden van onze broodjes, vers en krokant zoals je in een bakkerszaak mag verwachten, dik belegd met brie, walnoten en honing.

‘Hoeveel gaat dit de gemeente wel niet kosten?’ vroeg Aninda.

Ik veegde mijn lippen af. ‘Dat wordt wel een bedrag met zes cijfers.’

‘Waarvan het eerste cijfer?’

‘Een één, schat ik in. Zo erg wordt het nu ook weer niet. Maar heringedeelde gemeenten ontvangen een extra financiële uitkering van het Rijk uit het Gemeentefonds. Ze kunnen het betalen, hoor.’

Ik vroeg Aninda of ze terug zou willen rijden, zodat ik me kon ontspannen. Ze koos de weg binnendoor naar Alphen aan den Rijn en nam de A12 in een rustig tempo, zonder last te hebben van files. Twee collega’s die tevreden waren over het resultaat van de dag.

8

Liefde trekt het verstand wat uit de goede richting.

G. Crabbe

Dinsdag 29 mei 2012

Aninda de Valk was een beetje verliefd geworden. Fout verliefd. Zo fout, dat zij haar gevoel maar moeilijk kon rijmen met haar professionele houding. En zij kon er al helemaal niet met anderen over praten. Maar Aninda kon er niet omheen. Vanaf het eerste moment dat zij hem had gezien tijdens het bezoek aan Leebrugge, ruim drie weken geleden, had ze geweten dat ze deze man beter wilde leren kennen. Louis Dijssel.

Na afloop van hun acquisitiebezoek aan de gemeente Leebrugge, achter het stuur van die zalige auto van Rank, waren haar gedachten naar hem uitgewaaierd. Louis had haar mateloos geboeid. Zijn zelfverzekerde maar toch niet arrogante houding, zijn verzorgde uiterlijk, de subtiele geur van dure

aftershave die om hem heen hing. Ze had op afstand gezien dat hij een maatpak droeg. De manier waarop hij sprak en zijn zinnen helder formuleerde, met een ondertoon van humor. Deze man straalde kracht en succes uit.

Haar kleine aanvaring met Louis in het begin van het gesprek, naar aanleiding van haar voornaam, had Aninda geamuseerd. Vooral de manier waarop hij zich over zijn houding had verontschuldigd. Dit was een man, dacht ze, die niet op vrouwen neerkeek, maar meer door vrouwen werd geïntrigeerd. Ze durfde er vergif op in te nemen dat hij in zijn jonge jaren een succesvolle versierder was geweest. Misschien was hij dat nog wel, al was hij nu wellicht braaf getrouwd. Of misschien gescheiden, dat paste wel bij hem.

Tijdens de autorit had zij haar gedachten de ruimte kunnen geven, want Rank en zij hadden niet veel gesproken. Er viel niet veel na te bespreken, want ze waren immers beiden bij de hele bijeenkomst aanwezig geweest. Aninda had hem nog wel gevraagd wat de burgemeester van hem wilde, onder vier ogen. Rank had het haar zonder omhaal verteld.

‘Die man heeft het een beetje moeilijk in zijn functie. En hij ziet op tegen de teambuilding. Ik vrees dat hij moeite heeft om iets van zichzelf te laten zien.’

Eenmaal ’s avonds thuis in haar Deventer Loft had Aninda op Google de naam van Louis Dijssel ingetypt en ook gezocht op LinkedIn.com en zelfs op Facebook.com. De zoektocht leverde haar informatie op die het waard was om over na te denken. Die nacht had ze over hem gedroomd.

Nu was het de dinsdag van de tweede week dat ze voor Leebrugge werkte. Ze had gekozen voor de maandag en de dinsdag. De tussenliggende nacht sliep ze in het Van der Valk Hotel. Vorige week maandag was ze begonnen.

Aninda zat achter haar laptop in een werkkamertje in het gemeentehuis van Leebrugge en werkte haar aantekeningen uit. Een halfuur geleden was ze teruggekomen uit een vergadering van het team Personeel en Organisatie over functiewaardering. Ze had er het systeem van Bureau Grootveld Mudde uitgelegd. Eén van haar specialiteiten. De invoering voor het voltallige personeel was een van haar taken. Dat betekende dat de functies van alle medewerkers moesten worden omschreven en van een puntenwaardering voorzien moesten worden. Daaruit vloeit voort hoeveel iedereen verdient.

De voorjaarszon weerkaatste op haar beeldscherm. Daarom stond ze op om de zonwering een eindje te laten zakken. Op dat moment werd er op de deur geklopt. Leo Koers, plaatsvervangend hoofd van de afdeling P&O, kwam binnen en ging op een stoel tegenover haar bureau zitten. Hij nam tijdelijk de functie van afdelingshoofd P&O waar, die na de herindeling nog niet was ingevuld.

‘Liep het een beetje, daarstraks?’ vroeg hij, kennelijk doelend op zijn eigen rol in de vergadering die hij had voorgezet. Aninda vond hem schattig. Leo was een bescheiden mens, behoorlijk onzeker over zichzelf. Hij had helemaal niet het air van een leidinggevende, zoals hij erbij liep in een spijkerbroek en T-shirt. Hoewel hij tien jaar ouder was dan zij, voelde ze de neiging om hem te beschermen, hem onder haar hoede te nemen. Volgens haar had hij de kennis en de opleiding. Met iets meer zelfvertrouwen zou hij wat haar betreft afdelingshoofd kunnen worden.

‘De vergadering ging goed, toch? De mensen beginnen aan het idee te wennen dat we van meer dan tweehonderd verschillende functiebeschrijvingen terug moeten naar maximaal een stuk of twintig, dertig. Daarin moet iedereen worden ingepast. Dat zal nog een hele klus worden.’

‘En dan heb ik het nog niet over de Ondernemingsraad,’ zei Theo. ‘Ik vrees dat die er dwars voor gaat liggen, omdat ze denken dat veel mensen er op achteruit gaan. Maar de OR moet er wel mee instemmen.’

‘Dat is de taak van Louis, Theo. Die overlegt als hoogste ambtelijke baas met de OR. Hij moet ze over de streep halen. Wat wij moeten doen is een zo overtuigend mogelijk voorstel op papier zetten. Trouwens, alle zittende ambtenaren hebben een garantie voor hun huidige salarisniveau. Dat zal wel veel kou uit de lucht halen.’

‘Louis Dijssel, ja,’ verzuchtte Theo. ‘Ik hoop dat hij dat goed oppakt. Louis heeft niet zoveel met personele zaken, weet je.’ Theo verviel in een vertrouwelijk toontje. ‘Hij is meer van de financiën. Met Rick overlegt hij bijna elke dag. Met mij hoogstens een keer per week, en dan zegt hij het ook vaak nog af. Wat dat betreft heb ik niet zo veel aan hem. Het meeste moet ik zelf maar uitzoeken.’

‘Rick?’

‘Rick Gratema. Afdelingshoofd financiën en aanverwante zaken.’

‘Oké. Zal ik hierover met Louis praten?’ Aninda voelde een steekje in haar onderbuik.

‘Heel graag, Aninda. En wanneer gaan we het overige personeel informeren over de functiewaardering?’

‘Daar zeg je wat. Dat is inderdaad hard nodig, want volgens mij gaan er nu al verhalen over de gangen rond.’ Ze wees naar haar laptop. ‘Ik ben momenteel bezig met het plannen van de hele functiewaarderingsprocedure. Daar passen ook bijeenkomsten met het personeel in.’

’s Middags na de lunch had ze de afspraak met hem.

Tijdens de middagpauze had ze bij de broodjeszaak aan de Hoofdstraat een kop koffie en een sandwich gekocht en die op het piepkleine terrasje opgepeuzeld, haar gezicht en blote armen warmend in de junizon. Aninda voelde een zekere opwinding over de komende ontmoeting, maar sprak zichzelf bestraffend toe. Ze leek wel een tiener voor haar eerste afspraakje. En ze nam zich voor om haar professionele harnas aan te trekken en afstandelijk te blijven. Louis had geen boodschap aan haar gevoelens.

Terug op haar kamer trok ze haar jasje aan en pakte de laptop. Meer dan dat apparaat had ze niet nodig, alles had ze bij zich. In haar laptop en in haar hoofd. Ze wandelde naar het gedeelte van het gebouw op de eerste verdieping waar het college huisde en klopte aan.

Op de deur was een bordje “*Gemeentesecretaris*” geschroefd. Eén deur verder dan de kamer waar ze de eerste keer ontvangen waren, met een bordje “*Burgemeester*” op de deur.

Louis verwachtte haar en deed zelf open.

‘Kom verder, mevrouw De Valk.’ Hij maakte een ontspannen indruk. Hij droeg een onberispelijk geknoopte stropdas. Zijn donkere haar zat alsof hij net bij de kapper vandaan kwam. Zijn colbert hing op een hanger aan een kapstok. De mouwen van zijn zalmkleurige overhemd waren gedeeltelijk opgerold. Om zijn pols een kostbaar horloge. Aninda onderging weer de sensatie die zij eerder had beleefd. Deze man straalde iets uit waar zij moeilijk weerstand aan kon bieden. Deze man was klasse. Maar op het moment dat ze zich dit realiseerde, vermande zij zich. Ze was aan het werk, tenslotte.

‘Of mag ik Aninda zeggen?’ Hij lachte ondeugend. Ze hadden inderdaad nog niet afgesproken elkaar te tutoyeren. Maar Aninda was er intussen achter gekomen dat iedereen in dit gemeentehuis met de voornaam werd aangesproken, tot de secretaris aan toe. Iedereen, behalve de burgemeester. Die noemde men burgemeester of meneer.

‘Ik heet Aninda, dus ik stel voor om mij ook maar zo te noemen.’

‘Oké, ik ben Louis. Ga zitten.’ Hij schoof een stoel van de vergaderhoek voor haar naar achteren. Aninda zette haar laptop op de tafel en schakelde hem in. Louis ging tegenover haar zitten.

‘Dit is, eh, je derde dag in onze gemeente, als ik het goed heb?’

‘Dat klopt. Ik ben de eerste twee dagen van de week hier, sinds vorige week. Maar omdat het gisteren tweede Pinksterdag was, werk ik deze week op dinsdag en woensdag.’

‘Ah, ja. Nou, ik moet zeggen dat de komst van Grootveld Mudde hier in huis niet onopgemerkt is gebleven. En daar ben ik op zich blij mee. Want weet je, Aninda, als er door een herindeling twee gemeentelijke organisaties in elkaar geschoven moeten worden, dan is het een hele opgave om daar een eenheid van te maken. In het begin had ik het daar behoorlijk moeite mee, dat mag je wel weten. Voor de mensen van Ter Leede was ik als oud-secretaris van Endepoel “de vijand”. Alsof Ter Leede door Endepoel was geannexeerd. Terwijl beide gemeenten toch echt zijn opgeheven en opgegaan zijn in de nieuwe gemeente Leebrugge. Wil je soms iets drinken?’

Aninda schrok op uit een lichte trance die haar tijdens de ontboezeming van Louis had overvallen.

‘Graag thee.’

Hij sprak verder terwijl hij kopjes op tafel zette en een thermoskan thee pakte.

‘Hoe het zij, ik heb maanden nodig gehad om de mensen te motiveren om voor de nieuwe gemeente te werken. Ze bleven in hun oude patroon hangen. Belde er een inwoner van de andere gemeente? Dan moet die ook maar geholpen worden door een ambtenaar van die gemeente. Van dat soort dingen. Ja, herindeling, het afscheid van je vertrouwde gemeente, is echt een soort rouwproces. Ook voor mij zelf. Want ook ik was aan mijn vorige gemeente verknocht.’

‘Hoe heb je het aangepakt?’

‘Veel praten. Individuele gesprekken met medewerkers. En ik heb alle personeelsleden een paar keer bij elkaar gehaald en ze toegesproken. Begrip getoond voor hun problemen. Het woord “rouwproces” was daarbij passend, want zo voelden de meesten het ook. Uitgelegd dat we als gemeente de burgers moeten bedienen. Dat de gemeente er is voor de burger, en niet andersom. Dat we een moderne dienstverlenende organisatie moeten opzetten. En ik ben begonnen met de ambtenaren die minder moeite hadden met de herindeling. Want die waren er natuurlijk ook. Al moet je ontzettend uitkijken dat je niet de schijn van bevoordeling wekt.’

‘En de burgemeester?’

Louis aarzelde even, alsof hij zich afvroeg in hoeverre hij haar in vertrouwen zou nemen.

‘De burgemeester is niet lang na de herindeling binnengekomen. In eerste instantie had de Commissaris van de Koning de voormalige burgemeester van Ter Leede als waarnemer aangewezen. Van Bruggen leek een goeie kerel, dus besloot de gemeenteraad hem voor te dragen als definitieve burgemeester.’

‘Maar?’

‘Ja, je voelt het al. Ik weet niet zeker of de raad na anderhalf jaar nog zo blij met hem is. Ik vertel je dit in strikt vertrouwen, Aninda. Want Van Bruggen is absoluut geen slechte burgemeester. Vooral bestuurlijk en in de regio is hij sterk. Maar of hij ook de sociale verbinder is die we hier in deze heringedeelde gemeente nodig hebben... Daniël is een doener, een man van hoofdlijnen, met iets minder oog voor menselijke en persoonlijke zaken. Tja, en communicatief is hij soms niet echt handig. In ieder geval had ik aan hem weinig steun bij de samenvoeging van de organisaties.’

‘Jammer.’

‘Zeker. Maar nogmaals, dit is vertrouwelijk. Enfin, door al die inspanningen ben ik na zoveel tijd nog nauwelijks toegekomen aan het opzetten van een goede en efficiënte organisatie. Alleen de financiën, die hebben we aardig op de rails. Mede dank zij Rick Gratema, die van het begin af aan heel positief heeft meegewerkt.’

‘En daar komt ons bureau om de hoek kijken.’

‘Net wat je zegt. Eens kijken, je hebt al een aantal zaken in gang gezet.’ Hij keek even in het notitieblok dat voor hem lag. ‘Ik krijg uit mijn managementteam teruggemeld dat jij ideeën hebt gepresenteerd voor een modern integraal personeelsbeleid, voor een nieuwe functiewaarderingsronde, voor de medezeggenschap en voor het maken van afdelingsplannen. Verder heeft je collega Rank Kleefsma een opzet aangeleverd voor het beschrijven van de bedrijfsprocessen.’

Aninda knikte. ‘Nou ja, dat zijn de zaken die er in een nieuwe organisatie toe doen. Wij hadden begrepen dat er een zekere spoed is geboden. Mag ik mijn jasje uit doen? Het is warm in de zon.’

‘Maar natuurlijk.’

‘Wat betreft het beschrijven de bedrijfsprocessen, ons bureau hoopt daarmee ook een bijdrage te leveren aan de digitalisering van de organisatie. Want deze herindeling is natuurlijk dé gelegenheid om de gemeente van het papier af te helpen. Helaas heeft Grootveld Mudde niet de opdracht gekregen voor de automatisering van Leebrugge. Want daarbij is een beschrijving van de bedrijfsprocessen onmisbaar.’

Louis grinnikte. ‘*You can’t have it all.* Maar ik heb er vertrouwen in dat jullie met jullie concurrent zullen willen samenwerken om onze gemeente tot een succes te maken.’

‘Ik heb begrepen dat Rank contact gaat zoeken met het automatiseringsbedrijf dat jullie hebben ingehuurd.’

Het vervolg van het gesprek ging over de taken die Aninda de Valk zou gaan uitvoeren. Zij vroeg om support van het management en de secretaris, zoals ze aan Leo Koers had beloofd. ‘Want organisatieveranderingen kunnen alleen succesvol worden doorgevoerd als er steun is vanuit het machtscentrum. Als het erop aankomt, moeten de mensen gedwongen kunnen worden om mee te werken. Als dan de secretaris niet achter mij staat, dan sta ik met legen handen.’

‘Je hebt de theorie goed onder de knie,’ zei Louis. Aninda bloosde. ‘Maar daar kun je op rekenen. En ik hoop dat, andersom, jullie bureau mij daadkrachtig zal blijven ondersteunen.’

Na anderhalf uur schonk Louis voor de derde keer thee in. Het gesprek werd persoonlijker. ‘Hoe lang werk je al bij Grootveld Mudde, Aninda?’

Aninda de Valk klapte haar laptop dicht. Ze ervoer weer de kracht van de man tegenover haar en de invloed die hij ophaar uitoefende. Wat was dat toch? Bewondering? Nieuwsgierigheid? Verliefdheid? Tot nu toe had zij gedurende de hele ontmoeting met Louis haar professionaliteit kunnen bewaren. Door deze vraag voelde zij zich onzeker worden. Als een soort bescherming trok zij haar jasje weer aan.

‘Een jaar of twee. Ik ben nog juniorconsultant, maar na afronding van de opdracht in deze gemeente hoop ik promotie te maken.’

‘Aha. Ik zie dat je in een oude Volkswagen Polo rijdt. Hebben jullie van de zaak geen leaseauto?’

‘Als junior niet, nee. Wij verdienen ook niet veel. Het bureau ziet ons als een soort leerlingen, we mogen al blij zijn als we uit de kosten komen.’ Terwijl ze het zei had ze er al spijt van. Te persoonlijk, het maakte haar kwetsbaar.

Louis keek haar indringend aan. ‘Als je financieel advies nodig hebt, Aninda, dan kun je bij mij terecht.’

Aninda wendde haar blik af. Ze kon deze man niet in de ogen kijken zonder het gevoel te krijgen te worden opgeslokt. Tegelijkertijd moest ze denken aan wat ze had gevonden toen ze zijn naam in Google had ingevoerd. Hij runde een bedrijf in financieel advies en beleggingen. Wat wilde hij van haar, bood hij haar zijn diensten aan? Ze moest snel een einde maken aan dit onderhoud.

‘Maar,’ ging Louis verder, ‘ik houd persoonlijke zaken strikt gescheiden van het werk. Dus zeg ik daarover hier in dit huis geen woord. Als je interesse hebt, dan zou je bij mij thuis langs kunnen komen voor een advies. De eerste keer is dit gratis en vrijblijvend.’

Aninda stond op en nam de laptop onder haar arm. Ze aarzelde. Haar persoonlijke financiële situatie was niet bepaald florissant. Een beetje hulp was welkom. Kon het kwaad? Louis boeide haar mateloos. Maar wat zij ook voor hem voelde, het was totaal eenzijdig. Hij was zich er niet van bewust. Het zou een gelegenheid zijn om...

Misschien was het haar onderbuikgevoel dat de doorslag gaf.

‘Vanavond heb ik wel tijd,’ zei ze. ‘Anders zit ik maar in mijn eentje op zo’n ongezellige hotelkamer.’

9

You know, everybody makes mistakes when they are president.

William J. Clinton

Dinsdag 29 mei 2012

Kwart over twaalf. Daniël van Bruggen zat aan de vergadertafel in zijn werkkamer in het gemeentehuis van Leebrugge. Zijn hoofd leunde zwaar op zijn handen en hij staaarde een ogenblik somber voor zich uit. Een paar minuten geleden was de wekelijkse vergadering van het college van burgemeester en wethouders afgelopen en hij realiseerde zich dat hij daar doodmoe van was. Het was echter geen voldane, tevreden moeheid, zoals je kunt hebben na een flinke klus, maar een matte moeheid. Die vergadering kostte hem iedere week weer bakken energie. De drie wethouders en de gemeentesecretaris, met wie hij samen het college vormde, hadden na afloop vrolijk hun vergaderstukken bij elkaar geraapt en zijn kamer met een opgewekte groet verlaten. Tevreden dat er weer veel besluiten waren genomen en knopen waren doorgesneden. Dat is de taak van het college van burgemeester en wethouders: besluiten nemen en knopen doorsnijden.

Maar Daniël, die als burgemeester de voorzitter van het college was, ergerde zich tijdens de vergadering meer dan dat hij ervan genoot. Hij ergerde zich aan het geklets van de wethouders, aan hun politieke stokpaardjes die ze elke vergadering opnieuw ten tonele voerden. Aan de uitgebreide afwegingen die gemaakt werden, en vooral de non-argumenten die daarbij op tafel kwamen. Aan het dimdammen over details en aan de volgens hem niet-relevante zaken die erbij werden gesleept. Dat kostte veel te veel tijd. Zelf was hij meer van het type “geen geklets, beslissen”. De voorstellen waren tenslotte allemaal op papier voorbereid en de conceptbesluiten waren geformuleerd. Het moest toch niet zo moeilijk zijn om daar ja of nee tegen te zeggen. Maar nee, van bijna alle onderwerpen moest een probleem worden gemaakt. Politiek punten scoren, de andere wethouders aftroeven, dat was waar ze op uit waren. En aan de gemeentesecretaris had hij in dit opzicht ook niet veel, want die hield zich wijselijk buiten de politieke discussies. Die gaf alleen objectieve informatie, wat Daniël op zichzelf een goede rol vond voor een secretaris. Maar intussen zat hij zelf steeds met het probleem om de meningen bij elkaar te brengen en de besluitvorming af te ronden.

Zo was er vanmorgen een groot deel van de vergadertijd gaan zitten in een voorstel aan de gemeenteraad om ongeveer een miljoen euro beschikbaar te stellen voor de voorbereiding van het project Middenmeer fase 1. Het geld was bestemd voor de aanleg van een weg en een brug over de brede vaart die langs het dorp Endepoel loopt, zodat het verkeer naar de overkant kan voor het realiseren van het nieuwe recreatiegebied. Op zich lag er een glashelder voorstel, waarmee de start van het project mogelijk wordt. De secretaris had uitgelegd dat het geld afkomstig was uit een bestemmingsreserve die in de afgelopen jaren door de voormalige gemeente Endepoel speciaal voor Middenmeer was opgebouwd. De financiering was dus geen probleem, maar de raad moest eraan te pas komen om het miljoen op de begroting te zetten, zodat het geld ook uitgegeven kon worden. Geen punt, zou je denken. Maar één van de wethouders, Gerard de Bruin, had gedetailleerd gevraagd naar de besteding van de middelen. Welke werkzaamheden waren er precies nodig? Kwam er aan weerszijden van de vaart een dijklichaam met een talud of werden de opritten naar de brug op palen gezet? Wie ging het uitvoeren? Dat soort vragen.

Als civiel ingenieur had Daniël zelf zeker ook belangstelling voor de uitvoering van het werk, maar hij vond dat je dat moest overlaten aan de technuten.

Op zeker moment had wethouder Barend Landman opgemerkt: ‘Er zouden toch bij voorkeur ondernemers uit onze gemeente voor de klus moeten worden gekozen, vind ik. Dit is een prima economische impuls voor Leebrugge.’ Waarop wethouder De Bruin – zelf eigenaar van een aannemers- en wegebouwbedrijf – had uitgelegd dat dit niet zomaar kan. Je moet er een aanbesteding op loslaten, betoogde hij, waarna de goedkoopste aanbieder de opdracht kreeg.

‘Niet dat ik geen interesse in het werk zou hebben,’ merkte hij fijntjes op, ‘maar dat kan mijn bedrijf natuurlijk niet doen. Het zou een voorbeeld van belangenverstrengeling zijn. Dat is ook precies de reden waarom niet ik de portefeuillehouder van het project Middenmeer ben, maar Daniël. Het zou maar verwarring scheppen.’

Wethouder Gertrude Lockhorst mengde zich in de discussie. Zij meende te weten dat er al afspraken waren over de gunning van de opdracht. ‘Ik heb via mijn fractie gehoord dat Vlasblom het gaat uitvoeren. Klopt dat?’

‘Vlasblom?’ zei De Bruin, ‘dat is toch dat bedrijf waarmee jij als wethouder veel zaken deed, Daniël? Heb je soms onderhands iets met hem geregeld?’ Het was vragen naar de bekende weg. Een beetje politiek jennen.

Daniël voelde zich aangevallen, maar realiseerde zich ook dat hij zich op een hellend vlak bevond. Hij kende Sjaak Vlasblom heel goed, was zelfs enigszins met hem bevriend. In zijn vorige functie als wethouder had Vlasblom Utiliteitsbouw nogal wat opdrachten van de gemeente gekregen. Daniël had veel vertrouwen in dit bedrijf, dat altijd stipt zijn afspraken nakwam. Hij had inderdaad iets “geregeld”, als je het zo mag noemen. En Gerard de Bruin wist dat.

‘Wat wil je suggereren, Gerard?’ kaatste hij terug. ‘Dat ik de opdracht al heb weggegeven?’

‘Ik suggereer helemaal niets, ik vraag je alleen iets.’

‘Het antwoord is nee. Er is een openbare aanbesteding.’ Daarmee was dit gedeelte van het gesprek afgelopen. Maar Daniël bleef toch met een naar gevoel zitten. Werd hij niet vertrouwd? Door Gerard in ieder geval niet. Maar hoe keken de twee andere wethouders er tegenaan?

Enfin, vanmiddag had hij een bijeenkomst van de Regioraad. Daar zou hij collega-burgemeesters en wethouders van omliggende gemeenten ontmoeten. Hij zou er als burgemeester met alle egards worden behandeld. Daar zou hij wel weer van opknappen. Daniël kwam overeind, pakte het stapeltje vergaderpapieren van zijn bureau dat de secretaresse voor 's middags had neergelegd, liep zijn kamer uit en verliet via de kortste route het gemeentehuis.

Een half uur later zat hij met een glas cognac op het terras van zijn villa. Die lag direct aan dezelfde vaart in Endepoel waar overheen nog geen driehonderd meter verderop de brug naar Middenmeer zou komen. Het uitzicht vanuit zijn huis over de polder was bijzonder fraai. Ondanks zijn somberheid kon hij er toch wel weer even van genieten. Hij beschouwde zichzelf als een geluksvogel dat hij zo snel na zijn aantreden als burgemeester dit huis had kunnen kopen, wat mogelijk was geweest dankzij de profijtelijke verkoop van zijn vorige woningen. In Delft, waar hij een wetenschappelijke functie aan de universiteit bekleedde, bezaten hij en zijn vrouw een groot herenhuis, dat zij nog hadden gekocht in de relatief goedkope periode voor de eeuwwisseling. Toen Daniël wethouder werd, en dus in Leiden moest gaan wonen, kocht hij op zijn eigen naam een nieuwbouwappartement, waar hij door de week verbleef. Helaas hield hun wekeindhuwelijk geen stand. In 2004 hadden hij en zijn vrouw besloten uit elkaar te gaan. Het huis in Delft werd verkocht, een verkoop die tonnen winst opleverde, die ze uiteraard deelden. Op het hoogtepunt van de woningmarkt, vlak voordat de onroerend goed crisis uitbrak – toen hij zag wat andere appartementen bij verkoop opleverden – had hij besloten ook zijn appartement te verkopen, opnieuw met een grote winst. Die was alleen voor hemzelf. Hij was in Leiden in een huurappartement gaan wonen, waarvan hij per maand de huur kon opzeggen. Al snel nadat de gemeenteraad van Leebrugge hem als eerste kandidaat voor de burgemeestersbenoeming had voorgedragen, zelfs nog voordat de eigenlijke benoeming door de Kroon een feit was, had hij in een makelaarskrant dit huis aan het water gezien. Hij was het gaan bezichtigen – het stond leeg – en was er op slag verliefd op geworden. Kort daarna had hij het voor meer dan een ton onder de vraagprijs gekocht. Een paar weken na zijn aantreden als burgemeester had hij er zijn intrek genomen.

Hij dronk voorzichtig van zijn cognac en dacht na over zijn burgemeesterschap. Zijn vriend Laurens Elzevier had hem tijdens hun etentje op de man af gevraagd of deze baan geen vergissing was geweest. Eerlijk gezegd was hij sinds enige tijd begonnen in te zien dat dit inderdaad het geval was, al zou hij dat nooit in het openbaar toegeven, zoals hij dat ook tegenover zijn vriend niet had gedaan. Hij had in de afgelopen anderhalf jaar ervaren dat het burgemeesterschap hem niet had gebracht wat hij ervan had gehoopt. Hij verwachtte erkend leiderschap, respect, handelingsvrijheid, aanzien en status. Maar het tegendeel bleek het geval te zijn. De baan deed een beroep op persoonlijke eigenschappen waar hij, zo moest hij schoorvoetend toegeven, minder sterk in was. Dat maakte hem onzeker. Je moest tegen iedereen vriendelijk zijn, voortdurend sociaal reageren. Je moest kunnen omgaan met mensen van allerlei soort, intelligent en dom, vooraanstaand en gewoontjes. Je moest met hen kunnen babbelen over van alles en nog wat en – wat hem nog de meeste moeite kostte – kunnen inschatten wat ze precies bedoelden als ze iets zeiden. Dat laatste had hij met zijn autistische handicap altijd al moeilijk gevonden, al had hij er in zijn persoonlijke ontwikkeling redelijk mee leren omgaan. Maar veel mensen benaderden hem voorzichtig, alsof ze bang waren dat hij ze direct zou afwijzen. Dan zeiden ze vaak iets anders, of zelf het tegenovergestelde van wat ze bedoelden. Of ze gebruikten vage begrippen, beeldspraak om hun punt duidelijk te maken. Zelf had hij een sterke neiging om letterlijk te nemen wat er werd gezegd en reageerde dan totaal anders dan ze verwachtten.

Kortom, hij moest in zijn werk alle zeilen bijzetten om de gewone, dagelijkse bezigheden van het burgemeesterschap uit te voeren. Zijn afspraken werden meestal buiten hem om gepland, zijn agenda werd ingevuld door de secretaresses. Oh, hij wilde geen kwaad woord horen over Tineke en Jacqueline. Die deden ontzettend hun best om hem terzijde te staan, zijn stukken klaar te leggen en hem te verzorgen met koffie, bloemen op zijn bureau en broodjes voor de lunch. Maar hij kon niet zeggen dat hij zich in zijn rol als burgemeester senang voelde. Merkwaaardig genoeg had hij dit gevoel in zijn hele carrière nog niet eerder gekend. Zowel als raadslid, en kort daarna als wethouder, had hij zich redelijk prettig gevoeld. In ieder geval was het in die functies duidelijk wat er van hem werd verwacht. En, andersom, was hij in een positie om zijn stempel op de gebeurtenissen te drukken.

Maar nu, als burgemeester, leek het wel alsof hij ieders ondergeschikte was. Zet het maar op een rij, dacht hij somber, terwijl hij nog een slok uit zijn glas nam. In het college heb ik weinig te vertellen, want de wethouders gaan over alle belangrijke zaken. Zelfs de eigen taken van de burgemeester voor de openbare orde en veiligheid stellen tegenwoordig niet veel meer voor sinds zowel de politie als de brandweer waren geregionaliseerd. Zijn verantwoordelijkheid viel in het niet bij die van de burgemeester van de grote stad. Verder ga ik niet over het personeel, want dat is de taak van de gemeentesecretaris. En in de gemeenteraad heb ik helemaal niets te vertellen, zoals de raadsgriffier kort na zijn aantreden onomwonden had duidelijk gemaakt. Wat blijft er dan nog over?

Nee, het mooie uitzicht vanaf zijn terras was niet in staat zijn donkere gedachten te verdrijven. Hij wist niet of het toeval was of niet, maar sinds het etentje met Laurens Elzevier, ruim drie weken geleden, werd hij geplaagd door zware aanvallen van depressie. Zoals ook vanmorgen tijdens de collegevergadering. Hij had al eens overwogen contact op te nemen met zijn Delftse psychiater om weer eens kritisch naar zijn medicatie te kijken.

Laurens Elzevier had ronduit tegen hem gezegd dat hij een vorm van autisme had. Het was voor de eerste keer in zijn leven dat hij door een ander zo rechtstreeks met dit feit werd geconfronteerd. Dat iemand het hem recht in zijn gezicht zei. Nu was Laurens niet zomaar iemand, hij was klinisch psycholoog en psychotherapeut. Die kon blijkbaar door zijn pantser van rationaliteit heen kijken. En hij moest toegeven dat Laurens gelijk had. Daniël had inderdaad een vorm van autisme. En, alsof dat nog niet genoeg was, hij leed ook aan een bipolaire stoornis, een manisch-depressieve kwaal. Daniël wist dit al sinds zijn middelbare schoolperiode, maar hij had zijn ziekte voor zichzelf nooit onder woorden gebracht. Hij had er altijd redelijk mee kunnen leven. Dankzij een goed uitgebalanceerde hoeveelheid medicijnen, dat wel. Hij slikte al zijn hele puberteit en volwassen leven pillen. Daarmee was hij het Atheneum goed doorgekomen. Na zijn eindexamen, dat hij met hoge cijfers voltooide, was hij civiele techniek gaan studeren in Delft en ook daarin zonder al te veel intellectuele inspanning geslaagd. Daniël had een uitstekend stel hersens.

Daniël bleek een exact type te zijn. Hij had in de loop der jaren geleerd dat feiten en cijfers hem rustig maakten. Een brug was wel of niet sterk genoeg, dat kon je uitrekenen. Schoon water bevriest bij normale luchtdruk altijd bij nul graden. Als je een zuur en een base laat reageren, dan ontstaat er een zout en water. Dat zijn voorspelbare zaken, daar kon hij mee overweg. Maar hij had het altijd moeilijk gevonden om samen met andere studenten een opdracht te doen. Anderen waren onvoorspelbaar, daar kon je niet van op aan, al had hij in de loop van zijn leven wel geleerd om het gedrag van andere mensen enigszins correct te interpreteren. Maar hij wist heel goed dat die anderen, medestudenten en docenten, hem een beetje vreemd vonden. Raar in de omgang, onverwacht reagerend. Hij was echter erg intelligent, op een introverte manier. Eigenlijk wist niemand precies wat hij aan Daniël van Bruggen had. Maar op zeker moment kwam hij met een goede, vaak briljante oplossing. Dat maakte

indruk en verhulde zijn kwaal. Zijn afwijkende gedrag werd hem vergeven vanwege zijn intelligentie en talenten.

Hij was dan ook erg blij toen hij eenmaal zijn ingenieursdiploma op zak had en in zijn eentje onderzoek kon gaan doen naar nieuwe toepassingen van gewapend beton. Hij gaf leiding aan een klein groepje wetenschappers dat experimenteerde met mengsels, met wapeningen van verschillende materialen en hij ontdekte dat er een combinatie van betonelementen bestond die de theoretische kans op het ontstaan van betonrot bij natte toepassingen van beton met bijna 15% zou kunnen verminderen. Daarover schreef hij een kort maar gedegen proefschrift, waarmee hij zijn doctorstitel binnenhaalde. Vervolgens was het een kleine stap naar het docentschap aan dezelfde Technische Universiteit waar hij ook had gestudeerd.

Daniël kwam overeind uit zijn terrasstoel en liep naar de keuken om een broodje kaas klaar te maken. Zijn hoofd was licht van de cognac. Stevig spul. Hij bedacht dat hij overdag eigenlijk niet moest drinken en besloot als compensatie melk te drinken bij zijn lunch. Met het broodje in zijn hand liep hij naar zijn werkkamer en zette de PC aan. In het Postvak In stonden enkele e-mails met reclame en een digitale nieuwsbrief. Maar er was ook een mail van een afzender waarvan bij de herkenning zijn hart een slag oversloeg. In één klap werd hij jaren teruggevoerd in de tijd. De naam van degene die de mail had gestuurd kende hij en hij had er geen goed gevoel bij. Hij dwong zichzelf de mail te openen. Het bleek geen lange mail te zijn en zijn oog viel onmiddellijk op de laatste zin.

... Helaas zie ik mij door deze omstandigheden genoodzaakt terug te komen op de afspraak die wij destijds maakten. Maaike.

Hij voelde een lichte steek in zijn borst. Maaike... Maaike Diemel. Een hoofdstuk dat hij meende te hebben afgesloten, definitief. En nu dit. De mail bracht hem van zijn stuk en hij meende opeens te weten hoe Bill Clinton zich gevoeld moet hebben na de onthullingen van Monica Lewinsky. Daniël liet zich verslagen achterover zakken op de bureaustoel. Hij wist niet of hij dit er nu nog bij kon hebben.

10

Aan vriendschap heb je iets in alle andere zaken dan politiek en liefde.
William Shakespeare

Dinsdag 29 mei 2012

Om vijf uur klapte Aninda haar laptop dicht. Einde van de werkdag. Ze was verbaasd dat er na het gesprek met de gemeentesecretaris nog werk uit haar handen was gekomen. Die ontmoeting had haar van haar stuk gebracht. Net als het feit dat ze zijn uitnodiging had geaccepteerd.

Ze ruimde haar bureau op, pakte haar tas en jasje en verliet de werkkamer. Onderweg naar de auto liep ze nog even bij Leo Koers binnen.

‘Hoi Leo, alles onder controle?’

Leo keek op van een dossier waarin hij geconcentreerd zat te lezen. ‘Dag Aninda, gaat prima.’

‘Ik heb vanmiddag met de secretaris gesproken. Hij heeft mij verzekerd dat wij zijn volledige support hebben bij alle personele maatregelen die we aan het voorbereiden zijn. Dat wilde ik nog even zeggen.’

‘Mooi, dank je wel, daar ben ik blij om. We zullen die hard nodig hebben, want er wordt al heel wat afgekletst binnen de organisatie.’

‘Binnenkort organiseren we een bijeenkomst voor het hele personeel. Dat zal wel de nodige duidelijkheid scheppen, denk ik. Nou, ik ga er vandoor. Tot morgen.’

‘Tot morgen..., eh, werk je op woensdag?’

‘Ik heb het een dag opgeschoven vanwege de Tweede Pinksterdag.’

‘Oké. Tot morgen dan.’

Langs de Omleidingsweg in Ter Leede vond ze een Chinees-Indisch restaurant waar ze een verrassend goede *nasi rames* kreeg voorgeschoteld, eigenlijk een minirijsttafel, want de gerechten werden in aparte schaaltes geserveerd. Aninda vroeg zich in stilte af of haar Indische uiterlijk van invloed kon zijn op de prestaties van de kok. Het eten smaakte in ieder geval voortreffelijk.

Vervolgens reed ze naar het hotel om een poosje te rusten en zich te verkleden voordat ze haar opwachting zou maken bij Louis Dijssel. Ze had het warm. Maar vanwege het kabaal van de snelweg op vijftig meter afstand kon ze geen raam open hebben.

Terwijl ze gekleed en met gesloten ogen op het bed lag, overdacht ze haar financiële situatie. Ze had geen paperassen bij zich. Alleen de digipas waarmee ze op haar laptop elektronisch zou kunnen bankieren. Zou ze de laptop meenemen? Ze dacht dat Louis ook wel zo’n apparaat zou hebben. Ook dacht ze na over wat ze voelde voor Louis. Ze probeerde zich een voorstelling van hem te maken, wat

een wonderlijk gevoel in haar onderbuik teweeg bracht. Voor beide onderwerpen was het de vraag hoe ver ze daarin zou moeten gaan, zou willen gaan.

Tegen half acht stond ze op. Wat moest ze aantrekken? Ze had niet veel kleren bij zich, want eerlijk gezegd had ze niet gerekend op het afleggen van een bezoek. Aninda koos voor een vuurrood topje en een witte rok. Dat deed het altijd goed in combinatie met haar donkere uiterlijk en haar zwarte haar. Voor de zekerheid nam ze een vestje onder de arm mee.

De Tom-Tom voerde haar naar een wijk in Endepoel die grensde aan een flinke waterplas, ooit gegraven om zand te winnen voor de aanleg van een nieuwe weg. Ze keek haar ogen uit. Langs smalle klinkerstraatjes stonden kapitale villa's op grote percelen grond, omringd door hoge bomen en dichte struiken. Ze klakte met haar tong toen ze de Hyacintenlaan in reed en voor de woning van Louis stopte.

Het was een groot, nieuw huis, gebouwd van lichte steen, vrijstaand met een dubbele garage en een hoge rieten kap waarin door de rietdekkers prachtig gevormde dakkapellen waren gemaakt. Het huis lag achter een smeedijzeren hek en werd omringd door een enorme tuin, die hoofdzakelijk uit gazon bestond. De zon stond niet meer zo hoog en wierp er een helder geel licht op. Het huis maakte op haar een schone en ongebruikte, zelfs een beetje steriele indruk. De potten met bloeiende planten stonden er fleurig bij, maar verder was er geen teken van activiteit te bekennen. Geen rommel, geen speelgoed, geen fietsjes of iets anders dat op kinderen duidde.

Achter het huis, aan de andere kant van de achtertuin, bevond zich nog een gebouwtje, ook rietgedekt, met een terras ervoor. Daar stonden een tafel met terrasstoelen en twee vrolijk gekleurde parasols. Voor de garages aan de voorkant was een grote SUV geparkeerd met een splinternieuw kenteken. Aninda herkende de gestileerde 'L' van Lexus. Haar oude, gedeukte Polo viel hier verschrikkelijk uit de toon.

Dit huis heeft groot geld gekost, dacht ze. Minimaal een miljoen. Haar wenkbrauwen gingen even omhoog toen ze op korte afstand het geluid van de Schipholspoorlijn hoorde. Ze parkeerde haar auto in de grasberm, stapte uit en wandelde naar de bel die op een van de gemetselde zuilen van het openstaande hek was gemonteerd. Intussen moest ze denken aan wat een vriendin haar eens had geadviseerd: vraag alleen financieel advies aan iemand die zelf erg rijk is. Welnu, wat dat betreft maakte Louis een goede indruk als financieel adviseur.

'Aninda! Goed dat je er bent.' Louis had zijn blauwe kostuum verwisseld voor een lichte broek en een blauwe polo van een duur merk. 'Kom verder. Zullen we eerst buiten een kopje koffie drinken, voordat we aan de ernstiger zaken beginnen?'

'Graag, Louis. Mag het voor mij ook thee zijn?'

'Maar natuurlijk.' Hij liep voor haar uit over het gazon naar het terras achter in de tuin, dat nog net de avondzon ving. 'Ga zitten. Ik ben zo terug.' Aninda bleef achter met een verhoogde hartslag. Ze kon het niet helpen, Louis deed haar iets.

Even later kwam hij aanlopen met een dienblad, waarop koffie en thee met toebehoren en een schaal koekjes.

‘Je woont hier prachtig, moet ik zeggen.’

‘Zeker, zeker. Ik heb dit zes jaar geleden kunnen bemachtigen door een gelukkige loting. Er waren destijds drie keer zoveel gegadigden als er grondkavels beschikbaar waren. Sommigen fluisterden dat ik ingeloot was omdat ik bij de gemeente werk. Maar gelukkig is het allemaal via een notaris gelopen, de gemeente had er niets mee te maken. Het is een prima beleggingsobject, al is de waarde de laatste jaren natuurlijk behoorlijk onder druk komen te staan door de economische crisis.

Aninda had zich voorgenomen de volgende vraag te stellen. ‘Woon je hier alleen?’

‘Ja, de meeste tijd wel.’ Hij leek even te aarzelen. ‘Zes jaar geleden – ook al zes – zijn mijn vrouw en ik gescheiden. Ik had het me anders voorgesteld, dit huis en zo.’ Louis zuchtte. ‘Enfin, het is nu eenmaal niet anders. Onze zoon van tien woont bij zijn moeder. Hij komt hier soms in de weekeinden.’

Aninda wist even niet wat ze zeggen moest. Ze dronk haar thee en genoot van de luxe koekjes. Ze vroeg zich af of Louis die speciaal voor haar in huis had gehaald. Nu zat ze op zijn terras. Het terras van een man die haar intrigeerde, die haar verwarde, die haar ook opwond. Wat er vanavond ook mocht gebeuren, hij was in ieder geval niet getrouwd. Ga nooit een relatie aan met een getrouwde kerel, was een van haar stelregels. Maar wat haalde ze in haar hoofd? Hoezo relatie? Waarschijnlijk zag Louis haar alleen maar als een nieuwe klant voor zijn financiële adviespraktijk.

‘Vertel eens iets over jezelf.’

Wat een opening van een gesprek. Alsof ze op sollicitatiebezoek was. Aan de andere kant, bedacht ze, moest hij wel iets van haar weten om haar te kunnen adviseren.

Aninda moest even op gang komen. ‘Ja, nou, ik ben dus negenentwintig jaar...’

Louis maakte een gebaar van verbazing. ‘Negenentwintig? Meid, ik had je tien jaar jonger geschat. Maar sorry dat ik je in de rede val...’

Aninda lachte. ‘Dat gebeurt me wel vaker. Ik bedoel dat ze me jonger inschatten dan ik ben.’ Ze hield haar hoofd schuin, zodat haar lange, zwarte haar langs haar gezicht naar voren viel. ‘En ik word ook vaak naïefer ingeschat dan ik ben. Zal wel aan mijn uiterlijk liggen. Veel mannen denken dat Indonesische vrouwen kwetsbaar en onderdanig zijn.’

‘Ja, ja.’ Hij trok een onschuldig gezicht, zijn ogen links omhoog. ‘Nog sorry voor mijn opmerking over je naam tijdens onze eerste kennismaking. Als ik zo brutaal mag zijn, je komt in eerste instantie inderdaad jong en, eh, kwetsbaar over. Maar jouw reactie op mij was verre van kwetsbaar. Ik mag dat wel, een vrouw met een beetje pit.’

Aninda negeerde het compliment. ‘Ik ben trouwens niet volbloed Indonesisch. Ik heb Indonesische grootouders van mijn moeders kant, maar mijn vader is Nederlands. Ik heet De Valk en geen Matilatuwa, zoals mijn moeder. Tja, en momenteel studeer ik bestuurskunde aan de Universiteit Twente. Dat is mijn tweede studie, want ik heb al eerder een HBO-studie Human Resource Management gedaan aan Saxion Hogeschool.’

‘Ben je getrouwd?’

Weer zo’n vraag, recht voor z’n raap. Ze besloot er luchtig over te doen.

‘Ha, ha, nee hoor. Ik heb momenteel zelfs geen relatie. Pas geleden is mijn relatie met een docent aan de UT uitgegaan, omdat hij er meer studentes op na bleek te houden. Dat vond ik niet zo’n goed idee. Nee, momenteel heb ik al mijn tijd nodig voor mijn werk en mijn studie.’

Louis grinnikte jongenachtig, wat een rillinkje over Aninda’s rug veroorzaakte. ‘Nou,’ zei hij, ‘dan weten we in ieder geval hoe we er allebei voorstaan.’ Hij stond op om nog een keer koffie en thee te halen. Ze keek hem na. Rechttop, geen grammetje vet te veel, een gespierd lijf. Bruine armen, hier en daar een grijze lok in zijn donkere haar.

Wat bedoelt hij daar in vredesnaam mee, vroeg ze zich af. Weten hoe we er voor staan. Allebei geen relatie. Was dit een manier om zijn kansen bij haar af te tasten? Ho, ho, Aninda, je slaat weer op hol. Louis is niet in jou geïnteresseerd als vrouw, maar als klant. Onthoud dat goed.

Een kwartier later ging Louis haar voor naar zijn kantoor, dat in een ruime benedenkamer van het huis was gevestigd, met uitzicht over de tuin. Hij ging achter het bureau zitten, Aninda op een rechte stoel ervoor. Louis in zijn rol van professional.

‘Kijk, Aninda,’ begon hij, ‘naast mijn baan bij de gemeente ben ik ook financieel adviseur. Eerlijk gezegd is mijn overheidsfunctie eigenlijk meer een bijbaan. In ieder geval qua inkomen. Heb je toevallig mijn website gezien?’

Aninda knikte.

‘Dat dacht ik al. Ik houd deze business strikt gescheiden van mijn werk voor de gemeente. Maar om eerlijk te zijn, mijn financiële bedrijf is behoorlijk succesvol. Ik ben daar altijd heel transparant in, ook als het soms iets minder gaat. Ik beheer vermogens van anderen en ik verstrek ook leningen. Kennelijk heb ik een goede hand van beleggen, waardoor mijn cliënten doorgaan behoorlijke rendementen halen. En ikzelf ook, uiteraard.’ Hij maakte een breed gebaar. ‘Dit alles hier, dit huis, mijn vermogen heb ik op aandelenbeurzen verdiend. Maar...’

‘In het verleden behaalde resultaten geven geen garantie voor de toekomst,’ viel Aninda hem in de rede.

‘Inderdaad, precies wat je zegt. Nou, naast de handel in euro’s en andere valuta’s ben ik al heel vroeg begonnen met het verzamelen van zogenoemd cryptogeld. Het heet Bitcoin. Wel eens van gehoord?’

Aninda schudde haar hoofd.

Dat is ook een valuta, geld dus, die echter buiten de banken om gaat. Alles loopt via het Internet. Er bestaan alleen digitale bitcoins, geen papiergeld of munten. Ik zal je niet met de ingewikkelde details vermoeien, maar ik kan je zeggen dat dit heel interessant is. Eén van de grote voordelen is dat de banken er niets aan verdienen. En dat de valuta niet kan devalueren, omdat de totale hoeveelheid geld gelimiteerd is en er geen geld bijgemaakt kan worden, zoals bij de euro en de dollar en zo wel gebeurt.’

Na deze inleiding concentreerde hij zich op Aninda. Aan de hand van een lange lijst met vragen maakte hij een inventarisatie van haar financiële situatie. Aninda beantwoordde ze uit het hoofd. Inkomen, banksaldo’s, vaste lasten, gemiddelde overige uitgaven, spaargeld, leningen. Hij voerde alles

in op zijn computer. Na afloop las hij de gegevens nog eens door. Er verschenen kleurige grafieken op het scherm.

‘Zo te zien heb je je zaken behoorlijk voor elkaar. Je patroon van inkomsten en uitgaven is gemiddeld. Ik verbaas me er alleen over hoe weinig je verdient bij Grootveld Mudde. Maar dat heb je al uitgelegd, dat is tijdelijk. Verwacht je binnenkort seniorconsultant te worden?’

‘Geen idee, eerlijk gezegd. Maar op den duur is dat wel de bedoeling. Dan sta ik er natuurlijk veel beter voor.’

‘Inderdaad. Nou, financieel gezien kan ik op dit moment niet zo heel veel voor je betekenen. Ik zie dat je van je inkomen precies kunt leven, je vaste lasten en het levensonderhoud kunt betalen. Misschien dat je nog eens een kredietje nodig zult hebben voor een andere auto of zo. Dan moet je je maar melden. Ik zie dat je aardig wat spaargeld bezit.’

‘Dat heb ik opgebouwd in mijn tijd bij het ziekenhuis. Daar verdiende ik heel goed en draaide ik onregelmatige diensten. Dat leverde weer extra geld op.’

‘Ik zou je aanraden om een deel van je spaargeld te beleggen. Je zou de extra kosten van je studie en een financiële buffer erop kunnen laten staan en de rest door mij laten beleggen. Want op de spaarrekening bij de bank, die je nu hebt, haal je er nog niet eens de inflatie uit. Je kunt er ook Bitcoin voor kopen. Daar krijg je geen rente op, maar die zullen op den duur wel meer waard worden. De handelswaarde stijgt gemiddeld behoorlijk. Denk er maar eens over na.’

Louis drukte een paar A4-tjes af en gaf ze aan Aninda. Ze praatten nog even verder, waarop Louis met een heel andere klank van zijn stem voorstelde om nog gezellig een glas wijn te drinken. ‘Zoals ik al zei, ik houd ervan om de verschillende rollen gescheiden te houden. Dus zullen we dat niet hier in het kantoor maar in de woonkamer doen?’ Er was geen spoor van twijfel in zijn optreden. Beiden voelden wat er ging komen.

‘Graag, als het ook een sapje mag zijn,’ reageerde Aninda, ‘want ik moet vanavond nog rijden en morgenochtend wil ik graag helder zijn. Ik moet dan werken bij een gemeente, weet je.’ Ze lachte om haar grapje. ‘Gescheiden rollen, zei je toch?’

‘Gescheiden rollen, zo is het.’

Nu gaat het komen, dacht Aninda. Ze liepen achter elkaar een gangetje in en een hal door. Onderweg naar de woonkamer deed ze haar vest weer uit. Ze voelde zich mooi en wist zeker dat Louis dat opmerkte. Als ze ooit iets zeker had geweten, dan was dat nu, dat zij deze man wilde.

Ze hield haar adem in toen de deur open ging. De woonkamer was geen woonkamer, maar een enorme ruimte, een zaal bijna, vrijwel vierkant, minimalistisch ingericht, met wanden van minstens tien meter. Twee wanden waren wit, twee lichtgrijs. De vloer was van leikleurige plavuizen. In de kamer stonden drie grote witte banken met bijbehorende tafeltjes, een brede witte buffetkast en een witte vleugel. Jan des Bouvrie. Aan één wand was een televisiescherm bevestigd van een afmeting die in een kleine bioscoopzaal niet zou hebben misstaan. In een wandkast was een bedieningspaneel voor beeld en geluid verborgen. Louis pakte een fles wijn en een fles druivensap uit het buffet en zette zachte muziek aan, die in stereo uit tal van luidsprekers in de wanden kwam. ‘Wouw,’ zei Anita alleen maar.

Ze gingen tegenover elkaar op een bank zitten en hieven hun glazen. Er was een spanning tussen hen voelbaar. Aan de manier waarop hij naar haar keek wist Aninda dat Louis dezelfde verwachting had als zij.

Het was bijna half twee voordat ze voldaan en enigszins uitgeput naast elkaar op het kingsize bed van Louis naar het plafond staarden. Na het eerste drankje was Louis naast haar op de bank komen zitten, waarop zij dicht tegen hem was aangekropen.

‘Weet je zeker dat je dit wilt?’ had hij gevraagd.

‘We zijn allebei volwassen en ongebonden,’ had ze gereageerd. ‘Laten we het samen gezellig maken.’

11

De wens is de moeder van de teleurstelling.

Alexander Pola (tekstschrijver en komiek 1914-1992)

Zondag 3 juni 2012

Het was geen mooie zondag, helemaal geen mooie zondag. Om te beginnen was het slecht weer. Er dreven grauwe regenwolken over het dorp, aangestuurd door een stevige wind vanuit zee. Dikke regendruppels vlogen naar beneden in een hoek van zestig raden langs de ramen van de snackbar aan de Dorpstraat in Endepoel en spatten op de straatklinkers uiteen. Uit het westen kwam nooit iets goeds, dacht hij gemelijk. Die morgen was hij met een regenjas aan en een paraplu op naar de kerk geweest. De dorpskerk was maar vijf minuten lopen. Gek eigenlijk, dat hij dat nog deed, naar de kerk gaan. Dat was nu iets dat niet echt bij hem paste. Overgehouden uit zijn jeugd, die hij had doorgebracht op een steenworp afstand van waar hij nu woonde. Die kerk had iets vertrouwds, de hoge banken achterin, de stoelen met rieten zittingen voorin, de hoge kansel met het lampje erboven. En natuurlijk het orgel. Dat was eigenlijk waar hij voor ging. Het instrument werd bespeeld door een plaatselijke bloembollenteler, die er maar matig mee overweg kon. Jammer, want het was een mooi orgel uit de tweede helft van de vorige eeuw. Vanmorgen speelde er een invallende organist, en die bakte er helemaal niets van. Zonde van zijn tijd.

Hij keek op zijn horloge. Twee uur. Het werd tijd om de deur van de zaak van het slot te doen. Over anderhalf uur ging “Ed’s Snacks” open. Het zou druk worden, vooral rond etenstijd. Daisy, een

knappe maar iets te dikke vrouw van drieëndertig, en Sven, zijn vaste medewerkers, zouden binnen een halfuur komen om alle spullen klaar te zetten. Dozen voorgebakken frites uit de koeling halen, de schalen in de toonbank vullen met snacks, de frituurbakken opwarmen, alvast een hoeveelheid papieren zakken openvouwen, de vloer dweilen, dat soort dingen. Later in de middag zouden er nog twee jongelui komen om in de drukste uren te helpen. Zelf stond hij alleen als achtervang in de zaak, als ze het met hun vieren niet aankonden. Maar Daisy was een goede chef, die regelde het doorgaans wel.

Ed Scheltens liep vanuit het achterhuis naar voren en maakte de winkeldeur open. In dezelfde beweging haalde hij de post van zaterdag uit het houten kastje dat aan de binnenkant van de brievenbus was gemaakt.

Ed was een selfmade man. Hij vond zichzelf een succesvolle ondernemer. Deze zaak aan de Dorpstraat, het hele huis, was zijn eigendom.

Dat was in het verleden wel anders geweest.

Ed was zijn hele jeugd een moeilijke jongen geweest. Hij had een groot ego en liet zich door niemand iets zeggen. Zijn ouders niet, zelfs de dominee niet – het gezin Scheltens was goed kerkelijk. De basisschool was een ramp omdat hij voortdurend overhoop lag met de onderwijzers. Hij zat bijna even vaak thuis als dat hij op school was. Hij was ook nog een keer blijven zitten, waardoor die ellende nog langer duurde. Bijna veertien was hij toen hij naar een MBO opleiding horeca ging. Want aan zijn verstand lag het niet. Maar ook daar bracht zijn eigengereide gedrag hem in de problemen. Bovendien had hij altijd geldgebrek, terwijl zijn uitgavenpatroon hem juist dwong om geld te verdienen. Na anderhalf jaar besloot hij dan ook van school af te gaan en zijn geluk te zoeken. Net zestien jaar geworden begon hij zijn eerste onderneming, een bezorgdienst, als ZZP-er avant la lettre, voornamelijk voor een plaatselijke bodedienst. Afgekeken van de prinsen Van Oranje, maar dan zonder gratis Ov-kaart, want daar was hij te jong voor. Hij bracht pakjes weg op een brommer, die hij echter eerst moest afbetalen voordat er sprake kon zijn van verdienen. Als het te ver was voor zijn brommer, zag hij zich genoodzaakt om met de bus of de trein te reizen, zonder te betalen, wat uiteindelijk mis ging en hem op een stevige boete kwam te staan. Einde van de onderneming.

In die periode overwoog hij serieus om een illegale handel op te zetten. Drugs misschien, of wapens. Maar merkwaardig genoeg weerhield zijn degelijke opvoeding hem daarvan.

Toen kreeg hij een ander idee. Endepoel was een dorp dat aan het water lag, met een directe verbinding naar het populaire plassegebied. Daar moest hij gebruik van maken. Hij onderhandelde met een plaatselijke jachthaveneigenaar en kon voor weinig geld de komende zomer een oude motorsloep huren die anders toch maar aan de kant lag. Daarmee bood hij vanuit het centrum van Endepoel rondvaarten aan. Hij wist veel van het gebied en kon daar aardig over vertellen. Het sloeg aan, vooral bij ouderen, ondanks de concurrentie van een professionele rondvaartboot een paar honderd meter verderop. Het was de eerste onderneming waar hij goed mee verdiende. Zo waren er nog een aantal ondernemingen gevolgd, van een boodschappenservice voor ouderen (minder succesvol) en verzekeringstussenpersoon (na twee maanden al tot mislukken gedoemd) tot ijsverkoper (buitengewoon lucratief). Met het geld dat hij in de loop der jaren had verdiend kocht hij op zijn dertigste een verlopen snackbar aan de Dorpstraat en blies die nieuw leven in.

Ed woonde boven de snackbar, waar hij van de hokkerige slaapkamertjes van weleer een comfortabel appartementje had gemaakt.

Hij liet zich in zijn fauteuil zakken en bekeek het stapeltje post dat hij mee naar boven had genomen. Een paar folders, de NCRV-gids – zijn kerkelijke afkomst speelde hem kennelijk nog steeds parten – en een brief van Dijsselstroom CV. Ed Scheltens fronste verbaasd zijn wenkbrauwen. Hij verwachtte geen post uit Hattem. Of het zou reclame moeten zijn. Hij stond op, pakte een briefopener van het kastje en scheurde de envelop open. Beneden hoorde hij de geluiden van Daisy, die begonnen was met het voorbereiden van de verkoop.

Maar toen hij de brief had gelezen was hij niet in staat om de trap af te lopen en zijn eerste medewerkster te begroeten, wat hij normaal gesproken altijd deed. Het bericht had hem van zijn stuk gebracht, sterker nog, hij voelde zich erdoor lam geslagen. Hoe was dit mogelijk? Er waren toch beloften gedaan? Dijsselstroom zou als financier optreden voor zijn project. Het project waarmee hij in één keer bovenjan zou raken. De watercirkel zou rond zijn, van het organiseren van rondvaarten op zijn zestiende tot een eigen watersportbedrijf op zijn vijfendertigste. Maar het financieringsbedrijf zag ervan af.

Ed Scheltens liet zich weer in de stoel ploffen. Hij hyperventileerde een beetje en had lichte steken in zijn borst. Dit kon niet waar zijn. Dit konden ze hem niet aandoen. Niet nu pas, nu de gemeente al voorbereidingen aan het treffen was voor de ontsluiting van de polder. Zijn nieuwe zaak, zijn jachthaven moest er komen. Na een minuut of tien kalmeerde zijn hartslag een beetje en was zijn ademhaling weer normaal. Hij liep naar beneden en zei hallo tegen Daisy.

De rest van de dag werden zijn gedachten afgeleid door het gedoe in de snackbar. Tegen achten was de grootste drukte voorbij en slofte hij de trap weer op. Zijn personeel de zaak tot een uur of elf bemannen, opruimen en afsluiten. Een snackbar was lucratief, maar wel vermoeiend. Je lag altijd laat in bed, dat was voor hem een groot nadeel. Maar ook het geschreeuw van jongelui, waar de burens over klaagden, het rumoer van brommers voor de deur en de altijd aanwezige geur van frituurvet in huis begonnen hem tegen te staan. Daarom was hij gaan nadenken over iets anders. De ontwikkeling van het recreatiegebied Middenmeer bracht hem op het idee een watersportbedrijf te beginnen. Er waren meer van dat soort bedrijven in Endepoel, maar het nieuwe recreatiegebied zou veel nieuwe bezoekers trekken. En de locatie in de polder was top. Deze patatbusiness in de Dorpstraat wilde hij aanhouden, met een vaste beheerder erin, die dan ook op de bovenverdieping kon wonen. Hij had er stiekem Daisy voor op het oog. Zij zou een goeie zijn.

Eenmaal boven zag hij de brief weer liggen. Het was echt waar, zijn mooie plan kon waarschijnlijk de prullenbak in. Want voordat hij Dijsselstroom had benaderd, had hij zijn eigen Rabobank al gepolst. Maar die vond het plan onvoldoende kredietwaardig. Men bedoelde: vond hém onvoldoende kredietwaardig. In ieder geval zo lang hij nog een bedrijfskrediet voor de snackbar had. Ook andere reguliere banken hadden hem vriendelijk te woord gestaan, maar vrijwel meteen meegedeeld dat hij in de economische situatie van het moment geen groot starterskrediet kon krijgen. En zijn eigen kapitaal, hoewel in zijn ogen lang niet gek, was onvoldoende om een watersportbedrijf van de grond te krijgen, zelfs inclusief de overwaarde van zijn pand aan de Dorpstraat. Van de gewone banken moest hij het dus niet hebben. Hij was op particuliere geldverstreckers aangewezen.

De teleurstelling die hij voelde was overweldigend. Hij haalde, tegen zijn gewoonte in, een fles sterkedrank tevoorschijn en schonk zichzelf een groot glas in. Hij was tegenwoordig een nette zakenman, geen drank, geen drugs, geen belastingfraude, en psychisch kon hij heel wat aan. Maar de klap die hij nu te incasseren kreeg was te hard voor hem. Hij had zich erop verheugd. Was in zijn

gedachten al zover dat hij de haven kon zien. Hij zou de manier waarop hij zich in de afgelopen maanden prettig had gevoeld, in afwachting van leuke gebeurtenissen, van mooie ontwikkelingen, los moeten laten. Geen nieuwe uitdaging in het verschiet, geen spannende toekomst. Waarschijnlijk zou iemand anders met zijn bedrijf aan de haal gaan. Want dat er in Middenmeer een jachthaven zou komen was wel zeker.

Neen, het was bepaald geen mooie zondag.

Ed Scheltens sliep die nacht beroerd. Hij lag te woelen en te piekeren, waarbij er langzaam een gevoel van zelfmedelijden in hem omhoog kwam. Al tobkend en malend veranderde dit gevoel langzaam in een neiging tot genoegdoening. Na een hazenslaapje werd hij wakker met een kwaadheid in zich die hij van zichzelf niet kende. Hij voelde een primitieve behoefte aan wraak op degene die hem dit had aangedaan. Een behoefte om een daad te stellen. Degene die zijn plan, waarop hij zich zo had verheugd, met een penne-streek de grond in had geboord, moest daarvoor boeten. Dat was niet meer dan billijk. Een kwestie van rechtvaardigheid.

12

De beste manier om iets te leren is er les in te geven.

Seneca (Romeins filosoof 5 v. C – 65 n. C)

Dinsdag 5 en woensdag 6 juni

Achteraf bezien had ik misschien beter moeten letten op signalen die ik tijdens de workshop met het college van Leebrugge had kunnen opvangen. Mijn taak als cursusleider kent veel aspecten, en één daarvan is het scheppen van een veilige leeromgeving voor de deelnemers. Elke deelnemer moet er van uit kunnen gaan dat hij of zij zonder voorbehoud kan spreken (of zwijgen), altijd serieus wordt genomen en dat alles wat gezegd wordt ook binnen de muren van de cursusruimte blijft. Tijdens de introductie van elke cursus besteed ik hieraan aandacht. Ik had aan het begin van deze dag nog geen idee wat mij in dit opzicht zou gaan overkomen.

Het was een mooie ochtend. De zon scheen en er woei een fris windje over de parkeerplaats toen ik uit de auto stapte en het kasteel tegenover me bekeek. Ik pakte mijn cursuskoffer en mijn tas uit de laadruimte. Twee dagen zou ik hier verblijven voor het eerste blok van de cursus voor het college van

burgemeester en wethouders van Leebrugge. Ik haalde mijn smartphone tevoorschijn en belde Minke. Ze zat net in de auto toen ze opnam. Het is mij een raadsel waarom zij de anderhalve kilometer naar haar school niet fietst.

‘Hoi,’ zei ik, ‘ik ben op de plaats van bestemming.’

‘Dat is snel. Het is hier pas tien over half negen.’ Ze klonk opgewekt.

Ik grinnikte. ‘Hier ook. Het viel erg mee met de drukte op de weg.’

‘Oké. Ik heb net Marije op school afgeleverd. Nu ga ik naar mijn eigen slagveld.’

‘Moeilijke dingen?’

‘Niet moeilijker dan anders. Drie groepen van zo’n vijftwintig jongelui bij wie de hormonen door het lijf gieren. Maar ik red me er wel mee, hoor.’

‘Nou, sterkte dan. En slaap lekker vannacht. Ik weet niet of ik nog kans zie om te bellen.’

‘Ik hoor het wel. Goede cursus.’

Het bellen is een vast ritueel als ik een paar dagen op cursus ga. Meestal is zo’n cursus ver weg op een afgelegen locatie. Enfin, hier in Oegstgeest had ik tenminste bereik voor mijn mobiele telefoon.

Landgoed Kasteel Oud Poelgeest is een prachtige locatie voor teamontwikkeling. Het is een landelijke oase midden in de drukke Randstad. Het landgoed bestrijkt tien hectaren bos en waterpartijen, waarin je je midden op de Veluwe waant. Alleen het vage gebrom van het verkeer in de verte verstoort die illusie.

Het college van Leebrugge had de cursus eigenlijk in het eigen gemeentehuis willen houden. Maar mijn ervaring is dat ze dan niet los komen van de dagelijkse sleur. Er is altijd wel iemand die stoort voor een spoedgeval of een handtekening. De hard nodige concentratie is dan onder de maat. Op mijn aandringen waren we dan ook uitgeweken naar dit comfortabele conferentiehôtel.

Ik meldde me bij de receptie. Ik kreeg een slaapkamer toegewezen en ontving de sleutel van onze conferentieruimte. Mijn kamer was prima, zo te zien. Ik zette mijn tas naast het bed en liep terug naar het zaaltje waar wij zouden werken.

Conform mijn wens stond er een grote ovale tafel in het midden met zes bureaustoelen op wielen. In een hoek stond een tafel met kannen koffie en thee en kopjes. Ik legde voor allemaal schrijfblokken en pennen met het logo van Bureau Grootveld Mudde op de tafel. Eigenlijk is dit een beetje belachelijk in de digitale eenentwintigste eeuw. Je zou in deze tijd voor iedereen een tabletcomputertje klaar moeten leggen waarin het cursusmateriaal is opgeslagen. Ik heb al eens een suggestie in die richting gedaan bij de directie. Op het bedrag dat zo’n cursus kost maakt het niet eens zo veel uit. En ze betalen het zelf. Maar de directeur vond dit toch een stap te ver gaan. ‘Digitale decadentie’ was geloof ik het woord dat hij gebruikte.

Ik sloot mijn laptop aan op de beamer en liet het projectiescherm uit het plafond zakken. Alles bleek te werken. Het wachten was op de deelnemers. Ik schonk voor mezelf koffie in. Zoals ik gewend ben deed ik een concentratieoefening uit het yogarepertoire. Ik was er klaar voor.

Aan het begin van de bijeenkomst had ik een klein misverstand met de burgemeester. Toen iedereen voorzien was van koffie, rolde hij zijn stoel naar de korte kant van de ovale tafel en maakte aanstalten om de bijeenkomst te openen. In zijn beleving was hij de voorzitter. Maar ik dacht daar heel anders over. Ik keek hem veelbetekenend aan en gelukkig begreep hij de hint.

Ik stelde mezelf kort voor en vroeg de anderen, voor zover nodig, dat ook te doen.

'Ik ben Barend Landman,' begon de jongste van het gezelschap. Ik schatte hem op halverwege dertig. Hij had vrolijk kijkende ogen en een donker baardje. 'Sinds de herindeling zit ik namens Lokaal Belang in het college. Onze partij heeft goed gescoord bij de verkiezingen, mag ik wel zeggen. We hebben zes van de zeventien zetels in de raad. We waren tegen de herindeling, maar nu het er toch van gekomen is, moeten we er maar het beste van maken.'

'Wat is je beroepsachtergrond?'

'Ik heb MWD gestudeerd. Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. Voordat ik wethouder werd werkte ik bij een grote welzijnsstichting in Leiden. Mijn portefeuille is dan ook onderwijs, welzijn, sociale zaken en aanverwante onderwerpen.'

De tweede wethouder die zich voorstelde was een buitengewoon verzorgd uitziende vrouw van begin zestig. Ze had half lang blond haar, droeg een prachtige lila jurk en smaakvolle sieraden. 'Gertrude Lockhorst is mijn naam. Ook ik ben wethouder geworden na de herindeling. Voordien was ik raadslid voor het CDA in Ter Leede. Mijn beroep is lerares klassieke talen aan een scholengemeenschap. Ik doe de portefeuilles openbare ruimte, milieu en nog wat zaken.'

'Heel iets anders dan je werk,' zei ik.

'Klopt. Maar erg boeiend, dat wel.'

De laatste wethouder was een gezette man van, ik schat, tegen de zestig. Hij droeg een grijs businesskostuum, waarschijnlijk van Piet Zoomers, met een hagelwit overhemd en blauw/oranje gestreepte das. Ik hoefde naar zijn politieke kleur dus niet te raden. 'De Bruin heet ik, Gerard de Bruin. Ik ben aannemer in Endepoel. Ik zit namens de VVD in het college. Mijn portefeuilles zijn hoofdzakelijk bouwen, ruimtelijke ordening en financiën. Die onderwerpen had ik ook als wethouder van de voormalige gemeente Endepoel. Dat heb ik zo'n zes jaar gedaan, anderhalve zittingsperiode. Momenteel doe ik het wethouderschap naast mijn bedrijf.'

'Druk bestaan, dus,' merkte ik op.

Hij grinnikte. 'Ik ben mijn hele leven al een workaholic geweest. Maar de daagse leiding van het bedrijf heb ik aan mijn zoon overgedragen.'

De burgemeester was kort in zijn voorstelbeurt. 'Ik ben sinds anderhalf jaar burgemeester van deze mooie gemeente,' begon hij. 'Ik heb, behalve de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor openbare orde en veiligheid, ook de portefeuille personeelszaken en voorlichting. En verder ben ik verantwoordelijk voor een groot ontwikkelingsproject in Endepoel, het nieuwe recreatiegebied Middenmeer. Ik heb dit project van wethouder De Bruin overgenomen, omdat hij als aannemer vindt dat er sprake van belangenverstrengeling zou kunnen zijn. En ik moet zeggen dat ik dit met mijn technische achtergrond

een aardige klus vind.’ Hij legde uit dat Middenmeer volop in voorbereiding was. Binnenkort zou de gemeenteraad de eerste besluiten gaan nemen.

Tenslotte kwam Louis Dijssel, de secretaris aan het woord. ‘Ik kan kort zijn. Mijn functie is gemeentesecretaris. Ik ben dus geen lid van het college, maar heb een ondersteunende rol. Ik ga met name over de ambtelijke organisatie en de administratie van de gemeente.’

Na mijn algemene introductie begonnen we met een open gesprek zonder agenda. Gewoon maar wat tegen elkaar aanpraten. In dit gesprek bleek al snel dat de workshop geen overbodige luxe was. Er kwamen diverse punten naar voren waarover verschillend werd gedacht, maar waarover tijdens de collegevergaderingen kennelijk niet werd gesproken. Deze collegeleden waren zeker geen ruziemakers, maar helemaal lekker zaten sommige dingen hun toch ook niet.

Zo zei wethouder De Bruin op zeker moment dat hij vond dat er veel te veel gekletst wordt in de collegevergaderingen.

‘De vergadertijd,’ beweerde hij, ‘kan met minstens de helft worden teruggebracht. Als de collegevoorstellen goed zijn voorbereid, dan kun je daarover een paar argumenten uitwisselen en er vervolgens ja of nee tegen zeggen. En als ze niet goed zijn voorbereid, dan moeten ze zonder pardon terug naar de afdeling. Dan moet de portefeuillehouder beter aansturen. Zo simpel zie ik het. Al dat principiële gepraat is zonde van mijn tijd. Die kan ik wel beter gebruiken.’

Kennelijk vonden er in de collegevergadering dus principiële gesprekken plaats.

De burgemeester was het daar roerend mee eens. ‘Ik trek me dit als voorzitter aan,’ beweert hij.

‘Da’s mooi,’ schampert De Bruin.

De cynische ondertoon ontgaat de burgemeester. Hij praat onverstoort verder.

‘Soms hebben wij als bestuurders de aandrift (hij gebruikte echt die term) om te veel op de stoel van de ambtenaren te gaan zitten. Allerlei technische details hoeven van mij niet in het college besproken te worden. Dat doet de wethouder maar met zijn afdelingshoofd. Wij zijn ervoor om de knopen door te hakken en zaken in gang zetten.’

Maar wethouder Landman zag dat heel anders. ‘De collegevergadering is er ook om fundamentele discussies niet uit de weg te gaan. Voorstellen voor nieuw beleid zijn vaak opgesteld vanuit een eenzijdige blik, vanuit de optiek van één afdeling, zonder dat er rekening wordt gehouden met andere beleidsterreinen. Wij kunnen, nee, wij moeten als college het hele terrein overzien.’

‘Ik vind het wel prettig als er veel besproken wordt,’ mengt wethouder Lockhorst zich in het gesprek. ‘Om goed thuis te raken in de gemeentelijke zaken heb ik dat nodig. Bij bijna alle onderwerpen zijn er wel raakvlakken met de openbare ruimte. Daar wil ik dan ook over meepraten. Trouwens, ik zit nu meer dan een jaar in het college, maar ik kan nog niet zeggen dat ik al helemaal ingewerkt ben.’

Ik vroeg naar de sfeer in de collegevergaderingen.

‘Prima, prima,’ riep de burgemeester uit.

Ik zag de secretaris en wethouder De Bruin tegelijkertijd een gezicht trekken. De laatste reageerde hardop.

‘Ja, Daniël, maar jij bent vaak wel erg nadrukkelijk aanwezig. Ook als het jouw portefeuille niet betreft. Sorry dat ik het zo recht voor z’n raap zeg, maar dat zit de anderen in de weg. Gertrude moet maar voor zichzelf spreken, maar ik denk dat vooral zij soms onvoldoende uit de verf komt.’ Gerard de Bruin grinnikte jongensachtig, een communicatietrucje waar hij kennelijk vaker gebruik van maakte. ‘Iemand als Barend, nou ja, die redt zich wel, ha, ha.’

Gertrude Lockhorst zweeg, maar zat er ongemakkelijk bij.

Ik zag dat het de burgemeester moeite kostte om deze rechtstreekse aanval te incasseren. Daarom spande ik me in om het initiatief van het gesprek vast te houden. Het werd tijd voor een beetje theorie om de gemoederen tot rust te brengen. Ik maakte een gebaar dat het gesprek even werd onderbroken en legde vervolgens uit dat het prima is om dingen over elkaar te zeggen, maar dat ik dat in een cursus liever op een bepaalde manier wilde. ‘Niet verwijtend, als kritiek op elkaar, maar meer feitelijk. Kritiek geven leidt alleen maar tot welles-nietes reacties, daar schiet je weinig mee op.’

‘Gerard,’ zei ik, ‘probeer je opmerking van daarnet eens te formuleren in termen van wat je feitelijk waarneemt en wat je daarvan vindt. Zo van: ik zie dat je dit of dat doet, en daar vind in het volgende van. Jouw kant van de zaak, dus. Dat biedt Daniël de kans om zijn kant van de situatie te belichten.’

De burgemeester schonk me een dankbare blik.

‘Oké,’ zei de wethouder nadat hij even heeft nagedacht. ‘Ik neem waar dat de voorzitter van dit college’ – hij heeft prima begrepen wat ik bedoel – ‘meestal direct als eerste vertelt wat hij van een voorstel vindt. En dat hij dat ook nog met een zeker, eh, aplomb doet. Ik vind dat hij met dat gedrag de betreffende wethouder voor de voeten loopt en de besluitvorming te veel stuurt.’

Na anderhalf uur bracht ik het gesprek tot een bevredigend einde. Er waren rake dingen gezegd, vooral over het optreden van de burgemeester als collegevoorzitter. Daniël van Bruggen maakte op mij een boze indruk. Hij zei nog net niet dat dit een complot tegen hem was. Maar hij had ruimschoots de gelegenheid gekregen om zijn opvatting over het voorzitterschap uit te leggen. Ik was blij met de openhartigheid. Dit alles moest worden gezegd, het zat verschillende collegeleden al langer dwars, dat merkte ik wel.

De gemeentesecretaris had zich tijdens het gesprek opvallend stil gehouden. Afgezien van enige lichaamstaal onthield hij zich van oordelen. Desgevraagd zei hij dat hij zichzelf als secretaris een bescheiden rol toebedeelt en zich niet geroepen voelt om zich met de orde van de collegevergadering te bemoeien. ‘Behalve als het om inhoudelijke vragen gaat, natuurlijk. Dan meng ik me er wel in.’

Ik merkte dat de bijeenkomst veel van de deelnemers had gevraagd. Ze zaten er verhit bij. Dat betekende in elk geval dat ze bereid waren om energie te steken in verbeteringen. Ik complimenteerde iedereen met het gesprek en zei dat we er na de lunch op door zouden gaan. De voorlopige conclusie was dat er verder nagedacht zou moeten worden over ieders rol in de collegevergadering.

Ik wandelde na afloop een kwartiertje in de voorjaarszon door het park om mijn gedachten te ordenen.

TOT HIER

Na een voortreffelijke lunch met koud buffet bleek iedereen weer de rust te hebben gevonden om door te gaan met de workshop. Ik stelde voor om het gesprek van de ochtend verder uit te diepen. Daarbij maakte ik gebruik van een model van een zekere Meredith Belbin, dat negen verschillende rollen onderscheidt die leden van teams kunnen aannemen. Zoals de rol van voorzitter, creatieveling, onderzoeker, groepsbinder, afronder, specialist en zo voort. De gedachte erachter is dat het wenselijk is dat de rollen enigszins verdeeld zijn over de leden van het team. Ik beschreef een paar uitersten.

‘Een team met alleen maar “voorzitters” zal op den duur in een voortdurende machtsstrijd belanden. En een team met alleen maar “creatievelingen” blijft hangen in een overvloed aan wilde ideeën, zonder dat er veel uitvoerbaars uit komt. In teams, daarentegen, met daarbinnen verschillende rollen kunnen de teamleden elkaar aanvullen, corrigeren en versterken.’ Ik presenteerde de rollen een voor een op het projectiescherm en zorgde ervoor dat ze goed tot de collegeleden doordrongen.

‘Het is van belang om je goed bewust te zijn van je eigen rol in het team,’ legde ik uit. ‘Zo kun je ook beter begrijpen hoe de processen in een vergadering verlopen. Andersom kun je ook bewust een rol spelen om het groepsproces te versterken. Maar daarvoor moet je eerst je eigen “natuurlijke” rollen kennen, de rollen die het dichtst bij jou als persoon liggen. Daar gaan wij nu aan werken.’ Ik deelde een uitgebreide vragenlijst uit die ze allemaal individueel moesten invullen. De scores geven aan welke rollen het meest bij iedereen passen. Ik zou de betekenis na afloop onthullen.

De leden van het college van Leebrugge zochten een rustig plekje op om zich in de theorie te verdiepen en het administratieve invulgedeelte van de oefening te gaan doen.

In de theepauze kreeg ik de ingevulde lijsten terug en legde ik de scores van de deelnemers naast de tabel. Wat ik ongeveer had verwacht bleek het geval te zijn. Wethouder De Bruin scoorde hoog op “voorzitter” en “coördinator”.

Minder met mijn verwachting spoort de uitslag van wethouder Lockhorst. Zij bleek een bijna zuivere “creatieveling” en scoorde ook nog hoog op “afronder”, een beetje merkwaardige combinatie.

Wethouder Landman – hoe kan het anders – was een natuurlijke “groepswerker” en “monitor”, een bedachtzame afweger.

En de burgemeester scoorde het hoogst op “brononderzoeker” en “afronder”. Niet op “voorzitter”, dus.

Secretaris Dijssel scoorde gelijkmatig op “specialist” en “creatieveling”.

Ik typte de uitkomsten in flinke letters in een document, projecteerde ze op het scherm en riep de groep weer bij elkaar voor de nabespreking.

Ik begon met uit te leggen wat de scores betekenen.

Zodra de uitslagen tot de deelnemers doordrongen merkte ik dat de sfeer in de groep veranderde. Maar ik maakte een beginnersfout, namelijk dat ik aan het begin van de nabespreking te lang met mijn

gezicht naar het scherm gekeerd bleef staan, en dus afgewend stond van de deelnemers. Daardoor ontgingen mij in eerste instantie de bliksemsnelle non-verbale signalen die van de een naar de ander oversprongen.

Toen ik mij omdraaide in de richting van mijn groep was het al te laat. Ik zag een achteroverleunende, redelijk zelfingenomen Gerard de Bruin. Ook Barend Landman leek tevreden met de uitkomst. Gertrude Lockhorst keek neutraal. Maar het gezicht van de burgemeester, stond op zwaar weer. Ik kreeg nog net de gelegenheid om mijn interpretatieverhaal af te maken. Toen stak de burgemeester van wal. Hij liep rood aan.

‘Meneer Kleefsma,’ begon hij, en haalde een keer extra adem in een poging zijn woede in toom te houden, ‘ik moet zeggen dat ik met een *open mind* aan deze workshop ben begonnen. Ik heb mij vanmorgen al nu en dan geërgerd aan uw optreden, maar deze middag slaat werkelijk alles.’ Hij wees naar het stapeltje ingevulde vragenlijsten. ‘Eerst moet ik een’ – hij brulde het haast uit – ‘totoformulier invullen, en vervolgens krijg ik allerlei kwalificaties over me heen die kant noch wal raken. Ik moet u zeggen...’. En vervolgens wist hij het niet meer. Hij keek vragend in de richting van Barend Landman en daarna naar Gertrude Lockhorst, alsof hij van hen steun verwachtte. Zij gaven echter geen van beiden een reactie. Gerard de Bruin keurde hij geen blik waardig. Toen keek hij de secretaris aan.

Conform het handboek van de cursusleider in dit soort situaties liet ik een stilte vallen. De uitbarsting van de burgemeester was voor mij volkomen onverwacht gekomen. Had ik die kunnen zien aankomen of voorkomen? Ik dacht enigszins paniekerig na hoe ik deze crisis kon bezweren. Tegelijkertijd werd mij wel duidelijk hoe de verhoudingen binnen het college lagen. Het model van Belbin had prima gewerkt, maar de gevolgen waren explosief.

Op het zelfde moment drong echter tot mij door dat de confrontatie tussen de collegeleden toch een keer had moeten plaatsvinden. Kennelijk was dit het moment, zo zij het. Ik besloot het woord te geven aan de gemeentesecretaris, de enige in het gezelschap die als ambtenaar geen deel uitmaakt van het krachtenspel tussen de bestuurders.

Louis keek langzaam de kring rond.

‘Ik vrees, beste mensen, Daniël, dat wij dit onder ogen zullen moeten zien. En er vervolgens iets mee zullen moeten doen.’

Ik dacht: hij tutoyeert de burgemeester.

Wethouder Lockhorst maakte een vage, knikkende beweging. Wethouder De Bruin deed alsof hij er niet was. Wethouder Landman zag zelfs kans om te glimlachen.

‘Uitdagend,’ zei hij alleen maar, welzijnswerker als hij was.

Ik was heimelijk in mijn nopjes met deze ontwikkeling. Want nu ging er echt iets tussen deze mensen gebeuren. Maar voordat ik de kans kreeg om iets te zeggen rolde Daniël zijn stoel naar achteren, sprong met een gezicht als een donderwolk op en verliet zonder iets te zeggen het zaaltje. Voordat iemand hem achterna kon lopen hoorden we in de verte zijn auto starten.

’s Avonds hadden we vrij. Ik werkte op mijn kamer wat aan de offerte voor een opdracht van een andere gemeente en ging vroeg naar bed. Ik belde Minke om te zeggen dat alles goed ging. Maar dat

was niet zo. De middagsessie was op een erg onbevredigende manier geëindigd. Nadat was gebleken dat de burgemeester echt uit het gebouw was verdwenen en kennelijk niet van plan was om terug te komen, schorsten we de zitting maar tot de volgende ochtend.

Ik sliep onrustig.

De volgende morgen om negen uur waren alle deelnemers weer aanwezig, behalve de burgemeester. De stemming was bedrukt toen we koffie dronken. We praatten over wat er gebeurd was. Niemand durfde te voorspellen hoe het verder zou gaan. Ik hoorde dat Daniël wel eens vaker woedeaanvallen had, maar niet in deze mate. Louis vertrouwde mij toe dat Daniël slecht kon omgaan met dingen die niet in zijn straatje pasten.

Het werd kwart over negen en half tien, zonder dat de burgemeester verscheen. Ik stelde voor om de workshop maar op te schorten. Het had geen zin om door te gaan als we niet compleet waren.

Gertrude Lockhorst zei: 'Ik rij naar het gemeentehuis om te zien of hij daar is. Misschien dat ik hem kan overhalen om weer te komen.' Daarna stond iedereen op en vertrok.

We schudden nog geen handen als afscheid. Maar iets in mij zei dat het vervolg van de workshop lang op zich kon laten wachten.

13

Omdat mensen onwetend zijn, begrijpen ze me niet. Slechts weinig mensen begrijpen me. Ik vind dat een compliment.

Lao-Tse, Chinees filosoof ca. 600 v. C

Donderdag 7 juni

Voor burgemeester Van Bruggen vormden de driewekelijkse raadsvergaderingen op donderdagavond na anderhalf jaar een toenemende ergernis. Erger nog, hij had in de loop van die tijd een onbestemde angst ontwikkeld. Een voorgevoel, een vermoeden dat er wel eens iets niet goed zou kunnen gaan. De raad werd steeds kritischer. Hij vond zichzelf een goede voorzitter, maar op de een of andere manier

waren er steeds weer raadsleden die hem van zijn stuk brachten. De vergadering liep regelmatig anders dan hij verwachtte. En dat was iets waar hij niet goed tegen kon.

Drie weken eerder, in de vorige raadsvergadering, was er een vervelend voorval geweest, meteen al bij het eerste agendapunt na de opening van de raadsvergadering, het spreekrecht voor burgers. In Leebrugge kan elke inwoner het woord krijgen om vragen te stellen. Dit was een idee van de raadsgriffier, waarvoor in veel fracties steun was. De burgemeester had aanvankelijk willen voorkomen dat dit als vast punt op de agenda van iedere raadsvergadering zou komen.

‘Ik weiger het op de agenda te zetten,’ was zijn mededeling in het overleg met de fractievoorzitters. ‘De raad is de raad, daar moet het debat onderling plaatsvinden, en daar moet je niet aan elke inwoner het woord willen geven.’

Raadsgriffier Diana Metgezel had uitgelegd dat de burgemeester niet in de positie is om dit te weigeren, omdat hij niet over de raadsagenda gaat.

‘Maar ik ben de voorzitter!’

‘Inderdaad, burgemeester, maar de raad bepaalt zijn eigen agenda. De voorzitter is geen lid van de raad.’

Vervolgens besloot het overleg van fractievoorzitters dat het spreekrecht voor burgers aan het begin van elke vergadering zou plaatsvinden, maximaal een kwartier. Wie wilde inspreken kon zich melden bij de griffier.

En nu moest Daniël als voorzitter het woord geven aan een jonge bewoner van Ter Leede. Deze las zijn bijdrage op van een briefje.

‘Geachte raad, wij hebben gehoord dat er in het gemeentehuis onnodig geld wordt uitgegeven. Het schijnt regelmatig voor te komen dat de burgemeester van Leebrugge op kosten van de gemeente naar Duitsland reist voor privé zaken. Wij hebben uiteraard niets te maken met wat de burgemeester in zijn vrije tijd doet, maar het gaat toch wat ver als dat voor rekening van de gemeente komt. De burgemeester heeft kennelijk zakelijke belangen in het buitenland. Kunt u mij nader informeren en aangeven of deze berichten op waarheid berusten?’

Er viel een ongemakkelijke stilte in de raadzaal. De burgemeester kreeg een rood hoofd en moest moeite doen om zichzelf in de hand te houden. Hij had een paar seconden nodig om van zijn ontzetting te herstellen. Terwijl de inspreker nog sprak, was al door hem heengegaan: dit is een aanval vanuit de raad, die inspreker heeft zijn vraag ingefluisterd gekregen. Wat laf, dat dit raadslid het zelf niet durft aan te kaarten. Wat moest hij hier als voorzitter mee? Er zaten meer dan veertig belangstellenden op de publieke tribune. Hij wierp een snelle blik op de vertegenwoordiger van de krant aan de perstafel, die driftig zat te schrijven.

Om tijd te winnen vroeg hij of één van de fracties hierover het woord wilde. Dat was het geval. Vervolgens keek hij vragend naar rechts, waar raadsgriffier Diana met haar iPad naast hem zat.

Een fractielid van GroenLinks stak een heel betoog af. Dit kwam er in het kort op neer dat het wat hem betreft wel wat ver ging om zo maar veronderstellingen in het openbaar te verkondigen, maar dat zijn

fractie toch wel graag een verklaring van de burgemeester wilde. Als die niet kwam, zou de fractie niet aarzelen om schriftelijke vragen te stellen.

Dit gaf Diana de tijd om een paar woorden op een vel papier te krabbelen en naar de burgemeester toe te schuiven, waarmee zij de situatie redde. Diana wist heel goed dat het flauwekul was, maar voor dat moment betekende het een voorlopige redding voor hem. De griffier toonde zich loyaal ten opzichte van haar burgemeester.

Toen het raadslid was uitgesproken zei de burgemeester: ‘De griffier wijst er terecht op dat uw voorzitter hier niet zit in zijn rol van burgemeester, en dat ik op dit moment niet als burgemeester kan antwoorden.’ Hij was zelfs nog in staat om er wat humor in te brengen. ‘Het zou flauw zijn als ik nu zou zeggen: ik zal het aan de burgemeester voorleggen. Maar u mag erop rekenen dat de burgemeester op korte termijn een schriftelijke reactie zal geven.’ En vervolgens sloot hij het agendapunt af.

‘Dank je wel, Diana’, fluisterde hij.

Dat was drie weken geleden. Inderdaad was er binnen een dag een memo naar de raad gegaan, waarin ten stelligste werd ontkend dat de burgemeester privéreizen maakte op kosten van de gemeente. Maar het voorval had wel iets bij hem losgemaakt. Daniël had wel degelijk zijn bezoek aan de “Beigeordnete” van Papenburg gedeclareerd bij de gemeente, al kon hij uitleggen dat dit bezoek ook ten behoeve van de gemeente Leebrugge had plaatsgevonden in het kader van de Stedenband. Maar er moest zijn gekletst. Misschien wel gelekt vanuit de ambtenarij. Ingefluisterd in de oren van een oppositiepartij. Waar rook is, is vuur. De burgemeester voelde zich bedreigd. Aangeschoten wild.

De volgende agendapunten werden snel en zakelijk afgehandeld. Van Bruggen hervond zijn kalmte en werd weer de professionele voorzitter.

Maar het zou nog veel erger worden, die avond.

Het laatste agendapunt was een voorstel om geld beschikbaar te stellen voor de ontwikkeling van het project Middenmeer, de aanleg van een nieuw recreatiegebied in de voormalige gemeente Endepoel. Anderhalve maand geleden had de raad het bestemmingsplan hiervoor vastgesteld, nu moesten de euro’s op tafel komen. Voorlopig ging het nog om een gemeentelijk voorbereidingsbudget, hoofdzakelijk voor de aanleg van een toegangsbrug over de Leede. De kosten van het recreatieproject zelf zouden door projectontwikkelaars worden gefinancierd. Toch ging het nu al om meer dan een miljoen euro.

Op zichzelf was er geen twijfel aan dat het voorstel zou worden aangenomen. Er bestond binnen de raad een breed politiek draagvlak voor Middenmeer. Ofschoon dit soort ruimtelijke zaken binnen de reguliere portefeuille van wethouder De Bruin viel, was in het college afgesproken dat de burgemeester namens het college het woord zou voeren. Vooral wethouder Landman had hier op aangedrongen, omdat De Bruin als aannemer en projectontwikkelaar wel eens een persoonlijk belang kon hebben, iets dat niet onmiddellijk werd tegengesproken.

Alle fracties voerden over het voorstel het woord. Er waren veel positieve geluiden, zelfs complimenten aan het adres van het college en de ambtelijke organisatie voor de voortvarendheid waarmee de zaken werden aangepakt. Er werden vragen gesteld, veelal vragen naar de bekende weg,

die vooral waren bestemd voor de publieke tribune. Vragen die door de burgemeester van achter het spreekgestoelte van het college vrij simpel beantwoord konden worden.

De burgemeester nam weer plaats achter zijn voorzitterstafel naast de griffier.

‘Wenst één van de fracties nog in tweede instantie het woord?’

De fractievoorzitter van GroenLinks, dezelfde die had gereageerd op de vraag over dienstreizen, stak zijn hand op.

‘Voorzitter, ik heb geen vragen meer over het raadsvoorstel zelf. Dit voorstel kunnen wij als fractie steunen. Waar ik wel een vraag over heb is het volgende.’ Hij had zijn betoog op papier staan. ‘Onze fractie vindt het prijzenswaardig dat wethouder De Bruin bij dit onderwerp geen woordvoerder namens het college is. Hij is immers eigenaar van Ontwikkelingsmaatschappij De Bruin BV, en kan als zodanig in principe in aanmerking komen voor opdrachten bij de uitvoering van het project. Nu is het onze fractie echter ter ore gekomen dat de bouw van de opritten naar en de fundering van brug bij de onderhandse aanbesteding gegund is aan een bedrijf uit de stad. Dit bedrijf had het laagste inschrijvingsbedrag gepresenteerd. Maar, meneer de voorzitter, de eigenaar van dit bedrijf behoort tot de intieme vriendenkring van de burgemeester van onze gemeente. Hij is niet alleen partijgenoot, maar heeft ook samen met de burgemeester in de gemeenteraad gezeten, voordat onze burgemeester daar wethouder werd. Wij willen graag nadere informatie over het verloop van de aanbesteding. En wij vragen ons af of het wel zo geslaagd is dat de burgemeester woordvoerder voor het project Middenmeer is, in plaats van bijvoorbeeld wethouder Lockhorst...’

Burgemeester Van Bruggen, kennelijk toch nog niet geheel van de eerste schrik hersteld, kon zich niet beheersen en reageerde als door een wesp gestoken. Diana Metgezel probeerde nog zijn aandacht te trekken, maar tevergeefs.

‘Meneer Biermans, neem me niet kwalijk dat ik u onderbreek, maar ik ben van mening dat u nu uw boekje ver te buiten gaat. Wat u doet is niet minder dan de burgemeester beschuldigen van..., ja van wat eigenlijk?’

Raadslid Biermans genoot zichtbaar van de ontreding van de burgemeester.

‘Beschuldigen? Maar meneer de voorzitter, beschuldigen? Ik beschuldig helemaal niemand. Ik stel alleen maar een paar vragen namens mijn fractie. Vragen die buitengewoon relevant kunnen zijn.’

‘Ik schors de vergadering voor collegeoverleg.’

Tien minuten later kreeg wethouder Lockhorst het woord namens het college. Tijdens de schorsing had zij het incident afgedaan als ‘een beetje politieke pesterij’ en aangeboden om antwoord te geven. Wethouder De Bruin had er het zwijgen toegeedaan.

‘Ik kan u verzekeren,’ verklaarde ze, ‘dat de burgemeester niet bij de aanbesteding van de werkzaamheden betrokken is geweest. Het college ziet dan ook geen aanleiding om vanavond nader op de details van die aanbesteding in te gaan. U kunt die als raadslid desgevraagd inzien. Het feit dat de burgemeester de directeur van het bedrijf kent aan wie het werk is gegund, is volstrekt toeval. Daar wil ik het bij laten.’

‘Dank u zeer, mevrouw Lockhorst,’ reageerde Biermans. ‘Dit had de burgemeester zelf ook kunnen zeggen, lijkt me. Daar was geen schorsing voor nodig geweest.’

Maar de burgemeester liet het er niet bij zitten en zon op wraak.

Na afloop van de tweede besprektermijn bracht hij het voorstel in stemming. De raad ging met algemene stemmen akkoord. Daarmee zou dit onderwerp en daarmee de raadsvergadering afgesloten kunnen worden.

Maar Daniël had intussen iets bedacht.

‘Ik schors de vergadering voor drie minuten.’ Daniël vroeg de griffier om een ogenblik mee te lopen naar de gang. ‘En neem je Gemeentewet mee.’

‘Geachte raad,’ zei hij na heropening van de vergadering, ‘het besluit dat u zojuist heeft genomen is tot mijn grote spijt onrechtmatig genomen. Twee van uw leden, te weten één lid van de fractie GroenLinks en één lid van de fractie VVD, zijn namelijk aan weerszijden van de Leede pachters van de gronden waarop de opritten van de brug gebouwd zullen worden. Zij hebben dus een persoonlijk belang bij dit besluit en hadden krachtens, eh...,’ – hij gluurde in zijn aantekeningen – krachtens artikel 28 lid 1a van de Gemeentewet niet mogen meestemmen.’ Hij keek rond. Niemand vroeg het woord. ‘Ik zal van mijn bevoegdheid als burgemeester gebruik maken om dit besluit bij de Minister voor te dragen voor schorsing en vernietiging op grond van artikel 273 lid 1 van de Gemeentewet. Aangezien er geen agendapunten meer af te handelen zijn, sluit ik de vergadering.’

Hij stond op en verliet de vergadering, de raad, het college, het publiek en de pers in grote verwarring achterlatend. De raadsgriffier schudde meewarig haar hoofd.

De geluidsinstallatie stond nog aan. Raadslid Biermans had de tegenwoordigheid van geest om te roepen: ‘Hé, nu kunt u opeens wél als burgemeester in de raad het woord voeren!’ Later bestempelde griffier Diana Metzgezel deze opmerking als de meest gevatte die zij in tijden had gehoord.

14

Vader en zoon zijn natuurlijke vijanden en beiden voelen er zich wel bij, en ook wel zo veilig als ze dat zo houden.

John Steinbeck, Amerikaans auteur 1902-1968

Vrijdag 8 juni

In de vroege vrijdagochtend na de gedenkwaardige raadsvergadering reed wethouder Gerard de Bruin in zijn donkerblauwe Landrover naar zijn bedrijf aan de overkant van het kanaal. Nog iedere keer als hij de oude brug passeerde en het complex zag liggen voelde hij zich trots. Er stonden twee enorme loodsen met halfronde daken op een uitgestrekt, omheind terrein. Op dit tijdstip heerste er al een bescheiden drukte. Mannen liepen heen en weer over het terrein, er werd een vrachtauto geladen en er reed een vorkheftruck af en aan. Naast het openstaande toegangshek stond een groot bord met de tekst 'De Bruin Projecten'.

Naast de constructieloodsen stond een eenvoudig, rechthoekig gebouw met daarin de kantoren, een tekenzaaltje en de personeelskantine. Op de eerste verdieping, met uitzicht op het boerenland en daarachter het plassengebied, was de directiekamer. Het was een groot, maar eenvoudig vertrek met een bureau, een zithoekje, een paar ladekasten en een vergadertafel. Meer was niet nodig. Aan de muren hingen wat werktekeningen en foto's van gerealiseerde bouwwerken.

De Bruin hield niet van luxe, net zoals hij een hekel had aan managers. Zijn filosofie was: kleinschaligheid. Een bedrijf moest niet groter worden dan de 'span of control' van één goede leidinggevende die de boel kon aansturen. Dat moest iemand zijn die de werkvloer vanuit de praktijk goed kende en die kon meewerken. Want zodra je een manager aanstelde wiens enige taak het was om leiding te geven, dan ging die persoon allerlei dingen bedenken om zichzelf belangrijk en onmisbaar te maken. Daar was De Bruin heilig van overtuigd. Dat kostte alleen maar geld, waar weinig tegenover stond.

De Bruin Projecten was een tamelijk groot bedrijf, maar hij had het georganiseerd als een netwerk van kleinschalige ondernemingen. Het moederbedrijf zelf voerde alleen maar kleinere klussen uit, meestal voor particuliere opdrachtgevers. Een stukje van een weg, een renovatie of een verbouwing hier, een huisje of een schuurtje daar. Voor grotere opdrachten werden aparte BV's opgericht. Daaraan leverde hij vanuit het moederbedrijf personeel en materialen en hij zette er een baas op die integraal verantwoordelijk was voor de hele opdracht. De Bruin had met deze manier van werken goede ervaringen opgedaan. Ook bij hem ging er wel eens iets mis, verkeek hij zich op een opdracht of was er sprake van een miscalculatie. In zo'n geval werd het moederbedrijf niet meegesleurd in de financiële ellende.

Gerard de Bruin ging het gebouw binnen en stak zijn hoofd om de hoek van een kamertje waar een secretaresse haar koninkrijk had.

'Goedemorgen Els. Hoe staan de zaken? We zien elkaar te weinig, de laatste tijd.'

'Goedemorgen, meneer De Bruin. Prima hoor. U bent ook zo druk met de gemeente. Herman is al op zijn kamer, hoor.'

'Dank je. Prettige dag verder.'

Gerard de Bruin liep de directiekamer binnen, zijn directiekamer die nu werd bewoond door zijn zoon, en liet zich in een fauteuil van de zithoek zakken. Zijn zoon Herman zat met rechte rug achter een laptop aan het bureau. Een jongere uitgave van zijn vader. Hij zag er jeugdig uit, had een springerige, blonde kuif en vrolijke ogen. Wie oppervlakkig keek zou kunnen denken dat hij zijn puberteit nog naar net ontgroeid was. Maar daarin vergiste die zich. Herman de Bruin liep tegen de dertig, was

bouwkundig *Bachelor* en uitermate capabel. Hij had een slank, getraind lichaam, in tegenstelling tot zijn vader, die tekenen van vetzucht begon te vertonen.

‘Goeiemorgen. Koffie, pa? Je bent er al vroeg bij.’

‘Graag, Herman. Ja, ik moet zo naar het gemeentehuis, om negen uur heb ik mijn eerste afspraak. Heb je het al gehoord?’

‘Gehoord wat?’ Herman pakte de telefoon en vroeg zijn secretaresse om koffie. Zijn vader kon haast niet wachten tot hij daarmee klaar was.

‘Je hebt blijkbaar de ochtendkrant nog niet gelezen. De nieuwste truc uit de trukendoos van de burgemeester, ze konden er nog net een klein bericht over plaatsen. Morgen zal het er wel uitgebreider in staan.’

‘Vertel.’

‘De burgemeester heeft gisteravond in de raad de financiering van Middenmeer geblokkeerd.’

‘Hij heeft wát??’

‘Wat ik zeg, hij heeft ervoor gezorgd dat het geld voor Middenmeer Fase 1 er voorlopig niet komt.’

‘Die kerel spoort niet, verdomme!’

‘Nou, je hoeft niet te vloeken.’

‘Maar kan hij dat zo maar doen? Daar gaat de raad toch over? Dat geld zou een formaliteit zijn.’ Herman krabde met zijn vingers door zijn haren, stopte daar abrupt mee, alsof hij zich plotseling de strekking van de mededeling realiseerde. ‘Verdraaid, dat betekent nogal wat.’

Els kwam binnen met twee koppen koffie. Herman deed suiker en melk in zijn kopje en had toen zichzelf weer onder controle. ‘Vertel, hoe ging het in zijn werk?’

‘Nou eigenlijk heel simpel, het voorstel voor dat miljoen of zo werd na een beetje discussie met algemene stemmen aangenomen. Maar eerder in de vergadering had de burgemeester zwaar onder vuur gelegen vanuit de oppositie. Misschien dat hij daarvoor wraak wilde nemen, ik weet het niet. Maar na het besluit zei de burgemeester opeens dat het niet rechtmatig was genomen, omdat er twee raadsleden hadden meegestemd die er een persoonlijk belang bij hebben. Het gaat om het land aan weerskanten van de nieuwe brug naar Middenmeer. De raad wist niet wat hij hoorde. En wij waren als collegeleden net zo verbaasd als alle anderen.’

Herman dacht even na. ‘Dat gaat dan om de boeren Tonbeek en Van Schie... Maar die zijn geen grondeigenaren, ze hebben langdurige pachtcontracten. De grond is van de gemeente. Ik heb al eens met ze gepraat. Ze waren best voor rede vatbaar.’

‘Inderdaad, die twee. Ze zijn pachters van het land waar de opritten van de brug komen.’

Herman veerde op. ‘Maar als de grond van de gemeente is, dan is de raad zelf ook belanghebbende.’

Gerard de Bruin glimlachte. ‘Nee, pacht is geen zaak van de raad. Daar gaat het college over, zoveel weet ik er nog wel van. En ik heb het nog nagevraagd bij de griffier, maar een burgemeester heeft

inderdaad de bevoegdheid om een raadsbesluit voor vernietiging voor te dragen. Een of ander artikel in de Gemeentewet. Ze zei overigens wel dat ze dacht dat hij weinig kans maakt om zijn zin te krijgen.’

‘Die burgemeester wordt steeds gekker.’

‘Nou ja, gek... Laten we zeggen dat de burgemeester de laatste tijd een beetje merkwaardig reageert. Afgelopen dinsdagmiddag is hij ook al kwaad weggelopen uit een cursus voor het college.’

‘O, ja?’

‘Ja zeker, maar ik ga verder niet uit de school klappen. Je weet nu hoe het de vlag er voor staat. Dit heeft zeker consequenties voor het project. Of weet jij meer, dingen die ik als wethouder niet mag weten?’ Hij grinnikte en dronk zijn kopje leeg.

‘Ik had het voor na de bouwvak op de planning staan.’ Wat hij niet zei was dat er verder weinig grote opdrachten meer in portefeuille waren.

‘Wat had je op de planning staan?’

‘De oprit van de brug aan de dorpszijde.’

Gerard keek zijn zoon niet-begrijpend aan. ‘Dat werk is toch aanbesteed? En Vlasblom Utiliteitsbouw is ermee aan de haal gegaan. Daar kreeg de burgemeester nota bene nog een verwijt over te horen. Dat hij een vriendje uit de stad zou hebben bevoordeeld.’

Nu was het Hermans beurt om te grinniken. ‘Die gunning is volgens mij gedaan onder de voorwaarde dat de gemeenteraad het geld beschikbaar stelt. Vlasblom heeft inderdaad de gunstigste inschrijving ingeleverd, maar ik heb voor hem heel veel rekenwerk gedaan. Ik kende de situatie ter plekke beter. En nou mag als dank daarvoor De Bruin Projecten als onderaannemer één van de opritten...’.

‘Stop!’ riep Gerard De Bruin. Hij hief zijn hand omhoog. ‘Ik wil het niet horen, ik wil het niet weten. Je hebt onderlinge afspraken gemaakt. En ik ben verdorie als wethouder opdrachtgever namens de gemeente. Dat kunnen we niet maken, Herman. Echt niet.’

Herman de Bruin verblikte of verbloosde niet. ‘Jij weet als geen ander van wie ik dit vak heb geleerd, pa. Jij weet ook beter dan ik dat aannemers elkaar onderling van dienst zijn. En je bent ook geen opdrachtgever. Je hebt niet voor niets dit project bestuurlijk aan de burgemeester overgedragen.’

‘Daar komt gedonder van. Als ze mijn bedrijf hier bezig zien met een project voor mijn eigen gemeente...’. Hij schudde zijn hoofd. ‘Dat kan echt niet, Herman. Dat betekent mijn politieke ondergang.’

Herman keek zijn vader langdurig aan, zwijgend. ‘Misschien moet je wel kiezen tussen je politiek en je bedrijf. We hebben hier bijna vijftig mensen rondlopen van wie de gezinnen van ons afhankelijk zijn.’ Hij zweeg weer en dacht na, starend naar het toetsenbord van zijn laptop.

‘Je bent een harde, Herman. Maar je hebt gelijk, ik heb je zelf zo opgevoed.’

Herman keek op. ‘Maar ik zal je helpen, pa. Ik zal Sjaak Vlasblom bellen en vragen of we het anders kunnen regelen. Misschien dat we met zijn spullen en onze mensen kunnen werken, of zo. Dan valt het niet op. Of dat wij delen van de brugconstructie hier in de werkplaats kunnen maken. Ik bedenk wel

wat. Nu het geld er nog niet is, hebben we toch weer even de tijd. En Sjaak is me nog een dienst schuldig, die zal wel willen meedenken.’

Terwijl hij naar zijn auto liep bedacht Gerard de Bruin dat het wellicht tijd begon te worden om het bedrijf permanent aan zijn zoon over te dragen.

Tegen negenen liep wethouder De Bruin naar zijn werkkamer om de stukken te halen en daarna naar de vergaderzaal, naar zijn afspraak met een paar inwoners over een bouwproject in het buitengebied. Het waarnemend hoofd van de afdeling Ruimtelijke Ordening, Paul Kranen, zou erbij zijn en ook de burgemeester. Maar om tien over negen was de burgemeester er nog niet, dus begonnen ze alvast maar. Tot teleurstelling van de burgers kwam Daniël echter in het geheel niet opdagen.

Na afloop van de bijeenkomst, even na elven, ging De Bruin langs het secretariaat van het college. Daar was alleen Jacqueline aanwezig, die per telefoon een afspraak aan het regelen was. Nadat ze had neergelegd verklaarde ze niet te weten waar de burgemeester was. Deze vergadering was vandaag zijn enige afspraak geweest. En ja, hij moest vanmorgen heel vroeg op kantoor zijn geweest, want een paar vloeiboeken met brieven van deze week die getekend moesten worden had hij afgehandeld. En nee, zij had geen idee waar de burgemeester nu naartoe was.

Gerard de Bruin haalde zijn schouders op. Die komt wel weer boven water, dacht hij.

15

Dinsdag 12 juni

Voor deze dag had ik mijn agenda leeg gemaakt om me helemaal aan de opdracht van de gemeente Leebrugge te kunnen wijden. Ik was al vroeg op het kantoor van Grootveld Mudde, dat vlak bij een drukke invalsweg naar Arnhem ligt. Vanuit mijn woonplaats was het minder dan een kwartier met de auto, maar in de ochtendspits doe je er zomaar een half uur over. Daarom reed ik al om half acht het terrein op. Ik verschaft me toegang met mijn pasje, haalde een cappuccino uit de automaat en installeerde me met mijn onafscheidelijke laptop achter mijn bureau. Vanuit mijn werkkamer op de bovenste verdieping, die ik deelde met twee collega consultants, had ik uitzicht op een uitgestrekt

terrein met verspreid staande moderne kantoorgebouwen, grasvelden en heel veel parkeerplaatsen. In oostelijke richting, tussen twee gebouwen door, kon ik het water van de IJssel zien schitteren in het ochtendlicht.

De avond te voren had ik gebeld met Aninda de Valk. Zij was intussen begonnen met haar detachering bij de gemeente Leebrugge. Ze vertelde dat ze een goede start had gemaakt op het gemeentehuis en al concreet aan het schrijven was aan een plan voor het moderniseren en actualiseren van de gemeentelijke organisatie. Dat werd ook hoog tijd, want sinds de gemeentelijke herindeling, ongeveer anderhalf jaar geleden, was daar weinig aan gebeurd. De meeste energie was gaan zitten in het financieel op orde krijgen van de nieuwe gemeente. Aninda vertelde dat zij intussen had kennisgemaakt met de belangrijkste ambtenaren van de gemeente, met een paar afdelingshoofden en met de gemeentesecretaris. Zij voelde zich er wel op haar plaats.

Aninda vertelde me ook dat zij vanuit het roddelcircuit binnen het gemeentehuis een gerucht had opgevangen dat mij verontrustte. Het verhaal ging dat de burgemeester zich sinds het weekeinde niet meer had laten zien. Hij had in het weekeinde de uitgaande brieven in de tekenboeken niet getekend, wat hij altijd op zondagavond deed. En wat nog verontrustender was, hij was 's maandagsochtends niet verschenen voor het vaste werkoverleg met zijn ambtenaren openbare veiligheid. Later op de dag had hij nog andere afspraken, maar ook daar was hij niet komen opdagen. Van één van de secretaresses had Aninda begrepen dat de burgemeester zich niet had ziek gemeld. Een gemeentebode was later die maandag naar Endepoel gereden om bij zijn huis te gaan kijken, maar had niemand thuis getroffen. Vreemd genoeg was de garage niet afgesloten geweest en de auto van de burgemeester, een grote donkerblauwe BMW, had er niet in gestaan. Er was nog geen sprake van paniek, omdat er allerlei verklaringen konden zijn. De gemeentesecretaris had besloten de collegevergadering van dinsdagochtend nog af te wachten. Als de burgemeester ook daar niet zou verschijnen, dan zou er alarm geslagen worden. Ik keek op mijn horloge. Die vergadering zou over ruim een uur beginnen.

Nadat ik mijn mailbox had bekeken en een kort telefoontje had gepleegd, concentreerde ik me op het project Leebrugge. Een mooie, uitgebreide klus, waar ik zin in had. Mijn eerste taak was het op papier zetten van de werkprocedures voor de nieuwe gemeente. Van Leo Koers, het waarnemend hoofd personeelszaken, had ik via Aninda een organigram van de organisatie ontvangen, een blokschema van de gemeentelijke hiërarchie, met daarbinnen de afdelingen en de stafafdelingen. De namen van de leidinggevenden stonden erin getypt. Ik moest er een beetje om glimlachen. Elke organisatieadviseur weet volgens mij dat zo'n schema geen reëel model is van hoe de organisatie werkt. De werkzaamheden lopen helemaal niet via de formele hiërarchische lijnen. Mensen in organisaties werken functioneel samen – of niet, natuurlijk – en daarvoor gelden heel andere criteria. Het simpele feit, bijvoorbeeld, dat collega's elkaar wel of niet mogen of toevallig bij elkaar in de buurt zitten, heeft veel meer invloed op de efficiëntie van werken dan de vraag wie de baas is van wie. Daarom richt ik me vooral op de bedrijfsprocessen van de gemeente. Ik breng de producten en diensten die de gemeente levert in kaart, en beschrijf de werkzaamheden die daarvoor nodig zijn.

Er zijn weinig bedrijven die zo veel producten maken en diensten leveren als een gemeente. Mijn ervaring als gemeenteamtenaar en adviseur heeft me een redelijk inzicht verschaft in wat er zoal in een gemeente omgaat. In de loop van de jaren heb ik een methode ontwikkeld om de verschillende bedrijfsprocessen in een schema te zetten, want in grote lijnen zijn die voor alle gemeenten hetzelfde. Daar voeg ik dan met behulp van ervaringsgegevens de benodigde personele capaciteit in arbeidsuren aan toe en de kwaliteiten waarover de medewerkers moeten beschikken om het werk te kunnen doen. Zo ontstaat er een uitgebreid overzicht van het theoretisch benodigde personeel. Dat schema laat ik

vervolgens los op de concrete personele situatie in de gemeente. Je kunt dan conclusies trekken over de over- of ondercapaciteit. De leiding van de organisatie, dat is de gemeentesecretaris, staat voor de opgave om de zittende personeelsleden in te delen in de nieuwe organisatie, rekening houdend met ieders kennis en ervaring. Dat is een lastige en gevoelige klus. In het geval van Leebrugge waren uit de beide organisaties van de fusiegemeenten veel dubbelingen van functies voortgekomen. De oude gemeenten hadden immers allebei mensen in dienst voor dezelfde soort werkzaamheden, die in de nieuwe organisatie niet allemaal nodig waren. Er zouden mensen overschieten.

Ik vond dat Louis Dijssel, de nieuwe gemeentesecretaris, in deze kwestie wel een paar steken had laten vallen. De financiën had hij uitstekend onder controle, maar voor de rest van de organisatie had hij veel overgelaten aan de tijdelijke afdelingshoofden. Die volgden doorgaans de strategie van pappen en nathouden. De invulling van functies vraagt lastige keuzes, die de mensen in de organisatie rechtstreeks raken. Gelukkig krijgt het zittende personeel bij gemeentelijke herindelingen een werk- en salarisgarantie, zodat er geen gedwongen ontslagen vallen. En er is een sociaal statuut. Maar er is geen functiegarantie. Je kunt als medewerker zomaar boventallig worden verklaard en ander werk moeten gaan doen of op termijn, via outplacement of zo, uit de organisatie worden verwijderd. Ik was er niet zeker van dat dit allemaal goed onder controle was. Ik zou Aninda vragen om eventuele signalen van ontevredenheid of oneerlijke behandeling te noteren en aan mij door te geven. Want ik zag het erop uit draaien dat Grootveld Mudde degene zou zijn die knopen moest doorhakken. Dat is vaak het lot van een externe consultant: pijnlijke beslissingen nemen die het permanente management niet wil of durft te nemen, het slechte nieuws aan het personeel verkopen, de gevolgen ervan juridisch regelen en daarna wegwezen. Het klinkt misschien cynisch, maar het is wel de realiteit.

Zover was het nog niet. In de week ervoor had ik diverse lange telefoongesprekken gevoerd met leidinggevenden en aantekeningen gemaakt. Vanochtend besteedde ik een paar uur aan het bijschaven van het overzicht van bedrijfsprocessen, aangepast aan de informatie die ik intussen had verzameld.

Eén van de lastige punten van de opdracht van Leebrugge was dat Grootveld Mudde niet de integrale organisatie mocht verzorgen. Een belangrijk onderdeel ervan, de bedrijfsautomatisering, was namelijk uitbesteed aan een concurrent van ons, het bedrijf IT&Management. Nu gebiedt de eerlijkheid mij te zeggen dat ons bedrijf geen grote speler is op de ICT-markt. Ik kon me dan ook wel verplaatsen in de keus van het college van Leebrugge voor een specialistisch bedrijf. Maar de bedrijfsprocessen en de automatisering daarvan hangen erg nauw met elkaar samen. Om precies te zijn kun je het een niet los zien van het ander. Daarom had ik de vorige week contact opgenomen met de projectleider van IT&Management voor de gemeente Leebrugge en een afspraak gemaakt voor half tien vanmorgen. Ik verwachtte hem elk moment.

Jos Pannekoek was een broodmagere, pezige man. Ik schatte hem halverwege de twintig, hoogstens dertig. Hij had een kaal hoofd met grote oren, maar met vriendelijke, intelligente ogen. Hij droeg een poloshirt met bedrijfslogo, waar zijn dunne armen uit staken, met een bodywarmer er overheen.

‘Goed initiatief, dat je me hebt opgezocht, Rank,’ begon hij.

‘Ach,’ zei ik, ‘de opdrachten zijn verdeeld. De offertes zijn gemaakt, dus er valt niet veel meer tussen ons te concurreren.’ Jos grinnikte.

‘In mijn beleving kunnen we het beste in goed overleg een zo mooi mogelijke oplossing voor Leebrugge bedenken, vind je ook niet?’

Hij knikte. ‘Ik ben techneut, en niet zo commercieel ingesteld. We moeten inderdaad als twee bedrijven maar op één lijn proberen te komen. Vorige week ben ik in Leebrugge geweest voor een eerste gesprek, maar ze hebben daar werkelijk geen idee. Zitten maar te zeuren over welk merk computer ze willen, alsof dat er iets toe doet. Ja, sorry hoor, ik ben maar recht door zee, dan begrijpen we elkaar tenminste.’

‘Prima, Jos. Zo heb ik het graag. Ik denk dat we allebei belang hebben bij een goede klus in die gemeente. En ik ben het met je eens dat het van ons zal moeten komen. Hoe staat het er op dit moment voor in Leebrugge? Qua automatisering, bedoel ik?’

‘Nou ja, ze hebben allemaal verschillende applicaties voor de verschillende werkzaamheden, meegenomen uit hun vorige gemeentes. Sommige draaien op Windows, sommige op Unics of zelfs Apple. Er staan een stuk of dertig computers, allemaal verschillend. Je gelooft het niet. Meestal gekocht door een afdelingshoofd, zonder zich af te vragen of het ook bij de rest zou passen. Je snapt niet dat die gemeente functioneert. Er zijn ook nog afdelingen die met zelfontworpen spreadsheetjes werken. Allemaal eilandjes. Dat zou toch eigenlijk op één platform moeten draaien, op zijn minst met een gezamenlijke database. Die ICT-jongens daar hebben haast het overzicht niet meer.’

‘Nou,’ zei ik, ‘dat is een uitdaging. Het valt volgens mij nog te bezien, dat ene platform, bedoel ik. Je kunt een gemeente zien als een verzameling kleine bedrijfjes, die op zich niet zoveel gemeen hebben. Het proces van paspoorten en rijbewijzen, om maar iets te noemen, heeft weinig te maken met dat van omgevingsvergunningen. En de planning van het onderhoud van schoolgebouwen heeft niet zo veel te maken met de leerplichtadministratie. Maar er zijn natuurlijk ook gegevens die wel aan elkaar gekoppeld moeten zijn. De basisadministratie van de inwoners en de bebouwingsobjecten, de debiteurenadministratie, dat soort centrale data moet voor iedereen beschikbaar zijn. Zullen we eens kijken of we een opzet voor overzicht kunnen maken?’ Ik toverde mijn schema van bedrijfsprocessen op het scherm van mijn laptop.

Jos Pannekoek wreef over zijn kale kruin. ‘Oké, Rank, maar eerst wil ik graag koffie.’

‘Ik ben een verdraaid slechte gastheer, Jos. Sorry.’

Voor juni was het niet echt mooi weer, bewolkt en kil, maar toch at ik mijn boterham buiten op. Jos was pas om één uur vertrokken, nadat we een constructief overleg hadden gehad. Twee mannen, een techneut en een organisatieadviseur, de een in een pak met stropdas en de ander in een poloshirt en spijkerbroek. Een groter verschil was haast niet denkbaar. Maar ik mocht hem wel, en ik geloof dat dat wederzijds het geval was. Hij was recht door zee, kennelijk zonder verborgen agenda's. We waren het na lang praten eens geworden over een gecoördineerde aanpak, met als uitgangspunt mijn werkstromenschema. Hij zou daar rekening mee houden bij zijn ontwerp van de ICT-structuur, maar ook aangeven als hij het anders wilde. Het leek me voor de gemeente Leebrugge een prima aanpak.

Na de lunch wilde ik voorbereidingen gaan treffen voor een andere deel van de opdracht, namelijk het harmoniseren van de gemeentelijke verordeningen van Leebrugge. Een juridische klus, ook leuk om te doen. Ik besloot contact op te nemen met de gemeente om de verordeningen in digitale vorm aan mij te mailen, zodat ik ermee aan de slag kon gaan. Dan kon ik meteen vertellen over de ontwikkelingen

van 's morgens. Dus belde ik het gemeentehuis in Ter Leede en vroeg de telefoniste naar de hoofd van de automatiseringsafdeling. Ik werd verbonden met Rick Gratema, het voorlopige hoofd van de afdeling financiën. Die was blijkbaar ook de baas over de automatisering. Via Aninda had ik van hem gehoord, maar zelf had ik hem nog niet gesproken. Ik vertelde wie ik was en dat het om automatisering ging. Hij viel me in de rede.

‘Automatisering? Daarvan heb ik niet zoveel verstand. Ik zal je doorverbinden met André de Vaal, die weet daar alles van.’

‘Met De Vaal.’

‘Goedemiddag, je spreekt met Rank Kleefsma van bureau Grootveld Mudde. Je weet waarschijnlijk dat wij bezig zijn met een ontwerp voor de nieuwe organisatie van jullie gemeente? En ik wil je graag bijpraten over de aanpak van de automatisering. Komt dat nu gelegen?’

Even was het stil aan de andere kant van de lijn. ‘Automatisering? Wel heb ik ooit, dat zou een keer tijd worden.’ Zijn reactie verraste me.

‘Hoe bedoel je?’

‘Nou dat is wel duidelijk, denk ik. Het is hier wat dat betreft een rotzooitje, vergeef me het woord. Zoals ik zeg, het wordt hoog tijd dat daar fundamenteel naar wordt gekeken. Want ik weet niet hoe lang ik hier het zaakje nog in de lucht kan houden.’ Het klonk ronduit zielig. Ik kreeg de neiging om een flauw grapje te maken, ‘Wil je erover praten?’ of zo iets. Maar ik hoorde aan zijn stem dat het hem echt hoog zat.

‘Nou, meneer De Vaal...’.

‘André, alsjeblieft.’

‘Oké, André, ik begrijp van je dat de nood hoog is.’

‘En of! En ik sta er alleen voor. Als ze niet oppassen raak ik overspannen, en dan hebben ze pas echt een probleem.’

‘Dan moeten we er op korte termijn iets aan kunnen doen. Ik heb vanmorgen gesproken met de projectleider van IT&Management. Dat is het bedrijf dat jullie automatisering gaat doen.’ Er klonk een onduidelijk gegrom. ‘Dat is een prima vent, waar je veel steun aan kunt hebben. Hij is van plan om een heel nieuw ICT-ontwerp voor de gemeente te maken, en...’.

‘Ja, dat weet ik, maar dat gaat natuurlijk jaren duren. Er moet hier echt snel iets gebeuren, anders vallen er vitale functies uit. En bovendien is het kabelnetwerk in dit gemeentehuis uit het jaar nul, veel te langzaam met koppelingen die veel vertraging opleveren’.

Ik voelde aan dat deze André ten einde raad was en binnen de gemeente weinig steun ondervond. Ik besloot de helpende hand te bieden.

‘Moet je luisteren, André, ik spreek regelmatig de gemeentesecretaris. Die zal ik hierover aan zijn jasje trekken. En intussen denk ik dat je inderdaad moet worden bijgepraat over de aanpak van de nieuwe ICT. Daar zul je vast blij mee zijn. Bovendien kunnen we jou er niet bij missen, want jij bent het meest op de hoogte van de situatie in het gemeentehuis. Zou je mij een uurtje kunnen ontvangen?’

Of kun je hier naartoe komen?’ We spraken af dat hij de komende donderdagmiddag naar Arnhem zou rijden om te worden bijgepraat. ‘Dan ben ik er ook eens even tussenuit,’ merkte hij op.

Maar waar ik eigenlijk voor belde was iets anders, namelijk de digitale bestanden van alle gemeentelijke verordeningen. Ik legde de vraag aan André de Vaal voor.

‘Oh,’ zei hij, ‘dat is nogal simpel.’ Zijn toon werd plotseling enthousiast. ‘Ik zal je een Token sturen, dat is een apparaatje..’.

‘Ik weet wat een Token is.’

‘Oké, dan kun je dus gewoon inbellen op ons netwerk en alle informatie halen die je wilt. Tenminste, voor zover die openbaar is.’

‘Maar daar gaat een paar dagen overheen.’

‘Da’s waar. Goed, dan doen we het nu even anders.’ Hij legde me uit dat ik een bepaalde internetwebsite (zonder *www.* ervoor) moest benaderen en las me een gebruikersnaam en een wachtwoord voor. ‘Op die manier kun je in de gemeentelijke ICT-omgeving komen. Alle verordeningen die je zoekt staan op een schijf waar alle ambtenaren bij kunnen, de O:\ schijf, in een map “verordeningen”. Je kunt ze niet wijzigen, want het zijn alleen-lezen bestanden. Maar als je ze op je eigen PC opslaat, dan kun je er wel in muteren.’

Ik bedankte hem en wenste hem sterkte. Aansluitend aan het gesprek stuurde ik Jos Pannekoek een mail met de vraag of hij André de Vaal wilde bellen om hem als ICT-collega een hart onder de riem te steken. Ik keek op mijn mobiele telefoon. Het was half drie.

Achteraf verbaast het me dat André de Vaal mij zomaar toegang tot het gemeentelijke netwerk had gegeven. Tenslotte was ik iemand die zomaar belde. Iedereen kon wel zeggen dat hij een adviesopdracht voor de gemeente had. Het zal wel door zijn halve overspannenheid gekomen zijn dat hij mij blindelings vertrouwde. En inderdaad, met de juiste gebruikersnaam en het goede wachtwoord kreeg ik eenvoudig toegang tot het netwerk van de gemeente Leebrugge. Ik navigeerde naar de O:\ schijf en vond de Algemene Plaatselijke Verordeningen en de Algemene Subsidieverordeningen van de beide voormalige gemeenten, die ik in hun geheel naar mijn laptop kopieerde.

Daarmee ging ik als eerste aan de slag. Na een uurtje geconcentreerd werken had ik even genoeg van verordeningen artikelen. Ik haalde thee uit de automaat op de gang en liep weer mijn kamer in, waar intussen ook één van mijn collega’s zat.

Ik logde opnieuw in bij de gemeente Leebrugge en begon wat rond te zoeken op het gemeentelijke netwerk. Tot mijn stomme verbazing kreeg ik niet alleen toegang tot de O:\ schijf, maar tot het hele netwerk. Ik zag van alles voorbij komen wat volgens mij niet openbaar is. Ik zocht verder en bleek tot mijn stomme verbazing toegang te hebben tot alle documentenmappen van alle mensen bij de gemeente, zelfs van de collegeleden. En na enig zoeken kon ik ook in alle mail van de hele organisatie komen. Volgens mij had André me met het wachtwoord veel meer rechten gegeven dan zijn bedoeling was, misschien wel alle rechten van een systeembeheerder. Ik zou hem moeten bellen. Maar mijn nieuwsgierigheid won het toch van mijn gevoel voor integriteit. Willekeurig maakte ik een serie

mappen open. Die waren echter niet zo interessant. Hoofdzakelijk interne notities en briefjes naar klanten, burgers en bedrijven, niet erg spannend allemaal.

Op zeker moment schoot mij iets te binnen. Vorige week donderdag was er een relletje geweest in de gemeenteraad over een voorstel voor het project Middenmeer Fase 1. Het nieuwe recreatiegebied. Ik toetste op goed geluk een zoekterm in en de computer begon de harde schijf af te zoeken. Na een minuutje toonde het scherm een massa documenten over dit onderwerp. Deze waren hoofdzakelijk afkomstig van de afdeling Ruimtelijke Ordening en Bestemmingsplannen: interne notities, verslagen van besprekingen, brieven. Ik liet de gevonden zoekresultaten over mijn scherm rollen tot mijn oog viel op een bekende naam. Dijssel. Ik opende het betreffende Word-document – een memo – waarop mijn hart een paar slagen oversloeg. Dit document was niet alleen “vertrouwelijk”, de aanduiding die boven het document stond, maar bevatte ronduit explosieve informatie. Het bleek één van een serie bij elkaar horende documenten te zijn die samen in een map waren opgeslagen. Als “systeembeheerder” kon ik wonderlijk genoeg niet zien op wiens computer de map stond. Ik downloadde er een stuk of wat van naar mijn laptop, nog niet wetend wat ik ermee zou doen. Maar het was zeker dat ik op iets was gestoten dat niet voor de ogen en oren van derden bestemd was.

16

Het is in de liefde als bij de muziek: de dissonanten zijn vreselijker naarmate zij dichter bij de harmonie liggen.

Godfried Bomans(1913-1971)

Vrijdag 15 en zaterdag 16 juni

Aninda de Valk stond op het punt haar PC af te sluiten. Half vijf vrijdagmiddag, het weekeinde stond voor de deur. Bij Grootveld Mudde was het niet gebruikelijk om vroeg te vertrekken, ook niet op vrijdagmiddag. Iedereen droeg bij aan de mythe dat elke minuut die je kon werken telde en dat je in feite vierentwintig uur per dag in dienst van het bedrijf was. Om het laatste halfuur van de middag goed te besteden keek ze om de hoek van de deur van de kamer van Rank Kleefsma. Hij zat geconcentreerd achter zijn bureau te werken. Verder was er niemand op zijn kamer, wat ze beschouwde als een goed voorteken. Want Aninda had Rank iets te melden dat niet voor vreemde oren was bestemd.

Rank keek enigszins verstoord achterom, maar toen hij zijn jongere collega zag glimlachte hij. ‘Hoi, Aninda. Sorry hoor, maar ik was diep in gedachten.’

‘Over Leebrugge?’

‘Over Leebrugge, ja. Ik ben een organisatiemodel aan het ontwerpen, en daar moet je goed bij nadenken. Toch? Heb jij trouwens nog nieuws over de burgemeester?’

‘De burgemeester? Die lijkt van de aardbodem te zijn verdwenen. Dinsdag was de collegevergadering, maar daar kwam hij ook al niet opdagen. Wethouder Landman is locoburgemeester, die heeft de vergadering voorgezeten. Het college heeft toen besloten de politie in te lichten. Ik weet niet hoe het verder gelopen is, want ik werk daar alleen op maandag en dinsdag.’

‘Oké, we moeten het maar afwachten. Voor onze opdracht maakt het niet zo heel veel uit, behalve dat ik op deze manier met de teambuilding van het college niet verder kom. Zonder burgemeester kan dat toch moeilijk doorgaan.’

‘Zeker.’ Aninda aarzelde, alsof ze iets wilde zeggen maar niet goed durfde.

‘Kom je ergens speciaal voor langs?’

‘Eigenlijk wel, ja. Ik heb raad nodig.’

‘Wacht, even mijn tekst bewaren, dan ben ik tot je beschikking.’ Rank deed iets op zijn laptop en draaide zich toen om. Aninda stond nog steeds in de deuropening.

‘Ga zitten. Wat heb je op je lever?’

Aninda ging op het puntje van een stoel voor de gasten zitten. ‘Nou, over Leebrugge gesproken... Ik heb vriendschap gesloten met de gemeentesecretaris.’

‘Hoe bedoel je, vriendschap?’

‘Nou ja, je weet wel, vriendschap.’ Aninda vertelde over haar gesprek met Louis, de vorige week, en zijn uitnodiging om advies te geven over haar persoonlijke financiën. ‘Louis heeft een succesvol bedrijf, moet je weten. Hij geeft financieel advies, beleggingsadvies en zo, maar hij belegt ook zelf voor mensen. De rendementen die hij realiseert zijn behoorlijk hoog. Zelf is hij er volgens mij schatrijk van geworden. Als je ziet hoe hij woont...’

Rank keek haar recht in de ogen. ‘En die “vriendschap”?’

‘Wat zal ik zeggen, in elk geval meer dan beleefdheid. Luister Rank, we zijn allebei volwassen en ongebonden.’ Rank Kleefsma wist genoeg. Hij had even nodig om de informatie tot zich te laten doordringen.

‘Waar ik jouw raad over wil,’ ging Aninda verder, ‘is de vraag of dit verenigbaar is met de werkzaamheden die ik voor Leebrugge doe. Begrijp me goed, ik vind het er hartstikke leuk, ik wil er graag mee doorgaan.’

‘Jeetje, Aninda. Daar vraag je me wat.’ Rank wreef met beide handen in zijn ogen. ‘Is het serieus? Hebben jullie samen iets, of zo?’

‘Nou ja...’ Maar Aninda hoefde al niets meer te zeggen, want ze bloosde tot diep in haar T-shirt. Rank vond het wel charmant staan, met haar donkere huid. ‘Louis heeft me gevraagd om morgen samen iets leuks te gaan doen. Ik vind dat je dit moet weten.’

‘Het lijkt me op het randje,’ zei hij. Als je dagelijks rechtstreeks met de secretaris zou samenwerken, dan zou ik er geloof ik wel iets op tegen hebben. Maar zoals je zegt, jullie zijn allebei volwassen en ongebonden. Wat je privé en in je vrije tijd doet moet je zelf weten, zolang dat het werk maar niet schaadt. Het is goed dat je het me hebt verteld.’ Hij dacht even na. ‘Ik zou gewoon even afwachten hoe de verhouding zich ontwikkelt.’

‘Louis is professioneel genoeg om werk en privé te kunnen scheiden, hoor. Dat doet hij ook met zijn adviespraktijk. Afgelopen maandag en dinsdag was er absoluut niets aan hem te merken. Ik ben hem een paar keer in het gemeentehuis tegengekomen, maar hij doet heel gewoon.’

‘Ga jij morgen maar gezellig met hem op stap, zou ik zeggen. En praat dan in vredesnaam niet over het werk.’

‘Dank je wel, Rank.’

De volgende ochtend reed Aninda voor de tweede keer die week in haar gedeukte Volkswagen Polo naar de andere kant van het land. Het beloofde aardig weer te worden. Louis en zij hadden afgesproken op het plein voor de vuurtoren in Noordwijk. Daar in de buurt is een zaak waar je mountainbikes kunt huren. Ze zouden een tocht door de duinen gaan maken. Aninda voelde zich licht opgewonden bij de gedachte dat ze Louis weer zou zien. Onderweg sprak ze zichzelf toe: loop niet te hard van stapel, wie weet ben je wel één van de velen met wie hij uitgaat. Maar als ze dan weer terugdacht aan die bewuste avond in zijn villa in Endepoel... Het was heerlijk geweest, ontspannen en ook vrolijk. Ze hadden veel gelachen. Louis was rustig en voorzichtig geweest. Hij had gevraagd of ze de pil gebruikte – wat natuurlijk het geval was. Aninda had gemerkt dat hier een ervaren man bezig was. Ja, ze voelde zich gewaardeerd en gerespecteerd, wat je niet kon zeggen van de seks met diverse eerdere vriendjes.

Louis had haar aangeraden haar auto te parkeren op een parkeerterrein bij het begin van de Boulevard. Ze was er nog nooit geweest, maar ze vond het eenvoudig. Toen ze het terrein op reed, zo tegen half elf, was het er al aardig vol. Maar er was nog een plaatsje helemaal vooraan. Ze parkeerde de auto, rekte zich uit, stapte uit en betaalde met haar chipknip een dagtarief bij de parkeermeter. Om zich heen zag ze veel dagjesmensen, gezinnen met kinderen met vouwstoeltjes, parasols, emmertjes en schepjes, die langs een asfaltpad in de richting van het strand sjokten. Zelf wandelde ze naar de vuurtoren, met in haar handen een fleece vest en een flesje bronwater. Ze droeg een driekwart trainingsbroek en een felgekleurd T-shirt met korte mouwen. Haar papieren droeg ze in een klein rugtasje. Ze was helemaal klaar voor een rit per mountainbike.

Louis verraste haar. Hij kwam als een Mariaverschijning met gespreide armen achter de vuurtoren vandaan, breed lachend. Hij zag er ontspannen en goed uit in zijn strakke blauwwitte trainingspak. Ter begroeting kuste hij haar licht op haar wang.

‘Je hebt lang in de auto gezeten. Zullen we eerst ergens iets drinken voordat we gaan fietsen?’

‘Laten we eerst de fietsen ophalen. Ik heb ze besproken.’

Ze plaatsten hun fietsen tegen een stenen muurtje en dronken koffie en thee in een restaurantje aan het Vuurtorenplein. Na een halfuurtje vonden ze het tijd worden om te vertrekken.

‘Weet jij hier de weg?’ vroeg Aninda. Louis grinnikte. ‘Deze streek is waar ik woon, Aninda. We zitten hier hoogstens drie kwartier fietsen bij Leebrugge vandaan. Maar die kant gaan we niet op. Ik stel voor een rit door de duinen te maken en door de bossen die er achter liggen, in de richting van Zandvoort. We zien wel hoe ver we komen.’

Even later reden ze naast elkaar over een kilometers lange weg in noordelijke richting. En ze spraken inderdaad niet over het werk. Niet over de verdwijning van de burgemeester, niet over het rumoer in de gemeenteraad in verband met het nieuwe recreatiegebied en niet over de organisatie van de gemeente. Ze spraken zelfs niet over Aninda’s financiële situatie.

Onderweg liet Louis haar de Noordwijkse Golfclub zien, waar ze op zeker moment vanaf een heuveltje een mooi overzicht over hadden. Een enorm golvend terrein met hier en daar bosjes, zandputten en groene holes waarvan het gras met een nagelschaartje geknipt leek te zijn. ‘Dat is een club waar je alleen lid van kunt worden als je een hoop geld meeneemt,’ zei hij.

‘Iets voor jou, dus.’

‘Ha, ha, nee, daar moet je écht rijk voor zijn. Ze reden over de Noraweg, moesten een omweg maken om het terrein van de golfclub heen en vervolgde toen weer dezelfde weg in Noordelijke richting. Op zeker moment zei Louis dat hij vanaf dit punt een korte weg naar het stand wist, dwars door de bebossing heen. ‘Daar heb je privacy, het strand is er volkomen verlaten. Die route is echt iets voor mountainbikers. Is dat wat?’ Aninda maakte een instemmend geluid.

‘Zet je dan maar schrap.’ Hij spurte vooruit, sloeg een pad linksaf de wildernis in. Aninda fietste achter hem aan. Ze reden door een duin- en boslandschap waar geen verharde paden meer waren. De bodem bestond uit wit zand, met bomen erlangs, bremstruiken en geel gras. Alleen aan de wielsporen kon je zien dat er meer fietsers waren die deze doorsteek kenden, want de route tussen de bomen en struiken was zichtbaar door geplette graspollen en bandensporen. Het pad steeg in de richting van de hogere duinen verderop. Louis keek al fietsend achterom naar Aninda, of zij hem nog volgde. Als een cowboy op een woest paard trok hij zijn stuur omhoog en liet de fiets steigeren. Hij lachte naar haar en riep: ‘Wauw, Aninda, je doet het niet slecht voor een kantoormeisje.’

En dat was het laatste dat hij voorlopig tegen haar zou zeggen. Terwijl hij bijna achterstevoren op zijn mountainbike zat, raakte zijn voorwiel los. De fiets sloeg voorover en hij werd als door een katapult zijwaarts gelanceerd. Aninda, die twintig meter achter hem reed, zag hem over het stuur duiken, even door de lucht vliegen en vervolgens tegen de stam van een boom tot stilstand komen. Ze zou deze scène van hoogstens twee of drie seconden haar leven lang niet meer vergeten. Toen ze bij hem aankwam lag hij roerloos op de grond met de zijkant van zijn gezicht in het zand. Uit zijn neus liep een druppeltje bloed.

Aninda sprong van de fiets af en smeed hem aan de kant. Ze rende op Louis af.

‘Louis, Louis, o god...’. Voorzichtig streek ze met haar hand over zijn wang. Maar hij reageerde niet. Op zijn voorhoofd zat een diepe schaafwond die een beetje bloedde. Hij lag er ongemakkelijk bij, maar Aninda durfde hem niet te verplaatsen. Ze keek om zich heen, er was in de verre omtrek niemand te zien. Naast Louis gehurkt pakte ze haar mobieltje en toetste 112. Maar het apparaat reageerde niet. Geen bereik. Ze kwam overeind en keek nog een keer om zich heen. Ze bevonden zich in een dal tussen hoge duinen in, geen wonder. Aninda rende een meter of honderd naar de dichtst bij zijnde zandheuvel. Ze realiseerde zich dat er kostbare tijd verloren ging. Maar wat moeste ze anders? Ze ploegde omhoog door het rulle zand en kwam hijgend boven. Opnieuw toetste ze het alarmnummer in en deze keer kreeg ze wel verbinding.

‘Er moet een ambulance komen,’ riep ze. ‘Een fietser is tegen een boom gereden. Hij is zwaar gewond en niet bij kennis.’

‘Probeer u kalm te blijven, alstublieft. Weet u waar u zich bevindt?’

‘Ergens in de duinen bij Noordwijk. Ik heb geen idee.’

‘Oké, u belt mobiel, ik kan zien waar u zich ongeveer bevindt,’ zei de man van de alarmcentrale. ‘Er gaat nu een ambulance onderweg. Bevindt u zich op de Noraweg?’

‘De Noraweg? Ik heb geen idee. Maar we zijn van de weg af gegaan, het bos in. Ergens tussen de weg en het strand in.’ Ze probeerde zich een opvallend kenmerk van hun route te herinneren, maar er schoot haar niets te binnen.

‘Ik sta nu boven op een duin te bellen. Ik kan hier vandaan de weg zien waar we vanaf zijn gekomen...’.

‘Blijft u daar alstublieft staan zodat u zo goed mogelijk zichtbaar bent. We komen er aan.’ De verbinding werd verbroken. Om de minuut keek ze op haar mobieltje. Het duurde nog precies negen minuten voordat ze in de verte een zwaailicht zag naderen en een paar seconden later de sirene

hoorde. Het leken negen jaren. Ze zwaaide met de gekleurde tas boven haar hoofd tot ze meende dat de ambulancechauffeur haar had gezien. Toen rende ze weer naar Louis toe. Hij lag nog steeds onbeweeglijk op de grond. Aninda luisterde op zijn borst en hoorde een zwakke hartslag. Op dat moment kwamen twee ambulanceverplegers, een man en een vrouw, met een brancard over het paadje aanrennen. De man keek kort naar Louis en zette er meteen weer de spurt in richting de ambulance om andere materialen te halen. Intussen probeerde de vrouw contact met Louis te krijgen, maar dat lukte niet.

‘Goddank dat u er bent,’ mompelde Aninda, ‘hij is er niet best aan toe.’

‘Wat is er precies gebeurd?’ vroeg ze achterom kijkend.

‘Hij is met zijn fiets over de kop geslagen en met zijn hoofd tegen die boom gekomen. Met een flinke klap.’ Ze begon zachtjes te huilen. De ambulanceverpleegkundige schudde haar hoofd. ‘Het ziet er op het eerste oog niet goed uit.’

Vanaf dat moment werd de herinnering van Aninda mistig. Ze keek van een afstandje toe hoe de beide hulpverleners het hoofd en de nek van Louis fixeerden en hem op de brancard legden. Tussen de bomen door verdwenen ze in de richting van de ambulance. Aninda liep achter hen aan.

‘Waar brengt u hem naartoe?’

‘Het Spaarne Ziekenhuis in Heemstede, dat is hier het dichtste bij. Als u mee wilt...’.

‘Graag.’

‘Ze keek vanuit haar stoeltje aan de zijkant toe hoe de vrouw tijdens de rit een infuus in de arm van Louis prikte en allerlei andere medische dingen met hem deed. Ze liet het gebeuren, kon ook niet anders. Pas na de aankomst in het ziekenhuis was ze weer in staat om een beetje helder te denken.

17

Kies een baan waarvan je houdt en je hoeft nooit één dag in je leven te werken

Confucius, Chinese wijsgeer 551-479 v.C

Donderdag 21 juni

Heel veel van mijn energie en aandacht ging de laatste tijd naar de gemeente Leebrugge. Dat kwam niet alleen door de inhoud van de adviesopdracht waar ik aan werkte, maar ook door de bizarre gebeurtenissen in die gemeente. De burgemeester van Leebrugge was nu al bijna twee weken spoorloos. En afgelopen zaterdag had de secretaris van Leebrugge een ernstig ongeluk gehad. Het hield me enorm bezig, niet in de laatste plaats omdat mijn collega Aninda de Valk erbij was toen Louis Dijssel verongelukte. Ze belde me zondagochtend op om het me te vertellen, met een stem waar de tranen doorheen klonken. Wat een ontspannen dagje uit had moeten zijn, was uitgelopen op een drama. Ze had de nacht in het ziekenhuis doorgebracht. Maar de artsen hadden haar tegen de ochtend aangeraden om maar naar huis te gaan. Ze wisten intussen dat er vermoedelijk sprake was van hersenletsel. De heer Dijssel zou naar verwachting niet op korte termijn bij kennis komen. Hoe ernstig het was, dat was nog moeilijk te zeggen.

‘Hij ligt op Intensive Care in coma,’ huilde ze. ‘Jezus, Rank, ik zag het twintig meter voor me gebeuren en kon niets doen.’

Door alle gedoe rond Leebrugge dreigde ik in de problemen te komen met mijn agenda. De klus in Leebrugge dijde steeds meer uit en viel langzamerhand lastig te combineren met het werk voor een andere opdrachtgever en met mijn vaste lessen in de controllersopleiding op vrijdagochtend. Daarom had ik een collega van Grootveld Mudde gebeld, die bereid was de lessen voor een paar weken van me over te nemen. En een andere opdracht, een advies over de oprichting van een overheids-BV voor het onderbrengen van het stadstoezicht, zou ik in de avonduren moeten schrijven. Want mijn werkplek zou de komende tijd hoofdzakelijk het gemeentehuis van Leebrugge in Ter Leede zijn.

Afgelopen dinsdagavond was ik nog maar net thuis toen mijn mobiele telefoon ging. Wethouder Landman van de gemeente Leebrugge. Hij viel met de deur in huis.

‘Je hebt het inmiddels gehoord, neem ik aan, van Louis?’

‘Ik heb het gehoord. Verschrikkelijk, nietwaar? Heb je enig idee hoe hij eraan toe is?’

‘Het laatste dat ik weet is dat hij vandaag, vanmorgen vroeg bij bewustzijn is gekomen. Ze kunnen er nog niet zo veel van zeggen. Het kan allemaal nog meevallen ...’

‘Ik snap het.’

‘Waar ik eigenlijk voor bel, Rank, is het volgende. Wij hebben vandaag collegevergadering gehad en de situatie hier besproken. Die kun je samenvatten met het woord crisis. De burgemeester is verdwenen. Niemand weet bij benadering waar hij is of wat er met hem is gebeurd. De politie heeft geen idee waar ze zoeken moeten. En dan is nu ook de secretaris uitgevallen, voor langdurig vrezen we. Dus de gemeente zit zonder ambtelijke en bestuurlijke top. Zelf ben ik locoburgemeester, dat gaat op zich wel lukken. Rick Gratema van afdeling financiën is eerste locosecretaris. Maar die kan niet zijn eigen afdeling runnen en daarnaast ook nog de hele gemeente en het college ondersteunen. Dus hebben we een tijdelijke gemeentesecretaris nodig.’ Ik voelde ondanks alles dat een zekere opwindning zich van mij meester maakte.

‘Kort gezegd, wij hebben vandaag besloten om een waarnemend secretaris aan te stellen. En na een korte brainstorm waren we het er in het college over eens dat jij dat zou moeten worden. Je hebt ruime gemeentelijke ervaring, ook als locosecretaris. We hebben je tijdens de teambuilding een beetje leren kennen. En je bent nauw betrokken bij de opzet van de nieuwe organisatie, dus... En eerlijk gezegd kan ik als burgemeester wel wat steun gebruiken. Nou ja, daarom bel ik.’

Wat moest ik zeggen? Ik was gevleid, wie zou dat niet zijn? Ik zou opnieuw met Minke moeten overleggen, want ik zag aankomen dat ik de komende tijd niet veel thuis zou zijn.

Dus reed ik vanmorgen weer in alle vroegte over de A12. Het was erg druk. Bijna de hele weg gold een snelheidsbeperking tot honderd kilometer per uur. Leebrugge is dan een eind van huis. Toen ik er eindelijk was meldde ik me bij Jacqueline, de secretaresse van het college. Zij stelde mij voor aan haar collega Tineke, een wat oudere vrouw die op mij een competente indruk maakte. Beide vrouwen waren diep onder de indruk van wat er met Louis was gebeurd. Het huilen stond hun nader dan het lachen. We praatten even bij, dronken een kop koffie en liepen daarna gedrieën naar de werkkamer van de secretaris. Die maakte een verlaten indruk. Alsof de afwezigheid van Louis in de ruimte

zweefde. De kamer was keurig opgeruimd, het bureau was schoon. Jacqueline zette de computer aan en opende Louis' agenda. Zijn eerstvolgende afspraak was al over iets meer dan een kwartier.

'Ik zal zoveel mogelijk de werkzaamheden van de secretaris overnemen,' zei ik. 'Maar daar zal ik wel wat hulp bij nodig hebben.'

'Natuurlijk zijn wij tot je beschikking,' was hun reactie. Tineke haalde een zakdoekje tevoorschijn en bette haar ogen.

Mijn eerste werkdag als gemeentesecretaris van Leebrugge.

De eerste afspraak bleek te zijn met de districtschef van de politie, Anton Greven. Hij was indrukwekkend, een grote, brede kerel met een rood dooraderd gezicht. Zijn uniform zat onberispelijk, de boord van zijn overhemd was bijna lichtgevend wit. Hij legde zijn pet naast zich op tafel en we stelden ons aan elkaar voor. We spraken af dat we elkaar zouden tutoyeren.

Het eerste waar we het over hadden was natuurlijk het ongeluk van de gemeentesecretaris. Anton wist als politiemann te vertellen dat het een eenzijdig ongeval was geweest. De politie had zaterdagavond in het ziekenhuis met zijn vriendin, Aninda de Valk gesproken en haar verklaring opgenomen. Die spoorde voor honderd procent met de sporen die op de plaats van het ongeluk waren aangetroffen, voor zover die niet door de hulpverleners waren vertrapt. 'Een ontzettend tragisch ongeluk, een samenloop van omstandigheden die je niet zou verzinnen. Dijssel stond op de trappers van zijn mountainbike en keek achterom. Precies op dat moment blokkeerde zijn voorwiel en dook hij voorover. Daar stond een boom... Je gelooft het niet. Zijn vriendin fietste een eindje achter hem en zag het gebeuren.' Rank vertelde maar niet dat die vriendin zijn collega was. Anton Greven schudde zijn hoofd.

'We hebben de fiets nog onderzocht, want de vermoedelijke oorzaak was materiaalbreuk. Dat wil zeggen, het voorwiel van de fiets is tijdens het rijden losgeraakt. We hebben de fietsen zondagochtend naar de verhuurder teruggebracht. Bij de fiets van Louis Dijssel was de as van het voorwiel uit de gleuf in de voorvork geschoten. Ik vrees dat het verhuurbedrijf een probleem heeft. Maar dat het zo slecht moest aflopen... Ongelooflijk, wat een pech had die man.' Er viel weinig meer te zeggen dan dat.

'En nu zit ik hier,' merkte ik op. De politieagent tegenover me pakte een dun dossier uit zijn tas. Dit gesprek zou eigenlijk over de burgemeester gaan.

'We hebben de verdwijning tot nu toe nog stil gehouden,' begon hij, 'maar dat houden we niet lang meer vol. Het begint mensen op te vallen dat hij niet op afspraken verschijnt, en zo. Ik wil dan ook graag met je overleggen over een persbericht waarmee de verdwijning van de burgemeester wordt bekendgemaakt. Anders krijgen we geheid kritiek dat we het onder de pet hebben gehouden. Een burgemeester is toch een publiek figuur, nietwaar?'

'Kun je me eerst even bijpraten over hoeveel jullie weten?'

Hij bladerde in zijn papieren. 'Nou, Rank, we weten per saldo eigenlijk heel weinig. Behalve dan dat hij weg is. Er is binnen het korps natuurlijk een discreet opsporingsbericht rondgegaan. En we hebben in de bestanden van de snelwegvideo's laten zoeken naar zijn kenteken, of hij ergens in het land

gefilmd of geflitst is. De laatste keer dat zijn auto op die manier is waargenomen is op de A28 in de richting van Zwolle. Dat was op vrijdagavond 8 juni. Maar die informatie is niet officieel, want de verkeersopnames mogen we niet gebruiken voor andere doelen. Privacywetgeving.

‘Toch handig om te weten,’ zou ik zeggen. Anton Greven grinnikte.

‘Officieel of niet, we weten het in elk geval. Nou, verder hebben we gecontroleerd of hij op passagierslijsten staat van vliegtuigen of veerboten naar het buitenland. Dat is niet het geval, al zegt dat niet veel, want je kunt per trein volkomen anoniem naar de andere kant van de wereld reizen. Er zijn ook geen onbekende personen in ziekenhuizen opgenomen die we met hem kunnen verbinden.’

‘En geen, eh, slachtoffers van zelfmoorden, misdrijven of zo iets?’

‘We houden alle opties open, ook dat hij niet meer leeft. Er zijn sinds zijn verdwijning, bijna twee weken geleden, vier gevallen van suicide met treinen geweest. Daar was hij niet bij. Maar laten we niet meteen van het ergste uitgaan. Hij kan zich ook gewoon ergens schuil houden of naar het buitenland zijn gereden. Wie weet zit hij aan een meer in Zweden om tot rust te komen. Dat zou overigens niet zo gek zijn geweest, als ik het zo mag zeggen’.

‘Bedoeling?’

‘Ik had als districtschef nogal eens contact met de burgemeester. Hij is één van mijn bestuurlijke bazen. Maar er was altijd iets bijzonders aan hem. Oh, een aardige man hoor, daar niet van. Maar hij had toch een heel eigen gedachtewereld. Hij keek je tijdens gesprekken nauwelijks aan en kon dan opeens de meest bizarre conclusies trekken. Ik had wel eens het idee dat hij zijn baan niet goed aankon. Misschien was hij overspannen of zo. Of misschien was hij nog niet over de politieke ellende van zijn vorige baan heen.’ Hij stopte het dossier weer in zijn tas.

Ik had daar iets over gehoord, dat Daniël van Bruggen op een vervelende manier zijn wethouderschap had moeten beëindigen. Maar daar wilde ik het niet met deze politieman over hebben. In ieder geval werd wel mijn eerdere indruk “er is iets met deze burgemeester” bevestigd. Ik haalde mijn schouders op.

‘Oké, natuurlijk moeten we de opsporing aan jullie overlaten. Dat is jullie specialiteit. Nu dan dat persbericht. Moet je luisteren, Anton, ik ben pas sinds vanmorgen waarnemend secretaris. Dus daar durf ik zelf nog geen besluit over te nemen. Voorlichting zat in de portefeuille van de burgemeester. Dat is nu dus de locoburgemeester, wethouder Barend Landman. Ik zal contact met hem opnemen en overleggen op welke manier we dit wereldkundig gaan maken.’

Dat is goed, Rank.’ Hij gaf me zijn kaartje. ‘Mail me zodra jullie een tekst hebben, zodat wij dezelfde informatie naar buiten kunnen brengen als de gemeente.’ Hij stond op en pakte zijn pet en zijn tas. ‘Ik vond het prettig om kennis met je te maken.’

‘Dat is wederzijds, Anton. ‘We houden contact.’ En hij vertrok.

Ik zette me achter het bureau, stelde Louis’ stoel bij, omdat hij blijkbaar groter is dan ik en keek een ogenblik de kamer rond. Ik gluurde naar het computerscherm. Op dat moment realiseerde ik me pas ten volle wat ik nu was. Gemeentesecretaris van Leebrugge.

Tineke stak haar hoofd om de hoek van de deur. ‘Je volgende afspraak, Rank. Wethouder Landman.’

18

Op dit ogenblik moet hij de absolute eenzaamheid hebben gevoeld, die misschien de vreselijkste bewuste ervaring is van de mens voor hij sterft.

Paul de Wispelaere, Vlaams romanschrijver en essayist (geb. 1928)

Donderdag 21 juni

Burgemeester Daniel van Bruggen was er slecht aan toe. Zijn hele lijf deed pijn van het lange zitten in dezelfde houding, van zijn stramme rug tot aan zijn nek en benen. Hij kwam moeizaam overeind van de kist waarop hij zat en keek op zijn horloge. Dat ding deed het tenminste nog. Een van de weinige betrouwbare zaken in zijn omgeving. Het was kwart over vijf geweest. De rust op het bouwterrein was weergekeerd. Hij had in het afgelopen kwartier de brullende motoren van de graafmachines en het gebrom van de grote generator horen stoppen. In de verte hoorde hij stemmen van mannen die elkaar een prettige avond wensten en kort daarna het starten van een paar auto's. Binnen een paar minuten zou hij zijn schuurtje weer kunnen verruilen voor de slaapkamer van de bungalow waar het schuurtje achter stond.

Hij voelde zich beroerd en hij had het koud, ondanks de milde junitemperatuur. Maar vooral in zijn hoofd woelde en maalde het. Geen rationele gedachte vond de weg naar zijn bewuste denkniveau. Hij verkeerde in een staat van half bewustzijn, paranoia en angst. Hij was de hele dag doodsbang. Ieder moment kon er iemand binnenkomen in zijn schuilplaats en hem eruit jagen. Uit zijn eigen schuur, nota bene. De gedachte dat het zijn eigen bungalow en zijn eigen schuurtje was kwam in de schemering van zijn hersenen dan weer wel bij hem op en hij realiseerde zich het cynisme ervan.

Uit de zijzak van zijn colbert haalde hij een sleutel tevoorschijn en begon van het schuurtje in de richting van de bungalow te strompelen. Hij werd verblind door het zonlicht en moest een paar tellen wachten voordat zijn normale gezichtsvermogen terug was. Van achter het schuurtje tuurde hij over het bouwterrein of er echt niemand meer in de buurt was. Voor zover hij het kon overzien was het terrein verlaten. Het grote hek aan de overkant, honderd meter verderop, was gesloten. De bouwvakkers waren naar huis.

Deze bungalow was gereed en ook al min of meer ingericht. Er stond, een tweepersoons bed in één van de slaapkamers en twee eenpersoons bedden in de andere. Er waren echter nog geen matrassen en ook geen dekens, dus had hij de eerste nacht op de metalen spiraal moeten liggen. Dat kwam zijn lichamelijke conditie niet ten goede. De tweede avond, nadat de bouwvakkers verdwenen waren, had hij vanaf de bouwplaats een paar grote kartonnen dozen naar de bungalow gesleept en op een van de bedden gelegd, waardoor zijn rug enigszins werd ontzien. Slapen deed hij sowieso weinig. Lange uren wakker liggen, afgewisseld door hazenslaapjes en 's morgens bij zonsopgang wakker worden, zo zagen zijn nachten er uit.

Daniël opende de deur van de bungalow en liep naar de slaapkamer, waar hij zich voorzichtig op het bed liet zakken. Zijn overjas lag op de grond naast het bed. Voor de kille nachten. Naast het bed stond ook het enige voorwerp dat hij op zijn vlucht had meegenomen: de grote aktetas, die hij voor zijn werk als burgemeester gebruikte, met daarin nog de papieren voor de afspraak van die vrijdagmiddag, bijna twee weken geleden. Er zaten ook nog een paar schone onderbroeken en een handdoek in. Het enige dat hij in zijn paniekaanval had kunnen bedenken om van huis mee te nemen. Verder geen schone kleren, geen toiletspullen. En wat ernstiger was: geen medicijnen. Weg, weg. Dat was het enige dat hij had kunnen denken. Hij was niet zichzelf geweest. En eerlijk gezegd was hij dat al weken niet meer. Haast ongemerkt was hij bezig weg te glijden in een toestand van diepe depressie. Op die vrijdagmiddag hadden de paniek en de paranoia keihard toegeslagen. Met zijn verstand wist hij dat dit kon gebeuren, dat hij kwetsbaar was. Bijvoorbeeld als hij zijn medicijnen niet of niet goed gebruikte. Hij wist ook dat de angsten bijverschijnsel konden zijn van de sterke antidepressiva die hij al vele jaren gebruikte. Maar zijn verstand werkte niet meer, had hem volkomen in de steek gelaten. Zijn verstand dat altijd zijn enige houvast was geweest, was losgekoppeld van zijn emoties en gevoel. Hij was niet op de gedachte gekomen om hulp te vragen.

Het was vrijdagmiddags op het gemeentehuis begonnen met een aanval van felle pijn in zijn voorhoofd, die hem letterlijk scheel deed zien en hem achter zijn bureau in elkaar had doen krimpen. Hij was zelfs een ogenblik bang geweest dat hij een herseninfarct kreeg en hij had de kamer van de secretaresses gebeld. Daar werd niet opgenomen. Uiteraard niet, het was de vaste ADV-middag van het personeel. Hij was blijven zitten, zijn hoofd in zijn handen leunend. Zodra hij na een tijdje merkte dat hij niet was verlamd en dat er geen functies waren uitgevallen, was hij in eerste instantie gerustgesteld geweest. Maar omdat hij zich niet goed voelde was hij van de agenda afgeweken en, zonder zich af te melden, in plaats van naar zijn vergadering naar huis gereden. Daar had hij een paar paracetamollen genomen en was hij met zijn kleren aan op bed gaan liggen. De hoofdpijn was inderdaad een beetje gezakt, maar zodra hij lag kwam hij in een psychische draaikolk terecht.

Hij werd meegezogen naar een zwarte diepte van angst en onzekerheid. En alsof het om een echte draaikolk ging, kon hij nauwelijks ademhalen. In het felle licht van de halfopen luxaflex ontwaarde hij glimmende gezichten van mensen om hem heen, licht en donker gestreept, die om elkaar heen draaiden en langzaam veranderden in een verwrongen grijns. Hij dacht aan zijn eigen Duitse avontuur en zag de kop van gemeentesecretaris Louis Dijssel, die hem financieel in de tang had. Hij zag het hoofd van wethouder Gerard de Bruin van wie hij het project Middenmeer had overgenomen, maar van wie hij ook vrijwel zeker wist dat deze niet zo onafhankelijk was als hij zich voordeed. Hij zag de valse tronie van raadslid Biermans, zijn gemaakt vriendelijke gezicht, en hoorde diens venijnige vragen in de raad. Hij zag ook zichzelf terwijl hij de uitslag van de stemming in de raad onwettig verklaarde en daarmee zichzelf in een onmogelijke positie bracht. En vooral zag hij het gezicht van Maaïke Diemel, een voormalige studente, door wie hij werd afgeperst. Het was haar gezicht van vele jaren geleden, want hij had haar sindsdien niet meer in levenden lijve gezien. Maar er waren sinds haar

eerste mail, bijna een maand geleden, nog twee of drie mails gekomen waarin zij verklaarde dat ze ten einde raad was en geld nodig had. Hij had er niet op gereageerd.

Ik moet hier weg!, was zijn reflex. Weg van dit dorp met zijn intriges. Weg van de personen die hem kwaad konden berokkenen. Weg van de dreiging die uitging van zijn baan. Hij moest alleen zijn, tot zichzelf komen, op een andere plek. En op dat moment dacht hij opeens aan zijn collega, de burgemeester van Papenburg. Helmut heette hij. De achternaam wilde hem niet te binnen schieten. Een vrolijke, ontspannen kerel, met een rond, rood hoofd met pretogen en een volle snor, met een dikke, overhangende bierbuik. Daniël had vriendschap met hem gesloten tijdens de laatste gemeentelijke uitwisseling met Leebrugge. Helmut had hem toen attent gemaakt op het project van recreatiebungalows waar nog investeerders voor werden gezocht. Het leek een prima belegging, want Oostfriesland was *booming*, met sterk stijgende bezoekersaantallen. Populair bij de toeristen. Het aantal overnachtingen nam jaarlijks toe. Daniël had toegehapt.

De mooie vooruitzichten waren echter zwaar tegengevallen.

Helmut kon het niet helpen dat de bungalowmarkt was ingestort en dat er van de honderd bungalows die gebouwd zouden worden nog maar een paar waren verkocht. De crisis had toegeslagen. Maar Helmut kon wel een vluchthaven zijn, iemand om mee te praten. Een man die dichtbij genoeg was om zijn zorgen aan toe te vertrouwen, maar die tegelijkertijd ver genoeg van hem af stond om bedreigend voor hem te kunnen zijn. De gedachte was een klein lichtpuntje in zijn depressieve toestand. Op het zelfde moment had hij het besluit genomen.

Hij vergat zelfs de garagedeur op slot te doen, zo'n haast had hij om weg te komen. Hij droeg nog zijn grijze kostuum en donderblauwe overhemd met bont gekleurde stropdas. In zijn binnenzak zat de portefeuille die hij altijd bij zich had. Hij nam ook zijn *Smartphone* mee. In zijn blauwe BMW koerste hij richting Utrecht en daarna de A28 op. Na Meppel nam hij de A37 en boog af naar het noorden.

Maar eenmaal in Duitsland, op de A31, kwam de twijfel. Kon hij wel bij zijn collega aankomen, totaal onaangekondigd? Misschien was Helmut wel op reis of op vakantie. Durfde hij hem lastig te vallen met zijn privéproblemen? Was hij wel in staat om zijn psychische toestand bloot te leggen tegenover een vrijwel vreemde? De angst sloeg weer toe. Zijn besluit leek toch niet zo goed als hij thuis had gedacht. Van schrik liet hij de snelheid van de auto teruglopen. Vlak bij Papenburg besloot hij in een rationele opwelling er eerst een nacht over te slapen. Hij verliet de snelweg en kwam bij toeval langs een plaatsje Lehe, waar hij in hotel Lüssing een kamer nam.

De overnachting was een ramp. Pas 's avonds laat voor het naar bed gaan had hij zich gerealiseerd dat hij op zijn vlucht geen medicijnen had meegenomen. En in een depressieve periode had hij die juist zo hard nodig. De laatste pillen had hij 's morgens vroeg ingenomen. De middagdos is was hij vergeten in te nemen. Daniël deed vrijwel geen oog dicht en werd steeds meer geobsedeerd door zijn problemen en angsten. Als hij al eens in slaap was gevallen, dan werd hij in paniek wakker en schreeuwde hij alsof hij een kwade droom had gehad. Het was alleen geen nachtmerrie, het bleek de realiteit te zijn.

Tegen de ochtend was hij een psychisch wrak. Maar ook fysiek ging het niet goed met hem. Zo snel als angst je kon slopen! Hij nam nog wel een ontbijt en zag kans om contant af te rekenen, want hij wilde niet dat hij via zijn bankpas traceerbaar zou zijn. Zo helder was zijn denkvermogen nog wel. Stram liep hij naar de auto. In de vroege ochtend was het idee bij hem opgekomen om af te zien van een bezoek aan de burgemeester van Papenburg en in plaats daarvan naar zijn half mislukte investering te rijden. Volgens planning zouden er al een paar bungalows klaar moeten zijn.

Toen hij op de bouwplaats aankwam zag hij dat er inderdaad een aantal huisjes gebouwd was. Achteraan op het terrein stonden er drie die zo goed als klaar leken te zijn. Er waren een stuk of wat bouwvakkers aan het werk. Hij reed een eindje het bos in en zette zijn auto op een doodlopend pad. Terug bij het bouwterrein klom hij over het houten hek en keek naar de bungalow die het meest af leek. In het slot van de voordeur zag hij van een afstand een bos sleutels zitten. Hij wachtte tussen de bomen net zo lang tot de arbeiders gingen schaften en kon toen zonder problemen een sleutel die op de deur paste van de bos afhaken. De rest van de dag wachtte hij in zijn auto. 's Nachts sliep hij in het huisje op de metalen spiraalmatras, met alleen zijn overjas als tussenlaag om op te liggen.

Omdat hij niet gezien wilde worden besloot hij zich overdag in het schuurtje achter de bungalow te verschuilen, in de hoop dat de arbeiders daar niets te zoeken hadden. Daar zat hij urenlang gebogen op een kist die hij op de bouwplaats had gevonden, half wakend, half slapend. Nu hij na bijna veertig jaar geen medicijnen meer nam, kreeg hij last van afkickverschijnselen. Angstaanvallen, hallucinaties en halfwakkerere heldere perioden wisselden elkaar af. De dagen gingen in die schemertoestand verrassend snel voorbij. Na twee dagen kreeg hij echter zo'n honger en dorst dat hij er niet onderuit kon om voor iets eetbaars te zorgen. Hij zag kans om over het hek het park uit te komen en moest lang zoeken naar zijn auto. Tijdens een helder ogenblik maakte zich een bizar soort opgewektheid van hem meester. Een kleine manische opleving. Hij zag zichzelf, doctor ingenieur Daniël van Bruggen, gerespecteerd lid van de samenleving, die in desolate toestand in een bos naar zijn auto zocht, een kostbare BMW. Een ogenblik moest hij lachen. Maar al snel sloegen de angst en paniek weer toe. Met grote inspanning kon hij zijn missie voltooien. Hij keerde terug met een grote plastic zak met broodjes en koeken en een verpakking flessen water van anderhalve liter, die hij in een hoek van het schuurtje zette. Hij realiseerde zich niet wat de verkoopster in het supermarktje van hem moest hebben gedacht.

Daniël was de volgorde van de dagen kwijtgeraakt. De datumaanduiding op zijn horloge vertelde hem dat hij zich hier al bijna twee weken schuil hield. Maar de gedachte dat iemand hem zou missen kwam niet bij hem op. Liggend op het harde bed, afwisselend in een doezelslaap en in angstig bewustzijn, begon bij hem de gedachte post te vatten dat hij zich niet meer aan de wereld kon vrtonen.

19

Je kunt een probleem niet oplossen met de denkwijze die het heeft veroorzaakt.

Albert Einstein, Duits-Amerikaans natuurkundige 1879-1955

Donderdag 21 juni

De eerste dag van de zomer, mijn eerste dag in Leebrugge. Het zou een bijzondere zomer worden, schatte ik in.

Nadat de politiechef was vertrokken, kwam wethouder Barend Landman mijn kamer binnen. Hij bleef bescheiden in de deuropening staan.

‘Mag ik binnenkomen?’

‘Natuurlijk,’ zei ik, ‘dat hoefde je toch bij Louis ook niet eerst te vragen?’

‘Nee, nou ja, ik dacht... Oké, Rank, goedmorgen. Fijn dat je er bent, want we zaten wel omhoog, zonder burgemeester en zonder secretaris. Wat triest, trouwens, van Louis.’ Ik knikte meelevend.

‘Laatste nieuws?’ vroeg ik.

‘Ja, jij is weer bij kennis. Maar hoe het gaat weet ik niet precies. Ik ga er morgen naartoe, met Gertrude Lockhorst.’

Ik maakte een gebaar met mijn handen. ‘Laten we er het beste van hopen.’ Barend Landman knikte alleen maar.

‘Maar waar ik eigenlijk voor kom...,’ begon hij, terwijl hij tegenover mijn bureau ging zitten, ‘is iets waar ik mee in mijn maag zit. Daniël heeft tijdens de vorige raadsvergadering een raadsbesluit afgekeurd. Er ligt op mijn bureau nog steeds een brief aan de Minister van BZK. Die lag vrijdagmiddag bij Daniël om te ondertekenen, maar die kwam niet opdagen. En nu heb ik hem als locoburgemeester gekregen. Maar eerlijk gezegd voel ik er niet veel voor om hem te tekenen. Ik was het niet met Daniël eens en er was geen overleg over geweest in het college. En volgende week is het weer raadsvergadering, dus dan moet ik in de raad iets kunnen meedelen.’

‘Ho, ho, Barend,’ riep ik. ‘Maar jij vervangt de burgemeester niet als voorzitter van de raad, hoor.’

‘Hoezo niet? Ik ben toch locoburgemeester?’

‘Nee, dat is wettelijk anders geregeld.’ Kennelijk had Daniël nog geen enkele raadsvergadering gemist. Dit leek me een kwestie om de raadsgriffier bij in te schakelen.

‘Maar,’ vroeg ik, ‘hoe bedoel je, de burgemeester heeft een raadsbesluit afgekeurd?’

‘Dat verklaarde hij in de raadsvergadering. Hij zei dat hij van zijn bevoegdheid gebruik wilde maken.’

Ik wist niet wat ik hoorde. Dat kon alleen maar betekenen dat hij als burgemeester het besluit voor schorsing en vernietiging wilde voordragen. Dat kan alleen in specifieke situaties en komt maar hoogst zelden voor.

‘Zo, zo,’ reageerde ik, ‘dat is nogal wat. Dan moet er wel iets aan de hand zijn geweest. Om wat voor besluit ging het?’

‘Een krediet van bijna een miljoen voor de voorbereiding van Middenmeer Fase 1. Weet je daarvan af?’ Ik wist waar het over ging. We hadden het er tijdens de bijeenkomst in Oegstgeest uitvoerig over gehad. Ik dacht even na.

‘Wie heeft de brief aan de minister voorbereid?’

‘Diana. Diana Metgezel, de griffier.’

‘Goed, ik zal met haar overleggen. Is dat oké?’

‘Graag. Ik hoor wel hoe en wat. Nou dan ben ik weg, ik heb zo meteen een overleg.’ Hij stond op en verliet met een vage groet mijn kamer. Een kwartier later zat Diana Metgezel tegenover mij. Een vrolijke en fris ogende jonge vrouw met een professionele uitstraling. We maakten kennis en ik mocht haar op het eerste gezicht. Ze vertelde dat ze juriste was en met plezier het raadsgriffierschap deed. Alleen had ze met deze burgemeester niet echt geluk. Die was ervan overtuigd dat hij haar baas was. Maar in de afgelopen anderhalf jaar hadden ze een redelijke manier van samenwerken ontwikkeld. ‘Het is wel uit te houden, hoor,’ zei ze met een lach. ‘Als je zijn gebruiksaanwijzing tenminste een beetje kent. Maar ja, nu is hij verdwenen. Dat is wel lastig, want ik moest in mijn eentje de raadsagenda maken. Enfin, ik red me er wel mee.’

We bespraken de kwestie waar wethouder Barend Landman mee bij me was gekomen. Diana had de Gemeentewet bij zich. ‘Kijk,’ zei ze, ‘artikel 273. Daarin staat dat de burgemeester een besluit kan voordragen voor schorsing en vernietiging als hij vindt dat het in strijd is met de wet. Er waren twee raadsleden die volgens hem een persoonlijk belang hadden bij het besluit en toch hebben meegestemd. Daarom vond hij het besluit onwettig. Ik heb nog tegen hem gezegd dat hij waarschijnlijk geen been had om op te staan. Maar hij wilde niet luisteren. Uiteraard niet, ik ben tenslotte maar de griffier.’

Toch een beetje frustratie, dus.

‘Nou, kun je nagaan, ik heb diezelfde donderdagnacht nog een brief aan Gedeputeerde Staten en de Minister gemaakt, want dat moet binnen twee dagen. Zo ben ik dan ook wel weer. Maar die brief is vrijdags op zijn bureau blijven liggen zonder dat hij hem heeft getekend. ’s Middags was de burgemeester weg en hij is tot op heden niet meer teruggekomen.’

‘Die twee dagen zijn dus al zes keer voorbij,’ zei ik.

‘Klopt. Het voordragen voor schorsing en vernietiging kan al niet meer. Ik heb die maandag nog de waarnemend raadsvoorzitter gebeld. Dat is Jan Biermans, van GroenLinks. Maar die voelde er niets voor om de brief te ondertekenen. Iemand heeft hem toen bij wethouder Landman neergelegd, in de veronderstelling dat die hem zou moeten tekenen. Onzin, natuurlijk. Ik heb het maar zo gelaten.’

Ik legde haar uit dat die “iemand” het wel bij het rechte eind had en dat Barend Landman de enige was die de brief had moeten tekenen. Want het is Daniël in zijn rol als burgemeester die het verzoek om schorsing en vernietiging doet, niet in zijn rol van voorzitter van de raad. En Landman is locoburgemeester.

‘Oef,’ zei Diana Metgezel. ‘Foutje.’ Ze bloosde ervan.

‘Tja,’ zei ik, ‘de Gemeentewet, hè. Maar troost je, ‘Barend Landman wilde de brief ook niet tekenen.’

Na het gesprek met de raadsgriffier liep ik naar de secretaressekamer om te melden dat ik voorlopig even geen bezoekers meer wilde. Mijn eerste probleem van vandaag had ik al opgelost, maar intussen had ik nog niet eens tijd gehad om mijn tas open te maken en mijn laptop te starten. Alle interne overleggen wilde ik even uitstellen totdat ik me had geïnstalleerd.

Bovendien was ik nieuwsgierig of er op de computer van Louis informatie op te vinden was die interessant leek voor mijn zoektocht naar wat ik voor mezelf “Middenmeergate” wilde noemen. Want ik was iets op het spoor waar ik vandaag verder in moest duiken. Er was iets aan de hand met het project Middenmeer, daar was ik van overtuigd. Dinsdag een week geleden had ik van André de Vaal een webadres en een wachtwoord gekregen waarmee ik zo ongeveer alle digitale gegevens van de hele gemeente kon bekijken. Daarbij had ik een correspondentie ontdekt die ik, als ik me niet vergiste, moeilijk kon rijmen met een goed bestuur van de gemeente. Het had iets te maken met de aanbesteding van het project, waarvoor iemand in deze gemeente meer dan gezonde belangstelling had. Op mijn laptop bevonden zich kopieën van documenten die ik had gevonden op de harde schijf van de gemeente Leebrugge. Ik had alleen niet kunnen achterhalen van wiens computer ze afkomstig waren. En ik was vast van plan om daar alsnog achter te komen.

Ik wilde opnieuw inloggen bij de gemeente Leebrugge. In principe had ik dit vanaf elke PC op de hele wereld kunnen doen, maar het voelde toch beter om het hier te doen, nu ik in dienst van de gemeente was. Als extern adviseur kon ik me terecht afvragen waar ik me mee bemoeide. Ik had er in de afgelopen week dan ook nog niets mee gedaan. Maar als gemeentesecretaris had ik het recht, nee, de plicht om na te gaan wat er aan de hand was.

Ik probeerde de computer van Louis te starten, maar het ding was beveiligd en ik wist zijn wachtwoord niet. Ik belde André de Vaal van systeembeheer, maar die kon me niet helpen. Opnieuw liep ik naar de secretaresses toe. Jacqueline had dienst. Zij lachte quasi geheimzinnig op mijn vraag naar Louis Dijssels wachtwoord.

‘Mag ik je dat zo maar geven? Zou Louis dat goed vinden?’

‘Je kent het dus wel?’ was mijn wedervraag.

‘Zeker.’

‘Nou,’ zei ik, ‘ik ben door het college benoemd als waarnemend secretaris, met alle bevoegdheden die daarbij horen. Mij dunkt dat het wachtwoord van de computer van de secretaris daarbij hoort.’

‘Oké,’ zei ze, en schreef het op een stukje papier. Ze kende het van buiten. Terug op mijn kamer startte ik de computer en besteedde een uur aan het ontdekken van de inhoud. Het apparaat bleek erg toegankelijk te zijn. Het was een en al orde. Louis was typisch een cijfertjesman. Hij werkte weinig met Word en heel veel met Excel. Ik kwam tal van rekenbladen tegen, waaruit ik begreep dat die betrekking hadden op de financiën van de gemeente. Er waren weinig brieven en memo’s ik zag helemaal niets over het project Middenmeer. In zijn mailbox zaten alleen inkomende mails van de laatste paar dagen. Ik slikte even. Die zouden voorlopig niet door hem worden beantwoord. Ik vond geen enkele map met bewaarmails. Louis was blijkbaar iemand die niet alleen met een schoonbureau werkte, maar ook met een schone mailbox. Een eenmaal afgedane mail gooide hij onmiddellijk weg.

In de loop van de ochtend belde ik André de Vaal nog een keer en vroeg hem bij mij langs te komen. Hij was er binnen twee minuten. Het was nu een week geleden dat hij bij mij in Arnhem was geweest om te worden bijgepraat over de nieuwe aanpak van de gemeentelijke automatisering. Hij was nog jong, net dertig, maar aan intelligentie en kennis van zaken ontbrak het hem niet. Het was een goed gesprek geweest, zij het dat André een erg onzekere indruk op mij had gemaakt. Ook vandaag was hij gejaagd en nerveus. In de loop van het gesprek kreeg ik zelfs een beetje medelijden met hem. Het leek erop dat hij leed onder zijn baan. Ik kreeg weer hetzelfde verhaal te horen, namelijk dat hij er in de organisatie helemaal alleen voor stond en weinig steun, maar wel veel kritiek kreeg. Maar dat hij in zijn eentje wel alle problemen van iedereen moest zien op te lossen.

‘Er is in deze gemeente gewoon te weinig gevoel voor automatisering,’ riep hij bijna wanhopig uit. ‘Iedereen verwacht er wonderen van, maar het systeem is een bij elkaar geraapt rommeltje. En intussen willen ze er geen geld in steken. Misschien heb je het nog niet gemerkt, maar een simpele handeling als een website opzoeken kost een flink aantal seconden. Dat duurt veel te lang, doordat de bekabeling en de switches hier uit het jaar nul zijn. Wat dat niet kost, alleen al aan wachttijd, als je bedenkt dat er door ambtenaren duizenden keren per dag naar het Internet wordt geschakeld. Dat kost een hoop uren per dag. En ik voorspel je,’ vervolgde hij met een wild armgebaar, ‘dat vandaag of morgen de hele boel crasht. Dan hebben we pas echt een probleem. Dan moeten we nee verkopen als er mensen voor een paspoort komen. En ik zeg het je nu alvast maar duidelijk, zodat jullie er mij straks de schuld niet van kunnen geven.’

Hij leek me inderdaad op de rand van overspannenheid te leven. Maar hij had waarschijnlijk wel een beetje gelijk.

‘Heb je geen collega’s, die wat van je kunnen overnemen?’

‘Ik heb René en Marieke. Die doen wat ze kunnen. Voor de ondersteuning van de werkplekken zijn ze oké. Maar het zijn geen systeembeheerders. Alle updates en andere centrale taken moet ik zelf doen.’

Ik nam een besluit. ‘Goed, André,’ zei ik, ‘ik zal je helpen. Je krijgt tijdelijk een mannetje ter ondersteuning.’ Hij keek me stomverbaasd aan, maar een seconde later toonde hij een opgeluchte blik zoals ik er in geen tijden een had gezien. Ik besloot ter plekke om het bureau IT&Management in te schakelen om André te helpen en tegelijkertijd eens goed naar het kabelnetwerk te kijken.

Na de lunch bij het bakkerswinkeltje in de Hoofdstraat trok ik me terug op de kamer van de burgemeester. Ik meldde bij het secretariaat dat ik absoluut niet gestoord wilde worden en

begon met een onderzoek van de computer van de burgemeester.

Deze bleek niet met een wachtwoord beveiligd te zijn. Ik kon er zo in. Daniël van Bruggen had zijn mails redelijk netjes opgeborgen. Ik bladerde door de mailboxen en zag berichten over het project Middenmeer voorbij komen die me interessant genoeg leken om naar mijn eigen laptop door te sturen. Het waren voornamelijk interne mails, aan ambtenaren en aan wethouder De Bruin.

In de map Verzonden items vond ik een paar mails gericht aan Sjaak Vlasblom, de aannemer uit de stad. Bij één ervan hield ik even mijn adem in. De mail was ruim twee weken geleden verzonden, op

woensdag 6 juni. Dat was de tweede dag van mijn teambuilding met het college. De dag waarop de burgemeester niet was komen opdagen.

Sjaak,

Ik kan niet onder een openbare aanbesteding uit. Maar ik zal zien wat ik kan doen.

Groet Daniël.

Daniël had niet de functie Beantwoorden gebruikt, zodat ik de voorafgaande mails zo snel niet kon vinden. Maar deze korte mail was niet veel minder dan het bewijs dat de burgemeester wel degelijk afspraken had met een bevriende aannemer. Ik dacht ook aan de nog niet getraceerde documenten die ik al sinds vorige week op mijn laptop had staan. Foei, Daniël, dacht ik. Je hebt dus gelogen tegen de raad.

Ik ging naar de map Documenten in de Verkenner en typte rechts bovenaan een zoekterm in. Er verscheen een lange lijst van bestanden die allemaal met Middenmeer te maken hadden. Notities van hemzelf, memo's van ambtenaren, conceptbrieven. Ik opende er een paar, maar ze maakten een zakelijke indruk. De burgemeester had zich uitgebreid met het project bemoeid, wat me niet verbaasde, want hij was er tenslotte de portefeuillehouder van. Ik vond het verstandig van wethouder De Bruin dat hij die taak had overgedragen.

Toen ik klaar was, liep ik van de burgemeesterskamer terug naar mijn eigen werkkamer met de bedoeling het allemaal nog eens goed te overdenken. Wat was hier aan de hand? Probeerde de burgemeester een vriendje aan een grote opdracht te helpen? Daar leek het veel op. In een opwelling besloot ik om er meteen werk van te maken. Ik pakte de telefoon en vroeg Jacqueline om het telefoonnummer van Vlasblom Utiliteitsbouw in Leiden. Via een secretaresse maakte ik een afspraak met de directeur voor de volgende dag.

Toen ik langs de kamer van de secretaresses liep, bleek die tijdens de middagpauze versierd te zijn met slingers. Ze waren een eindje buiten de deur vastgemaakt, zodat je ze op de gang goed kon zien. Ik liep er naar binnen en zag Tineke staan terwijl ze door een collega werd gefeliciteerd. Een stuk of zes andere collega's stonden er omheen. Ook wethouder Gerard de Bruin stond bij het groepje.

'Ben je soms jarig?' vroeg ik aan Tineke.

'Ik ben vandaag jarig,' zei Tineke. Ik liep de kamer in en omhelsde haar stevig. Ik merkte dat ze door de stof van haar bloesje warm aanvoelde. Ze had een rood hoofd van alle aandacht. 'Gefeliciteerd!'. Ik gaf haar de gebruikelijke drie kussen op haar wangen.

'Dank je. Wil je soms een stuk kwarktaart? Zelf gemaakt. Nou ja, met hulp van een pakje poeder. Jacqueline zal koffie voor je inschenken.'

‘Graag.’ Ik stelde me voor aan de mij nog onbekende collega’s en voegde me in het algemene gesprek. Dat ging, hoe kon het anders, al snel over de toestand van Louis Dijssel en over de verdwenen burgemeester.

‘De secretaris is weer bij kennis gekomen,’ wist Jacqueline te vertellen. ‘Eergisteren, hoorde ik. Hij was aardig helder, maar hij kon zich niets herinneren van wat er is gebeurd.’

‘Dat is meestal zo na een klap tegen je hoofd,’ zei een van de anderen, die er blijkbaar verstand van had. ‘Afasie, geheugenverlies. Hoort erbij. Hopelijk komt het allemaal weer terug.’

‘In het weekeind ga ik bij hem op bezoek’, zei Tineke.

‘Wat is er eigenlijk precies gebeurd?’ vroeg een collega.

‘Hij is tegen een boom gereden met zijn fiets. Een stom ongeluk. Pech. Ja, je hebt gauw wat. Het schijnt dat die nieuwe mevrouw van personeelszaken erbij was toen het gebeurde. Maar ik durfde er haar eigenlijk niet naar te vragen.’

‘Aardige meid trouwens. Een Indisch type, maar ze heeft ze wel op een rijtje, hoor,’ was het oordeel van een jonge ambtenaar. Ik probeerde me Aninda’s reactie voor te stellen als ze zijn woorden had gehoord. Ik deed maar alsof ik er niet bij hoorde.

Het gesprek schakelde ongemerkt over op de burgemeester, waar ik met speciale belangstelling naar luisterde. Ik maakte uit de manier van op dat burgemeester Van Bruggen een afstandelijke man was en dat hij niet echt populair was bij het personeel. Maar wat er nu aan de hand was, dat wensten ze hem ook weer niet toe. De opvattingen over de situatie varieerden van een ongeluk tot een vlucht naar het buitenland. Eén van de collega’s, een vrouw van middelbare leeftijd, veronderstelde dat de burgemeester in retraite was gegaan, of zo iets. Ze had gemerkt dat hij de laatste tijd niet zichzelf was geweest. ‘Wie weet komt hij binnenkort helemaal uitgerust weer terug,’ zei ze hoopvol. Niemand kwam met de gedachte aan een ontvoering, een mogelijkheid die mij wel door het hoofd was geflitst.

‘Nu kunnen ze waarschijnlijk geen van beiden bij het personeelsfeest zijn. Nou ja, tegen die tijd zal de burgemeester wel weer boven water zijn,’ merkte Tineke van Emmerik op.

‘Personeelsfeest?’ vroeg ik.

‘Ja, begin augustus, voordat het nieuwe bestuurlijke seizoen weer begint, is er een bijeenkomst voor het hele personeel in de Ruïne, compleet met een barbecue. Voor de teamvorming. Het is een idee van de secretaris.’ Ik had nooit van een ruïne gehoord.

‘Nou, dat moet ik dan maar van hem overnemen. Daar zal wel het een en ander voor georganiseerd moeten worden. Zullen we het er in ons eerstvolgende werkoverleg over hebben?’

‘Dat is goed.’

Ik had geen zin om er nu verder op in te gaan, want ik kon mijn gedachten er niet bij houden. Die vlogen steeds in de richting van mijn ontdekking van een kwartier geleden, het project Middenmeer en de rol die de burgemeester daarin blijkbaar speelde. Na een minuut of tien bedankte ik Tineke voor het lekkere gebak. Ik legde een hand op haar schouder en wenste haar een prettig weekeinde. Want ik wist intussen dat ze op vrijdag niet werkte.

Toen wendde ik me tot wethouder De Bruin. ‘Zou ik je even kunnen spreken?’

‘Natuurlijk. Ik loop met je mee.’

Op mijn kamer maakte ik Gerard de Bruin deelgenoot van mijn vermoedens over de rol van de burgemeester in het project Middenmeer. ‘Hij heeft volgens mij geheime afspraken gemaakt met een vriendje uit Leiden.’

Ik stond stom verbaasd van het effect van deze onthulling. Gerard schrok zichtbaar en was een paar seconden sprakeloos. Hij trok wit weg en moest even gaan zitten om het bericht te verwerken. Na een paar tellen mompelde hij: ‘Wat weet je nog meer?’ Meer tegen zichzelf dan tegen mij, leek het wel.

Ik haalde mijn schouders op. ‘Is het nog niet genoeg?’

‘Ja, ja, natuurlijk.’

Misschien was zijn reactie overdreven. Een evenwichtige, ervaren, door de wol geverfde wethouder als Gerard de Bruin zou niet zo van zijn stuk moeten raken. Maar omdat het bestuurlijk gezien inderdaad tamelijk schokkend nieuws was, zocht ik er op dat moment weinig achter.

‘Jammer dat de burgemeester er niet is,’ verzuchtte ik. ‘Dan zou ik hem zelf kunnen vragen. Waar zou die man toch kunnen uithangen? Enfin,’ zei ik tegen hem, ‘jij bent het minst rechtstreeks betrokken,’ zei ik, ‘dus vertel ik het je nu al. Dinsdag in het college wil ik het er graag verder over hebben.’

Gerard de Bruin keek me een ogenblik aan en herstelde zich snel. ‘Dat is goed. Volgende week dinsdag,’ antwoordde hij. Hij haastte zich met een kort handgebaar mijn kamer uit.

Na zijn vertrek zat ik nog een tijd achter mijn bureau en liet het gesprek in gedachten opnieuw de revue passeren. De reactie van Gerard de Bruin was niet normaal geweest. Niet fris. Hij was zich een ongeluk geschrokken, veel meer dan je in deze situatie zou verwachten. Op de een of andere manier was daardoor mijn achterdocht gewekt. En iets wat hij had gezegd zette me aan het denken. ‘Wat weet je nog meer?’ had hij gevraagd. Wat weet je nog meer? Viel er dan meer te weten? Hij had op gelucht geleken toen ik zei dat ik niet wist. Was hij bang geweest voor andere onthullingen?

Ik had er een voorgevoel van dat de kwestie Middenmeer nog niet tot op de bodem was uitgezocht. Maar wat had Gerard de Bruin ermee te maken? Hij zou wel de allerlaatste zijn om afspraken te maken die een concurrerend bedrijf aan een opdracht zouden helpen. Hij had zich juist van het dossier Middenmeer gedistantieerd. Ik pijnigde mijn hersens, maar kon me er geen voorstelling van maken. Toch voelde ik dat hij er op de een of andere manier bij betrokken was. Maar hoe?

Erst kommt das Fressen, dann kommt die Moral

Bertold Brecht, Duits-Oostenrijks schrijver 1898-1956, Die Dreigroschenoper

Vrijdag 22 juni

Eén van de weinige luxes die hij zichzelf toestond was zijn Land Rover Range Rover Sport V8 Dynamic. Zijn schitterende vierwielaangedreven, metallic grijze SUV, waar hij een paar weken geleden een slordige vijfennegentigduizend euro voor had neergeteld. Een gebruikte auto van nog geen jaar oud. Zelfs voor zijn bedrijf was een ton een hoop geld om zomaar in een keer uit te geven. Maar hij genoot van elke kilometer die hij ermee reed, van de hoge zitplaats, zodat hij over het meeste verkeer heen keek, van de geur van lederen bekleding, van het gedempte brommen van de automatisch geschakelde dieselmotor, het zachte sissen van de airco en van de zestiger jaren popmuziek uit de acht luidsprekers van de hifi-installatie.

Hij keek op het boordklokje. Bijna twaalf uur. Hij was onderweg naar de zaak, waar hij een afspraak had met een zekere Kleefsma. Een nieuwe ster van de gemeente Leebrugge. Eerlijk gezegd had Sjaak Vlasblom geen hoge pet op van die gemeente. Het bestuur en de ambtenaren, ze hadden allemaal weinig niveau, vond hij. Een beetje dorps. Zoals je kon verwachten, want het was een fusie tussen twee dorpen geweest. Weinig niveau, op één uitzondering na. Dat was de gemeentesecretaris, Louis Dijssel. Die had ze wel op een rij, met hem kon je zaken doen. Dijssel had ook het instinct waaraan je de ondernemer herkent. En dan had je natuurlijk de burgemeester. Sjaak haalde onwillekeurig zijn schouders op. Wat moest je met die kerel? Een intellectueel van de universiteit. Zelf had Sjaak ook in Delft gestudeerd, bouwkunde, maar toen was Daniël van Bruggen nog geen hoofddocent geweest. Hij meende wel eens een serie lessen over bouwmaterialen bij hem te hebben gevolgd. Sjaak had zijn ingenieursdiploma gehaald, maar daarna was het gedaan met de theorie en de boeken. Hij gebruikte zijn titel nooit. Hij vond het een soort middenstandsdiploma voor aannemers. Sjaak Vlasblom was ondernemer in hart en nieren.

Nadat Daniël een jaar of zeven, acht geleden wethouder van openbare werken was geworden, hadden ze elkaar al snel ontmoet. Sjaak was een actieve netwerker, die de nieuwe wethouder onmiddellijk had getraakteerd op een informeel etentje. Niet te gek, maar net goed genoeg om met de nodige wijn in te kunnen schatten welke kansen er bij deze wethouder voor zijn bedrijf zouden zijn.

Hij vond Daniël een beetje vreemde snuiter. Communiceren met hem was lastig, vooral als het om onuitgesproken afspraken ging, die met een wederzijdse blik van verstandhouding werden beklonken. Zelf was hij daar heel gevoelig voor. Een man een man, een woord een woord. Een handdruk, *gentleman's agreement*. Zo werkte Sjaak Vlasblom graag. Maar Daniël leek zulke stilzwijgende overeenkomsten niet goed te begrijpen. Ze schenen hem te ontgaan. Alles moest op papier worden vastgelegd, desnoods via de mail. Maar Sjaak moest toegeven dat wethouder Van Bruggen zijn ambtelijke dienst goed onder de duim had. Als je zijn gebruiksaanwijzing kende kon je prima met hem werken. Enfin, zo lang hij voor opdrachten zorgde, vond Sjaak Vlasblom het best om de wethouder tot

zijn vriendenkring te rekenen. Tijdens zijn wethouderschap had Vlasblom Utiliteitsbouw een paar mooie klussen in de wacht gesleept. En het moet gezegd worden, daar had Daniël goed aan meegewerkt. Maar op het laatst, toen hij politiek onder vuur kwam te liggen, had hij wat Sjaak Vlasblom betreft flinke steken laten vallen. Zo was de aanbesteding van een grote reconstructie van een invalsweg naar Leiden op een mislukking uitgelopen, terwijl Daniël toch had toegezegd zijn best te zullen doen. De verhoudingen waren bekoeld. Toen werd Daniël opeens burgemeester van Leebrugge. Sjaak Vlasblom had hem een felicitatiemail gestuurd. Daar was na enige tijd een reactie opgekomen die hem tevreden stemde. Er werd tussen de regels door verwezen naar de mislukte aanbesteding van het wegenproject in Leiden. ‘Ik maak het goed met je.’ En inderdaad was er op zekere dag opnieuw een mail gekomen van Daniël over de aanbesteding van Middenmeer fase 1. ‘Ik zal zien wat ik voor je kan doen,’ was de strekking ervan.

Sjaak Vlasblom draaide het grote bedrijfsterrein van Vlasblom Utiliteitsbouw op en parkeerde de auto op zijn privéparkeerplaats voor de gevel van het kantoor. Een paar parkeerhavens verderop stond een zilvergrijze Citroën DS5 break waar juist een man uitstapte. Hij was formeel gekleed in een lichtblauw zomerkostuum, wit overhemd en een rode stropdas. Dat moest Rank Kleefsma zijn. Sjaaks autohart ging bij het zien van de Citroën iets sneller kloppen. Die kerel heeft wel gevoel voor stijl, dacht hij. Misschien moet ik mijn oordeel over hem nog even opschorten.

‘Wat kan ik voor je betekenen?’ vroeg Sjaak Vlasblom. Ze zaten met een kop koffie voor zich op grote lederen draaistoelen aan een enorme vergadertafel in de directiekamer, aan de zijkant van het gebouw. Het was een grote ruimte, die via een glazen wand uitkeek op een weiland met koeien. In de verte zag je een spoorbaan lopen. Rank veronderstelde dat die naar Utrecht liep. De inrichting van de directiekamer zag er duur uit. In de hoek was een directiebureau geplaatst, waarop geen enkel stukje papier lag. Alleen een dichtgeslagen laptop en een telefoon. In de ruimte stonden diverse maquettes van bouwwerken op tafeltjes. Langs de lange wand waren lage kasten geplaatst, waarboven foto’s en bouwtekeningen hingen. Op de kasten stonden schaalmodellen van wegenbouwmachines en vrachtwagens. Prominent in het midden stond een model van de Range Rover van de directeur, naast een Citroën DS 21. Sjaak Vlasblom hield van auto’s, zoveel was wel duidelijk.

Meteen toen ze elkaar een hand gaven, was er chemie tussen de beide mannen. Ze stelden zich met hun voornamen aan elkaar voor en spraken af elkaar te tutoyeren, nadat Rank voor de zoveelste keer uitleg had gegeven over zijn voornaam.

Het gesprek kwam op de verdwijning van de burgemeester.

‘Ik heb het gehoord. Jammer, het is een goeie kerel. Maar ja, soms lopen de dingen zo. En nu kom jij me opzoeken. Dat is een hele eer, hoor, meteen al op je tweede werkdag.’ Hij pauzeerde even en glimlachte, om de ironie te laten doordringen. ‘Ben ik zo belangrijk voor de gemeente Leebrugge dat ik je eerste prioriteit ben om te bezoeken? Kom Rank, je moet een beter verhaal verzinnen voor het doel van je komst.’ Rank schrok van de directheid van de man tegenover hem. Maar tegelijkertijd beviel die hem wel. Hij besloot zelf ook maar geen blad voor de mond te nemen.

‘Oké, Sjaak. Ik waardeer je recht voor z’n raap houding. Ik zal er niet omheen draaien, ik kom je maar één vraag stellen. Heb jij met de burgemeester van Leebrugge onder één hoedje gespeeld om de opdracht voor Middenmeer fase 1 binnen te halen?’ Sjaak Vlasblom lachte en was allerminst onder de indruk van de vraag. Hij leek hem eerder te amuseren.

‘Nou zijn we waar we wezen willen. Kom je me toespreken? Zo mag ik het graag, Rank. Geen tijd verspillen aan allerlei omtrekkende bewegingen, recht op je doel af. Mag ik weten hoe je op die vraag komt?’

‘Ik heb in de computer van de burgemeester e-mails gevonden die in die richting wijzen.’

‘Ah. En is dat ernstig?’

‘Zeker is dat ernstig. Als het echt zo blijkt te zijn, dan geef ik weinig meer voor de verdere carrière van de burgemeester.’

‘Voordat ik antwoord geef, Rank, zeg ik het volgende. Tegenover je zit een zakenman, een ondernemer, die altijd – ik herhaal: altijd – het beste voor zijn bedrijf doet. Dat moet ook wel, want ik houd tientallen mensen vast aan het werk en zorg daarnaast nog eens voor tientallen tijdelijke banen. Er moet geld binnenkomen en dus opdrachten. Zo simpel is het. Daarbij is wat mij betreft alles geoorloofd, met uitzondering van misdrijven. Ik koop niemand om, ik chanteer niemand, ik pleeg geen valsheid in geschrifte. De bouwenquête van jaren geleden heeft wel aangetoond dat je uiteindelijk toch voor de bijl gaat.’

‘Betekent dat een “ja” op mijn vraag?’

‘Absoluut niet. Hoe noemde je het, onder één hoedje spelen? Nee, daarvan is geen sprake. Kijk, die burgemeester en ook de wethouder zit op een plek waar namens de gemeente veel geld wordt uitgegeven aan openbare werken. Utiliteitswerken, wegen, bruggen, kanalen, maar ook gebouwen. Mijn bedrijf is daar goed in. Wat is er dan op tegen dat we samenwerken?’

‘Nou, bijvoorbeeld de prijs. Als jij een veel te hoge prijs rekent, dan doe je daar de samenleving mee tekort. Dat is niet integer.’

‘Integer! Laat me niet lachen. Die zogenaamde integriteit van de overheid gaat ook niet verder dan dat het ze te pas komt. Door de politiek worden er onderlinge afspraken gemaakt en deeltjes gesloten. Ik kan je er zo voorbeelden van geven. Er worden door raadsfracties zaken tegen elkaar uitgeruild. Als jij nu voorstelt, dan help ik jou de volgende keer aan een meerderheid. Nee, Rank, politiek is wat mij betreft per definitie niet integer.’

‘Er zijn wettelijke regels voor aanbesteding, zodat bedrijven in principe dezelfde kansen hebben om een overheidsopdracht te krijgen. Daar heb je je aan te houden.’

‘Weet ik, weet ik. Maar die regels rammelen aan alle kanten. Die wetgeving is helemaal doorgesloten, vanuit de illusie dat de overheid gelijke kansen kan creëren. Laat me niet lachen. Jullie hebben geen flauw idee van wat er in de echte wereld gebeurt. Zelfs die bouwenquête heeft maar een topje van de ijsberg opgeleverd. De overheid is laks en traag. En naïef, dom. Tegen de tijd dat bij jullie bij wijze van spreken de eerste voorbereiding voor een opdracht klaar is, hebben wij ondernemers al twintig keer met elkaar overlegd wie deze keer de opdracht krijgt. En wat de anderen daaraan bijdragen. En wat ze eraan overhouden. Nou ja, ik overdrijf een beetje, maar je snapt wat ik bedoel.’

‘Zeker snap ik dat. Maar terug naar de burgemeester van Leebrugge, hoe zit dat dan wel?’

Sjaak Vlasblom dacht even na. ‘Kijk, die aanbesteding is er. Daar heb ik de officiële uitslag nog niet van gehoord. Wel informeel, natuurlijk, de opdracht gaat naar ons. Ik heb geen idee wat de invloed

van de burgemeester daarop is geweest. Die gemeente en die aanbesteding is voor mij een zwarte doos, waar van alles in gebeurt, en waar opeens iets uitkomt.’

‘Je hebt de burgemeester geen smeergeld betaald?’

‘Welnee. Tenzij je een maaltijd van zestig euro smeergeld wilt noemen. En hij is een keer met me mee geweest in onze lemsteraak het IJsselmeer op. Sindsdien beschouwt hij mij als vriend. Ik vind het prima. Maar dat schip staat natuurlijk op naam van de zaak, het is voor mij een soort aftrekbare post public relations. Aan boord van die boot zijn al heel wat mooie dingen tot stand gekomen.’

‘Integriteit staat hoog op mijn lijstje als secretaris van de gemeente. Als ambtenaren of bestuurders zich te buiten gaan, dan vind ik dat ik moet ingrijpen. En afspraken tussen een gemeentebestuurder en een bevriende aannemer vallen voor mij onder “niet integer”. Ik vrees dat dit gevolgen gaat krijgen voor de burgemeester.’

‘Nou dat is dan beroerd voor hem. Ik hoor dat hij verdwenen is. Tussen haakjes, wil je nog koffie?’

‘Graag.’ Vlasblom liep naar zijn bureau en sprak via een intercom.

Rank Kleefsma voelde zich wat ongemakkelijk. Dit hele gesprek was niet wat hij zich had voorgesteld. Eerlijk gezegd wist hij niet precies wat hij zich wel had voorgesteld.

‘Ik meende dat zijn verdwijning nog niet algemeen bekend was.’

‘Daar heb je het weer, Rank. Jullie zijn naïef. Natuurlijk houd je zo iets niet onder de pet. Denk je dat zijn verdwijning iets met Middenmeer te maken heeft?’

‘Ik zou het je niet kunnen zeggen.’

‘Ik wil nog wel wat zeggen over integriteit. Integriteit is voor mij dat je oprecht het beste doet in een bepaalde situatie. Ik ben een nette kerel, Rank. Ik ben zelfs nog een soort van gelovig, al denk ik dat god niet echt bestaat. Maar dat we met ons allen de wereld een beetje beter moeten maken, ja, daar geloof ik wel in. Integriteit is dat ik met mijn bedrijf, met mijn mogelijkheden, een bijdrage lever aan de samenleving. In de vorm van mooie producten, kwaliteit en duurzaamheid. Daar hangt een prijskaartje aan. Alle kwaliteit kost geld. Het zou juist niet integer zijn als je de belangen van de samenleving verkwanselt door voor een paar centen minder een of ander bedrijf uit Verwegistan te laten komen, met arbeiders die worden uitgebuit en die onder de maat worden betaald. Een bedrijf dat rotzooit met maten en materialen, dat misschien wel illegaal afval verwerkt in betonconstructies. En dat daardoor oneerlijk concurreert met de lokale en regionale bedrijven – over gelijke kansen gesproken! En zo’n gemeente is dan trots dat ze een eerlijke aanbesteding heeft gedaan. Ik kan er wel van over mijn nek gaan.’

‘Maar de overheid moet toch objectief en zonder vooringenomenheid handelen? Je kunt als dienaar van de gemeente niet een bedrijf gaan voortrekken omdat het een persoonlijk vriendje van je is.’

‘Als dat vriendje een goed bedrijf is dat tegen een nette prijs een goed product levert, dan zie ik niet in waarom niet. De overheid is er niet voor om bedrijven te beschermen tegen concurrentie. Een beetje bedrijf kan dat zelf wel. Stel je voor dat het bedrijfsleven op dezelfde manier met de overheid zou omgaan. Dat we zouden zeggen: ach, die arme gemeente die moeten we maar ontzien, want die heeft het al zo zwaar in vergelijking met andere gemeenten. Of andersom: die gemeente draaien we een poot uit, want die heeft onze concurrent bevoordeeld. Flauwekul, natuurlijk.’

Rank Kleefsma nam nog een slok van zijn koffie. ‘Ik begrijp het. Jij zegt: ieder voor zich.’

‘Natuurlijk. Ik doe wat goed is voor mijn bedrijf. En als daarvoor een burgemeester of een wethouder, of van mijn part de hele gemeenteraad een beetje in de watten moet worden gelegd, dan doe ik dat. Al die flauwekul van bevorderen van eerlijke concurrentie lap ik aan mijn laars. Concurrentie is een mechanisme dat uiteindelijk de zwakke en slechte bedrijven uitfiltert. Daar moet de overheid niet in gaan roeren.’

Rank Kleefsma begon aanstalten te maken om te vertrekken. ‘Ik ben blij dat we hebben kennisgemaakt. Ik weet niet precies hoe lang ik voor de gemeente ga werken, maar we krijgen in het verband van Middenmeer zeker nog met elkaar te maken. Dan is het goed als je elkaar kent.’

‘Dat ben ik met je eens. Trouwens, ik hoorde dat het raadsbesluit over de centen is afgekeurd.’

‘Ha, nou kan ik j ou een nieuwtje vertellen. Dat is van de baan, die afkeuring zoals je dat noemt. Het geld is door de gemeenteraad beschikbaar gesteld.’ Het gezicht van Sjaak Vlasblom klaarde op alsof na een onweersbui de zon weer terugkwam.

‘Kijk dat is goed nieuws. Nou, we zijn er klaar voor, hoor. En ik heb ook nog een laatste uitsmijter over die integriteit van jou.’

‘Laat horen.’

‘Integer is een erg rekbaar begrip. Dat gaat over je eigen normen en waarden, en daar wordt door mensen heel verschillend over gedacht. Iedereen bepaalt uiteindelijk zelf wat hij wel en wat hij niet integer vindt. Je bent dus zelf de norm van de integriteit. Integriteit als objectief begrip bestaat helemaal niet. Denk daar maar eens over na.’

Op de A12 richting het oosten van het land dacht Rank inderdaad nog geruime tijd na.

21

Vrijdag 22 juni

Het bedrijfsterrein van De Bruin Projecten lag er verlaten bij. Langs het hoge metalen hek stond een vrachtauto met aanhanger geparkeerd. En naast de grote loods, voor een enorme hoop wit bouwzand, stond een Caterpillar graafmachine. Verder waren hier en daar bouwmaterialen neergezet, stapels

metselstenen en straatklinkers, pallets met stoeptegels, een stapel betonnen afsluitbanden. Herman de Bruin bekeek het bedrijf vanuit zijn kantoor op de eerste verdieping met gefronste wenkbrauwen. Hij had liever meer actie gezien. Hij keek op de wandklok achter zich. Half drie. De rust op het bedrijf lag gedeeltelijk aan het feit dat het vrijdagmiddag was, want die middag was in de loop der jaren veranderd in een aanloop naar het weekeinde. Veel werklui hadden op vrijdagmiddag arbeidsduurverkorting. Ook Els, zijn secretaresse, was al naar huis. Hij was alleen in het kantoorgebouw.

Maar de rust duidde er ook op dat De Bruin Projecten momenteel niet grossierde in opdrachten. Herman dacht met weemoed terug aan de tijden dat hij zijn mensen opdracht moest geven om in het weekeinde over te werken, zodat klussen op tijd konden worden afgerond. Nu was hij bijna toe aan het ontslaan van de eerste arbeiders.

Het bedrijf stond er, als je bedacht dat de economische crisis op zijn hoogtepunt was, nog niet eens niet al te slecht voor. Er waren nog voldoende reserves om het een tijdje uit te zingen. Maar toch, nu het project Middenmeer kennelijk op de lange baan werd geschoven, had hij er geen goed gevoel bij. Hij had begrepen dat de gemeente de geldkraan voorlopig dicht hield. Dat betekende een dikke streep door de werkplanning voor de rest van het jaar. Het bedrijf had zich al genoodzaakte gezien in te schrijven op projecten die verderop in het land werden uitgevoerd. De Bruin Projecten moest het nu, behalve van wat kleinere zaken, hebben van een grote klus in de buurt van Rotterdam en van een bouwproject in Twente, een fabriekscomplex, waar nog meer dan een jaar werk aan vast zat. Daarna wist hij eerlijk gezegd niet waar hij aan toe was. Er liepen momenteel nog een paar aanbestedingen, wie weet kwam er binnenkort weer een opdracht los.

Tijdens zijn sombere overpeinzingen zag hij de Land Rover van zijn vader het terrein oprijden. Herman maakte zich een beetje zorgen over zijn oude heer. Sinds de gemeentelijke herindeling was hij veranderd. Als wethouder van Endepoel was De Bruin een begrip, een niet weg te denken factor in de functioneren van het dorp. Maar nu hij voor Leebrugge werkte, was hij anders. Herman kon aan hem zien dat hij het niet altijd even leuk vond in zijn wethoudersbaan. Hij ging achter zijn grote bureau zitten en toverde de voorlopige projectplanning van Middenmeer Fase 1 op zijn computerscherm. Even later ging de deur open.

‘Hoi Herman.

‘Dag Pa. Hoe staan de zaken? Wil je koffie?’

‘Graag.’

Herman liep naar de gang en tapte twee koppen cappuccino bij de automaat. Toen hij terugkwam zat De Bruin senior op zijn vaste stek, de fauteuil in de zithoek.

‘Hoe staan de zaken?’ herhaalde hij.

‘Dat zal ik je zeggen,’ zei De Bruin. ‘Ik heb slecht nieuws en goed nieuws. Wat wil je het eerste horen?’

‘Nou, eerst het goede nieuws dan maar.’

‘Het geld voor Middenmeer fase 1 komt wel beschikbaar. Is dat goed nieuws of is dat geen goed nieuws?’

Herman de Bruin knipperde even met zijn ogen. Hij was nog maar net gewend aan de gedachte dat de bouw van de brug voorlopig niet door zou gaan.

‘Hoe kan dat nou?’

‘Nou ja, de burgemeester heeft het wel gezegd in de raad, dat hij het raadsbesluit over dat geld voor schorsing en vernietiging zou voordragen, maar hij heeft het uiteindelijk niet gedaan. Dat wil zeggen, de brief was klaar, maar die heeft op zijn bureau gelegen en hij heeft hem niet getekend. Omdat hij opeens spoorloos was. Alleen moet zo’n verzoek binnen twee dagen of zo bij de provincie zijn. Dus het is te laat, de termijn is verlopen.’

‘Dat is hartstikke mooi. Alleen vind ik het maar idioot dat zo’n man verdwijnt, toch? Hebben ze echt geen idee waar hij is? Heeft hij van tevoren niets gezegd of laten doorschemeren?’

‘Helemaal niets. Zo was hij er en zo was hij weg. Zelfs Tineke, zijn secretaresse, die toch bijna alles van hem weet, heeft geen idee. De politie is naar hem op zoek. En het is nu, eens kijken, precies twee weken geleden, maar er is geen enkel spoor, voor zover ik weet.’

‘Oké. En hoe is het met Louis?’

‘Louis Dijssel, ja. Die is na een paar dagen coma weer bij kennis. Maar hij heeft hersenletsel. Zijn geheugen van de laatste tijd voor het ongeluk is gewist. Het is maar de vraag of het weer terugkomt.’

‘Herkent hij mensen wel, en zo?’

‘Voor zover ik weet wel, maar precies weet ik het ook niet. Ik heb al met het ziekenhuis gebeld, maar die zeggen niet veel. Hij is blijkbaar nog heel zwak.’

Herman nam een slok van zijn koffie en schudde zijn hoofd. ‘Het komt allemaal wel erg beroerd uit, moet ik zeggen. Juist nu Middenmeer van start moet gaan, is de burgemeester weg en valt Louis uit. Dat kon gewoon niet beroerder.’

‘Herman,’ zei Gerard de Bruin, ‘officieel is Louis geen partij. Dus is er formeel ook niets aan de hand.’

‘Net wat je zegt, formeel. Maar intussen...’

‘Dat brengt mij op het slechte nieuws,’ ging Gerard de Bruin verder. ‘Wij hebben dinsdag een tijdelijke waarnemer voor Louis Benoemd, een zekere Kleefsma. Hij was al extern adviseur van de gemeente voor het op poten zetten van de nieuwe organisatie. Het leek ons een geschikte knaap, die precies weet waar hij het over heeft.’

‘Hoor ik een “maar” aankomen?’

‘Inderdaad. Hij vertelde me in vertrouwen dat de burgemeester vermoedelijk afspraken heeft gemaakt met Sjaak Vlasblom over de aanbesteding voor Middenmeer Fase 1. Vraag me niet hoe hij het weet, maar hij is er achter gekomen.’

‘Jezus!’

Gerard de Bruin glimlachte. ‘Tja, of die er iets aan kan doen is nog maar de vraag. Hoe dan ook, ik heb me natuurlijk van de domme gehouden. Hij nam me in vertrouwen omdat hij denkt dat ik onafhankelijk ben. En als portefeuillehouder is dat natuurlijk ook zo.’

Vader en zoon zaten elkaar een ogenblik aan te kijken, geen van beiden wist zo gauw iets te zeggen. Herman was de eerste die een gedachte onder woorden kon brengen.

‘En uitgerekend die Kleefsma gaat Louis vervangen. Het wordt allemaal wel verdomd gecompliceerd, op die manier.’

‘Wat je zegt.’

‘Ik wist dat niet,’ zei Herman zacht.

‘Wat wist je niet?’

‘Van afspraken die Daniël zou hebben met Vlasblom. Wist jij dat wel? Hoe zou hij daar aan kunnen voldoen? Een inschrijving kun je moeilijk beïnvloeden.’

‘O, jawel, hoor. Hij kan bijvoorbeeld de inschrijvingen van concurrenten doorspelen. De inschrijving van Vlasblom is pas op het laatste moment binnengekomen.’

‘Jeetje...’.

‘Ik vermoed dat Daniël hem nog een wederdienst schuldig was vanuit zijn vorige functie als wethouder. Hij heeft aan mij inderdaad iets laten doorschemeren van verplichtingen of afspraken met Vlasblom Utiliteitsbouw. Ik heb gezegd: hoor eens Daniël, ik hou me hier buiten. Wat jij doet, dat moet je zelf maar weten.’

‘Hetzelfde als wat je tegen mij zei...’

‘Moet je luisteren Herman,’ Gerard keek met een peinzende blik naar zijn zoon, ‘ik vertegenwoordig wel de overheid. Daar voel ik verantwoordelijkheid voor. Ik kan het niet zomaar laten gebeuren dat er verkeerde dingen gebeuren met overheidsgeld. Als Daniël afspraken wil maken met een bevriende aannemer, dan ben ik eigenlijk verplicht om dat te melden. En als jij op jouw beurt weer samenwerkt met Vlasblom, dat moet dat eigenlijk ook. Dat snap je toch?’

‘Hm, hm.’

‘Maar goed, toen snapte ik wel waarom hij er zo happig op was om het project van mij over te nemen. Want dat zou bestuurlijk gezien toch meer op de weg van Gertrude Lockhorst hebben gelegen. Die doet openbare ruimte. Maar ik begrijp nu wel waarom hij zich in het college zo opwond over mijn vragen over Middenmeer. Ik vroeg gewoon naar de uitvoering van het werk en toen werd hij kwaad.’

‘Wat ga je nu doen?’

‘Ik wou dat ik het wist. Er zit iets fout met dat project. Volgens mij speelt er nog meer, waar ik de vinger niet achter kan krijgen. Ik ga er nog eens diep over nadenken. Weet je zeker dat je me alles hebt verteld, Herman?’

Herman reageerde niet rechtstreeks op de vraag. ‘In ieder geval moeten we die Kleefsma weg zien te krijgen, zou ik denken. Want die is aan het zoeken en dreigt te ontdekken wat er speelt. Kun je hem niet ontslaan?’

‘Doe niet zo gek. We hebben hem afgelopen dinsdag net benoemd, met algemene stemmen nog wel.’ Hij dacht even na. ‘Maar misschien weet ik een manier om hem zelf te laten vertrekken. Wat dacht je van een klacht wegens seksuele intimidatie?’

22

Ik weet niet goed wat vrijheid is, maar ik weet wel wat bevrijding is.

André Malraux, Frans schrijver en politicus (ps. Van A. Berger) 1901-1976

Maandag 25 juni

Ik had hem gevonden. Mijn intuïtie was toch juist geweest. Mijn ogen moesten wennen aan het duister in het schuurtje. De deur achter me bleef open staan waardoor er fel zonlicht in de ruimte viel.

‘Burgemeester..., Daniël...’ kon ik alleen maar uitbrengen. Hij reageerde niet, bleef zitten zoals hij zat, voorover gebogen op een houten krat. Ik stapte over de drempel en keek nauwkeuriger. Ik kon mijn ogen haast niet geloven. Was dit de edelachtbare heer burgemeester van Leebrugge, ir. Daniël van Bruggen? Hij zag er met zijn baard van twee weken en zijn vette haar uit als een zwerver die aan de crack verslaafd is. Hij staarde me met grote ogen aan, maar zei niets.

Ik realiseerde me dat dit een belangrijk ogenblik was. Daarom pakte ik mijn mobiele telefoon uit mijn binnenzak en maakte vliegensvlug een paar foto’s. Mocht iemand mij niet willen geloven hoe ik hem had aangetroffen, dan had ik in elk geval bewijsmateriaal.

De lichtflitsen leken iets in hem los te maken. Ik stopte het apparaatje weer weg en boog me naar hem toe. Hij maakte een geschrokken, afwerende beweging, sloeg met een arm in mijn richting.

‘W-weg, weg’, bromde hij. ‘Laat me.’ Zij stem klonk rauw. Waarschijnlijk had hij in dagen niet gesproken.

‘Daniël, ik kom je halen.’ Hij keek me vaag aan, het leek alsof hij onder invloed van het een of ander was.

‘Ik wil niet gehaald worden, laat me met rust.’ Er was nu angst in zijn stem, zijn houding drukte pure paniek uit. Ik durfde niet dichterbij te komen, bang dat hij me zou slaan. Van een meter afstand nam ik de situatie in me op. Daniël zag er verwilderd en verwaarloosd uit. Naast hem stond een opengebroken verpakking van zes grote flessen bronwater, waar nog twee volle flessen in zaten. Verder zag ik lege verpakkingen van koeken, worst, kaas en andere etenswaren om hem heen verspreid liggen. Zo had hij zich in leven gehouden.

Ik besloot tot een rustige aanpak. Ik sprak niet meer tegen hem, maar liet me langzaam tegen de zijwand op de tegelvloer zakken en wachtte af. De blik in zijn ogen werd gaandeweg iets rustiger. Mijn plotselinge komst moet voor hem een schok hebben betekend. Zo zat ik minstens een kwartier zwijgend schuin tegenover hem. De verwijde pupillen van zijn ogen trokken zich weer samen, maar dat kon ook van het licht komen.

Uiteindelijk durfde ik iets te zeggen.

‘Herken je mij, Daniël?’

Hij keek me nog steeds met een vage blik aan. Het duurde een halve minuut voor hij antwoord gaf. ‘Natuurlijk herken ik je. Ik ben niet seniel.’

Zelf dacht ik daar op dat moment iets genuanceerder over.

‘En wat nu?’ vroeg ik.

Daniël wees naar mij. ‘Ik kan je niet vertrouwen. Niemand is meer te vertrouwen.’ Hij rechtte zijn rug. ‘De Bruin, Dijssel, de raad, allemaal zijn ze...’ Hij zweeg en kromp weer ineen.

‘Hoor eens, Daniël,’ zei ik op zachte toon, ‘van mij heb je niets te vrezen. Ik heb als buitenstaander de moeite genomen om je te komen zoeken. Ik heb een paar honderd kilometer gereden om je te vinden. Je kunt me vertrouwen.’ Ik zag angst, opnieuw paniek in zijn ogen. Deze man leek me ver van de werkelijkheid weggeraakt.

Ik keek op mijn mobiele telefoon en zag dat het half drie was. We zaten al een tijdje tegenover elkaar en intussen dacht ik na en overwoog ik de opties. Daniël had duidelijk hulp nodig. Maar was ik degene die deze hulp moest verlenen? Ik kon ook simpelweg het alarmnummer bellen en daarmee het initiatief uit handen geven. Er zou een ambulance komen, politie misschien, die hem zou meenemen. Alhoewel: deze man had volgens mij niets verbodens gedaan. Hij had zich uit het openbare leven teruggetrokken en zich verstopt in wat waarschijnlijk zijn eigen huisje is. Er is geen wet die dat verbiedt, ook niet in Duitsland. En eerlijk gezegd was ik nieuwsgierig naar de reden of de oorzaak van zijn verdwijning. De laatste keer dat ik hem had gezien was tijdens de teambuildingsbijeenkomst met het college van Leebrugge in Oegstgeest. Behalve dat hij die middag wat lichtgeraakt was geweest, had hij op mij een volkomen normale indruk gemaakt. Wat was er gebeurd dat hij zo had kunnen ontsporen?

Plotseling begon Daniël te praten. Zijn stem klonk zacht maar toch zelfverzekerd.

‘Het gaat niet goed met me... Dat komt doordat ik mijn medicijnen niet heb gehad. Al bijna twee weken niet. En zonder medicijnen ben ik duidelijk nergens.’ Hij leek me nu te vertrouwen. Hij keek me aan met een vage blik, alsof hij gedrogeerd was. ‘Ik had behoefte aan alleen zijn. En die heb ik nog.’ Hij vertelde me nog net niet dat ik maar beter kon oprassen.

‘Maar,’ zei ik, ‘dat hoeft toch niet in een schuur? Zonder fatsoenlijk bed of sanitair. En je moet ook eten.’

‘Laat me toch met rust,’ bromde hij nog een keer.

‘Nee, Daniël, ik laat je niet met rust. Je hebt nu hulp nodig.’

Een kwartier later liep ik samen met Daniël over het terrein van het toekomstige bungalowpark in de richting van mijn auto. Dat wil zeggen, ik liep en Daniël strompelde. Ik droeg zijn tas waarin wat vuil ondergoed zat. Blijkbaar had hij er bij zijn vertrek rekening mee gehouden dat hij langer onderweg zou zijn. Hij had echter geen andere bovenkleding bij zich en droeg nog steeds het grijze pak dat hij aanhad toen hij verdween.

Daniël was stram en stijf. In de ruim twee weken dat hij zich had schuilgehouden had hij waarschijnlijk nauwelijks gelopen. Hoogstens naar de struiken om zijn behoeften te doen. Hij zei dat hij maar één keer naar een winkel was gegaan om eten te kopen, maar zelfs daar twijfelde ik aan. Slapen had hij volgens zijn zeggen ook half zittend, half hangend gedaan, soms liggend op de harde, zanderige vloer.

Ik had hem ervan kunnen overtuigen dat hij niet in het schuurtje kon blijven zitten. Maar hij weigerde mee te gaan als ik van plan was om hem mee terug te nemen naar Leebrugge. Hij wilde niemand zien, geen mens onder ogen komen. Wel zei hij dat hij zijn arts wilde raadplegen in verband met medicatie. Na enig doorvragen bleek het om een psychiater in Delft te gaan. Ik begon te beseffen dat er echt iets met deze burgemeester aan de hand was.

We waren erop uit gekomen dat hij eerst de gelegenheid moest krijgen om zich een beetje op te knappen. Op mijn iPad zocht ik een goedkoop hotel in het centrum van Papenburg en boekte telefonisch een kamer voor de komende nacht. Daarna zouden we verder zien. Maar ook na deze overeenstemming had Daniël angstig gereageerd, wantrouwend, alsof hij de consequenties ervan niet kon of durfde overzien.

Tot mijn verrassing viel het mee hoe Daniël rook na een kluizenaarsbestaan van twee weken. Met open portieramen reed ik terug naar Papenburg en leverde hem af bij het hotel. Ik liet hem beloven er niet vandoor te gaan. Terwijl hij zich waste en schoor, wandelde ik het centrum in om een broek, een overhemd, ondergoed en sokken voor hem te kopen, zodat hij tenminste schone kleren kon aantrekken. Ik vond het een bizarre ervaring. Deze man was nota bene mijn zakelijke opdrachtgever. Nu leek hij wel een patiënt van me. Er zat voor mij niet veel anders op dan in het zelfde hotel ook een kamer te nemen. Als avondmaaltijd liet ik twee pizza's bij het hotel bezorgen. We praatten nog wat, waarna Daniël naar bed wilde. Voor het eerst in twee weken weer een echt bed.

Ik belde met Minke en vertelde dat ik niet thuis zou slapen. In een paar woorden meldde ik mijn avontuur, maar vroeg haar daar niet met anderen over te spreken.

's Nachts lag ik een paar uur wakker. Ik besteedde die tijd met nadenken over hoe het nu verder moest. Daniël was weliswaar aanspreekbaar geweest, maar viel herhaaldelijk terug in een angstig zwijgen. Ik kreeg geen goed beeld van wat er met hem aan de hand was. Uit zijn schaarse woorden begreep ik dat hij onder geen beding terug wilde naar zijn villa in Endepoel. Hij wilde alleen maar op zichzelf zijn, ver weg van andere mensen. Ik vertelde dat er aangifte was gedaan van zijn vermissing en dat de politie naar hem op zoek was. Maar hij schudde zijn hoofd. Geen politie.

Ik vond het een lastige afweging of ik zijn wens wel of niet moest respecteren. Had ik de plicht om hem te dwingen zich te melden? Of om dat zelf te doen zonder zijn instemming? Wie was ik dat ik hem zijn recht op afzondering zou afnemen? Want behalve dat hij onvindbaar wilde zijn, wat op zich geen misdaad was, had hij volgens mij geen strafbare feiten begaan. Ik kwam tot de conclusie dat ik mee zou moeten werken aan zijn vrijwillige verdwijning. Alleen zou dit mij in een lastige positie brengen. Ik zou als enige weten waar hij was, terwijl iedereen om mij heen hem als vermist beschouwde. Misschien wel dood. Want ik had al meerderen horen speculeren over een ongeluk of misschien zelfmoord. Of een verdwijning naar het buitenland, wie zou het zeggen? Had ik niet de plicht om de politie in te lichten?

De volgende ochtend begon ik na het douchen met een e-mail naar Minke. En een telefoontje naar het gemeentehuis van Leebrugge dat ik pas in de loop van de dag zou kunnen komen. Aan de telefoon realiseerde ik me dat we vandaag tijdens de collegevergadering over Middenmeer zouden hebben gesproken. Dat had ik vorige week met Gerard de Bruin afgesproken. Het moest maar wachten tot de komende week. Want mijn plaatsvervanger, Rick Gratema, die de vergadering zou overnemen wist van niets. Tineke deed aan de telefoon erg kortaf tegen me. Ik veronderstelde, ten onrechte zoals later zou blijken, dat ze ervan baalde dat ze mijn interne afspraken van die dag moest afzeggen.

Eenmaal beneden trof ik Daniël aan bij het ontbijtbuffet van het hotel. Hij zat aan een klein tafeltje in een hoek van de restaurantruimte, schichtig en met dezelfde angstige, wantrouwende blik in zijn ogen als de dag tevoren. Hij droeg de kleren die ik de vorige middag had gekocht. Er hing nog een labeltje aan de achterzak van zijn broek. Ik koos een tafel verderop van waar ik hem in de gaten kon houden. Hij werkte het ene Kaiserbroodje na het andere weg, nam een flinke portie gebakken bacon en roerei en bediende zich royaal van het yoghurtbuffet met flink wat cornflakes erin. Kennelijk was hij aan het inhalen wat hij de afgelopen periode te weinig had gegeten. Op zeker moment kreeg hij mij in de gaten. Er verscheen zowaar een flauwe glimlach om zijn mond. Hij at zijn bord leeg, dronk de laatste koffie uit zijn kopje en kwam toen in mijn richting.

'Ik betaal,' zei hij alleen maar. Ik knikte. Blijkbaar had hij een betaalpas of creditcard bij zich. Dat lag ook wel voor de hand, want hij was volledig in functie geweest toen hij die bewuste vrijdag, twee weken geleden, besloot om te verdwijnen.

'Over een half uur vertrekken we,' zei ik. Maar waar naartoe? Ik belde weer met Minke om goedemorgen te zeggen en ik deed haar een voorstel. Ze dacht even na en ik hoorde door de telefoon dat zij haar schouders ophaalde. 'Als hij er maar weer uit is tegen de tijd dat wij er naartoe willen,' zei ze. Daarna belde ik met mijn collega Aninda de Valk. Toen ze opnam was ze onderweg weg naar

Leebrugge om daar op het gemeentehuis te werken. Ik vertelde haar dat ik even niet op kantoor kon komen omdat ik met een andere klus bezig was.

Daniël wilde perse achter in de auto zitten. Hij nestelde zich recht achter mij op de comfortabele achterbank van de Citroën, klapte de armleuning naar beneden en deed zijn ogen dicht. Dat maakte de conversatie lastig, voor zover er al sprake was van conversatie. Maar ik had inmiddels enige ervaring met deze man opgedaan. Als ik iets tegen hem zei, zo had ik gemerkt, dan reageerde hij in eerste instantie niet of met een afwijzend grommen. Het was dan een kwestie van afwachten, want na een paar minuten kwam er een reactie. Op die manier ging het gesprek niet erg vlot. Maar de rit naar Nederland duurde ongeveer twee uur, dus hadden we de tijd. Daar kwam nog bij dat mijn routeplanner me over een binnenweg stuurde, waar het erg druk was. We reden bijna een half uur stapvoets. Toen we eindelijk bijna bij de Nederlandse grens waren voelde ik hem met een schok overeind komen.

‘Mijn auto,’ riep hij. Tja, daar zei hij iets, die had hij waarschijnlijk ergens in de buurt van zijn schuilplaats geparkeerd. Ik had er nog niet aan gedacht. Ik bediende me van dezelfde conversatiesnelheid als hij en dacht even na.

‘Die komt later wel, Daniël. Je kunt in deze toestand toch absoluut niet zelf rijden. Hij reageerde niet. Even later leek hij het onderwerp te zijn vergeten, of zich bij het onvermijdelijke te hebben neergelegd. We zwegen allebei geruime tijd. Pas toen ik in de buurt van Holten op de A1 reed, kwam er weer geluid van achter mij.

‘Waar breng je me heen?’

‘Dat ligt eraan, waar wil je naartoe?’

‘In elk geval niet naar Leebrugge. En ik moet ook mijn medicijnen hebben.’ Ik parkeerde de auto op de parkeerplaats van een AC-restaurant waar we net langsreden. We moesten praten. En ik was tot een besluit gekomen. Ik wilde van zijn gezelschap worden verlost. Ik moest weer aan het werk.

Ik draaide me om in mijn stoel en keek hem langdurig aan. Zijn blik was nog steeds merkwaardig vaag, ontwijkend, angstig, maar ook bij vlagen agressief. Na een minuut keek hij me niet meer aan.

‘Luister,’ zei ik, ‘ik heb van je begrepen dat je niet naar huis wilt. Maar dat je toch niet gevonden wilt worden. Klopt?’

‘Mm, mm...’

‘Is dat een ja of een nee?’

‘Ja,’ klonk het zacht achter me.

‘Goed. Dan doe ik je het volgende voorstel. Mijn vrouw en ik hebben een zomerhuisje op een camping in Lunteren. Het ligt behoorlijk ver van het dorp, midden in het bos. Wat ons betreft kun je daar voorlopig terecht. Het is een simpel, maar compleet huisje. Maar ik ga je niet verzorgen, je moet jezelf maar redden.’ Er kwam geen reactie.

‘Oké,’ ging ik verder, ‘dan rijd ik nu naar het dichtstbijzijnde politiebureau.’ Daniël reageerde alsof hij door een slang werd gebeten. ‘Nee, nee,’ schreeuwde hij, ‘geen politie,’ waarop hij onsamenvangende zinnen begon uit te kramen. Iets met een psychiater en medicijnen, het woord vertrouwen kwam er een paar keer in voor, maar verder kon ik er geen touw aan vastknopen. Hij begon steeds harder te praten,

totdat ik er genoeg van had, uitstapte en aan de buitenkant tegen mijn portier geleund, met mijn rug naar hem toe ging staan wachten. Hij kwam niet op de gedachte om ook uit te stappen. Langzaam zakte hij weer terug in zijn ineengedoken houding. Ik ging weer op de bestuurdersplaats zitten.

‘Goed,’ zei ik, ‘medicijnen. Daar heb je het al een paar keer over gehad. Waar kunnen we die krijgen?’

‘Delft. Dokter Koeleman.’ Het antwoord kwam deze keer zonder aarzeling.

‘Heb je een adres?’ Nu haalde hij een mobiele telefoon tevoorschijn. Was hij al die tijd bereikbaar geweest? Ik zag dat het apparaat uitgeschakeld was. Toen ik het wilde inschakelen bleek de accu leeg te zijn. Daarom pakte ik mijn iPad en zocht het adres van dokter Koeleman op. Ik had het binnen twintig seconden.

Het werd nog een lange en gecompliceerde rit. We moesten in Delft meer dan een uur wachten tot dokter Koeleman een paar minuten tijd voor ons had. Het was een oudere man met een baard en hij leek als twee druppels water op Sigmund Freud zelf. Maar hij schudde langzaam met zijn hoofd toen ik met Daniël in zijn spreekkamer zat te vertellen wat er was gebeurd.

‘Meer dan twee weken zonder medicijnen? Hoe is het mogelijk.’ Daniël zat er onbewogen bij, ineengedoken, angstig, alsof het niet om hem ging. Hij reageerde vrijwel niet op de vragen van de arts. Daarom deed ik hoofdzakelijk het woord. Koeleman draaide zich in de richting van zijn computer om een recept uit te schrijven. Daarna wendde hij zich tot mij. ‘Meneer Van Bruggen heeft een gecompliceerd ziektepatroon,’ legde hij uit. ‘Ik mag niet te veel zeggen, maar het is een combinatie van – in lekentaal zeg maar – autisme en een bipolaire stoornis. Met de juiste medicatie kan hij behoorlijk functioneren. Maar nu, in deze situatie...’ Hij schudde weer zijn hoofd. ‘Sterk getraumatiseerd.’

We haalden de medicijnen op bij een apotheek waarvan de psychiater had gezegd dat die ze in voorraad had. Daarna bracht ik hem naar ons huisje in Lunteren, halverwege Arnhem. Ik kwam pas tegen vier uur op het gemeentehuis aan.

lichamelijke integriteit (physical integrity)

(mensenrechten) lichamelijke onschendbaarheid. Het recht op lichamelijke integriteit is een fundamenteel recht. Voorbeelden van schendingen van lichamelijke integriteit zijn verkrachting of verminking.

Juridisch woordenboek

Woensdag 27 juni

‘Wat maak je me nou dan, Tineke?’

De secretaresse zat tegenover me op mijn kamer. Ze droeg een roze zomerjurk met een vest eroverheen dat tot bovenaan was dichtgeknoopt. Ze keek alsof ze bij de directeur op het matje was geroepen. Wat in zekere zin ook zo was. Voor mij lag een brief, gericht aan het college van burgemeester en wethouders van Leebrugge en ondertekend door Tineke van Emmerik. Bovenaan de brief stond met hoofdletters KLACHT geschreven.

‘Ik heb een klacht ingediend, meneer Kleefsma’, zei ze formeel. En dat terwijl we de vorige week ronduit vriendschappelijk waren geweest.

‘Dat zie ik. Een klacht tegen mij. Over seksuele intimidatie.’ Ik wist werkelijk niet wat ik meemaakte.

Tineke keek me strak aan. ‘Ik voelde me vorige week door u belaagd en geïntimideerd.’

‘Vorige week? Wanneer vorige week?’

‘Donderdagmiddag, tijdens mijn verjaardagsfeestje.’

‘Ik ben me van geen kwaad bewust.’

‘U omhelsde me en zoende mij tegen mijn wil.’

Ik zweeg een paar seconden. Precies genoeg tijd voor het op een rij zetten van mijn gedachten. Hier klopte iets niet. Hier klopte iets helemaal niet. Ik riep het tafereel op de kamer van de secretaresses in mijn geheugen terug. Inderdaad had ik Tineke omhelsd en gekust. Dat klopte. Maar daar was absoluut niets seksueels bij geweest. Alhoewel, als ik heel eerlijk was... Het was warm geweest, die middag. Ik herinnerde me de dunne stof van haar bloesje, haar blote bovenarmen... Maar ik had haar niet op de mond gezoend, dat wist ik heel zeker, want dat heb ik in mijn hele carrière met een collega of werkrelatie nog nooit gedaan. En ik had haar ook niet onzedelijk betast, wat dat ook moge zijn. Toch had ze een klacht ingediend, schriftelijk nog wel, bij het college. Dat moest ze in het weekeinde of op maandag hebben gedaan.

Ik was vanochtend pas vijf minuten op het gemeentehuis toen ik de brief op mijn bureau had gevonden en toen ik hem had gelezen begon mijn bloeddruk gevaarlijk hoog op te lopen. Sinds het avontuur in Duitsland van de afgelopen twee dagen kon ik er niet zoveel meer bij hebben. Nadat ik van mijn schrik

en verbazing was gekomen, had ik Tineke opgebeld met het verzoek om bij me langs te komen. Maar eerst had ik even nagedacht of dit wel verstandig was. Ik was jurist genoeg om te weten dat een officiële klacht wettelijk een bepaalde, voorgeschreven procedure moet volgen. Ik was nota bene zelf met de aanpassing van de gemeentelijke Klachtenverordening bezig geweest. En bij die procedure hoorde absoluut niet dat de vermoedelijke dader contact opneemt met het slachtoffer. Dit zou mij later voor de voeten geworpen kunnen worden. Toch had ik het gedaan, omdat ik aanvoelde dat er iets ongerijms aan de hand was. Het leek alsof zij de brief niet helemaal van harte had geschreven.

Tineke van Emmerik was binnen de minuut verschenen, aarzelend en met vuurrode vlekken in haar hals. Ik merkte onmiddellijk dat zij met de situatie in haar maag zat. Alsof ze mij niet onder ogen durfde te komen. Heel anders dan je zou verwachten van een vrouw die zich door haar baas geïntimideerd voelde en daar zo kwaad over was dat ze een officiële brief had geschreven. Ja, dat was wat ik zag. Er straalde geen boosheid uit haar blik, maar eerder angst.

‘Maar een schriftelijk klacht,’ zei ik, ‘dat is toch ernstig.’

‘Het is ook ernstig, meneer Kleefsmā.’ Tineke bleef me strak aankijken. Ze voelde zich duidelijk niet op haar gemak. Ik keek strak terug en zag dat het huilen haar nader stond dan het lachen. Zonder verder nog iets te zeggen stond ze plotseling op en verliet ze mijn kamer. Ik bleef achter, leunde achterover in mijn bureaustoel en dacht na.

Nadat ze vertrokken was, haalde ik een tweede kop koffie. Ik moest nadenken. Had ik me in de nesten gewerkt? Of was er iets anders aan de hand? Eerlijk gezegd werd ik er aardig kwaad over. Ik vond het ronduit belachelijk, deze beschuldiging. Je feliciteert je secretaresse en je wordt prompt van seksuele intimidatie beschuldigd. Er waren nota bene vier of vijf collega’s bij aanwezig geweest. En ook nog een wethouder. Ik durf te beweren dat geen van allen iets bijzonders was opgevallen. De felicitaties door haar collega’s waren minstens zo intiem geweest als de mijne. Niemand kon toch in redelijkheid zeggen dat ik haar had belaagd? Maar de brief lag er, dat was een feit. En ik moest er iets mee.

Volgens de Klachtenverordening moest een klacht tegen de gemeentesecretaris worden behandeld door de burgemeester. Dat gegeven bracht me in een bizar dilemma. Want de burgemeester was officieel verdwenen, spoorloos. Maar intussen was ik sinds gisteren de enige die wist waar hij zich bevond. Alleen wilde de burgemeester niet dat iemand hem zou vinden. Ik zou de klacht dus, tegen beter weten in, aan de plaatsvervanger van de burgemeester moeten overhandigen. Dat was wethouder Barend Landman. Hij zou zich bij de behandeling van de brief laten helpen door personeelszaken. Ik besloot de brief nog even te laten liggen, stopte hem in een insteekmapje en legde hem zichtbaar op een hoek van mijn bureau. Niemand mocht de indruk krijgen dat ik de klacht wilde verdonkeremanen.

De telefoon ging. Diana Metgezel vroeg of ze even langs mocht komen. Terwijl ik op haar wachtte dronk ik het laatste slokje van mijn koffie. Ik had haar sinds mijn eerste werkdag in Leebrugge, een week geleden, niet meer gesproken.

‘Morgen is het weer raadsvergadering,’ zei ze toen ze tegenover mij zat. ‘Heb je je dat gerealiseerd?’

‘Eerlijk gezegd niet. Is het belangrijk dat ik er bij ben?’

‘Nou ja, je kunt het natuurlijk aan je locosecretaris overlaten. Rick Gratema is er sowieso bij, want die is bij alle raadsvergaderingen. Maar het zal je interesseren wat er aan de orde komt.’

‘Ik heb de agenda gezien. Stelt niet zoveel voor, toch?’

‘Ha, er wordt een agendapunt toegevoegd. Afgelopen maandag is in het Presidium afgesproken dat er een voorstel voor een raadsonderzoek wordt behandeld.’

‘Een raadsonderzoek?’

‘Jazeker. Op grond van 155a Gemeentewet.’ Ze grinnikte om het gezicht dat ik trok. ‘Ja, ik ken mijn klassiekers. De raad wil een onderzoek naar Middenmeer fase 1. Volgens diverse geruchten zijn er daarbij dingen niet goed gegaan. Er schijnen door het college geheime afspraken te zijn gemaakt met een aannemer. Eerlijk gezegd zijn het iets meer dan geruchten. Het zit de raad zodanig dwars dat hij de onderste steen boven wil hebben voordat het project mag worden uitgevoerd. Daarom is afgesproken dat het onderzoek heel snel wordt uitgevoerd. Het wordt geen groot onderzoek, hoogstens een stuk of vijf, zes getuigen. Doorlooptijd een goede week. Maar ze willen sommige mensen gewoon onder ede kunnen horen.’

‘Een raadsonderzoek. Dat gaat ver.’

‘Inderdaad. De directe aanleiding was die merkwaardige move van de burgemeester in de vorige raadsvergadering om het besluit over het krediet voor schorsing en vernietiging voor te dragen.’

‘Dat is uiteindelijk niet gebeurd, want de brief is nooit verzonden.’

‘Klopt. Maar het Presidium vond dit zo bijzonder, daar moet volgens hen iets achter steken. Alle fracties, inclusief de oppositie waren het daarover eens.’

‘Tja, dan denk ik dat ik er toch wel bij wil zijn. Ik zal mijn vrouw bellen dat ik vrijdagochtend naar huis kom in plaats van morgenavond.’

‘En ik wilde je ook nog iets vragen. Ik heb een verordening gemaakt voor het raadsonderzoek. Zou je daar nog even naar willen kijken?’

‘Maar natuurlijk.’

De onderzoeksverordening zag er prima uit. Ik maakte hier en daar een kleine kanttekening en ik was bijna klaar met lezen toen een geluidje uit mijn computer aangaf dat er een e-mail was binnengekomen. Op het scherm stond een kort bericht. Het was afkomstig van ‘Gemeente Leebrugge’ en gericht aan de gemeentesecretaris. Het bestond uit twee zinnen.

Ik moet je vanavond spreken. Om 19.30 uur in het park aan de Lee.

Ondanks alles moest ik glimlachen om de manier waarop de afzender probeerde anoniem te blijven. Ik had een sterk vermoeden van wie de mail kwam. Er zijn namelijk maar een paar mensen die zijn geautoriseerd om e-mails te versturen met als afzender niet hun eigen naam, maar de Gemeente Leebrugge. Dat zijn de leden van het college en een paar topambtenaren, waaronder ik zelf. Maar secretaresses hebben rechtstreeks toegang tot de mail van de collegeleden. Ik wist genoeg.

Na het eten in mijn hotel aan de snelweg reed ik naar Endepoel. Het was kort na zevenen en de zon stond nog hoog aan de hemel, al waren er waren wolken verschenen en was er een frisse wind

opgestoken. Eerlijk gezegd had ik het dorp nog nooit goed bekeken, dus reed ik een beetje rond door de straten en lanen. En ik verbaasde me over de rust van het plaatsje, zo midden in de drukke Randstad. Ik kwam langs een ooievaarsnest dat op een groot stuk grasland stond en sloeg daar af. De laan voerde langs een statig buitenhuis naast de begraafplaats, met daarachter de ruïne van een kerktoeren. Daarna doemde een gebouwencomplex voor me op van een schaal en een allure die ik hier niet had verwacht. Via mijn mobiele telefoon zocht ik op wat het was. Het bleek een verzorgingshuis te zijn, gevestigd in een voormalig grootseminarium. Endepoel als universiteitsdorp.

Ik keek op Google Maps. Het park waar ik moest zijn bleek zich aan de noordkant van het dorp te bevinden en inderdaad aan het water te grenzen. Ik parkeerde mijn auto een eindje verderop langs de straat en liep terug en een groot hek door. Links van me had ik uitzicht op een jachthaven, waar plezierjachten lagen. Recht voor me had ik een fraai uitzicht over de plassen, met op de voorgrond aan de overkant van de vaart, een molen. In het park stond vlak aan het water een schattig vijfhoekig, wit theehuis. Ik keek om me heen, maar zag geen spoor van iemand met wie ik een afspraak had. Daarom liet ik me op een bankje zakken en staarde in de verte.

‘Dank dat je bent gekomen,’ hoorde ik achter me. Ik draaide me langzaam om en zag Tineke van Emmerik. Ik schrok van haar houding en ook van haar gezicht, dat grauw was en gerimpeld. Ze droeg dezelfde roze jurk van ’s morgens, maar nu met een blauwe fleece eroverheen. Ik had vorige week haar leeftijd geschat op een jaar of vijftig, al maakte ze door haar ontspannen uitstraling een jeugdiger indruk. Maar vanavond leek ze wel zeventig.

‘Ik kon het niet,’ zei ze. ‘Ik kon het niet. Ik moest je spreken.’

‘Kom je even zitten?’ Ik wees naast me op het bankje. Ze ging aarzelend zitten. Zo kon ze tegen mij praten zonder me aan te hoeven kijken.

‘Ik ga me morgen ziek melden. Wat een ellende, wat een puinhoop.’ Ik zweeg, wilde graag dat ze uit zichzelf zou praten.

‘Waar moet ik beginnen? Ik had me voorgenomen om alles er maar uit te gooien, maar dat is niet zo simpel. Het is verdraaid ingewikkeld.’

‘Probeer het maar gewoon.’

‘Oké. Nou, die brief, die klacht, die heb ik niet vrijwillig geschreven. En ik heb er nu al spijt van. Maar ik ben ook bang. Daarom wilde ik deze ontmoeting niet op het gemeentehuis maar op een neutrale plek. Ik denk dat ik maar ontslag moet nemen.’ Ze haalde een zakdoekje tevoorschijn en wreef een traan uit haar ooghoek. Toen vermande ze zich en keek me van opzij aan. ‘Ik vermoed al een tijdje dat er bij de gemeente dingen gebeuren die niet goed zijn. De burgemeester, wethouder De Bruin, de secretaris... Ze zijn op de een of andere manier nauw betrokken bij Middenmeer. Wat er precies speelt weet ik niet. Maar ik heb al een paar keer geheime brieven en mailtjes moeten maken. En daar voel ik me niet goed bij. Net alsof ik een soort van medeplichtig ben. Je weet wel, een mailtje typen, het verzenden en het dan uit alle mailboxen laten verdwijnen, alsof het nooit heeft bestaan. En met brieven ging het hetzelfde. De kopieën namen ze mee.’

‘Wie namen die mee?’

‘Vooral de burgemeester en wethouder De Bruin. En nu is de burgemeester ook nog verdwenen. Ik ben er haast zeker van dat zijn verdwijning er iets mee te maken heeft. Er gebeuren zulke vreemde dingen. Nu weer dat ongeluk van Louis.’

‘Dat is toch gewoon een ongeluk?’

‘Ja, dat moet wel, hè. Jouw collega was er bij, die zag het gebeuren.’ Ik maakte een aantekening in mijn geheugen. Iets om na te gaan bij Aninda.

‘Oké, er speelt dus iets met Middenmeer. Maar je zei dat je de klachtbrief niet vrijwillig hebt geschreven.’

‘Nee.’ Ze veegde opnieuw een traan uit haar oog. ‘Maandagmorgen belde wethouder De Bruin me op en vroeg of ik even bij hem op de kamer kon komen. Hij leek kwaad, in een slecht humeur. Ik had hem nog nooit zo gezien. “Ga zitten”, zei hij kortaf. En toen bleek dat hij me over jou wilde spreken. Maar dat niemand dat mocht weten. Strikt vertrouwelijk.’

‘Over mij?’

‘Hij vertelde dat er een groot gemeentelijk belang op het spel stond. En dat jij in dat verband een risico vormde. Hij zei dat jij bij de gemeente niet op de goede plek zit. Dat waren zijn woorden.’

‘Zei hij ook om welk belang het ging?’

‘Nee, alleen dat het noodzakelijk was dat jij van het toneel zou verdwijnen. Ik was verbaasd, en ik zei dat ik dat vreemd vond, omdat je net een week geleden was benoemd. “Ja,” zei hij, “maar toen wist ik nog niet wat ik nu weet.” Nou, en toen gaf hij me min of meer opdracht om een officiële klacht tegen je in te dienen omdat je mij, eh, zeg maar vrijpostig zou hebben gezoend. Het college zou je op grond van die klacht van je functie kunnen ontheffen.’

Tineke veegde weer een traan weg en snoot haar neus. ‘Ik zei dat ik dat niet terecht vond, want dat viel nog wel mee, van dat zoenen bedoel ik. Maar toen dreigde hij met een officiële berisping als ik het niet zou doen. Het niet uitvoeren van een dienststopdracht, dat soort taal. Ik was dat helemaal niet van hem gewend. Maar ik werd wel bang. Want stel je voor dat ze me zouden ontslaan, of me mijn secretaressebaan zouden afpakken en me ergens op een administratieve afdeling zouden parkeren, of op het archief of zo. Ik ben drieënvijftig, dus ik kom nooit meer ergens anders aan de bak. En sinds die herindeling is iedereen toch al niet zeker van zijn baan. Dus heb ik het maar gedaan. Ik heb er achteraf spijt van, maar ja, de brief is verstuurd.’

‘Jezus, Tineke...’ Ik wist zo gauw niet wat ik zeggen moest.

‘Ja, ik weet het, ik had moediger moeten zijn. Ik had moeten weigeren om jouw integriteit in twijfel te trekken. Maar...’. Ze barstte opnieuw in snikken uit. ‘Dit is echt heel moeilijk voor me.’

Ik voelde de neiging in me opkomen om haar te troosten, mijn arm om haar heen te slaan. Tegen haar te zeggen dat de brief op mijn bureau lag en nog niet was ingeboekt. Dat je een klacht op ieder moment weer kunt intrekken. Dat een wethouder haar helemaal geen dienststopdrachten kan geven, dat... Maar ik hield me in. Wat ze had gedaan, wat ze mij had aangedaan, was niet fraai. Ik moest haar nog maar even laten lijden.

‘Nou Tineke, ik ben in elk geval blij dat je het eruit hebt gegoooid.’ Ik stond op en knikte haar toe. ‘Ik zal zien wat ik eraan kan doen.’ Geen vergeving, geen medelijden. ‘Meld je morgen inderdaad maar ziek.’ Ik draaide me om en liep terug naar het hek. Ik kon me niet aan de indruk onttrekken dat ik niet alleen maar vrienden had in Leebrugge.

24

Donderdag 28 juni

Hij was nu dus officieel vermist. Daniël van Bruggen zat in de woonkamer van het zomerhuisje naar het acht uur Journaal te kijken op een piepklein televisietoestel toen hij plotseling zijn eigen gezicht op het scherm zag. Het was een kort bericht, maar blijkbaar belangrijk genoeg om in de landelijke nieuwsmedia te komen. De nieuwslezer sprak de tekst, terwijl zijn foto in beeld bleef staan. Het was een officiële foto van de gemeente waarop hij, met zijn ambtsketen om, voor het gemeentehuis poseerde. Daniël fronste zijn voorhoofd.

“De 52-jarige burgemeester van de Zuid-Hollandse gemeente Leebrugge, dr. Daniël van Bruggen, wordt sinds 21 juni vermist. In een perscommuniqué meldt de gemeente dat de heer Van Bruggen niet op de verwachte datum is teruggekeerd van een dienstreis naar het buitenland. Er werd in eerste instantie aangenomen dat de burgemeester een privévakantie aan zijn dienstreis had gekoppeld. Maar omdat het tot nu toe niet is gelukt om contact met hem te leggen, houdt de gemeente rekening met een vermissing. De politie is gevraagd een onderzoek in te stellen.”

Het verbaasde hem hoe weinig het journaalbericht hem deed. Sinds hij afgelopen dinsdagmiddag weer was begonnen met het innemen van zijn medicijnen, voelde hij zich iets meer betrokken bij de wereld. Maar een grote onverschilligheid voerde toch nog duidelijk de boventoon. Het feit dat nu alle inwoners van de gemeente wisten dat hij was verdwenen, dat al zijn collega’s er nu van op de hoogte waren, sterker nog, dat iedere Nederlander het wist, het deed hem niets.

Hij realiseerde zich dat de enige persoon die wist waar hij was, daar kennelijk over zweeg. Hij ontspande zich bij die gedachte.

Daniël zette de televisie uit en ging met opgetrokken knieën op het bankje liggen. Hij probeerde zich een beeld te vormen van de laatste paar weken. De herinnering was vaag. Zijn hersenen werkten nog niet zoals ze zouden moeten, wat waarschijnlijk samenhang met de medicatie. De werking van zijn pillen was tamelijk onvoorspelbaar, zoals ook het plotseling stoppen met slikken heel verschillend kon uitwerken. De psychiater had hem dinsdag op het hart gedrukt om, na ruim twee weken te zijn gestopt met innemen met de gevolgen zoals die waren geweest, niet direct weer de volledige doses te nemen. Het waren geen snoepjes, had hij gezegd, maar zware medicijnen die grote invloed uitoefenden op het bewustzijn en het denkvermogen. Verkeerd gebruik, zoals plotseling stoppen of weer beginnen, kon niet alleen lichamelijke effecten hebben, zoals hartkloppingen of hyperventilatie, maar ook grote psychische gevolgen hebben. Destabilisatie van de persoonlijkheid, depressiviteit en zelfs suïcidale opwellingen. Daniël had hem aangehoord, maar de boodschap was nauwelijks tot hem doorgedrongen. Hij had de routine van medicijnen innemen gewoon weer opgepakt.

Het probleem met de ziekte van Daniël was dat het lastig was om zichzelf te observeren. Hij wist dat hij de wereld anders waarnam dan andere mensen, dat hij in een eigen werkelijkheid leefde. Dank zij de werking van zijn medicatie kon hij die twee werkelijkheden redelijk met elkaar in overeenstemming brengen. Hij had in de loop van zijn leven geleerd zich te handhaven en aansluiting te vinden bij andermans beleving. Dat kostte hem moeite, maar dank zij zijn intelligentie was hij daar goed in geworden. Zo goed zelfs, dat hij al die jaren een redelijk normaal leven had kunnen leiden. Nu en dan had hij een terugval, met name als er iets voorviel dat hem van zijn stuk bracht. Dan ging zijn psyche met hem op de loop. Dat gebeurde gelukkig niet heel vaak. Het gebeurde vooral als er onverwacht iets heel anders was dan hij zich had voorgesteld. Grote of kleine dingen. Als hij snel moest schakelen, als de nieuwe situatie onzeker was en onvoorspelbaar. In zulke situaties moest hij zich terugtrekken om tot zichzelf te komen, zijn gedachten onder controle zien te krijgen en de zaken op een rij zetten.

Soms luidde zo'n gebeurtenis een slechte periode in, zoals hij die placht te noemen. Dat konden uren zijn, maar soms ook dagen, dat hij op een lager bewustzijnsniveau leefde. Of liever gezegd, op een ander bewustzijnsniveau. Ergens, diep van binnen, wist hij wat hij in zijn slechte periodes uitspookte. Maar zijn gedrag leek dan wel los te staan van hemzelf. Hij was er zich vaag van bewust, maar kon er geen vat op krijgen. Gedachten stapelden zich op, sombere conclusies borrelden omhoog en vermengden zich met zijn gedachten. Het werd een onontwarbaar kluwen van door elkaar tuimelende emoties en gevoelens. En achteraf wist hij altijd dat het was gebeurd en ook dat hij er spijt van had. Maar hij kon het onmogelijk voorkomen of stoppen.

En nu, liggend op het bankje in het zomerhuis van Rank Kleefsma, ontspannen en met gesloten ogen, wist hij plotseling met zekerheid op welk moment het was misgegaan. Hoe hij zo ver van de werkelijkheid had kunnen raken. Het was een bewijs van terugkerende alertheid. De medicijnen begonnen na twee dagen blijkbaar weer te werken. Hij wijdde zelfs een losse gedachte aan zijn auto, zijn kostbare BMW, die nog in dat bos in Duitsland stond.

Zijn terugval was begonnen tijdens de teambuilding in Oud Poelgeest. Nadat hij de leiderschapsvragenlijst had moeten invullen. En vooral ook door het commentaar dat hij van zijn collegeleden had gekregen. Vooral van De Bruin, de huichelaar. En het welzijnsgezwets van Barend Landman. Goed bedoeld, maar aan hem was dat niet besteed. En de cursusleider, Rank Kleefsma, had

hem te dicht op zijn huid gezeten. Die dreigde door zijn zorgvuldig opgebouwde pantser van bescherming en aangeleerde zekerheid heen te prikken. Zo had hij het ervaren. Het stemde hem tegelijkertijd mild dat die zelfde Rank Kleefsma nu de beschermer van zijn verblijfplaats was geworden.

In Oud Poelgeest had hij de beproefde strategie toegepast die hij in de loop der jaren voor zulke situaties had ontwikkeld. Hij was weggelopen, de situatie ontvlucht. In de wetenschap dat dit voor de andere aanwezigen vreemd was en buitengewoon lomp kon overkomen. Maar dat was altijd nog beter dan ter plekke door het lint gaan. Hij was als in een roes naar huis gereden en had het op een drinken gezet. Achteraf gezien had hij dat beter niet kunnen doen, want overvloedige drank en medicijnen waren geen goede combinatie en maakten hem minder scherp. De volgende ochtend, op woensdag, had hij zich hondsberoerd gevoeld. Hij had het niet kunnen opbrengen om weer naar de teambuilding te gaan en was in bed gebleven. Hij had zich niet ziek gemeld, maar was gewoon niet komen opdagen. Met moeite had hij zich door zijn afspraken van donderdag heen geworsteld, totdat hij 's avonds de raadsvergadering moest voorzitten. Het raadsbesluit over de financiering van Middenmeer fase 1 had een routinekwestie moeten zijn. Maar toen halverwege de vergadering door een raadslid zijn integriteit in twijfel was getrokken... Nu hij er tamelijk helder op terugkeek, wist hij dat hij zich belachelijk had gemaakt. Tegen het advies van de griffier in.

Het was pas half tien, maar hij verlangde naar bed. Hij liep naar het slaapkamertje en begon zich uit te kleden. Het was best een comfortabel huisje. Niet groot, maar alles wat je nodig had was aanwezig. Hij droeg al weer een paar dagen de kleren die Rank Kleefsma in Papenburg voor hem had gekocht, maar hij dacht er niet aan om naar huis te gaan om andere kleren te halen. Hij realiseerde zich dat hij er iets bij zou moeten kopen, maar waar? Hij had geen vervoer, en dit huisje lag een paar kilometer buiten Lunteren. In het supermarktje op het bungalowpark, waar hij wat eten en drinken had gekocht, verkochten ze alleen maar T-shirts. Misschien zou hij er een paar moeten kopen. Morgen.

Hij lag nog maar een paar minuten in bed toen hij in de woonkamer een muziekje hoorde. Het was de ringtone van zijn mobiele telefoon, de aankomst van de Koningin van Scheba van Händel. Het ding was een paar weken stil geweest, maar lag nu aan een oplader die hij in een lade had gevonden. Bijna de hele wereld heeft een Nokia. Hij dacht even na of hij het gesprek zou aannemen, besloot toen dat te doen. Alleen dit besluit maakte hem al een beetje blij. Het was een teken dat hij begon terug te keren naar de bewoonde wereld. Met stramme benen klom hij uit het bed. Maar toen hij eenmaal de huiskamer had bereikt, zweeg het apparaat alweer. Het display vertoonde een nummer dat hem niet bekend voorkwam. Met de telefoon in zijn hand liet hij zich op het bankje zakken, overwoog om nog iets te drinken te halen voor hij ging slapen. Toen hij even later uit het keukentje terugkwam met een flesje bier en een glas, kwam er opnieuw een geluid uit de mobiele telefoon. Een SMS.

“Beste Daniël, ik zit nu echt in financiële nood. Ik kan niet anders dan jou om een bijdrage vragen. Tienduizend euro is voor jou een schijntje, maar voor mij betekend het de mogelijkheid tot voortzetting van mijn leven.” Daniël gruwde van de taalfout. Ik had haar nooit moeten laten slagen, dacht hij wraakzuchtig. “Ik begrijp dat dit je rauw op je dak zal vallen, maar gezien ons gezamenlijke verleden op de TU kan ik dit vragen. Ik weet zeker dat je er de redelijkheid van zult inzien. Rekeningnummer NL11RABO0242460111. Maaike.”

Daniël zat een ogenblik onbeweeglijk op de bank. Hij voelde een stroom van emoties door zich heen gaan. Maar hij raakte er wonderlijk genoeg niet van ondersteboven. Geen aanval van paniek. Hij had dit verwacht. Na de SMS van een paar weken geleden verwachtte hij een vervolg. Het was alleen de vraag geweest wanneer. Want hij was chantabel en dat wist hij.

Het was in 1994. Daniël had na zijn afstuderen gesolliciteerd naar een promotieplek aan de Delftse Technische Universiteit. Hij werd aangenomen als wetenschappelijk medewerker voor een periode van drie jaar, een gecombineerde taak van lesgeven en onderzoek. Hij kreeg voor het onderzoek de leiding over een pas afgestudeerde ingenieur en een tweetal gevorderde studenten. Het onderwerp was de toepassing van gewapend beton in natte omstandigheden, zoals bij waterbouwwerken. Het doel van het onderzoek was om de kans te verkleinen dat de metalen wapening in het beton zou gaan roesten. Omdat roest uitzet, kan het beton barsten gaan vertonen, wat in natte omstandigheden fataal kan zijn. Ze stelden een onderzoeksopzet op, waarbij er verschillende combinaties werden uitgetoetst van de elementen waaruit beton bestaat en ze bouwden in een laboratoriumruimte een paar proefopstellingen.

Het onderwerp was omstreven. Voor hem hadden al de nodige onderzoekers hun tanden op het onderwerp stuk gebeten. Maar Daniël was er vanuit zijn intuïtie heilig van overtuigd dat de uiteindelijke doorlaatbaarheid van beton sterk werd beïnvloed door de verhouding waarin water en plastificeerders in de verwerkingsfase van het beton werden toegepast.

Het onderzoek wilde echter niet erg vlotten. Er bleken nauwelijks significante verschillen op te treden tussen de onderzochte materiaalverhoudingen. De ingenieur en de studenten haakten daarom halverwege het onderzoek af. Daniël's grootste wens om een proefschrift te schrijven dat een doorbraak in de betontoepassing zou veroorzaken, dreigde niet uit te komen. Dus ging hij in zijn eentje verder, waarbij hij assistentie kreeg van een talentvolle studente, een zekere Maaïke Diemel. De metingen in de proefopstellingen bleven echter ondanks diverse pogingen geen hoopvolle resultaten tonen. Daar werd hij op den duur depressief van, zodat hij hogere doses medicijnen nodig had. Wellicht dat deze zijn rationele inschattingsvermogen beïnvloedden. Bovendien liep het in die periode ook al niet goed in de relatie met zijn vrouw. En zo kon het gebeuren dat hij, na een aantal doorwaakte nachten, uiteindelijk bezweek voor de verleiding om de meetresultaten een beetje in zijn voordeel aan te passen. Niet spectaculair, maar juist voldoende om op basis van de uitkomsten tot een voorzichtige positieve conclusie te kunnen komen. Het eindrapport van het onderzoek was volgens zijn promotor toereikend voor een dissertatie. Niet goed genoeg voor een cum laude, maar toch ook weer niet met de hakken over de sloot.

Daniël had echter buiten zijn medewerkster Maaïke gerekend, die heel precies en ook vasthoudend was. Zij besloot haar afstudeerscriptie te schrijven over de methodologische kant van het onderzoek. Nauwkeurig beschreef zij de toegepaste meettechnieken en de statistische verwerking van de uitkomsten. Toen ze het onderzoek achteraf analyseerde, was het uiteraard onvermijdelijk dat zij het wetenschappelijke bedrog ontdekte. Maaïke Diemel nodigde Daniël uit voor een gezamenlijke lunch en sprak hem erop aan. Nadat hij bekomen was van de schrik, zette hij zijn hele autoriteit in om haar ervan te overtuigen dat zij het maar beter voor zich kon houden. Hij betoogde dat voor zowel een proefschrift als voor een scriptie gold dat niemand erop zat te wachten. Die dienden alleen voor het halen van de studiepunten en verdwenen vervolgens in een uithoek van de universiteitsbibliotheek. Niemand zou erom malen. Hij aarzelde zelfs niet om zijn machtspositie uit te spelen: als je je afstudeerscriptie scriptie goedgekeurd wilt krijgen, dan heb je mijn handtekening nodig.

Maaïke was toen drieëntwintig, tamelijk jong om al af te studeren. En zij was ambitieus. Ze droomde van een eigen doctorstitel, haar ingenieurstitel was niet haar eindstation. Evenmin als haar afstudeerscriptie het wetenschappelijke visitekaartje zou worden waarmee ze later de arbeidsmarkt op zou gaan. In een vervolggelsgesprek kwamen Daniël en Maaïke overeen dat zij de hele affaire zou vergeten op voorwaarde dat hij haar zou helpen de scriptie nog beter te maken. Zij wist dat Daniël goed was en ging op zijn aanbod in. Daniël leverde – dat moet gezegd worden – een monumentale bijdrage aan materiaal en denkwerk, waardoor Maaïke met lof kon afstuderen. Daniël zat vooraan toen haar de bul werd uitgereikt en hij was zich er erg van bewust dat zij op dat moment medeplichtig was geworden. Van haar had hij niets meer te vrezen.

Tot nu. Bijna zeventien jaar later. Blijkbaar had Maaïke zich in de nesten gewerkt en had ze geld nodig. Hij had geen idee over hoe en wat, want hij had haar carrière niet gevolgd. Niet lang na de gebeurtenissen was hij in de politiek beland en waren zijn gedachten elders.

Daniël kwam overeind en liep naar buiten, het bungalowpark in. Opeens was hij weer terug in zijn oude vertrouwde, rationele modus, alsof er in zijn brein een wissel werd omgezet. Het was een paar dagen na de langste dag. Zelfs op dit tijdstip van de avond was het nog niet helemaal donker. Diep in gedachten liep hij het pad tussen de huisjes, caravans en bungalows af, zonder te letten op de mensen die buiten zaten met een glas wijn, Franse kaas en chips. Hij deed weer waar hij goed in was: op een rij zetten en tegen elkaar afwegen van argumenten en inschatten van de gevolgen. Tienduizend euro was inderdaad geen onoverkomelijke uitgave voor hem. Maar wat waren de gevolgen? Zou hij haar moeten blijven betalen? Kon Maaïke zijn reputatie alsnog te gronde richten, na zoveel jaren? Zou een wetenschappelijk schandaal zijn politieke autoriteit aantasten? Terug bij het huisje van Rank Kleefsma aarzelde hij even, maar liep nog een keer het zelfde rondje over het park. Bij zijn terugkomst had hij voldoende nagedacht en was hij ook tot een conclusie gekomen.

25

*Wie weinig integer is, let constant op integriteit en is daardoor weinig integer.
Lao-Tse, Chinees filosoof ca. 600 v.C*

Dinsdag 3 juli

Sinds mijn gesprek met Tineke van Emmerik in het park, vorige week woensdag, had ik Gerard de Bruin niet meer gesproken. Volgens mij was hij wel op het gemeentehuis geweest, ik neem aan om zijn afdeling aan te sturen, maar hij had de bestuursvleugel van het gebouw gemedan. Ik was de hele week bijna voortdurend aanwezig geweest, maar ik had hem niet op zijn kamer gesignaleerd en ook niet bij de secretaresses. Vandaag zou hij bij de collegevergadering zijn. Ik had me voorgenomen om hem het vuur na aan de schenen te leggen.

Woensdagavond had ik Tineke in ontreddeping achtergelaten. Misschien was het zwak van me geweest om niet een vergevende hand uit te steken, maar daarvoor was ik op dat moment nog te kwaad geweest. Tenslotte had zij met haar klachtbrief een lelijke, rechtstreekse aanval gedaan op mijn integriteit als leidinggevende. Seksuele intimidatie, nota bene. Het is ook niet niks. Als je pech hebt blijft er wat van hangen dat je je hele verdere leven kan achtervolgen. Waar rook is, is vuur, zo iets. Gelukkig waren er minstens vijf anderen bij aanwezig geweest die hadden kunnen zien dat er niets aan de hand was. Dat scheelde een stuk.

Toch had ik er beroerd van geslapen, die woensdagnacht. Een hotel direct aan een autosnelweg is toch al geen plek om je nog eens lekker om te draaien, en met mijn woelende gedachten lukte het me, ondanks mijn standaard oordopjes, slecht om in slaap te komen. Nog los van Tinekes klacht: wat had ik Gerard de Bruin in vredesnaam misdaan, dat hij mij eruit had willen werken? En nog wel op zo'n stomme, onhandige manier, waarbij hij er niet voor terugdeinsde om een secretaresse onder druk te zetten. Je mag wel zeggen: intimideren. Dreigen met ontslag, dat is toch ongehoord. En dat voor een stabiele en ervaren politicus. Ik snapte er niets van. Maar er moest een groot belang op het spel staan, zo veel durfde ik wel te beweren. Ging het om onthullingen rondom de verdwijning van de burgemeester? Ging het om Middenmeer? Zou wethouder De Bruin op de een of andere manier betrokken zijn bij de aanbestedingsfraude? Voor dat laatste had ik nog geen enkele aanwijzing kunnen vinden.

Tineke had zich vorige week inderdaad ziek gemeld. Gisterochtend, maandag, was ze weer op haar werk verschenen. Zelf moest ik uit Zevenaar komen, dus was ik pas tegen tien in Ter Leede. Blijkbaar had ze nagedacht en een besluit genomen, want zodra ze mij langs zag komen kwam ze mijn kamer binnenlopen en deed ze de deur achter zich dicht. Terwijl ik mijn tas nog aan het uitpakken was ging ze tegenover me staan en keek me indringend aan. Haar angst van de vorige week was verdwenen. Ik zag weer de sterke vrouw die zij in wezen was.

'Ik ben je een excuus schuldig,' begon ze zonder inleiding.

'Aanvaard,' antwoordde ik zonder aarzeling.

Dat had ze misschien niet verwacht. Ze aarzelde een poosje voordat ze weer sprak.

'Oké. Ik wil het graag ongedaan maken.'

Ik haalde een sleutel uit mijn tas en maakte de lade van mijn bureau open. Daar lag de brief, de enveloppe met een paperclips eraan vast gemaakt.

'Er stond "strikt vertrouwelijk" op de enveloppe,' zei ik. 'Daarom is hij niet door Interne Zaken geopend. Niemand weet ervan, behalve jij en ik. Hoogstens de bode die hem op mijn bureau heeft gelegd, maar die heeft geen idee wat er in de enveloppe zat.'

'Mag ik hem hebben?'

Ik gaf haar de brief en de enveloppe. Zonder er een blik op te werpen scheurde ze het vel papier en de enveloppe in stukjes en liet ze in de lege prullenbak vallen, die ze vervolgens oppakte.

‘Ik zal de snippers ook nog door de shredder doen.’

Ze zei het buitengewoon zelfverzekerd, met een blik waarin boosheid lag, maar ook voldoening.

‘En wethouder De Bruin pak ik op een andere manier terug.’

Ik schrok van haar kwade vastberadenheid. ‘Weet je dat zeker, Tineke?’

‘Heel zeker.’

Ze stak haar hand uit die ik zwijgend schudde. Een blik, een lichte zucht. Daarmee was de klacht tegen mij uit de wereld.

Het liep tegen negenen, het begintijdstip van de collegevergadering. Traditiegetrouw vergaderden we op de kamer van de burgemeester, waar ik de map met bespreekstukken al op tafel had gelegd. Niet dat die veel gebruikt zou worden tijdens de vergadering, want alle collegeleden hadden een klein formaat *notebook*, waar de collegestukken op stonden. Alleen het voor akkoord paraferen van de voorstellen deed ik nog met de hand en op papier. Toen ik de kamer binnenkwam was de waarnemend voorzitter, wethouder en locoburgemeester Barend Landman, al aanwezig.

‘Goeiemorgen, Rank. Is er al koffie, want daar ben ik wel aan toe.’

‘Het secretariaat komt zo koffie brengen. Heb je het moeilijk of zo, dat je cafeïne nodig hebt?’

‘Och, moeilijk, maar het is wel druk. Ik doe de baan van Daniël er al bijna een maand bij. Leuk, hoor, maar wel inspannend. Ik had vanmorgen vroeg al een gesprek met de driehoek, de politiechef, de brandweercommandant en de Officier van Justitie. Razend interessant, trouwens.’

Op dat moment kwamen de beide andere wethouders binnen. Gertrude Lockhorst zag er weer heel stijlvol uit in een glimmend groene blouse en een lange beige rok. Ze stopte de stekker van haar minilaptop in een stopcontact onder de tafel en nam haar plaats in. Gerard de Bruin droeg zijn standaard pak met oranjeblauwe VVD stropdas. Hij deed heel gewoon tegen mij. Ik realiseerde me dat hij geen idee had van wat zich tussen Tineke en mij had afgespeeld. Waarschijnlijk wachtte hij de behandeling van de klacht tegen mij af. Of misschien dacht hij wel dat Tineke de klacht nog niet had ingediend. Hij maakte geen aanstalten om zijn apparaat aan te sluiten. Dat had hij ook niet nodig, want Gerard deed vrijwel de hele vergadering uit zijn hoofd. De zeldzame keren dat hij iets niet wist zocht hij het op in de map met stukken. In stilte bewonderde ik hem ondanks alles om zijn formidabele geheugen en zijn dossierkennis.

Barend Landman was een goede voorzitter. Hij handelde de bespreekstukken vlot af. Alles werd besloten conform het voorstel. Hij hield de discussies zakelijk. Hier en daar vroeg hij een toelichting van de betreffende portefeuillehouder, had hij een complimentje voor een ambtenaar of maakte een grapje over de actuele politiek in de gemeente. Ik zat er hoofdzakelijk bij om toelichting te geven en de besluiten administratief af te werken.

Na bijna anderhalf uur waren de dertien voorstellen en de rondvraag afgehandeld. Gertrude merkte op dat zij vond dat Barend het als collegevoorzitter goed deed, dat mocht wel eens gezegd worden. Ik ondersteunde haar opmerking onmiddellijk.

‘Beter dan de burgemeester zelf,’ bromde Gerard de Bruin instemmend. Barend Landman knikte bescheiden. ‘Dank je wel,’ zei hij. ‘Over de burgemeester gesproken, wij moeten het in dit college nog hebben over wat er speelt bij de aanbesteding van Middenmeer.’

Dit kwam mij goed uit. Vorige week dinsdag zou ik erover begonnen zijn, maar toen had ik verstek laten gaan omdat ik onverwacht de burgemeester uit Duitsland had opgehaald. Vandaag was de eerste gelegenheid dat er in het college weer over gesproken kon worden.

‘Jullie waren er op 12 juni allemaal bij,’ vervolgde Barend Landman, ‘toen de burgemeester vanuit de raad beschuldigd werd van fraude bij de aanbesteding. Vorige week dinsdagavond was ik bij de vergadering van het Presidium van de gemeenteraad, als vervanger van Daniël, en toen hebben ze besloten om daar een officieel raadsonderzoek naar in te stellen. Rank, zou jij kunnen uitleggen wat dat inhoudt?’

Ik vertelde dat er in de gemeente iets vergelijkbaars mogelijk is als de parlementaire enquête op landelijk niveau. ‘Als de raad iets wil uitzoeken, dan wordt er een commissie ingesteld die informatie verzamelt, die getuigen en deskundigen kan horen en die een rapport uitbrengt. Dat horen van getuigen kan onder ede gebeuren. En wij zijn als gemeentemensen verplicht om te verschijnen. Ik heb van de griffier begrepen dat het een heel kort, maar flitsend onderzoek gaat worden dat eigenlijk maar één vraag moet beantwoorden, namelijk of de burgemeester – of misschien het college – heeft geprobeerd de aanbesteding van de eerste fase van Middenmeer te beïnvloeden en een vriendje van Daniël aan de opdracht te helpen.’

Niemand zei iets. Ik observeerde Gerard de Bruin, maar die zat er onbewogen bij.

‘Oké,’ zei Barend Landman, ‘binnenkort zitten we dus allemaal in het beklagdenbankje.’

Gerard de Bruin snoof minachtend. ‘Ik ga niet voor een stelletje onbenullen uit de raad getuigen,’ mopperde hij.

‘Je zult wel moeten,’ merkte ik niet zonder leedvermaak op. ‘Je kunt zelfs door de politie naar de getuigenbank worden gebracht. Zie je dat al gebeuren?’ Het klonk boosaardiger dan ik had bedoeld. Maar ik had dan ook iets tegen die man, al realiseerde hij zich dat kennelijk niet. Misschien wist hij nog niet dat Tineke haar klacht had ingetrokken. Ik besloot tot een frontale aanval.

‘Volgens mij heb je iets voor de commissie te verbergen, Gerard. Waarom zou je anders mij het leven zuur maken? Ben je soms bang dat ik iets ontdek wat jou schade kan doen?’ Mijn opmerking trof doel. Gerard de Bruin kromp in elkaar, maar hij herstelde zich weer pijlsnel. Ik verwachtte dat hij een wedervraag zou stellen, zoals: hoezo, waar doel je op? En ik had mij voorgenomen om in dat geval zonder meer op tafel te gooien wat hij Tineke had laten doen en onder welke dreiging.

Maar De Bruin keek me alleen maar wantrouwend aan. We wisten allebei wat we bedoelden, maar hij liet mijn blik niet los. Alsof hij wilde peilen hoeveel ik eigenlijk wist.

Hij zei alleen maar: ‘Ik heb geen idee waar je het over hebt.’

‘Nou, daar kom je nog wel achter,’ zei ik. Wethouder de Bruin wist waar hij met mij aan toe was. ‘Ik laat mij niet intimideren.’

‘Waar gaat dit in ’s hemelsnaam over?’ vroeg Gertrude.

Barend Landman greep in. ‘Laten we het zakelijk houden, alsjeblieft. Gertrude, hoe is de stand van zaken met de aanbesteding van Middenmeer fase 1?’

‘Ja, sinds Daniël weg is heb ik dus dit dossier opgepakt. Ik heb van de afdeling begrepen dat de inschrijvingen van geïnteresseerde bedrijven binnen zijn en dat de aanbesteding van Vlasblom Utiliteitsbouw het voordeligst uitvalt. Die zit qua aanneemsom een fractie onder de naast hogere inschrijving. Maar ja, Vlasblom is hier natuurlijk vlakbij gevestigd, dus die heeft relatief weinig reisen en vervoerskosten. De formele afhandeling van de aanbesteding moet nog gebeuren.’

‘Weet jij of de burgemeester in die aanbesteding, eh, heeft geroerd? Dat hij bijvoorbeeld de inschrijvingsbedragen van de concurrenten aan Vlasblom heeft doorgespeeld, of zo iets? Want ik vind het wel toevallig dat Vlasblom nét de goedkoopste is.’

Gertrude reageerde geschokt. ‘Wat je nu suggereert, Barend, dat is wel heel ernstig. Zou Daniël ooit zoiets doen? Daar is hij toch veel te integer voor, zou ik zeggen.’

‘Integer, laat me niet lachen,’ riep Gerard de Bruin. ‘Daniël integer? Nou, misschien in zijn dromen. Toevallig weet ik uit, eh, bepaalde aannemerskringen dat er wel degelijk afspraken zijn gemaakt. Hou me ten goede, ik sta er zelf helemaal buiten, zoals je weet, maar...’

Ik viel bijna van mijn stoel. Gerard gaf ronduit toe dat hij er al lang van wist. En vorige week viel hij bijna flauw van schrik toen ik het hem vertelde. Dat klopte niet.

‘Als je iets weet, Gerard, dan zul je het moeten verklaren voor de commissie,’ merkte ik op. ‘Ook al ben je zelf geen partij, dan nog zul je moeten getuigen wat je weet. Anders pleeg je meened, dat kan je op gevangenisstraf komen te staan. Dat wil je toch ook niet?’

‘Ik ga hier of ergens anders niet vertellen wat ik allemaal weet. Dan weet ik gewoon niets. Niemand kan mij ooit van meened beschuldigen, want wat je niet weet kun je ook niet verklaren.’

‘Ik zie dat jij je strategie voor de onderzoekscommissie al hebt bepaald,’ merkte Gertrude fijntjes op.

‘Daar is op zich geen speld tussen te krijgen,’ zei ik. ‘Maar intussen vind ik wel dat dit college zijn eigen integriteitsstandaard moet bepalen. Ik draai nog maar net mee. Daarom wil ik graag weten of dit onderwerp hier al eens aan de orde is geweest. Ik bedoel natuurlijk afspraken met aannemers en dat soort zaken.’

‘Zo lang ik wethouder ben niet,’ verklaarde Barend Landman. ‘Dat klopt,’ beaamde Gertrude Lockhorst. ‘We hebben het er nooit over gehad.’

‘Hé, we hebben in deze gemeente toch zoiets als een integriteitsprotocol?’ vroeg Gerard de Bruin, alsof dat alle vragen zou beantwoorden.

‘Jawel, een soort reglement met artikelen over wat je wel en niet mag.’ Barend Landman ging er eens voor zitten. ‘Over financiële malversaties, het aannemen van geschenken, belangenverstremgeling, geheimhouding, over misbruik van je positie, dat soort zaken.’

‘Ik vind persoonlijk dat je niet integer genoeg kunt zijn,’ merkte Gertrude op. ‘Ik bedoel, als wij als bestuurders van de gemeente al niet integer zijn, wat kun je dan verwachten van je ambtenaren?’

‘Maar wat is nu eigenlijk integer?’, vroeg Gerard de Bruin, die kennelijk weer van de schrik van mijn aanval was bekomen. ‘In onze wereld van de bouw en de aannemerij ligt dat heel anders. Daar is het heel gewoon dat je iemand een cadeautje geeft die iets voor jou heeft gedaan of geregeld. Ik vind daar ook niets mis mee, hoor, zolang dat niet in de papieren gaat lopen.’

‘Reisje naar Bermuda, stereotentje, bezoekje aan de nachtclub...’. Barend keek hem vragend aan. ‘Dat moet je als overheid toch niet willen. Het gaat wel om gemeenschapsgeld.’

‘Maar als je er als gemeente per saldo nou voordeel bij hebt? De kost gaat tenslotte voor de baat uit. Je kunt als gemeente tonnen verdienen door een bekende aannemer te kiezen, waarvan je weet dat je die kunt vertrouwen en die een goede kwaliteit levert. Een bedrijf dat je kent zal de boel niet beduvelen, want dan kunnen ze het voor de toekomst wel schudden.’

Ik begreep opeens meer van de mentaliteit van deze ondernemer, die zijn doel nastreeft en het met de middelen daartoe niet zo nauw neemt. Zo iemand zet ook rustig een secretaresse onder druk om de gemeentesecretaris eruit te werken. Machiavelli was er niets bij.

‘Nou,’ zei Gertrude, ‘ik ben het volstrekt met je oneens. Laten we het beestje maar bij de naam noemen, Gerard. Als Daniël de aanbesteding van Middenmeer heeft geprobeerd te manipuleren, dan zit hij goed fout. Wij moeten als bestuurders altijd schone handen houden. Geen geheime afspraken, geen vriendjespolitiek, geen omkoperijen, niets van dat al. Ik vind ook dat een burgemeester of een wethouder die dat soort dingen doet meteen moet aftreden.’ Ze haalde even adem na deze, voor haar doen, lange toespraak. ‘Beste Gerard, ik vraag je hierbij recht op de man af: doe jij dat soort dingen? Als wethouder, bedoel ik, want wat jouw bedrijf doet, dat moeten ze zelf weten.’

Gerard de Bruin leek een beetje beduusd door de rechtstreekse benadering. Maar daarna glimlachte hij zowaar. ‘Lieve Gertrude, ik waardeer je directheid, je weet dat ik zelf ook zo ben. Maar ik kan je verklaren, als ik als wethouder geheime afspraken had gemaakt of iemand had omgekocht, dan bood ik vandaag nog mijn ontslag aan. Ik mag je eraan herinneren dat ik juist expres het dossier Middenmeer heb overgedragen om belangenverstremming te voorkomen.’

‘Aan Daniël, niet aan mij.’

De Bruin sprong op van zijn stoel. ‘Wat wil je daarmee suggereren?’

‘Ho, ho, kalm even!’ Barend Landman kwam tussenbeide. ‘Gerard, ga weer zitten. En Gertrude, leg uit of je hier iets mee wilt beweren.’ Typisch een welzijnswerker.

‘Het is politiek geneuzel,’ bromde Gerard. ‘Dat zeg je zeker omdat Daniël ook van de VVD is?’

‘Gerard, houd je alsjeblief even in. Gertrude?’

‘Ik wil alleen maar zeggen dat ik er niet van overtuigd ben dat Gerard...’, ze draaide zich naar hem toe, ‘...dat jij geen verborgen agenda hebt. Welke dat precies is weet ik niet, dat moet ik toegeven. Maar de burgemeester en jij, dat zijn wat mij betreft net iets te veel handen op één buik.’ Gertrude wist de woorden uit te spreken met een ontspannen glimlach, waardoor Gerard weer een beetje kalmeerde.

‘Ik weet niet waar je het over hebt.’

‘Ik stel voor,’ zei Barend, ‘dat we hiermee de discussie over integriteit afsluiten. Wat hier wordt gezegd is vertrouwelijk, en dat wil ik ook zo houden. Ook een kwestie van integriteit.’

De collegeleden begonnen hun spullen bij elkaar te zoeken. De vergadering was afgelopen. Gerard wierp me een ondoorgrondelijke blik toe voordat hij zich omdraaide en wegliep. Gertrude trok haar vest aan en zwaaide als afscheid meisjesachtig met haar hand.

Barend Landman bleef nog even zitten terwijl de anderen weg waren. ‘Wat was dat nou, daarstraks, wat jij Gerard voor de voeten gooide?’

Ik vertelde hem in een paar woorden wat er was voorgevallen. ‘Maar hou het maar voor je, ik heb het met Tineke alweer in orde gemaakt, hoor. Alleen wist Gerard dat kennelijk niet, die dacht nog dat ik ontslagen zou worden wegens seksuele intimidatie. De gedachte alleen al.’

‘Ik ben sprakeloos.’

‘Och,’ zei ik, maar ik wist niet precies wat ik daarmee bedoelde.

Ik leerde op deze dinsdag veel. Vooral van de discussie aan het eind van de collegevergadering. Ik begreep nu beter dan tijdens de bijeenkomst in Oegstgeest waarop ze doelden toen ze het hadden over “een goede sfeer in het college”.

Maar waar ik nog niet helemaal uit was, was de vraag of er in het college wel of niet geknoeid was met de aanbesteding van Middenmeer. Van de burgemeester wist ik het inmiddels zeker, maar het was de vraag of de rest van het college ervan had geweten. Misschien zou het raadsonderzoek daar meer duidelijkheid over geven. Ik ging rechter op zitten bij een nieuwe gedachte die me inviel, namelijk dat bij “de rest van het college” ook Louis hoorde. Hij was tot nu toe helemaal buiten mijn denkkader gebleven. Misschien moest daar eens verandering in komen.

26

Maandag 9 juli

Aninda de Valk kreeg een nieuwe uitdaging.

De gemeenteraad van Leebrugge voerde het plan voor zijn raadsonderzoek voortvarend uit. Op 28 juni werden, onder voorzitterschap van waarnemend raadsvoorzitter Jan Biermans, alle besluiten genomen

die voor een raadsonderzoek nodig zijn. De omschrijving van het onderwerp luidde: “Onderzoek naar mogelijke beïnvloeding van de aanbesteding van het project Middenmeer Fase 1.” Er werden in de raadsvergadering niet heel veel woorden aan besteed, omdat de algemene mening bleek te zijn dat de onderste steen boven moest komen. Conform de planning van de raadsgriffier zou de eerste hoorzitting op 9 juli zijn, ’s middags vanaf 16.00 uur.

Diana Metgezel kreeg als griffier bij hoge uitzondering tijdens de raadsvergadering het woord. Zij legde gang van zaken uit zoals die in de wet is vastgelegd. De belangrijkste betrokkenen zouden als getuigen en deskundigen in openbaarheid en onder ede worden gehoord. Diana betoogde dat zij zelf graag voor de taak van commissiesecretaris in aanmerking wilde komen, maar dat dit niet naast haar normale werkzaamheden kon. Daarom stelde zij voor een extern bureau in te huren voor ondersteuning. De raad voelde daar wel voor. Maar alleen al het opvragen van offertes en het maken van een keuze zou weken gaan duren. Daarom stelde de griffier voor haar te laten ondersteunen door Bureau Grootveld Mudde, dat toch al in huis was. Mevrouw Aninda de Valk was volgens haar de aangewezen persoon voor de klus. En zo gebeurde het dat Aninda werd gevraagd om gedurende de loop van het raadsonderzoek ook de andere drie dagen van de werkweek voor de gemeente Leebrugge te gaan werken. Zij hoefde er niet lang over na te denken. Aninda was nu ruim een maand in deze gemeente aan de slag en eerlijk gezegd beviel dat haar erg goed. Mogelijk zou haar studie wat vertraging oplopen, maar dat was altijd weer in te halen. Zij voelde zich gevleid dat ze ervoor werd gevraagd. Het zou bovendien goed staan op haar CV!

De onderzoekscommissie moest bestaan uit drie leden, twee uit een coalitiepartij en een uit een oppositiepartij. Er waren vijf schriftelijke stemmingen nodig om drie raadsleden te vinden die meer dan de helft van het aantal stemmen kregen. Uiteindelijk koos de raad mr. Adriaan de Wilde van de VVD, een jonge kandidaat-notaris, Herman Dokter van de fractie Lokaal Belang, eigenaar van een modezaak en Hermien van Noort van de Partij van de Arbeid, leerkracht aan een basisschool. De raad benoemde Adriaan de Wilde tot voorzitter.

De eerste bijeenkomst vond plaats op 9 juli, een koele zomerdag. Voor de gelegenheid was de grote trouwzaal speciaal ingericht. Naar het voorbeeld van een parlementaire enquête was er een tafel voor drie personen voorin de zaal geplaatst, waarachter de commissieleden plaats namen. Recht daar tegenover, op een paar meter afstand, stond een kleinere tafel met een stoel erachter voor de persoon die werd gehoord. Op de tafels stonden microfoons waarmee het geluid werd versterkt en voor de geluidsopname. Aan de zijkant zat Aninda de Valk met haar laptop om aantekeningen te maken en de geluidsopname in de gaten te houden. Speciaal voor de schrijvende pers was er een vierde tafel neergezet, zodanig dat je vanaf die plek de gezichten van de commissieleden en van de getuige kon zien. Er zaten twee verslaggevers achter. Achteraan in de zaal stonden een paar rijen stoelen voor belangstellenden. Het zag er erg officieel uit.

‘Geachte aanwezigen’, opende Adriaan de Wilde de bijeenkomst, ‘vandaag beginnen we met de verhoren van getuigen en deskundigen in het kader van ons raadsonderzoek naar de gang van zaken bij het project Middenmeer Fase 1.’ Op de publieke tribune zaten zes raadsleden, een stuk of wat ambtenaren en een aantal belangstellende burgers. Van de leden van het college geen spoor.

‘Wij hebben als onderzoekscommissie de taak om tot waarheidsvinding te komen. Het doel van het onderzoek is na te gaan of en in hoeverre er ongeoorloofde handelingen zijn verricht die wellicht nadelig voor de gemeente zouden kunnen zijn. Ik maak u erop attent dat onze commissie geen rechtcollege is dat een schuldig of onschuldig gaat uitspreken. Ook kunnen verklaringen die door

getuigen of deskundigen worden afgelegd niet als bewijs in rechte gelden, behalve als er sprake zou zijn van meened. Dat wil dus zeggen, als een verklaring die onder ede wordt afgelegd in strijd is met de waarheid.’ De Wilde zette zijn bril af. Hij leek zich erg bewust van het belang van zijn rol als commissievoorzitter.

‘Wij hebben in dit onderzoek te maken met buitengewone omstandigheden’, vervolgde hij. ‘Zo zijn er helaas twee getuigen die wel moeten worden opgeroepen, maar die door verschillende oorzaken niet gehoord kunnen worden. Allereerst is dat de burgemeester van Leebrugge, de heer Van Bruggen, van wie de verblijfplaats tot op heden niet bekend is. De heer Van Bruggen wordt vermist en kan dus niet voor de commissie verschijnen. De tweede getuige die niet gehoord kan worden is de gemeentesecretaris van Leebrugge, de heer Dijssel. Hij heeft ongeveer vier weken geleden een ernstig ongeluk gehad waarvoor hij nog steeds onder medische behandeling is. Ik kan u zeggen dat het inmiddels veel beter met hem gaat, maar de artsen hebben niet goedgevonden dat hij wordt gehoord. Uiteraard hebben wij dit te respecteren.’ Hij pauzeerde even. ‘Vandaag zal een aantal getuigen worden gehoord, te beginnen met de wethouder ruimtelijke ordening van Leebrugge, de heer De Bruin. Vervolgens horen wij de heer Kleefsma, waarnemend gemeentesecretaris van Leebrugge.

* * *

16.00 uur. De eerste getuige.

Aninda zat op het puntje van haar stoel toen Gerard de Bruin de belofte aflegde dat hij de gehele waarheid en niets dan de waarheid zou zeggen.

‘Meneer De Bruin, u staat nu onder ede.’ De Wilde opende het verhoor. ‘Kunt u om te beginnen de commissie vertellen hoe het plan Middenmeer tot stand is gekomen? Wij begrijpen dat u daarvan kennis heeft uit uw vorige wethoudersperiode in de toenmalige gemeente Endepoel.’

‘Inderdaad was ik destijds wethouder in Endepoel. Ook met de portefeuille ruimtelijke ordening. Ik behandelde dus onder andere de bestemmingsplannen. Ik kan mij niet meer herinneren wie als eerste het idee opperde om in de polder aan de overkant van de vaart een nieuw recreatiegebied aan te leggen. Wel weet ik dat deze gedachte al snel steun kreeg, zowel vanuit de plaatselijke bevolking als in de politiek. Toen de herindeling eraan kwam, heeft de raad van Endepoel nog met enige spoed een globaal bestemmingsplan voor het gebied Middenmeer vastgesteld. Daarmee was de eerste hindernis genomen’

‘Wanneer was dat?’

‘Ik zou in het dossier moeten kijken in welke vergadering dat precies gebeurde. Zoals bekend vond de herindeling plaats per 1 januari 2010. Het zal ergens in september of oktober daaraan voorafgaand zijn geweest.’

Mevrouw Van Noort nam het over. ‘Was er een financiële onderbouwing van het plan?’

De Bruin keek haar indringend aan. ‘U was destijds zelf raadslid, mevrouw Van Noort. U weet dus dat er een exploitatieopzet lag. Dat moet bij ieder bestemmingsplan. Die exploitatieopzet toonde aan dat het plan uiteindelijk met winst uitgevoerd zou kunnen worden.’

‘Dank u.’

‘Is de nieuwe gemeente na de herindeling eigenlijk aan zo’n bestemmingsplan van de voormalige gemeente gebonden?’ vroeg Herman Dokter.

‘Zeker wel. Alleen kijkt de provincie wel heel kritisch naar besluiten die door de oude raad op het laatste moment zijn genomen. Dat is om te voorkomen dat de oude gemeente nog snel even iets besluit in haar eigen voordeel en dat de nieuwe gemeente met een, eh, financiële kater blijft zitten. Maar in dit geval heeft de provincie aangegeven al snel dat zij met het plan Middenmeer kon instemmen. Er zijn bovendien geen beroepschriften ingediend, dus was het bestemmingsplan al na een korte periode onherroepelijk.’

De Wilde: ‘Op welke manier zou de winst worden gegenereerd? Er waren immers grote investeringen nodig, zoals de aanleg van een brug en het bouwrijp maken van de gronden.’

‘Er moet inderdaad nogal wat gebeuren voordat de polder geschikt is voor het doel. Zand opgespoten, eventuele verontreiniging opgelost, aangesloten op nutsvoorzieningen en zo. Verder moet er onderzoek plaatsvinden naar eventuele blindgangers uit de Tweede Wereldoorlog, bommen die niet zijn ontploft. U kunt dat allemaal lezen in het dossier.’

‘Maar de winst?’

‘Ja, de winst. Die zal te zijner tijd worden gegenereerd uit de verkoop van gronden voor bouwobjecten. Grond voor luxe woningen, voor recreatiebedrijven en voor bedrijven die gelieerd zijn aan de watersport. Het plan grenst direct aan de plassen, zoals u weet. In de tussentijd worden de te maken kosten op het Grondbedrijf geboekt, zoals dat in gemeenten gebruikelijk is.’

‘Wie heeft die gronden in eigendom?’

De Bruin aarzelde even met zijn antwoord. ‘Dat weet ik niet precies. Ongetwijfeld zal dat in het Kadaster te vinden zijn. Wat ik wel weet is dat grote oppervlakten weiland in de loop van de negentiger jaren zijn verkocht aan particulieren. Maar dat dateert van voor mijn tijd als wethouder.’

‘Inderdaad, meneer De Bruin.’ De Wilde prak nu heel nadrukkelijk. ‘Wij hebben dit laten uitzoeken. De polder is momenteel nog voor iets minder dan de helft in eigendom van de gemeente. De andere helft staat op naam van een aantal BV’s, waarvan de eigenaren lastig zijn te achterhalen. Daarbij gaat het vooral om de gronden die voor het toekomstige recreatiepark nodig zijn.’ De Wilde kwam nu toe aan het punt waarom het in feite ging. ‘Een simpele vraag,’ zei hij, ‘die wij graag met een ja of nee beantwoord willen zien. Bent u zelf eigenaar of mede-eigenaar van één van deze BV’s? En zo niet, kent u de eigenaar of eigenaren?’

Gerard de Bruin maakte zich zichtbaar kwaad en liep rood aan. Hij rolde in een reflex zijn stoel achteruit alsof hij aanstalten maakte om op te staan. Maar hij had zichzelf al weer snel onder controle.

‘Wat de commissie hier suggereert,’ zei hij rustig, ‘raakt kant noch wal. Mijn antwoord op beide vragen is nee.’

* * *

Ongeveer 16.40 uur.

‘Meneer De Bruin, in de raadsvergadering van, eh, eens kijken, 7 juni jongstleden’, zei commissielid Dokter, ‘stond de besluitvorming op de agenda over een krediet van ruim negen en een halve ton voor de aanleg van een brug naar het gebied van Middenmeer. Wij waren er allemaal bij.’

‘Inderdaad.’

‘By the way, waarom wordt dit een krediet genoemd? Het heeft toch niets met lenen te maken?’

‘*By the way*, meneer Dokter,’ Gerard de Bruin ontspande zichtbaar, ‘die vraag kunt u beter aan een deskundige op het gebied van gemeentefinanciën stellen. Maar ik ben niet te beroerd om op uw vraag in te gaan. Het begrip “krediet” is een ouderwetse term voor een budget dat de gemeenteraad beschikbaar stelt aan het college. Dit heeft iets weg van lenen, want het geld is niet van het college. Want zoals u weet gaat de raad over de centen. Het college mag daarna het budget uitgeven aan het beoogde doel. Klopt het wat ik zeg?’ De Bruin keek vragend in de richting van Aninda, die nadrukkelijk knikte.

‘Ik ben u erkentelijk voor uw uitleg. De actie van de burgemeester om het raadsbesluit voor schorsing en vernietiging voor te dragen zou het plan sterk hebben vertraagd. Mijn vraag aan u is of u wist dat de burgemeester dit van plan was. Was daarover in het college gesproken en is u bekend welk doel de burgemeester ermee beoogde?’

‘Geachte commissie, ik moet helaas opmerken dat de collegevergaderingen – zoals u kunt weten – niet openbaar zijn en dat ik niet vrij ben om daaruit informatie openbaar te maken.’ De Bruin dacht even na. ‘Maar, aangezien de voorzitter van het college niet in de gelegenheid is om te getuigen, denk ik dat het op mijn weg ligt om u toch te informeren. Mijn antwoorden zijn: nee, er is tevoren niet in het college over gesproken. En nee, ik heb geen flauw idee wat de burgemeester hiermee voor ogen had. Men kan daar zo zijn gedachten over hebben, maar dit verhoor is niet de plaats om te speculeren. Ik weet het gewoon niet.’

‘Dank u zeer.’

* * *

Ongeveer 16.55 uur.

‘Wethouder De Bruin, ik heb even nagedacht over de manier waarop ik de nu volgende vraag ga stellen.’ Mevrouw Van Noort glimlachte overdreven vriendelijk. ‘Ik heb besloten dit rechtstreeks en zonder voorbehoud te doen. Ik verzoek u om daaruit niet de conclusie te trekken dat u ergens van wordt verdacht.’ Ze pauzeerde even om haar woorden nadruk te geven. ‘Er zijn geruchten in omloop over mogelijke afspraken tussen de gemeente Leebrugge en een grote aannemer uit Leiden over de uitvoering van werkzaamheden in het kader van Middenmeer. U bent zelf aannemer en u bent als geen

ander bekend met aanbestedingen en dergelijke. Mijn vraag is hoe u aankijkt tegen deze geruchten en of u bekend bent met de bedoelde afspraken.'

Gerard de Bruin wreef nadenkend over zijn voorhoofd. Theatraal. Deze vraag had hij verwacht en hij wist hoe hij erop zou antwoorden. 'Ik moet u zeggen, geachte commissie, dat ik mij verre houd van geruchten. Zoals u allemaal weet gaan in het politieke wereldje al snel de meest wonderlijke verhalen rond. Ook mij is het door u bedoelde gerucht ter ore gekomen. Nadat GroenLinks raadslid Biermans er in de raadsvergadering openlijk toespelingen op had gemaakt, werd het gerucht gemeengoed. Voor zover ik mij kan herinneren was u er allemaal bij toen deze vraag aan de burgemeester werd gesteld. En u hebt ook allemaal het ontkennende antwoord van wethouder Lockhorst namens het college gehoord. Ik begrijp niet goed waarom u mij deze vraag stelt. U zou de vraag onder ede aan de burgemeester moeten stellen.'

'U weet heel goed dat dat niet mogelijk is.'

'Dat is dan het probleem van de onderzoekscommissie.' Het kwam er bot uit.

'Goed. Ik zal de vraag op u toespitsen. Heeft uw bedrijf op een of andere manier afspraken gemaakt met de gemeente over betrokkenheid bij het project Middenmeer?'

'Dat is een totaal andere vraag, mevrouw Van Noort.' De Bruin begon weer geïrriteerd te raken.

'Dat realiseer ik me.'

'Oké, u krijgt uw antwoord. Er is op de eerste plaats geen sprake van "mijn bedrijf". Sinds ik wethouder ben, dus ook al in de gemeente Endepoel, heb ik de leiding van mijn bedrijf overgedragen aan mijn zoon, die daar overigens heel goed toe in staat is. Ik bemoei me niet met de bedrijfsvoering of de orderportefeuille. Er is mij van die zijde dan ook niet bekend of de door u bedoelde afspraken er zijn en wat deze eventueel zouden inhouden. Wel wil ik zeggen dat het mij buitengewoon onwaarschijnlijk lijkt. Ook van de kant van de gemeente weet ik van geen afspraken. Zoals bekend heb ik het project Middenmeer, dat normaal gesproken binnen mijn portefeuille valt, overgedragen aan de burgemeester. Dus als er al afspraken zijn gemaakt...'

'Dan heeft de burgemeester die gemaakt, wilde u zeggen?'

'Dat hoort u mij niet zeggen. Ik weet van geen afspraken.'

'Toch heeft Vlasblom Utiliteitsbouw de opdracht voor de brug gekregen.'

'Dat bedrijf was kennelijk de laagste inschrijver. Niet dat ik dat weet, want ik was niet bij de aanbesteding betrokken.'

'Heeft uw bedrijf ook meegedaan aan de aanbesteding?'

'Ik heb u al gezegd, het is het bedrijf van mijn zoon. Als u dat wilt weten dan moet u het hem vragen.' De Bruin werd nu ronduit nijdig. 'Met alle respect voor uw commissie, maar dit gevraag slaat nergens op. Volgens mij bent u gewoon politiek aan het bedrijven.'

'Wellicht zullen we dat doen, het aan uw zoon vragen,' reageerde Hermien van Noort boosaardig.

Op dat moment greep de voorzitter in. ‘Dank u wel, meneer De Bruin. Dames en heren, het is nu half zes. Ik stel voor dat wij iets gaan eten. De hoorzitting wordt geschorst tot zeven uur. Dan is de heer Kleefsma van Bureau Grootveld Mudde aan de beurt om te worden gehoord.

* * *

Ca. 19.00 uur.

Rank Kleefsma baalde ervan dat hij vanavond moest opdraven. Liever had hij de maandag doorgebracht bij zijn gezin, omdat hij de hele vorige week in Leebrugge was geweest. Hij had zich afgelopen zondag gerealiseerd dat hij Marije voor het eerst sinds een week weer had gezien. Leebrugge was een mooie uitdaging, maar wel een die ten koste ging van de relatie met zijn dochtertje.

Nu zat hij tegenover de onderzoekscommissie. Hij had geen idee wat ze hem wilden vragen of waarom ze hem als getuige wilden horen. Aninda wist dat wel, maar ze had hem niet willen inwijden in de bedoelingen van de onderzoekscommissie. ‘Dat is nu even een andere rol voor mij, Rank. Sorry.’

Adriaan de Wilde nam de belofte af en deed de ondervraging zelf.

‘Meneer Kleefsma, dank dat u voor onze commissie wilt getuigen,’

‘Ik meen dat ik daartoe verplicht ben,’ antwoordde Rank gevat, wat de voorzitter een glimlach ontlokte.

‘Inderdaad. Meneer Kleefsma, u bent sinds, eh...’.

‘Sinds ruim twee weken...’

‘Sinds 21 juni gemeentesecretaris van Leebrugge. U neemt waar voor de heer Dijssel, die helaas een ernstig ongeval heeft gehad. De heer Dijssel is niet in staat om gehoord te worden. De onderzoekscommissie heeft gemeend u in zijn plaats te moeten vragen.’

‘Voor zover ik dat kan zal ik u de gevraagde informatie geven.’

‘Over het project Middenmeer.’

‘Dat realiseer ik me. Ik zal u bedienen voor zover dat in mijn vermogen ligt.’

‘U heeft bij uw aantreden de administratie van de heer Dijssel overgenomen, neem ik aan? Ik bedoel dit: hij is plotseling, eh, weggevallen en u bent in zijn plaats getreden. Mogen wij aannemen dat u toegang heeft tot zijn dossiers en dergelijke?’

‘Ik trof de werkkamer van de gemeentesecretaris aan in een voorbeeldige orde. Dat geldt ook voor zijn digitale archief, zijn computer.’

‘Kunt u zeggen of naar uw mening de heer Dijssel betrokken was bij het project Middenmeer?’

‘Als gemeentesecretaris, als eerste adviseur van het college, was hij er uiteraard bij betrokken. Maar ik moet u zeggen dat ik noch in zijn papieren archief noch in zijn computer enig document heb gevonden waaruit zou blijken dat hij bij het project was betrokken. Ik vind dat curieus, maar het is niet anders.’

‘Geen enkel document?’

‘Nee, geen enkel document. Ik vond geen opslagmappen of andere informatie over het onderwerp.’ Rank aarzelde even. ‘Althans, niet in de administratie van de gemeentesecretaris.’

‘Wat wilt u daarmee zeggen?’

‘Ik heb documenten gezien die mij aan het denken hebben gezet. De invoering van het zoekwoord “Middenmeer” in de gemeentelijke geautomatiseerde databank bracht een aantal documenten naar voren die in de richting wijzen van een, laat ik zeggen, niet geheel zuivere gang van zaken. Ik kon ze echter niet traceren. Ik bedoel, ik kon niet zien wie de auteur was of aan wie ze waren gericht.’

* * *

Ca.19.20 uur.

‘Voor alle duidelijkheid: bedoelt u dus te zeggen, meneer Kleefsma, dat u documenten hebt gezien waaruit zou blijken dat er afspraken met een aannemer bestonden over de uitvoering van de werken in Middenmeer? En dat die afkomstig waren van de burgemeester?’

‘Inderdaad, dat zou daaruit kunnen blijken.’

‘Kunt u die documenten aan de onderzoekscommissie overleggen?’

‘Ik heb er enkele op mijn persoonlijke computer staan. Maar ik maak u erop attent dat ik daar in juridische zin min of meer onrechtmatig aan ben gekomen. Ik ben er niet zeker van of ik wel bevoegd was om in de server van de gemeente naar documenten te zoeken. Van een medewerker automatisering had ik een wachtwoord gekregen waarmee ik toegang kreeg tot alle digitale gemeentelijke informatie.’

‘Het lijkt me dat u als hoogste ambtelijke baas die bevoegdheid hebt.’

Rank glimlachte. ‘Als u dat zegt.’

‘Als u de betreffende ambtenaar noemt, dan zullen wij bij hem de informatie opvragen. Dank u wel.’

Rank veerde op. Hij bedacht dat André de Vaal er waarschijnlijk direct door over zijn toeren zou raken. Die man verdiende een beetje bescherming. ‘Met respect, maar ik meen dat dit toch het beste via mij als gemeentesecretaris kan gebeuren. Ik zeg u toe dat ik morgenochtend direct actie zal ondernemen.’

De Wilde dacht even na. ‘Dat is akkoord,’ zei hij. ‘Dank u wel. Als de informatie maar boven water komt.’

Het verhoor leek hiermee afgelopen. De voorzitter keek naar zijn medecommissieleden of die nog iets te vragen hadden. Herman Dokter stak zijn hand op en vroeg het woord. Hij loste vervolgens een schot in het duister, dat echter wel doel raakte.

‘Meneer Kleefsma, na uw verklaring lopen wij opnieuw tegen het feit op dat de burgemeester niet in de positie is om door de commissie gehoord te worden, terwijl hij toch een cruciale getuige is. We horen alles uit de tweede of derde hand. Als u meer bekend is over de motieven van de burgemeester, of over zijn verblijfplaats, meneer Kleefsma, dan wil ik u verzoeken die informatie nu met de commissie te delen.’

Van alle mensen in de zaal wist alleen Aninda dat Rank de burgemeester onderdak had verschaft. Hij had haar verteld van zijn Duitse avontuur en kon er niet onderuit om ook de afloop ervan met haar te delen. Rank en Aninda wisselden een snelle blik. Een lastig dilemma. Rank stond onder ede, hij mocht niet liegen. Maar zijn belofte aan de burgemeester om aan niemand zijn verblijfplaats te onthullen wilde hij ook niet breken. Na een ogenblik aarzelen besloot hij open kaart te spelen.

‘Geachte commissie, u brengt mij met deze vraag in een lastig parket.’ Enerzijds moet ik de waarheid spreken. Die luidt dat ik op de hoogte ben van de verblijfplaats van de burgemeester.’ Hij zweeg even om de boodschap te laten doordringen. Er ging een gegons van opwinding door de zaal. De vertegenwoordiger van de pers die ook de avondzitting bijwoonde begon druk te schrijven.

‘Anderzijds heb ik de burgemeester plechtig beloofd dat ik zijn verblijfplaats geheim zal houden. En ik acht mij aan die belofte gebonden. Mijn antwoord op uw vraag is dan ook dat ik inderdaad weet waar de burgemeester is, maar dat ik om de aangegeven reden niet bereid ben om daarover iets te zeggen.’ Hij pauzeerde weer een ogenblik. De commissieleden zaten voorover leunend achter hun tafel. ‘Met deze verklaring pleeg ik naar mijn overtuiging geen meened, want ik spreek de waarheid en niets dan de waarheid. Maar ik realiseer me wel dat dit antwoord voor de commissie waarschijnlijk niet erg bevredigend zal zijn.’

Adriaan de Wilde, zelf ook jurist, besepte binnen een seconde dat dit een redenering was waar, in elk geval formeel, geen speld tussen te krijgen was.

‘Goed, we zullen het hiermee moeten doen.’

‘Dat vrees ik wel,’ antwoordde Rank Kleefsma. ‘Maar ik zeg u toe dat ik een kort memorandum zal opstellen aan de gemeenteraad en het college waarin ik de feiten zal weergeven zoals die mij bekend zijn. Dan weet iedereen precies wat er is gebeurd en beschikt ook iedereen over dezelfde informatie.’

De sleutel tot genezing is verplichting aan jezelf.

Victor Frankl, Oostenrijks neuroloog en psychiater

Maandag 9 juli

Hij voelde zich met de dag beter. Daarom vond hij het maar niets dat hij in bed moest blijven. Louis was een man die zijn tijd nuttig wilde besteden, liefst geen seconde verloren wilde laten gaan. En nu lag hij al meer dan drie weken te niksen. De meest opwindende gebeurtenis was geweest dat hij twee weken geleden was verhuisd van het ziekenhuis in Heemstede naar het Academisch Ziekenhuis in Leiden. De verwondingen aan zijn hoofd waren bijna verdwenen. Hij had ook niet veel hoofdpijn meer, maar dat kon wel liggen aan de pijnstillers die hij kreeg toegediend. Hij wilde niets liever dan naar huis. De dokters hadden hem echter gewaarschuwd: overschat jezelf niet, hou je voorlopig nog heel rustig, want je hebt een behoorlijke dreun gekregen. Drie weken is heel kort. Je mag van geluk spreken dat je de klap hebt overleefd.

Het traumateam van het ziekenhuis had die bewuste zaterdagmiddag goed werk geleverd. Louis was niet aanspreekbaar toen hij door de ambulance werd binnengebracht, maar de aanwijzingen waren duidelijk. Een paar druppels bloed en wat hersenvocht uit de neus en bloeduitstortingen rondom de ogen. Hij had een schedelbasisfractuur. Voor de rest had hij niet veel verwondingen en hij had ook niets gebroken. Toch was hij een duidelijk geval voor de afdeling intensive care. Ingezwachteld, een drain in zijn neus en verbonden met allerlei meetapparatuur.

Het duurde twee dagen voordat Louis uit zijn coma ontwaakte. Dat gebeurde in de nacht van maandag op dinsdag na het ongeluk. De arts die dienst had slaakte een zucht van verlichting. Want de regel is: hoe langer het coma duurt, hoe kleiner de kans dat de patiënt er ongeschonden uit komt. Een paar uur na zijn ontwaken, toen zijn eigen dokter in alle vroegte aan zijn bed kwam, was hij zelfs verrassend helder geweest. Hij wist ongeveer waar hij was en dat er iets ergs was gebeurd, al had hij op dat moment geen idee wat. De dokter onderzocht de plekken op zijn gezicht, scheen met een lampje in zijn ogen, bekeek de status aan zijn bed en knikte.

‘Kunt u spreken?’

‘Ja.’ Het kwam er krakend uit.

‘Wat is uw naam?’

‘Dijssel, Lodewijk Willem.’

‘Wat is uw geboortedatum?’

‘18 december 1971.’

‘Uw adres?’

‘Hyacintenlaan 4, Endepoel’

‘Gefeliciteerd, meneer Dijssel, welkom terug in de wereld,’ zei de dokter opgewekt. Hij had een goede reden om opgewekt te zijn. Eerlijk gezegd had hij zaterdagmiddag, toen hij deze patiënt voor het eerst zag, een weinig positieve inschatting van zijn kansen gemaakt. Louis reageerde toen helemaal nergens op. Er had een Indisch meisje stilletjes in een hoekje van de kamer gezeten. Zij had de dokter voor zijn vertrek vragend aangekeken. Hij had met een twijfelend gebaar zijn schouders opgehaald. Er was geen woord tussen hen gewisseld.

‘Dank u,’ mompelde Louis. Het praten ging nog wat moeizaam. Hij had een ontzettend droge keel.

‘U mag morgen van de intensive care af, vervolgde de dokter. Met goede zorg en een beetje geluk,’
‘wordt u weer degene die u voor het ongeluk was.’ Maar Louis voelde zich hondsberoerd. Hij had pijn over zijn hele lijf, alsof hij door een dorsmachine was gemangeld. Hij was misselijk en had barstende hoofdpijn.

‘Kunt u zich herinneren wat u is overkomen?’

‘Nee.’ Van het fietsongeluk en een periode daarvoor kon hij zich niets herinneren. Er zat een zwart gat in zijn geheugen. Hij spande zich in om de beelden naar boven te halen. Het laatste dat hij wist was iets met de vuurtoren in Noordwijk, een terrasje, maar hij wist niet precies wat dit betekende. Wel had hij een vage notie van iets prettigs, een soort fijn gevoel, dat hij niet goed kon plaatsen. Pas toen die avond Aninda de Valk de ziekenhuiskamer binnenkwam wist hij het weer. Opeens ging er een laatje in zijn brein open. Aninda.

‘Aninda!’

‘Louis!’

Ze kusten elkaar heel voorzichtig, voor zover het verband om zijn hoofd dat toeliet. Aninda schrok ervan hoe hij eruit zag. Zijn lippen waren gezwollen, zijn gezicht zat vol met blauwe plekken. Voorzichtig pakte ze zijn hand en keek een tijdlang in zijn ogen.

‘Je bent er weer,’ zei ze ‘Ik heb over je in de rats gezeten.’

‘Onkruid vergaat niet zo snel.’ De aanzet tot een lach leverde een felle pijscheut in zijn hoofd op. Hij sloot even zijn ogen.

‘Gaat het goed?’ vroeg ze bezorgd.

‘Ik moet niet lachen.’ Geruime tijd hielden ze zwiingend elkaars hand vast.

‘Wat is er eigenlijk gebeurd?’ vroeg Louis. ‘Niemand vertelt mij hier iets.’

‘Weet je dat dan niet?’ Heel voorzichtig schudde hij zijn hoofd. Dat deed pijn.

‘Wij, jij en ik, waren samen aan het fietsen in de duinen. Herinner je je dat nog?’ Bijna onmerkbaar schudde hij zijn hoofd. Opnieuw een pijscheut. ‘Ik moet me kalm houden,’ mompelde hij.

‘En opeens sloeg je over de kop. Je kwam ontzettend ongelukkig neer, met je hoofd tegen de onderkant van een boom. Je was meteen bewusteloos. Herinner je je hiervan echt helemaal niets?’

‘Nee.’

‘Ik heb geprobeerd 112 te bellen, maar er was daar geen bereik.’ Aninda huiverde bij de herinnering. ‘Ik moest een duin opklimmen om te kunnen bellen. Nou ja, en nou lig je hier.’

Na deze conversatie was Louis’ energie uitgeput. Hij sloot zijn ogen en ze hielden nog een kwartier elkaars hand vast. Toen hij eenmaal in slaap was, sloop ze zachtjes de kamer uit.

Hoe anders was dat nu, drie weken later. Louis voelde zich redelijk fit. Hij zat min of meer rechtop in bed en mocht er zo nu en dan ook even uit. Het liefst wilde hij weer aan het werk. Er was veel achterstalligs te doen. Maar hij realiseerde zich wel dat hij nog niet de oude was. Zo nu en dan kwam de hoofdpijn opzetten, wat hem weer tot de werkelijkheid bepaalde. Louis verveelde zich alleen stierlijk. Er was in de afgelopen weken niet erg veel bezoek geweest. Hij had weinig familie, alleen een broer aan de andere kant van de wereld. Hun ouders leefden niet meer. Van de gemeente waren op een avond de wethouders Barend Landman en Gertrude Lockhorst gekomen. Wethouder Gerard de Bruin had hij niet gezien. Dat verbaasde hem niet echt. Ze waren geen goede vrienden meer. En op een andere avond kwamen er een paar collega’s van het gemeentehuis en, ongeveer de allerlaatste die hij had verwacht, André de Vaal, zijn medewerker automatisering. Ook Tineke, zijn secretaresse, was op een zonnige middag in het weekeinde verschenen.

Op zeker moment was ook Louis’ ex-echtgenote Stephanie gekomen. Ze hadden een halfuurtje wat ongemakkelijk geconverseerd. Hun relatie was niet hartelijk sinds zij zes jaar geleden uit elkaar waren gegaan. Een door de wol geverfde scheidingsadvocaat had ervoor gezorgd dat Louis haar een grote afkoopsom had moeten betalen. Dat zat hem nog steeds dwars, vooral omdat zij degene was die... Enfin, gedane zaken. Goddank waren er geen kinderen, want dat zou het allemaal nog veel gecompliceerder hebben gemaakt. Louis had Stephanie meteen maar verteld van Aninda. Niet alleen om haar te treiteren, maar ook omdat hij het gevoel had dat deze prille relatie wel eens lang zou kunnen gaan duren. Zij had er wat stuurs op gereageerd.

En dan was er natuurlijk Aninda zelf. Zij was op de dagen dat zij in Leebrugge werkte iedere avond van Ter Leede naar Heemstede en later naar Leiden gereden om hem op te zoeken. Het waren de momenten van de dag waar hij naar uitkeek. Eerlijk gezegd, bedacht hij, viel het achteraf nog wel mee met de hoeveelheid bezoek.

Een paar dagen geleden had hij Aninda om zijn tabletcomputer gevraagd. ‘Ik moet dingen regelen, er zijn klanten die op mij rekenen,’ had hij gezegd. ‘Mijn Smartphone kan een heleboel, maar zo’n klein schermje is toch niet echt handig. Aninda had hem gevraagd of hij dat wel zeker wist, maar hij hield aan. Louis had haar de sleutel van zijn huis gegeven en de vijfcijferige code van de alarminstallatie, die hij zich feilloos wist te herinneren. Op haar volgende bezoek had ze het apparaat en de oplader voor hem meegenomen. ‘Dit is het begin van mijn revalidatie, let op mijn woorden’ had hij opgemerkt. Sindsdien had hij zich aanmerkelijk minder verveeld.

Vandaag was het maandag. Aninda was op het middagbezoek geweest omdat ’s avonds de hoorzitting over Middenmeer zou zijn. Zij had hem de vorige week vrijdag enthousiast verteld dat zij gevraagd was als secretaris van de onderzoekscommissie. Die mededeling, dat er een raadsonderzoek kwam en

dat Aninda daarbij betrokken was, had Louis behoorlijk van zijn stuk gebracht. Zelfs zo dat de dokter het had kunnen zien aan de meetwaarden die hij de volgende ochtend uitlas.

‘Uw hartslag en bloeddruk waren na het bezoek opeens veel hoger. Maakt u zich ergens druk over?’ Hij had het met een knipoog gezegd, doelend op het bezoek van Aninda. Louis had iets van ‘grappig hoor’ gegromd. Inderdaad maakte hij zich zorgen, maar niet over Aninda. Het geval Middenmeer was een gecompliceerd dossier waar hij op verschillende manieren nauw bij was betrokken. Hij zou eigenlijk zelf bij het onderzoek aanwezig moeten zijn om zijn woordje te kunnen doen, maar hij snapte wel dat dat nu een brug te ver was. De dokter had gezegd dat daar absoluut geen sprake van kon zijn. Hij legde zich er maar bij neer.

De meeste zorgen maakte hij zich over Rank Kleefsma die hem als gemeentesecretaris aan het vervangen was. Aan die positie waren bevoegdheden verbonden die voor hem gevaar konden opleveren, zoals de toegang tot al zijn dossiers en digitale bestanden. Wie had nu kunnen bedenken dat hij door zo’n stom ongeluk zou uitvallen, zodat iemand anders in zijn zaken kon grasduinen? Kleefsma zou dingen kunnen ontdekken die hij liever niet aan de openbaarheid prijs gaf. Niet dat de kans hierop groot was, want Louis bewaarde zijn geheimen buitengewoon zorgvuldig. Hij feliciteerde zichzelf nu met het feit dat hij alles wat met Middenmeer te maken had niet op het gemeentehuis maar thuis bewaarde. Kleefsma zou op het gemeentehuis geen enkele aanwijzing vinden. Maar Kleefsma was lang niet gek. Louis had hem zelf ingehuurd omdat hij overtuigd was van zijn intelligentie en kennis van zaken. Hij zou één en één kunnen optellen.

Een ander punt van grote zorg was de burgemeester. Als je over intelligentie sprak, dan had Louis geen hoge pet van hem op. O zeker, wetenschappelijk, intellectueel gezien, met liefst twee academische titels, had Daniël zijn sporen verdiend. Maar een hoop kennis van beton, godbetert, dat maakte je nog niet tot een goede gemeentebestuurder. Louis had wel gemerkt dat Daniël al maanden niet goed in zijn vel zat. Hij kende de man nu ruim een jaar, maar kon hem niet goed peilen. Er was iets met hem. Regelmatig ontploffingen in de collegevergadering, absurde misverstanden in discussies, niet goed kunnen omgaan met politieke pesterijtjes, dat zijn dingen die niet bij een burgemeestersfunctie passen. Hij zelf had in de collegevergadering regelmatig zijn handen vol gehad om de vrede te bewaren. En dan die rare *move* met het raadsbesluit over de financiering van de brug naar Middenmeer. Hij had in de raad niet geweten wat hij hoorde toen Daniël aankondigde dat hij het besluit voor schorsing en vernietiging wilde voordragen. Tijdens de schorsing had de burgemeester aan de andere collegeleden niet goed kunnen aangeven wat zijn motief was. Louis had de drie wethouders maar met moeite kunnen overtuigen dat ze beter rustig konden blijven. Gertrude, altijd positief en coöperatief, was zo welwillend geweest om de verklaring in de raad af te leggen. Maar de hele kwestie, zonder enig vooroverleg, was natuurlijk absurd. Louis wist niet hoe dit was afgelopen omdat zijn valpartij ertussen was gekomen. Hij nam zich voor het de volgende keer aan Aninda te vragen.

En nu was die idioot van een burgemeester ook nog verdwenen. Louis was ervan overtuigd dat hij zich ergens had verstopt. Dat lag helemaal in zijn lijn. Vluchten voor de werkelijkheid. Hij had iets op zijn kerfstok dat dreigde uit te komen. Louis was ervan overtuigd dat de burgemeester een geheime deal had gesloten met Vlasblom Utiliteitsbouw. Waarschijnlijk was hij dat bedrijf nog een dienst schuldig vanuit zijn vorige wethoudersfunctie. Ook vreesde Louis dat de burgemeester een stuk minder zorgvuldig met zijn spullen omging dan hijzelf, dus dat zou wel een keer aan het licht komen. Als er ergens aanwijzingen te vinden zouden zijn, dan was het in de paperassen en in de computer van de burgemeester.

Het raadsonderzoek. Kon er een link worden gelegd naar zijn eigen rol in deze zaak? Dat was de hamvraag. Hij dacht diep na, zo diep dat hij er weer hoofdpijn van kreeg. Hij liep in gedachten alles na. Kleefsma zou geen aanwijzingen kunnen vinden. Wethouder De Bruin zou zwijgen, want die had zelf te veel te verliezen. De wethouders Landman en Lockhorst wisten van niets, die waren nog veel te kort bij de kwestie betrokken. De burgemeester? Nee, die was ook pas een goed jaar in Leebrugge, en die had zijn eigen sores. Ambtenaren? Die wisten uiteraard van niets. Louis kwam tot de slotsom dat hij zijn zaken goed had afgegrendeld. Hij kon niet bedenken hoe iemand een verband zou kunnen vinden. Hij besloot het van zich af te zetten.

28

Dinsdag 10 juli

De nacht na de hoorzitting sliep ik slecht. Ik werd een paar keer wakker van het geluid van loeiende motoren op de snelweg die vlak langs mijn hotel liep. Om drie uur was ik zo wakker dat ik de waterkoker op mijn kamer aanzette voor een kop thee. Ik moest nadenken voordat ik weer naar bed kon. Even overwoog ik om Aninda te bellen, die drie kamers verderop waarschijnlijk de slaap der onschuldigen sliep, en haar te vragen met mij mee te denken. Maar nee, dacht ik, hier moest ik zelf uitkomen. Ik dronk mijn thee met veel suiker, nam een paar besluiten en maakte aantekeningen op mijn iPad. Er waren verschillende dingen die ik morgen moest doen. Ik bedacht een globale indeling van de dag, sloot het apparaat af en kroop weer in bed. Het zou een drukke dinsdag worden. Toen kon ik slapen. Om half acht werd ik wakker van de wekker.

Het is eigenlijk best prettig om dicht bij je werk te wonen. Vijf minuten rijden is het van het hotel naar het gemeentehuis. Eigenlijk zou ik 's morgens collegevergadering hebben. Maar ik had 's nachts besloten dat ik belangrijker dingen had te doen. Ik liep naar Rick Gratema toe, die beloofde mij als secretaris te vervangen. Om half negen zat ik achter mijn bureau en belde André de Vaal of hij langs wilde komen.

‘Ik heb je nodig, André,’ begon ik het gesprek. Hij keek me aan met een blik die aarzelde tussen trots en wantrouwen. ‘Maar voordat ik daaraan toe kom wil ik graag van je horen hoe het op je afdeling gaat, met de nieuwe ondersteuning, bedoel ik.’

André lachte breeduit. Hij ging er eens voor zitten. ‘Heel goed. Sinds Jan Paul van bureau IT&Management – ik kreeg ongewild associaties met een vorige paus – hier rondloopt, kan ik een beetje op adem komen.’ Uit zijn verhaal maakte ik op dat het hem vooral zwaar was gevallen dat hij er alleen voor stond. Niemand om mee te overleggen of zijn zorgen mee te delen. Bovendien had het

bedrijf via Jan Paul meteen de gelegenheid om zich in te werken in de situatie in Leebrugge. Want het nieuwe IT-systeem zou in de komende maanden in het gemeentehuis worden uitgerold. Daar kon André aan meewerken en er alvast een beetje aan wennen.

Ik kwam ter zake. ‘Oké, André. Ik ga je nu iets vertellen wat nog niet veel mensen weten, al zal dat wel snel anders worden. Ben je op de hoogte van het lopende raadsonderzoek?’ Hij knikte. ‘Wel, daarin speelt de vraag een rol of de burgemeester in het geheim afspraken heeft gemaakt met aannemers over werkzaamheden in het project Middenmeer. Zelf heb ik bij toeval een paar mails van hem gevonden die in die richting wijzen. Jij had mij een wachtwoord gegeven om in het ICT-systeem te kunnen kijken.’

André grinnikte ondeugend. Hij kwam vandaag op mij over als een totaal ander mens dan de onzekere en angstige medewerker van een paar weken geleden. ‘Klopt. Dat was de code voor systeembeheer. Die was eigenlijk niet voor jou bedoeld.’

‘Nou ja, ik heb er gebruik van gemaakt en ik ben bepaalde dingen tegengekomen. Dat kan ik nu niet meer ontkennen. Gisteren heb ik de onderzoekscommissie beloofd dat ik zou zorgen dat alle bewijsstukken worden overgelegd. Dat was onder ede, dus moet ik wel. En ik wil jou vragen, nee, herstel... Ik geef jou hierbij opdracht om het hele systeem af te zoeken naar bewijsstukken en die in een aparte map te zetten. Het gaat dus om eventuele afspraken tussen de gemeente en Vlasblom Utiliteitsbouw. Vooral de burgemeester is in beeld, maar eventueel ook anderen binnen het gemeentehuis. Je zou om te beginnen de zoektermen “Middenmeer” en “Vlasblom” kunnen gebruiken. Maar ik wil je vragen om verder te gaan. Als je in een mail of in een document andere dingen tegenkomt die in dit verband als zoekterm kunnen dienen, dan moet je ook verder zoeken. De commissie wil alle feiten hebben.’

‘Nou, ik voel me vereerd hoor. Wie had gedacht dat ik nog eens detective zou worden.’ Tikje sarcastisch? Hoe het zij, ik benadrukte de noodzaak van enige discretie en zei dat hij aan mij persoonlijk moest rapporteren en aan niemand anders. Met verende tred verliet hij mijn werkkamer.

Ik opende mijn mailbox en controleerde of er iets in zat dat om onmiddellijke afdoening vroeg. Dat bleek niet het geval te zijn. Snel dronk ik op de gang een kop koffie, ving een blik van Tineke van Emmerik op, die haar best deed om mij niet op te merken en wandelde het gemeentehuis uit in de richting van mijn auto. Het was bijna half tien. De routeplanner stelde ik in op Lunteren.

‘Je moet hier weg, Daniël. Je zit hier nu precies veertien dagen, langzamerhand heb je wel kunnen bedenken wat je nu eigenlijk wilt.’ Daniël zat tegenover me op het bankje in de kamer van ons zomerhuisje. Hij leek zich er helemaal thuis te voelen. Ik keek om me heen. Alles leek in volmaakte orde, opgeruimd en netjes. Zoals je mag verwachten van een man die al jaren alleen woont. ‘Ik vind dat onze gastvrijheid nu lang genoeg heeft geduurd.’ Daniël’s blik was rustig. Hij kwam op mij volkomen helder over, heel anders dan ik hem hier twee weken geleden had achtergelaten. Hij gebruikte duidelijk weer zijn medicijnen in de goede doses.

‘Waarom nu opeens?’

‘Omdat..., omdat ik anders je verblijfplaats moet verraden.’ Ik vertelde hem kort over de onderzoekscommissie en over mijn verklaring. ‘Ik heb gezegd dat ik weet waar je zit. Ik wil nu graag

dat je verdwijnt naar een plek die ik niet ken, zodat ik niet langer hoef te liegen. Ik wil niet weten waar je je weer gaat verstoppen.’

‘Onderzoekscommissie?’ vroeg hij fronsend. ‘Wat is dat voor iets belachelijks?’

‘De gemeenteraad van Leebrugge doet een onderzoek naar mogelijke foute handelingen van personen in verband met Middenmeer. Ze verdenken jou van afspraken met een vriendje, die aannemer uit Leiden. En ze zijn bloedfanatiek.’

Daniël schudde zijn hoofd. ‘Wat overdreven. Het enige dat ik heb gedaan is dat ik aan Sjaak Vlasbom heb laten doorschemeren dat ik mijn best zal doen om hem aan een opdracht te helpen. Als ik daar tenminste de kans voor zou krijgen.’

‘Dat is zo onwettig als wat. Dat kun je als burgemeester niet maken.’

‘Jij moest eens weten wat ik allemaal kan maken.’ Er viel een pijnlijke stilte.

‘Wat doe je hier eigenlijk al die tijd?’

‘O, het is hier buitengewoon comfortabel. Ik kijk veel televisie. Meer dan ik ooit heb gedaan. Ik slaap veel. En ik lees tijdschriften. In het dorp is een aardige winkel die goed gesorteerd is. Het ligt hier behoorlijk afgelegen, maar de afstand is net te lopen. En ik denk na. Over waar ik sta en waar het met mij naartoe moet.’

‘Je zou om te beginnen terug kunnen gaan naar je huis in Endepoel. Desnoods meld je je ziek, als je niet in staat bent om je werk te doen.’

Daniël stond op en begon heen en weer te lopen door het kamertje. ‘Je hebt gelijk Rank, ik ben jullie tot last. Ik ben je dankbaar dat je mij dit tijdelijke adres hebt willen geven. En ik zal je altijd dankbaar blijven dat je mijn verblijf geheim hebt gehouden. Dat meen ik. Maar nu wordt het inderdaad tijd dat ik vertrek. Zeg maar wat ik jullie verschuldigd ben. Twee weken huur, neem ik aan.’ Hij bleef staan en keek mij aan. ‘Het probleem is alleen dat ik geen auto heb. Dat wil zeggen, die staat in een bos een paar honderd kilometer verderop.’

Ik dacht even na en keek op mijn horloge. Kwart voor twaalf. Vanmiddag om drie uur was het vervolg van de hoorzitting, dan moest ik weer in Leebrugge zijn. ‘Ik kan je met mijn auto naar het station in Utrecht brengen. Daar neem je een trein die naar Duitsland gaat. In Papenburg neem je een taxi en laat je afzetten bij je auto. Vraag de chauffeur om niet weg te rijden voordat hij gestart is.’

‘Het is een BMW, hoor. Die start altijd.’

‘Oké, maar dan moet je nu opschieten, want ik moet op tijd terug zijn op het gemeentehuis.’ Hij lachte. En ik bedacht eens te meer dat er een totaal ander mens tegenover me stond dan een paar weken geleden. Daniël had zich bij mijn onverwachte komst niet eens verbaasd getoond. Alsof hij me al een tijdje verwachtte. Terwijl hij zijn spullen in de koffer stopte, zocht ik op het Internet naar een geschikte treinreis voor hem. Binnen twintig minuten waren we weg. Toen ik de deur achter ons op slot deed, bespeurde ik een melancholieke blik in de ogen van Daniël. Hier kom ik nooit meer terug, leek hij te denken. Dank zij de drukte in de Utrechtse binnenstad deed ik er bijna een uur over om hem bij het station af te zetten. Om vijf voor drie was ik weer in Ter Leede, net op tijd voor het verhoor van vanmiddag. Ik had geen tijd gehad om te eten. Daarom vroeg ik Jacqueline om een broodje kaas voor mij te regelen.

Vandaag zouden er drie getuigen voor de onderzoekscommissie verschijnen. Twee ambtenaren van de gemeente en Sjaak Vlasblom, de directeur-eigenaar van Vlasblom Utiliteitsbouw. Het had me verbaasd dat Vlasblom had toegestemd in het verhoor, want de commissie kon hem daartoe wettelijk niet verplichten. Maar misschien had Adriaan de Wilde wel gebluft, wie zal het zeggen.

De eerste ambtenaar was locosecretaris en hoofd financiën Rick Gratema. De commissie ondervroeg hem vooral als waarnemer van de gemeentesecretaris. Hij zou toch de nodige *inside information* moeten kunnen geven. Maar de pogingen leverden weinig op. Nee, hij wist helemaal niets van geheime afspraken, tussen wie en wie dan ook. Nee, de heer Dijssel had hem nooit inhoudelijk bij het project Middenmeer betrokken. Tenminste, niet anders dan waarvoor hij als chef financiën verantwoordelijk was. En nee, hij had geen idee waarom de burgemeester het budget voor de brug had willen blokkeren. De burgemeester had daar nooit met hem over gesproken. Wist hij dan helemaal niets? Nee, eigenlijk niet. Middenmeer was voor hem gewoon een van de projecten waar de gemeente mee bezig was. Zo waren er nog wel meer. Hij was verantwoordelijk voor de financiële administratie, en daar hield het mee op. De commissie kwam met hem niet verder.

Het verhoor van de tweede ambtenaar leek iets interessanter te worden. Paul Kranen was hoofd van de afdeling Ruimte, waar de bestemmingsplannen onder vielen, maar ook de omgevingsvergunningen en de juridische afhandeling van zaken die de openbare ruimte betroffen. De Wilde vroeg hem naar de procedure van aanbesteding, waarop hij uitvoerig uitlegde welke manieren van aanbesteden er waren. Dat er boven bepaalde bedragen Europees moest worden aanbesteed, maar dat het soms ook mogelijk was om dit te omzeilen en een project “onderhands” aan te besteden. In zo’n geval werd een beperkt aantal bedrijven, van wie je mocht aannemen dat ze de klus aankonden, gevraagd om in te schrijven. Het bedrijf met de laagste inschrijving kreeg de opdracht, mits de kwaliteit van het werk gegarandeerd was. Het ging er allemaal maar om, zo betoogde hij, dat de specificaties van het werk goed geformuleerd werden. Hij had een mannetje op zijn afdeling die daar erg goed in was.

Hoe de aanbesteding bij Middenmeer was gelopen, vroeg Herman Dokter. De ambtenaar reageerde door een haast bestraffende vinger op te steken. De aanbesteding van Middenmeer was nog helemaal niet afgelopen, zei hij. Alleen de aanbestedingsprocedure voor de aanleg van de brug was gestart, uiteraard op voorwaarde dat de gemeenteraad de benodigde gelden beschikbaar zou stellen.

‘Zijn de inschrijvingen al binnen?’

‘Zeker,’ zei hij, ‘Er zijn vier inschrijvingen binnengekomen.’

‘Voor welke bedragen?’ vroeg mevrouw Van Noort.

‘Die mag ik niet noemen,’ antwoordde Kranen. ‘Die zijn nog geheim. Maar als u dat wilt, kan ik de bedragen wel vertrouwelijk op papier aan u geven.’

‘Nee, dat is niet nodig,’ kwam De Wilde ertussen. ‘Maar kunt u wel zeggen welk bedrijf de laagste inschrijving heeft ingediend?’

‘Dat is inderdaad bekend. Het was Vlasblom Utiliteitsbouw in Leiden.’

* * *

Sjaak Vlasblom ging tegenover de commissie zitten en legde de eed af.

‘Meneer Vlasblom,’ begon Adriaan de Wilde, ‘wij zijn u erkentelijk dat u tegenover de onderzoekscommissie uw verklaring wilt afleggen.’

‘Geen probleem, hoor.’ Sjaak Vlasblom, directeur en eigenaar van Vlasblom Utiliteitsbouw, zat volkomen ontspannen achter de getuigentafel. Hij was gebruind als een buitenmens en *casual* gekleed in een mooi blauw poloshirt en een lichte broek. De kleding van een succesvolle ondernemer, die het niet meer hoeft te hebben van strakke pakken en kostbare horloges. Hij maakte met zijn donkere haar een erg jonge indruk, al moest hij de veertig al ruim gepasseerd zijn.

‘Meneer Vlasblom,’ De Wilde leek te zoeken naar een zorgvuldige formulering, ‘zoals u weet doet onze commissie onderzoek naar onoorbare praktijken rondom het project Middenmeer, dat momenteel in onze gemeente in ontwikkeling is.’ Vlasblom knikte alleen maar. ‘Het onderzoek spitst zich toe op de vraag op welke manier u de opdracht voor het aanleggen van de brug hebt gekregen.’

‘Ik moet u corrigeren, meneer de voorzitter. Ik heb de opdracht voor het werk nog niet gekregen, tenzij de brief van de gemeente vandaag bij de middagpost zat. Die heb ik nog niet opengemaakt.’

De Wilde demonstreerde met een handgebaar dat hij geduldig was. ‘Goed, meneer Vlasblom. Maar u heeft wel ingeschreven voor het project.’

‘Dat is juist.’

‘En u was de laagste inschrijver.’

‘Als u dat zegt, dan neem ik dat direct van u aan. Zoals ik al zei, ik heb er nog geen bericht over ontvangen.’

Adriaan de Wilde zuchtte. ‘Hoe is uw relatie met de burgemeester van Leebrugge?’

‘Die is in meerdere opzichten goed. Zakelijk kunnen de heer Van Bruggen en ik uitstekend met elkaar overweg. En ik mag ook zeggen dat wij persoonlijk bevriend zijn. Ik ben dan ook erg bezorgd over het feit dat hij momenteel onvindbaar is.’

‘Uw zakelijke relatie is dus goed. Hoe lang bestaat die relatie al?’

‘Eens kijken, dat moet zijn sinds de heer Van Bruggen wethouder was. Minimaal vijf of zes jaar, zou ik zeggen, misschien nog langer. Namens de gemeente heeft hij ons bedrijf diverse keren ingeschakeld voor openbare werken. En voor zover ik me herinner, heeft Vlasblom Utiliteitsbouw steeds aan de verwachtingen voldaan.’

‘En uw vriendschappelijke relatie, liep die door toen de heer Van Bruggen burgemeester van Leebrugge was geworden?’

‘Uiteraard. Je bent bevriend of je bent het niet, dat heeft weinig met je beroep te maken.’

‘Kan het zijn dat uw vriendschappelijke relatie met de burgemeester van invloed is of is geweest op de zakelijke verhoudingen? Ten aanzien van Middenmeer, bedoel ik?’

‘Kom nou, meneer de voorzitter. U hoeft er niet zo moeilijk omheen te draaien, hoor. Ik ben ondernemer en ik doe alles wat goed is voor mijn bedrijf en voor de resultaten. En daar gebruik ik alle relaties voor die ik heb. Maar als u bedoelt te vragen of Daniël van Bruggen mij heeft gematst met de aanbesteding, dan zeg ik u: ik heb geen idee. De procedure van aanbesteding binnen dit gemeentehuis is voor mij een *black box*, een gesloten boek zal ik maar zeggen. Ik weet niet of de burgemeester zich met de aanbesteding heeft bemoeid, en al helemaal niet of dat eventueel in mijn voordeel is geweest. Ik bedoel, in het voordeel van ons bedrijf.’

‘Heeft de burgemeester u in dit opzicht toezeggingen gedaan?’

Sjaak Vlasblom aarzelde even. ‘Toezeggingen? Nee, dat zou ik niet willen beweren.’

‘Heeft hij u beloftes gedaan? Suggesties dat hij zijn best voor u zou doen? Bedenkt u dat u onder ede staat.’

‘Hm, dat laatste zou ik niet keihard kunnen ontkennen.’

‘Kunt u iets preciezer zijn?’

‘Ik herinner me van sommige gesprekken wel dat hij op iets dergelijks doelde.’

‘Dat hij zou proberen om voor u opdrachten in Leebrugge te regelen?’

‘Nou, zo concreet ook weer niet. Maar hij heeft wel eens gezegd dat het plaatselijke aannemersbedrijf natuurlijk niet in aanmerking kon komen voor gemeentelijke opdrachten, omdat de eigenaar wethouder is. Dat zou mogelijkheden voor mijn bedrijf kunnen bieden.’

‘U doelt op De Bruin Projecten in Endepoel?’

‘Inderdaad.’

‘Dat is een concurrent van u.’

‘Nou, zo zwart-wit ligt het nu ook weer niet. We zijn vooral collega’s, we helpen elkaar regelmatig, met materieel en zo. Ik kan goed met Herman de Bruin overweg. Maar als het op het binnenhalen van klussen aankomt, ja op dat moment zijn we concurrenten.’

‘Heeft de burgemeester u ooit concrete beloftes gedaan om zijn best te doen om u aan opdrachten van de gemeente Leebrugge te helpen?’

‘Als u zegt “zijn best doen” dan moet ik positief antwoorden. Maar beloftes heeft hij nooit gedaan, laat staan toezeggingen.’

‘Dank u wel, meneer Vlasblom.’

De verhoren waren veel sneller gegaan dan iedereen had gedacht. Tegen kwart over vijf at ik in een snackbar snel een patatje met een bal gehakt. Terwijl ik de vette hap naar binnen werkte bedacht ik dat het inderdaad een heel beperkt raadsonderzoek was. Eigenlijk ging het allemaal maar om één vraag. Heeft de burgemeester in de raad gelogen over afspraken met een aannemer? Als dat zo was, en de kans daarop leek mij heel groot, dan waren zijn dagen in Leebrugge volgens mij geteld. Ik sloeg een

blikje cola achterover en liep naar mijn auto. Binnen twee uur was ik thuis, precies op tijd om Marije een verhaaltje voor te lezen voordat zij naar bed ging.

‘Ik ben blij dat je weer eens thuis bent,’ zei Minke toen we met een kop koffie naast elkaar op de bank zaten. Zij zwakte het lichte verwijt meteen weer af. ‘Mooi dat je er even tussenuit kon.’

‘Dat is dan wederzijds,’ zei ik. ‘Die klus in Leebrugge wordt steeds maar groter. Het is een uitdaging. Topsport.’ Ik voelde me uitgeput na de halfdoorwaakte nacht en de inspannende dag. Ik verlangde naar mijn bed. We zaten een tijdje dicht tegen elkaar aan.

‘Vandaag heb ik die burgemeester eruit gegooid. Ons huisje is weer vrij.’ Ik vertelde Minke van mijn tocht naar Lunteren en terug via Utrecht. Minke keek verrast.

‘Eruit gegooid?’

‘Nou ja, min of meer. Hij was zelf ook al bijna zo ver. Hij heeft het huisje trouwens piekfijn achtergelaten.’ Ik gaf Minke een kus. ‘Ik heb een hoop kilometers gereden, vandaag. Maar voor jullie doe ik dat graag.’ Minke omhelsde me en ik kroop tegen haar aan. Als ik niet zo moe was geweest zouden we ter plekke aan het vrijen zijn geslagen. Maar Minke schatte mijn toestand goed in. Ze kwam overeind en trok haar T-shirt recht. ‘Je moet gaan slapen, Rank. Morgen is er weer een drukke dag, neem ik aan.’

‘Klopt. Ik moet morgen het personeel toespreken over alle veranderingen die op komst zijn. Nieuwe werkprocedures, nieuwe automatisering. Voor sommigen is het best ingrijpend, want ze moeten heel anders gaan werken dan ze gewend waren.’ Ik stond moeizaam op vanuit mijn half liggende houding op de bank. ‘Ik ga naar bed.’ Het was pas negen uur.

‘Dan ga ik met je mee. Het is heel mooi dat het huisje weer vrij is. Over een week is het vakantie. Ik denk dat ik er met Marije een paar weken naartoe ga. Dat scheelt jou de helft van de afstand vanuit Leebrugge.’

‘Je bent fantastisch, Minke. Dat meen ik. Zonder jou zou ik dit idiote beroep niet lang volhouden.

‘Zeg dat wel, idioot beroep. Kom jij ook een keer aan vakantie toe?’

‘Dat is momenteel wat lastig. Ik denk in september of oktober. De herfstvakantie.’

Minke bromde iets onverstaanbaars. ‘We mogen die burgemeester wel een rekening sturen voor het gebruik van het huisje,’ zei ze.

Ik schoot in de lach. ‘Verdomd, ik denk dat ik dat ga doen.’ Alleen had ik geen idee waar ik die naartoe zou moeten sturen.

Waar het verstand ophoudt, begint de woede. Daarom is woede een teken van zwakte.

Dalai Lama

Woensdag 11 juli

Vandaag was er eindelijk post uit Hattem.

Hij had er een paar weken op gewacht. Weken die lang duurden en waarin zijn hoop opnieuw was opgebloeid, na de psychologische dreun van de afwijzing van zijn kredietaanvraag, die treurige zondag. Nadat hij enigszins gekalmeerd was, had hij 's maandags een uitgebreide e-mail aan Dijsselstroom in elkaar gedraaid. Daarin bracht hij zijn teleurstelling onder woorden en legde hij nog eens uit hoe mooi en wel doortimmerd zijn plan voor de jachthaven was. Hij vroeg dringend om de beslissing te herzien. Vrijwel per omgaande kreeg hij een e-mail met een uitnodiging voor een gesprek. Dus was hij op woensdag naar de andere kant van het land gereden om nogmaals met Dijsselstroom te onderhandelen.

Het bedrijf was gevestigd een klein kantoorpand aan de Dorpsweg in Hattem, midden in een woonwijk. Ed werd in een spreekkamertje ontvangen door dezelfde persoon met wie hij ook zijn eerste gesprek had gevoerd, een zekere Van Doeselaar. Hij was een lange schrale man aan wie je volgens Ed gewoon kon zien dat hij boekhouder moest zijn.

Tijdens het gesprek van drie kwartier herinnerde hij Van Doeselaar aan de prettige ontmoeting die hij eerder met hem had gehad, en aan de toezeggingen die hem waren gedaan. Van Doeselaar gaf onmiddellijk aan dat van toezeggingen geen sprake kon zijn, want hij was zelf niet bevoegd om te beslissen over een kredietverstrekking van die omvang.

Het bleek dat Van Doeselaar zich slecht op het gesprek had voorbereid en nauwelijks meer wist waar het over ging. Daarom haalde Ed het bedrijfsplan en de schetsen van de nieuwe jachthaven uit zijn tas. Na een minuut of twee was Van Doeselaar weer bij de les. Ed vertelde dat de gemeenteraad van Leebrugge intussen al besluiten had genomen over de aanleg van een ontsluitingsweg en een brug naar de polder.

‘De gemeente Leebrugge?’ vroeg Van Doeselaar.

‘Ja, daar valt het dorp Endepoel tegenwoordig onder, sinds de herindeling.’

‘Wat toevallig. Daar werkt mijn compagnon.’ Terwijl hij het zei wilde hij intuïtief een hand voor zijn mond slaan, alsof hij het niet had willen zeggen. Halverwege het gebaar bedacht hij zich en pakte met een onlogische armbeweging zijn kopje koffie. Ed Scheltens merkte wel aan Van Doeselaar dat die

zich had versproken, maar deed alsof hij het niet had gezien en praatte enthousiast verder over zijn plannen.

‘Weet u wat het is,’ zei Van Doeselaar, ‘het economische tij zit niet mee, meneer Scheltens. Op zichzelf zijn uw plannen prima. Goed bedacht en behoorlijk onderbouwd. Maar de grote vraag is of u op enige, overzienbare termijn voldoende rendement zult gaan halen. En dat is natuurlijk nodig voor het betalen van de rente en aflossing van het bedrijfskrediet.’

‘Moet u luisteren, meneer Van Doeselaar, ik heb nog een ander bedrijf, een succesvol restaurant,’ – Ed Scheltens zei het met een stalen gezicht – ‘waarvan de winst voldoende is voor de rente en aflossing van uw krediet. Ik kan het me permitteren om een paar jaar quitte of zelfs met verlies te draaien.’

‘Nou, dat klinkt niet verkeerd, meneer Scheltens.’

Nadat Ed nog een keer alle voordelen van zijn plan had benadrukt, maakte Van Doeselaar een eind aan het gesprek. ‘Wij zullen uw aanvraag serieus heroverwegen, meneer Scheltens. Ik zal het met de directie bespreken en wij laten u schriftelijk weten wat ons besluit is.’

Ed Scheltens was optimistischer terug gereden dan hij op de heenweg was geweest. Toen hij thuis kwam, waren er veel klanten in de snackbar. Hij bood aan om te helpen met bakken en inpakken. Hij had een verzetje nodig. Even met iets tastbaars bezig zijn. Terwijl hij op de automatische piloot de bestellingen op het display boven de frituur klaarmaakte, draaiden zijn hersens op volle toeren en liet hij het gesprek in gedachten nog eens passeren.

Op het moment dat hij een lepel pindasaus over een gefrituurde berenhap schepte, flitste hem de samenhang door het hoofd. Hij zag het verband. Hij zag weer de onbeholpen armbeweging van Van Doeselaar. ‘Wat toevallig, daar werkt mijn compagnon,’ had hij gezegd en hij had, terwijl hij het zei, zijn tong wel willen afbijten.

Ed’s hersenen werkten razendsnel. De gemeente Leebrugge, dacht hij. Dijsselstroom. Die naam, die overeenkomst. Eén en één is twee. Het was te toevallig. Hij overhandigde de berenhap met pindasaus aan de klant en liep de trap op. Op zijn iPad vond hij de website van de gemeente. Op de pagina van het college van burgemeester en wethouders stond hij genoemd: drs. L.W. Dijssel, gemeentesecretaris. Met foto. Maar geen adres. Dan maar het digitale telefoonboek. In *Detelefoongids.nl* kwam hij niet voor. Maar in *Telefoonboek.nl* vond hij hem. L.W. Dijssel, Hyacintenlaan, Endepoel. Ed wist dat Dijssel in hetzelfde dorp woonde als hij zelf, want hij was er jarenlang gemeentesecretaris geweest. Via *Streetview* nam hij een kijkje in de Hyacintenlaan. Hij zag op het scherm de wijk met kapitale villa’s en toen viel het kwartje. Ed Scheltens wist wie er achter Dijsselstroom CV schuilging.

Vanaf dat moment ontwikkelde zich een primitieve woede in zijn hoofd. Dijssels macht, zijn rijkdom en zijn besluit om Ed geen krediet te verlenen, het waren ingrediënten van een diep wortelende haat tegen deze man.

En Ed was nog op een ander idee gekomen. Die Van Doeselaar had aan het einde van het gesprek laten doorschemeren dat Eds andere bedrijf een sterke troef was. Als hij met de winst daarvan zijn krediet kon bekostigen, dan gaf dat waarschijnlijk voldoende zekerheid. Toch was de aanvraag afgewezen. Hieruit volgde dat het argument van de rentabiliteit dat Dijsselstroom had gebruikt voor de afwijzing, een smoes moest zijn geweest. De reden lag voor de hand. Endepoel, watersport, Dijssel als ondernemer. Ed verdacht Dijssel ervan zelf belangen in het nieuwe recreatiegebied te hebben. En na enig nadenken wist hij het zeker. Dijssel had zijn krediet geweigerd omdat hij duidelijk geen zin had

om in zijn eigen dorp een mogelijke concurrent te gaan financieren. Het maakte hem nog bozer dan hij al was.

Het was een volstrekte toevalligheid. Een week later was hij op een zaterdagochtend in Noordwijk. Hij had een *date*. Ed Scheltens had al heel veel dates gehad, nu en dan ook een korte relatie, maar er was nooit iets blijvends uit voortgekomen. Deze poging was met een vriendin van Daisy, een meisje dat Ellen heette, die hij in de snackbar had ontmoet. Ze zouden elkaar treffen bij de vuurtoren. Hij parkeerde zijn auto op het parkeerterreintje aan de overkant, nog geen tien plaatsen verwijderd van de oude Polo van Aninda. Ellen was aan de late kant en Ed vond het geen best begin van een mogelijke relatie. Hij besloot nog een kwartier te wachten en het daarna voor gezien te houden. Terwijl hij een beetje heen en weer liep te banjeren, zag hij Dijssel in gezelschap van een prachtige vrouw aan komen fietsen. Hij herkende hem direct. De twee zetten hun fietsen tegen het muurtje en gingen het restaurant binnen. Ed grinnikte boosaardig. Lesje voor Dijssel, dacht hij en liep in een impuls naar zijn auto terug om een bahco te halen.

Nu zat hij op de bank met de envelop met de brief waar zijn toekomst van af hing. Het bleek een korte brief te zijn, die echter aan duidelijkheid niets te wensen overliet. Ook na zorgvuldige heroverweging, zo luidde de tekst, waarin alle door de aanvrager ingebrachte feiten waren afgewogen, had Dijsselstroom tot zijn spijt moeten besluiten de kredietaanvraag definitief niet te honoreren. Er stond geen andere motivering in dan dat het risico voor de kredietverstrekker te groot zou zijn.

Ed Scheltens plofte op de bank neer en liet hij hoofd in zijn handen zakken. De brief dwarrelde op de grond. Zo bleef hij zitten. Hij had geen zin om ooit nog weer overeind te komen. Hij voelde zich tekortgedaan, miskend. Hij kon nota bene uit zijn patatzaak het bedrijfskrediet voor de jachthaven betalen. En toch deden ze het niet...

Opnieuw kwam zijn woede naar boven borrelen, als lava in de krater van een vulkaan die op uitbarsten staat. Hij moest denken aan Dijssel, zoals hij hem had gezien, die zaterdag, bijna een maand geleden. Knap, succesvol, in gezelschap van een prachtige vrouw. Hij had geen spijt van zijn actie. Anderhalve week had het geduurd voordat hij uit een toevallig gesprek in de snackbar had begrepen waar zijn impulsieve daad toe had geleid. Hij was een ogenblik geschokt toen hij het hoorde. Zo ernstig was nou ook weer niet zijn bedoeling geweest. Maar toch had hij het hem met enige wreedheid gegund. Zoals hij zichzelf het jachthavenbedrijf gunde.

Ed Scheltens was in de kern een man met veerkracht en optimisme. Hij was zijn hele leven ondernemer geweest, lang genoeg om te ervaren dat het in het leven niet altijd meezat. Hij zat nooit lang bij de pakken neer als iets niet lukte of als hij een tegenslag ondervond. Hij had weliswaar enige neiging tot zelfmedelijden, maar doorgaans kon hij daar snel overheen komen en probeerde hij iets te bedenken wat hem wel zou lukken. Maar de eigenschap om een tegenvaller in iets positiefs te veranderen liet hem in dit geval totaal in de steek.

Nu de afwijzing van het bedrijfskrediet definitief was verviel hij in een diepe somberheid. De nacht die volgde op de brief – dé brief – deed hij geen oog dicht. Hij lag te piekeren en te draaien zonder een opbouwende gedachte. Steeds maar zag hij het gezicht van Dijssel voor zich, arrogant en zelfingenomen, een gezicht dat in zijn beleving was veranderd in een saterkop, grijnzend en vals. Hij

voelde zich verongelijkt. Waar haalde die man het recht vandaan om hem, Ed Scheltens, zijn toekomst te ontnemen? En nog wel ten gunste van zijn eigen gewin? De jachthaven was zijn idee geweest, een idee van Ed Scheltens. Ed durfde er gif op in te nemen dat er te zijner tijd een watersportbedrijf van Dijsselstroom in de polder zou komen. En zelf had hij het nakijken.

De dagen erna was hij niet te genieten. Zelfs zo, dat Daisy hem erop aansprak. ‘Wat doe je onaangepast. Is je afspraakje met Ellen soms mislukt?’ Dat was inderdaad het geval en Ed liet het maar zo. Hij kon zijn chef-kok niet lastig vallen met de sores over zijn toekomst. Hij gromde iets terug waaruit Daisy haar veronderstelling bevestigd meende te krijgen. Ze liet hem begaan.

Intussen waren zijn gedachten al weer verder gekomen. Maar merkwaardig genoeg kwam het niet bij hem op om zijn financiële horizon te verbreden, de kansen te zien, het feit dat het aanbod van particuliere financiers groter was dan Dijsselstroom alleen. Zijn denken richtte zich alleen maar op die ene mogelijkheid.

In een van de volgende doorwaakte nachten kreeg hij een idee. Toch nog een positieve gedachte, dat wil zeggen, voor wie chantage positief vindt. Nou ja, chantage... Hij moest iets vinden waarmee hij Dijssel onder druk kon zetten. Hij zou hem moeten observeren. Waarmee kon hij druk uitoefenen? Die vrouw misschien, met wie hij hem in Noordwijk had gezien? Hij wist niet wie zij was, maar daar moest wel achter te komen zijn. Of misschien kon hij hem wel ontmaskeren als plannenmaker voor het nieuwe recreatiegebied. Ed voelde wel aan dat een hoge gemeentefunctionaris niet ongestraft belangen kon hebben in een gemeentelijke project. Hij had nog geen idee hoe, maar de goede ingeving zou nog wel komen. Hij moest maar eens beginnen met hem ongemerkt in de gaten te houden.

In een andere nacht waarin hij de slaap niet kon vatten kreeg hij opnieuw een ingeving. Hij herinnerde zich dat Van Doeselaar tijdens het gesprek in Hattem een positieve insteek had gehad. Hij had letterlijk gezegd dat Ed met de inkomsten uit zijn snackbar – zijn restaurant – aan zijn verplichtingen zou kunnen voldoen, maar dat hij zelf niet over het krediet kon beslissen. Hij moest met de directie overleggen. De directie, dat was natuurlijk Dijssel. Het moest dus Dijssel zijn geweest die het krediet had geblokkeerd. Als Van Doeselaar het alleen voor het zeggen had, zou hij vermoedelijk de financiering wel rond krijgen. Ed Scheltens moest even aan het idee wennen, maar hij was intussen kwaad genoeg om te betreuren dat het ongeluk van Dijssel nog zo goed was afgelopen. Dat was midden in de nacht geweest, geen moment voor heldere gedachten. Maar toen hij ’s morgens wakker werd, bleek hij er eigenlijk niet anders over te denken.

In de loop van die dag kwam Daisy uit zichzelf de trap op naar zijn appartement.

‘Raad eens,’ riep ze tegen de dichte deur, ‘we hebben een grote cateringopdracht gekregen. Op 4 augustus, voor de gemeente. Een personeelsfeest, tweehonderd man. Dat is mooi, toch?’

Ed deed de deur open en lachte enthousiast. ‘Dat is heel mooi, Daisy, wow.’

Woensdag 11 juli

Na mijn verklaring voor de onderzoekscommissie werd ik belaagd. Door mensen van de gemeente, door de pers en door andere nieuwsgierigen. Ze wilden weten wat de verblijfplaats van de burgemeester was en waarom hij destijds was verdwenen. Ik bleef erbij dat ik daarover geen mededelingen wilde doen. Maar het leek allemaal geen goed te doen aan mijn reputatie in Leebrugge. Mensen die veel met de burgemeester samenwerkten, zoals de secretaresses en de afdeling voorlichting, reageerden in eerste instantie zelfs ronduit lelijk. Ik bleef uitleggen dat de burgemeester volstrekt vrijwillig – dat benadrukte ik steeds – had besloten om te verdwijnen. Dat het puur toeval was dat ik hem had gevonden en dat ik tegenover hem de plicht had om mijn belofte niet te breken door te vertellen waar hij zich nu bevond. Trouwens, sinds ik hem uit ons zomerhuisje had laten vertrekken wist ik oprecht niet meer waar hij was. Ik hoefde er dus niet om te liegen.

Het verhaal lag nu op straat. De regionale televisiezender besteedde er aandacht aan en daarna kwam het onderwerp ook als klein nieuwsitem in het landelijke Journaal. Ik smaakte zelfs het genoeg om twee zinnen achter elkaar voor de camera te mogen zeggen.

Het feit dat ik had geweten waar de burgemeester was, maar dat ik niets kon of wilde zeggen vonden veel mensen absurd. Een jong meisje van een lokale krant, dat ik als een van de weinigen een gesprek had toegestaan, noemde me in haar artikel zelfs misdadig. Ik belde haar op om te vragen welke wet ik had overtreden, maar daar had ze zo snel geen antwoord op.

Dinsdag, de dag na het commissieverhoor, had de voorzitter van de onderzoekscommissie, Adriaan de Wilde mij opgebeld. Hij zei dat hij nog wat wilde napraten over gisteren.

‘Wij vonden uw verklaring tamelijk schokkend, meneer Kleefsma. Had u niet de plicht om uw informatie te delen met iedereen die zich ongerust maakte over de burgemeester?’

Ik zag dat heel anders. ‘U bedoelt waarschijnlijk dat u het vervelend vindt dat de commissie door mijn zwijgen de burgemeester niet heeft kunnen horen.’

‘Nou, zo scherp zou ik het niet willen stellen.’

‘Tja,’ zei ik, ‘het is maar hoe je er tegenaan kijkt. Misschien heeft de burgemeester wel een verdomd goede reden gehad om van het toneel te verdwijnen. Een reden die wij niet kennen. En wie ben ik dan, dat ik hem daarbij zou dwarsbomen, zegt u nu zelf.’

Het was even stil aan de andere kant.

Toen vroeg hij: ‘Zijn er soms nog meer dingen die u weet en die onze commissie ook zou moeten weten?’ Ik bespeurde in zijn worden een soort vervolg van de hoorzitting van de vorige dag en dat vond ik een weinig professionele houding van hem. Informatie verzamelen door middel van informele telefoontjes, daar wenste ik niet aan mee te doen.

‘Als u mij opnieuw wilt ondervragen, meneer de Wilde, dan zult u mij als commissie officieel moeten dagvaarden. Dat kan niet via de telefoon.’

Hij voelde zich kennelijk terechtgewezen, want hij nam snel en koel afscheid. Weer een persoon die ik niet tot mijn vrienden mocht rekenen. Het werden er langzamerhand wel wat veel.

Woensdagmorgens was ik bezig de vergadering van het college van de vorige dag uit te werken toen Jacqueline mijn kamer binnenkwam.

‘De heer Greven van de politie is hier, hij wil je graag even spreken. Komt dat gelegen?’

‘Tuurlijk.’

Anton Greven was zoals altijd gekleed in uniform. Alleen droeg hij vandaag geen stropdas. We schudden handen en ik liet koffie komen.

‘Je wist dus waar Daniël van Bruggen was,’ begon hij.

‘Is dit een officieel verhoor, Anton?’

‘Noem het zoals je wilt, maar ik luister goed naar wat je zegt.’

‘Oké. Dit zijn de feiten. De verblijfplaats van de burgemeester kende ik pas vanaf 25 juni. Ik hoorde toevallig van Louis dat de burgemeester financieel betrokken is bij de ontwikkeling van een bungalowpark in Duitsland, in de omgeving van Papenburg. Hij was bevriend geraakt met een *Beigeordnete*, dat is een soort wethouder, van de gemeente Papenburg. Daarmee heeft Leebrugge een jumelage. En ik dacht: misschien houdt hij zich daar schuil. Ook al omdat jullie zijn auto hadden gesignaleerd op de snelweg naar het noorden. Nou, ik ben er naartoe gereden en na enig zoeken trof ik hem daar inderdaad aan, in een volkomen desolate toestand. Hij wist nauwelijks waar hij was en welke dag het was. Hij was vervuild en hij was geestelijk, ik durf wel te zeggen, een wrak. De man blijkt een ernstige psychiatrische kwaal te hebben, die hij alleen met zware medicijnen de baas kan blijven. Hij had al een paar weken geen medicijnen meer ingenomen.’ Ik droomde even weg bij de herinnering.
Dr. Livingstone, I presume?

‘Dit heb ik nog niet eerder aan iemand verteld, Anton. Jij bent de eerste.’ Voor het gemak rekende ik Aninda even niet mee.

Anton Greven keek me peinzend aan, alsof hij niet zeker wist of hij me moest geloven of niet.

‘Waarom heb je niet gewoon de hulpdiensten gebeld?’

‘Omdat Daniël erop stond dat zijn verblijfplaats geheim zou blijven. Hij wilde perse niet gevonden worden. Ik heb toen gedacht: welke wet overtreedt hij?’ Ik grinnikte even ‘Tja, je bent jurist of je bent het niet, hè. Enfin, ik kwam tot de slotsom dat hij een vrij man is en kan verdwijnen als hij daarvoor

kiest. Ik beloofde hem plechtig dat ik hem niet zou verraden. Alleen onder die voorwaarde wilde hij me met meegaan.'

Anton maakte een paar aantekeningen op zijn tablet. 'Meegaan? En toen?'

'Ik heb hem meegenomen naar een hotel in de stad Papenburg om zich te wassen, ik heb wat kleren voor hem gekocht en we hebben in dat hotel geslapen. In aparte kamers. Hij had dus alle gelegenheid om er 's nachts tussenuit te knippen. Maar volgens mij was hij daarvoor te ver heen. De volgende dag zijn we eerst naar zijn psychiater in Delft gereden, die nieuwe medicijnen voorschreef. Want Daniël wilde onder geen enkel beding naar zijn eigen huis. Daarna heb ik hem onderdak aangeboden in mijn privé zomerhuisje in Lunteren.'

'Ik geloof mijn oren niet.'

'Toch is het zo. Daar heeft hij een paar weken gewoond en dankzij zijn medicijnen, veronderstel ik, is hij weer opgeknapt. Hoewel hij nog behoorlijk labiel was toen ik hem de laatste keer sprak.'

'De laatste keer?'

Ja, dat was gisteren, 10 juli. Toen heb ik hem gezegd dat hij het huisje uit moest, want mijn vrouw wil er met onze dochter de vakantie doorbrengen. Ik heb Daniël op de trein naar Duitsland gezet om zijn auto op te halen. Die stond nog in de buurt van dat bungalowpark in wording. Nou, sindsdien weet ik niet meer waar hij is. Ik lieg dus niet als ik zeg dat ik zijn verblijfplaats niet ken. Evenmin als ik gisteren heb gelogen voor de commissie.'

Anton keek me aan en schudde zijn hoofd. 'Wat een merkwaardige geschiedenis.' Maar hij dacht dat hij het erbij zou laten, zei hij, want er is voor de politie geen reden om iemand op te sporen die willens en wetens niet gevonden wil worden. 'Maar ik heb wel jouw verklaring nodig van wat je me net verteld hebt.'

'Geen probleem.'

'En ik vind toch dat je ons had moeten inlichten. Wij hebben een boel werk gedaan om hem te vinden. Dat werk hadden we ons kunnen besparen.' Ik schatte in dat het nogal mee viel met die inspanningen van de politie.

'Ha, ha,' riep ik, 'jullie informeren? En jij gelooft dat de politie de geheimhouding gerespecteerd zouden hebben? Ik denk het niet. Trouwens, jullie hebben helemaal niet zo hard gezocht. Als je bijvoorbeeld zijn bankpas en creditcard had nagelopen, dan hadden jullie hem zo kunnen traceren. Al lang voordat ik hem had gevonden.'

Anton Greven haalde zijn schouders op. Hij beschouwde het onderwerp blijkbaar als afgedaan.

Ik vroeg het secretariaat nog een keer om koffie.

'Nu dan, waar ik eigenlijk voor kwam, de kwestie Louis Dijssel. Het fietsongeluk.' Anton haalde een map met papieren te voorschijn. 'Daar is wel het een en ander over te zeggen. Ook al zo'n verhaal.'

'Vertel.'

‘We hebben onderzoek gedaan naar de oorzaak van het ongeluk. Die was niet moeilijk te vinden: het voorwiel was losgeschoten en hij is over de kop geslagen. Dat zou onder normale omstandigheden een lelijke val hebben betekend. Flinke schaafwonden, misschien een gebroken arm. Maar de heer Dijssel had de pech dat er juist een boom stond. Daar is hij met zijn hoofd tegenaan geknald. Met de bekende gevolgen.’

‘Kwestie van pure pech, dus.’

‘Inderdaad. Maar dan volgt de vraag hoe het kan dat een voorwiel losschiet. De agenten die de fiets hebben opgehaald vonden materiaalbreuk te simpel. Volgens hen waren de moeren van de vooras losgedraaid. De verhuurder is ondervraagd, maar die beweert bij hoog en bij laag dat de fiets in orde was toen die zijn zaak verliet. Huurfietzen worden elke keer nog even optisch gecontroleerd voor ze worden verhuurd. Staat het stuur recht, doen de handremmen het, dat soort dingen. Die fiets was in orde.’

‘Is er reden om daaraan te twijfelen? Hij wil natuurlijk aansprakelijkheid ontlopen.’

‘Nou ja, we moeten in elk geval rekening houden met de mogelijkheid dat de fiets inderdaad in orde was toen hij werd meegegeven. En als je dat doet, dan komen er interessante vragen op je af.’

‘Zoals: is er opzettelijk aan de fiets gemorrel?’

‘Inderdaad. Want als dat zo is, dan hebben we te maken met een ernstig misdrijf. Misschien wel poging tot het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel. Of, als de opzet is aangetoond, poging tot doodslag of zelfs moord.’

Ik floot zachtjes tussen mijn tanden. ‘Hebben jullie verder gezocht?’

‘Uit de verklaring van mevrouw De Valk bleek dat Dijssel en zij eerst wat zijn gaan drinken in een restaurant aan het Vuurtorenplein voordat ze aan de fietstocht begonnen. Ze hebben de fietsen zo lang tegen een stenen muurtje gezet. Als de fiets van Dijssel is gesaboteerd, dan zou iemand het daar hebben kunnen doen. Het was een mooie zaterdag en behoorlijk druk, dus redelijkerwijs moeten veel mensen iets hebben gezien. Maar ja, wie zou het opvallen als er langs de weg aan een fiets wordt gesleuteld?’ Anton Greven wilde de spanning er nog even inhouden.

‘Kom op,’ zei ik, ‘wat hebben jullie ontdekt?’

‘Op het plein rondom de vuurtoren heeft die zaterdag een ijsverkoopster gestaan. Die hebben we ondervraagd. Het meisje meende zich te herinneren dat ze inderdaad iemand met een fiets bezig heeft gezien. Het tijdstip dat ze noemde klopte aardig. Ze kon maar een vaag signalement geven. In elk geval was het een man, niet oud en niet jong, en hij droeg een blauwwit gestreept T-shirt. Verder wist ze weinig te vertellen, want ze was druk met ijsjes verkopen. Maar we zijn dus op zoek naar een man die op zaterdag 16 juni om ongeveer kwart voor elf aan de fiets van Louis Dijssel heeft gesleuteld.’

Ik zuchtte. ‘Dat reduceert het aantal gegadigden met ongeveer de helft van de wereldbevolking.’

‘Het was een blanke man.’

‘Nou, dat scheelt. Staan er daar camera’s voor de beveiliging?’

‘Nee, helaas, wel in het uitgaanscentrum verderop, maar niet op het Vuurtorenplein.’

Nadat Anton Greven was vertrokken, zat ik nog een tijd roerloos achter mijn bureau. En ik overdacht wat hij had gezegd. Deze informatie wierp een heel nieuw licht op de zaak. Het ongeluk was waarschijnlijk geen ongeluk geweest. Wie? Dat was de vraag. Pas op Rank, *don't jump to conclusions*, zei ik tegen mezelf. Maar ik kon het toch niet helpen dat ik in gedachten het ongeluk van Louis Dijssel in verband begon te brengen met andere gebeurtenissen in Leebrugge. Het was allemaal wel toevallig, de dingen die binnen één gemeente gebeurden, vond ik. Politieke en bestuurlijke opwinding rondom de aanbesteding van een groot recreatieproject; een burgemeester die ervoor kiest om vrijwillig te verdwijnen; een gemeentesecretaris die bijna dodelijk verongelukt; een knullige poging om de waarnemend secretaris eruit te werken die bepaalde ontdekkingen had gedaan. Je zou toch bijna gaan geloven dat er een verband moest zijn.

Ik moest onmiddellijk aan Geard de Bruin denken. De wethouder die, heel correct en integer, het dossier Middenmeer aan een ander collegelid had overgedragen. Maar die mij intussen het leven probeerde zuur te maken, omdat ik hem in mijn onschuld in vertrouwen had genomen over mogelijke bedriegerij door de burgemeester bij de aanbesteding. Dat kon volgens mij maar één ding betekenen, namelijk dat hij ervan wist en dat hij het verborgen had willen houden. Was het wel toeval dat hij het dossier Middenmeer juist aan de burgemeester had overgedragen? Wethouder Lockhorst kwam daar, gezien haar portefeuille, eerder voor in aanmerking. Het schoot me te binnen dat zij hierop in de collegevergadering had gedoeld. Ik herinnerde me nog haar woorden: te veel handen op één buik, had ze gezegd. Op dat moment had ik dat wat vergezocht gevonden. Maar nu?

Maar betekende dit ook dat Gerard de Bruin de aanslag op Louis Dijssel had willen plegen? Dat leek me onwaarschijnlijk. Ten eerste was de persoon die aan de fiets had gemorreld door het ijsmeisje als “niet jong en niet oud” bestempeld. Gerard de Bruin voldeed niet aan die beschrijving. Hij was, met alle respect, gewoon als “oud” te kwalificeren. Maar de tweede reden van twijfel was: waarom Louis Dijssel? Wat had de gemeentesecretaris ermee te maken? Ik wijdde nog een losse gedachte aan de mogelijkheid van een complot. Dat zou inhouden dat het hele college bij de afspraken met Vlasblom Utiliteitsbouw zou zijn betrokken. Dit leek me echter te gek voor woorden. Zo belangrijk kon het toch niet zijn dat Vlasblom de opdracht kreeg, dat de burgemeester, én de secretaris én een wethouder hun handen daaraan zouden vuil maken. En, wie weet, ook nog één van de andere wethouders of zelfs beide. Het leek me hoogst onwaarschijnlijk.

Ik kon me niet meer op mijn werk concentreren. Mijn gedachten kwamen niet tot stilstand. Er was aan de ene kant sprake van te veel toeval, maar er was aan de andere kant ook te weinig aan de hand voor een aanslag op iemands leven. Nou ja, de dader had niet kunnen weten dat Louis Dijssel zo ongelukkig terecht zou komen. Maar sabotage aan een fiets, dat is serieus. Dat doe je niet zomaar, niet om een stout geheimpje van een burgemeester te verdonkeremanen.

Ik werd pas weer rustig nadat ik voor mezelf het besluit had genomen om dieper te gaan graven.

Ik moet constant doorwerken, want als ik de tijd heb om mezelf te onderzoeken en te beoordelen is het met mij gedaan.

Claude Monet, impressionistisch schilder 1840-1926

Vrijdag 13 juli

De wekker liep om zeven uur af. Het begin van vrijdag de dertiende. Aninda rekte zich uit, klom uit bed en slofte naar de badkamer. Het voordeel van hotels, tenminste van de niet al te slechte, is dat ze een *en suite* hebben. Je hoeft niet ver te lopen van je bed naar de badkamer. Ze nam een douche zonder haar lange haar nat te maken en kleeedde zich aan. Opmaken vond ze niet nodig, afgezien van een simpele dagcrème. Sinds ze hele werkweken in dit hotel woonde, had ze bijna haar hele garderobe uit Deventer hier. Ze koos een passende dracht voor een dag op kantoor: een wijde, kleurige batikrok (haar Indische afkomst verloochende zich niet), een wit topje en een kort blauw jasje. Beneden in de eetzaal nam ze veel koffie en een paar croissants met jam.

Om kwart over acht zat ze in haar Polo en reed ze vanaf de rotonde voor het hotel het viaduct over de snelweg op, in de richting van het dorp Endepoel. Ze had Louis beloofd dat zij de post uit zijn brievenbus zou halen en de brieven die er zakelijk uitzagen naar het ziekenhuis zou meenemen. Ze reed over de doorgaande weg door het dorp, het spoorviaduct onderdoor en verderop rechtsaf in de richting van Louis' villa. Ze haalde een bosje sleutels uit haar tas. In een van de gemetselde zuilen van het hek was een gleuf voor brieven gemaakt. Aninda opende een roestvrij stalen deurtje aan de achterkant van de zuil en vond op de bodem van de zuil de post van vier weken. Binnen sorteerde ze eerst alle kranten en plaatselijke nieuwsbladen eruit en vervolgens de tijdschriften. Wat er daarna overbleef was niet veel. Je kon eruit afleiden dat Louis vrijwel al zijn zaken digitaal afhandelde. Er waren geen brieven van banken, verzekeringsmaatschappijen of energiebedrijven. Ze zag wel een aantal kaarten met "beterschap" erop, een paar enveloppen waar privépost leek in te zitten en een klein pakje.

Eén van de enveloppen, gemaakt van slap bruin papier, zag er vreemd uit en bleek niet dichtgeplakt te zijn. Aninda kon haar nieuwsgierigheid niet bedwingen. Ze viste er een velletje wit papier uit en wist vervolgens niet wat ze zag. Ze leek verzeild te zijn in een goedkoop misdaadromannetje. Op het papier stond:

Dit was een waarschuwing.

Onwillekeurig sloeg ze haar hand voor haar mond. Wat was dit? Ze keek op de achterkant van het papier en op de enveloppe. Geen afzender. Nadat ze van de eerste schrik was bekomen, gingen haar hersenen razend snel. Was dit een grap of serieus? Een waarschuwing. Waartegen? Of waarvoor? Nee, het kon geen grap zijn. Niemand zou zo iets bedenken. Ze las het zinnetje nog een keer over. Het gebruik van het woordje “was”, de verleden tijd, vond ze veelbetekenend. Het briefje zelf was dus niet de waarschuwing. Het briefje ging over iets dat geweest was. Aninda verstarde. Zou het kunnen dat het briefje iets te maken had met het ongeluk van Louis? Als dat zo was... Als het eens geen ongeluk was geweest, die gedachte was eerder bij haar opgekomen. Dan kreeg die gebeurtenis in de duinen wel een erg macabere bijklank. Aninda moest even gaan zitten om de ontdekking te verwerken. Dan is het, ja wat eigenlijk? Poging tot doodslag? Moord? Ze liep naar de keuken en zette het espressoapparaat aan. Een kop sterke koffie moest ze hebben, ondanks dat ze er in hotel al drie op had.

Een volgende vraag drong zich op. Moest ze dit aan Louis vertellen? Haar eerste ingeving was: ja, want de brief is aan hem gericht. Dat wil zeggen, de enveloppe. Maar kon Louis dit momenteel wel aan? Hij was dan wel aan de beterende hand, maar ze wist zeker dat hij zich er erg over zou opwinden. Dat zou zijn genezing niet bevorderen. Na enig nadenken besloot ze er niet zelf mee aan de slag te gaan, maar naar het gemeentehuis te rijden en daar de politie te bellen. Die zouden wel weten hoe je met zo iets omgaat.

Pas in de auto bedacht ze dat ze op de bruine enveloppe en ook op het briefje haar eigen vingerafdrukken had achtergelaten. En ook dat ze niet had gekeken naar de datum op het poststempel. Enfin, het zou haar worst zijn, de politie moest het maar bekijken. Aninda had geen behoefte om zelf op onderzoek uit te gaan.

Ze parkeerde voor het gemeentehuis en pakte haar mobiele telefoon. Toen bedacht ze dat het geen zin had om 112 te bellen, want er was geen sprake van een acute noodsituatie. Ze stapte uit, pakte de tas met de laptop en haar stukken en wandelde naar haar werkruimte op de eerste verdieping. Ze vroeg Tineke, de secretaresse van Rank, om het telefoonnummer van de plaatselijke politiepost.

Die hebben we niet meer,’ was het antwoord. ‘Het is tegenwoordig een district. Er zit hier nog maar een paar uur in de week een agent.’

‘Nou, het nummer van de districtspolitie in Noordwijk dan graag.’

Eenmaal weer achter haar bureau moest Aninda zichzelf bij elkaar harken om aan het werk te kunnen gaan. Ze had genoeg te doen. Gistermiddag waren in het raadsonderzoek de laatste getuigenverhoren geweest. De wethouders Landman en Lockhorst nog een paar ambtenaren. Het was allemaal niet erg spannend geweest, omdat geen van allen een idee had van geheime afspraken. Haar aantekeningen van de verhoren zaten in haar tas. Vooruitlopend op de woordelijke verslagen, die nog van de geluidsopnames gemaakt moesten worden, kon ze dus vandaan aan de conclusies van het onderzoeksrapport beginnen te schrijven. Want het algemene deel van het rapport zoals de omschrijving van de vraagstelling, de samenstelling van de commissie, een beschrijving van de procedure, de onderzoeksopzet, de keuze van de getuigen en dat soort zaken, had ze al voor een groot deel klaar. Dat waren gewoon feiten die niet meer door de interviews konden worden beïnvloed. Ze had zin in het helder op een rij zetten van de concrete aanwijzingen die in de richting van onrechtmatige zaken bij het project Middenmeer wezen.

Ze startte haar laptop en zocht de map “raadsonderzoek” op. Maar het viel niet mee om zich te concentreren. Niet na wat ze vanmorgen uit de brievenbus van Louis had gehaald. Ze had door de telefoon tegenover een vriendelijke politieagente uitvoerig haar verhaal kunnen doen. Ze zou er nog van horen, werd haar verzekerd. De agente zou contact opnemen met de collega’s die het ongeval hadden behandeld. Maar Aninda moest er steeds weer aan denken. Dat de kans bestond dat het fietsongeluk geen ongeluk was geweest maar een opzettelijke aanslag. Sabotage, dacht ze. Maar hoe kon dat? Er moest met zijn fiets zijn gerommeld. Ja, zo moest het zijn gegaan. Iemand had de moeren van de voorwielas los gedraaid. Niet helemaal, maar net genoeg om er nog een eindje mee te kunnen rijden. In gedachten ging ze na hoe die bewuste zaterdagochtend was verlopen. Aninda had haar auto op de parkeerplaats gezet. Ze was de weg overgestoken en naar de vuurtoren gelopen waar ze Louis had ontmoet. Samen hadden ze de mountainbikes opgehaald bij het verhuurbedrijf. Daarna waren ze op hun gemak op het plein wat gaan drinken. De fietsen hadden in de tussentijd tegen een hek bij de vuurtoren gestaan. Ze verstarde. Daar moet het zijn gebeurd, in die tijd had iemand aan de fiets kunnen sleutelen. Het leek haar een klusje van niets, een paar moeren los draaien. Voordat ze aan het werk kon gaan, moest ze dit opschrijven en aan de politie mailen.

Toen Aninda de mail eenmaal had verstuurd, kwam er rust in haar hoofd. Ze wijdde nog een gedachte aan Louis, of zij hem vanavond tijdens het bezoek zou inlichten, maar zette het onderwerp opzij. Dat zou ze vanavond wel zien. Ze haalde een kop thee uit de automaat en ging aan het werk. Na een uurtje, nadat ze al meer dan anderhalf A4 had getypt, werd er zachtjes op de halfopen staande deur geklopt. André de Vaal stak zijn hoofd om de hoek.

‘Komt ik gelegen?’ Aninda schrok op uit haar schrijfwerk.

‘André, natuurlijk, altijd. Kom binnen.’ Hij schoof een stoel tegenover haar en ging erop zitten. Hij had een dunne ordner met papieren bij zich.

‘Een paar dagen geleden heeft Rank Kleefsma mij gevraagd om wat dingen uit te zoeken. In verband met Middenmeer en dat onderzoek van de gemeenteraad.’

‘Dat kan kloppen. Hij heeft aan de commissie toegezegd dat hij dat zou doen.’

‘Ja. Nou, en dat heb ik dus gedaan. Ik heb de hele harde schijf afgezocht naar aanwijzingen, zoals hij had gevraagd, met een paar zoektermen die hij me had gegeven. En dit is het resultaat.’ Hij legde de ordner op Aninda’s bureau. ‘Rank zei dat ik het bij jou moest afgeven en niet bij hem, omdat hij zelf ook in het onderzoek zit.’

‘Dat is heel verstandig van Rank. Jeetje, André, mijn ogen vallen bijna uit mijn hoofd.’ Ze bladerde door de papieren. ‘Heb je dit allemaal gevonden?’ Er zat ongeveer een centimeter papier in. André de Vaal knikte bescheiden. ‘Och, zo moeilijk was het niet. Het zoeken gaat automatisch, als je tenminste weet hoe je dat moet doen.’ Hij grinnikte. Aninda zag aan hem dat hij er trots op was. ‘Misschien is niet alles even “hot”, maar ik denk dat je er wel wat van kunt gebruiken. Alles is uitgeprint, maar ik heb natuurlijk ook de digitale bestanden. Zal ik ze voor je op een CD branden?’

‘Graag, André. Niet voor mij, voor de commissie natuurlijk. En erg bedankt voor je snelle actie. Ik ga er na de lunch meteen mee aan de slag.’

André de Vaal stond op. Hij keek Aninda aan en maakte aanstalten om nog iets zeggen. Zij merkte het op en nodigde hem met een vragende blik uit. ‘Zeg het maar, hoor.’

‘Nou, ik wil eigenlijk zeggen dat ik heel blij ben dat jullie er zijn, ik bedoel in deze gemeente. Jij en Rank Kleefsma.’

Ondanks haar donkere huid zag hij Aninda blozen. ‘Dank je wel, André. We doen ons best.’

Het volgende uur viel Aninda al lezend van de ene verbazing in de andere. Er zaten veel reguliere documenten over Middenmeer in de map, zoals concepten van brieven die de gemeente wel of niet had verstuurd. Er waren afdrucken van mailwisselingen tussen de verschillende afdelingen van de gemeente. Ook openbare stukken, zoals memo's aan de raad en raadsvoorstellen. Maar tussen de papieren zaten ook diverse mails die afkomstig waren van de burgemeester en die gericht waren aan Vlasblom. Daarin werd, soms in onverhulde taal, gesproken over de aanbesteding. Sjaak Vlasblom had daarop tegenover de commissie inderdaad gezinspeeld. In stilte bewonderde Aninda hem vanwege zijn zorgvuldige woordkeus. Ze zou de woordelijke verslagen er nog eens op nalezen, maar haar indruk was dat hij tijdens het verhoor geen onwaarheden had verkondigd.

Verder lezend verbaasde zij zich over de naïviteit van de burgemeester. Ze kon haast niet geloven dat hij zulke gevoelige informatie gewoon via de mail van de gemeente had verstuurd. Zij zag maar twee mogelijkheden: óf hij moest zich over zijn handelen van geen kwaad bewust zijn geweest, óf hij moest een blind vertrouwen hebben gehad in de betrouwbaarheid van zijn e-mails. Maar uit de tekst van zijn berichten kon je zonder veel twijfel opmaken dat de burgemeester beloftes had gedaan over de gunning van werkzaamheden aan Vlasblom Utiliteitsbouw in het projet Middenmeer fase 1. Onbetwistbaar bewijs. Aninda stelde zichzelf de vraag of hiermee ook het omgekeerde bewijs was geleverd, dat uitsluitend de burgemeester en niemand anders van het college zich aan misstappen had schuldig gemaakt. Ze meende van niet.

Aninda pakte de telefoon en belde de voorzitter van de onderzoekscommissie, Adriaan de Wilde op zijn kantoor en vertelde hem over het materiaal dat ze van André de Vaal had gekregen. ‘We hebben het bewijs in handen,’ zei ze. ‘Burgemeester Van Bruggen heeft inderdaad beloftes gedaan aan Vlasblom.’

‘Wow, Aninda, dat is mooi. Ik bedoel, het is natuurlijk niet echt mooi, maar we kunnen nu ons rapport afmaken. Boek je alles zorgvuldig in, met vermelding van datum, herkomst en zo? Het is belangrijk dat ons dossier in orde is. Die mails kunnen straks in het bijlagenboek.’

‘Dat zal ik doen, Adriaan. Ik ga nu verder met het conceptrapport.’

‘Bedankt, Aninda. Goed werk. Ik ben blij dat ik zo veel aan je kan overlaten.’ En voor de tweede keer die vrijdag de dertiende bloosde Aninda de Valk vanwege een compliment.

Vrijdag 20 juli

Het duurde tot ruim een maand na het ongeluk dat het moment kwam waarop hij met ongeduld had gewacht. Hij mocht het ziekenhuis uit. Niet dat hij al helemaal genezen was. Hij voelde zich nog niet sterk, in elk geval niet zoals het was vóór het ongeluk. Maar de interne beschadiging in zijn schedel was redelijk hersteld. Wel voelde hij in zijn achterhoofd nog steeds een voortdurende, vage pijn. Die herinnerde hem eraan dat hij er nog lang niet was. Louis maakte zich zorgen dat hij met deze pijn zou moeten leren leven en hij vond dat geen prettig vooruitzicht.

Vrijdagmiddags was de dokter aan zijn bed verschenen met de mededeling dat een langer kostbaar verblijf in het ziekenhuis niet veel meer aan zijn genezing zou toevoegen.

‘De beschadiging bleek achteraf mee te vallen. De foto’s laten zien dat de onderkant van je schedel niet was gebroken, maar gekneusd.’ Hij lachte. ‘Je hebt een hard hoofd, meneer Dijssel. Maar het scheelt wel een stuk in de duur van de genezing.’

‘Hoe kan het dan dat ik zo lang in coma heb gelegen?’

‘Nou, zo lang was het nu ook weer niet. Twee dagen, toch? Beschouw het coma maar als een natuurlijk afweermechanisme. Je hebt een ontzettend zware klap gemaakt. Die wil je niet bewust beleven, dus schakelt je lichaam de bewuste functies gewoon uit.’

‘U lijkt wel een alternatieve genezer.’

Hier moest de arts hard om lachen, maar reageerde er niet op.

‘Wil je langzamerhand naar huis?’

‘Niets liever dan dat, ik verveel me hier dood. O, niets ten nadele van de verzorging hier, hoor. Die is prima. Maar de dagen duren wel erg lang. Het is dat ik mijn tabletcomputer heb om nog wat afleiding te krijgen.’ Hij zei er maar niet bij dat hij al weer een week min of meer aan het werk was. Zijn ziekenkamer was een digitaal kantoor geworden. Maar het bleek dat ze hem aardig in de gaten hadden.

‘Eigenlijk hebben we dat liever niet, laptops en tablet in het ziekenhuis. Die apparaten bevorderen het genezingsproces in het algemeen niet erg. Maar we doen een oogje dicht, omdat je op een eenpersoonskamer ligt.’

Louis keek hem quasi schuld bewust aan. ‘Mea culpa.’

‘Goed,’ zei de arts. ‘Onder bepaalde voorwaarden wil ik je wel naar huis laten gaan. Je moet veel rusten, en dan bedoel ik op bed liggen, minstens twee keer een uur per dag, naast je gewone nachtrust. Je mag je absoluut niet inspannen, niet wild bewegen, niet tillen. En je krijgt een *neckbrace* mee, die je voorlopig de hele dag moet dragen. Heb je thuis iemand die voor je kan zorgen?’

Op die vraag wist Louis het antwoord even niet.

Hij woonde in zijn eentje in de villa in Endepoel, waar alleen op vrijdag een huishoudelijke hulp kwam. Maar er was een nieuwe ontwikkeling, en die heette Aninda.

Vanaf het moment dat hij weer bij bewustzijn was gekomen had Aninda de Valk vrijwel elke dag tijdens het avondbezoek aan zijn bed gezeten. Behalve Aninda kwam er niet veel bezoek voor hem en zij vond het haar plicht om er te zijn. Aninda werd vast punt in het patroon van zijn dagen. In het begin zat ze alleen maar naast hem, hoofdzakelijk zwijgend. Ze hield zijn hand vast en keek hem zo nu en dan aan. Haar aanwezigheid was hem genoeg. Naarmate zijn toestand verbeterde en hij helderder werd, waren ze meer gaan praten. Louis en Aninda kenden elkaar immers nog nauwelijks. Eén lange avond bij hem thuis en een gezamenlijke fietstocht die wreed was verstoord. In het begin spraken ze over algemeenheden, over hoe hij zich voelde – beroerd! – en wat de dokter vandaag weer had gezegd. Aninda op haar beurt vertelde wat onbenulligheden over het gemeentehuis en de collega's. Dat iedereen hem miste en erg met hem meeleefde. Ze viel hem niet lastig met de inhoud van het werk. Als ze afscheid namen, dan kuste zij hem licht voordat ze vertrok. Zij boog zich over hem heen, omdat hij nog nauwelijks zijn hoofd kon draaien. Dan keken zij elkaar van heel dichtbij in de ogen en voelden ondanks de ongemakkelijke omstandigheden een onuitgesproken genegenheid voor elkaar. Het hoefde nog niet te worden gezegd, het was er gewoon.

Louis keek steeds meer uit naar het avondbezoek en was oprecht blij als zij binnenkwam. Naarmate hij meer aansterkte hadden ze ook over diepere zaken gepraat. In de privésfeer van de ziekenkamer, zonder dat iemand kon meeluisteren, waren ze in de afgelopen weken nader tot elkaar gekomen.

Nadat Louis in staat was om rechtop in bed te zitten en zich naar haar toe te draaien, was Aninda op de rand van het bed komen zitten en hadden ze elkaar vastgehouden. Verpleegkundigen die dit zagen waren discreet in hun nabijheid, maar babbelden op de gang en in de personeelsruimte over de ontluikende liefde. Ze hadden het goed gezien.

Twee avonden geleden had Louis niet in bed gelegen toen Aninda kwam. Hij wachtte haar op in een stoel voor het smalle raam van de eenpersoons kamer. Aninda zag er, zoals altijd, beeldschoon uit in een vrolijk gekleurde zomerjurk met een gehaakte omslagdoek in een contrastkleur losjes om haar schouders, waar het lange haar overheen viel. Ze kusten elkaar staande ter begroeting, waarbij Louis haar beide blote schouders stevig vastpakte. Met een gebaar alsof hij wilde zeggen: ik laat je niet meer los. Aninda glimlachte. Hij keek in haar zwarte ogen.

‘Hoe gaat het verder met ons?’ vroeg hij.

‘Jij en ik,’ zei ze, ‘wij horen bij elkaar. We zijn bij elkaar gebracht door..., door een ongelukkig toeval.’

‘Vreemde manier om een relatie te beginnen, een ongeluk.’

‘Nee,’ verbeterde Aninda zichzelf, ‘ik zeg het verkeerd. We waren al bij elkaar. Dat ongeluk was onze eerste test. Die hebben we goed doorstaan.’ Ze pauzeerde glimlachend, terwijl hij haar bleek aankijken. ‘Vooral jij. Je bent al weer aardig op de been.’

‘Ik ben eenenveertig, Aninda. Twaalf jaar ouder dan jij.’

‘Nou en? So what?’

Ze hadden elkaar een tijdje omhelsd, wat opnieuw aanleiding vormde tot gebabbel bij de verpleegstaf.

En nu mocht hij naar huis.

‘Heb je thuis iemand om voor je te zorgen?’ Louis had niet gedacht dat die vraag nog eens aan hem zou worden gesteld. Tenminste niet de eerstkomende twintig jaar. Zelf was hij altijd degene geweest die zorgde, die sterk was. Hij zorgde voor zijn ouders in hun laatste, moeilijke jaren. Hij had ook nog een tijd voor zijn jongere broer gezorgd, nadat hun ouders waren overleden. Iemand die voor hem zou zorgen? Hij moest wennen aan de gedachte. Maar hij begreep ook wel dat zijn gezondheidssituatie nu zodanig was dat hij volgens de dokter niet alleen thuis mocht zijn en alles weer doen. Hij had hulp nodig.

Plotseling schoot hem het prachtige lied van Jules de Corte te binnen: “Als je overmorgen oud bent”. Schitterende akkoorden in een mineurtoonsoort op de piano, een melancholieke hobo, zachte strijkers en een pakkende tekst. De gedachte ontroerde hem.

‘Ik zal dat vanavond nog regelen,’ antwoordde hij de arts. ‘Tijdens het bezoeken.’

‘In dat geval mag je morgen naar huis.’

Aninda hoefde geen tel na te denken over zijn vraag. ‘Natuurlijk kom ik bij je logeren’, zei ze. Zij gebruikte het woord logeren met opzet. Ze zou er zijn, ’s morgens bij het opstaan en gedurende de avonden en nachten. Om voor hem te zorgen. ‘Ik zeg vanavond nog mijn hotel op. Ik had sowieso al schoon genoeg van het rumoer op de gangen en het langsrazende verkeer’.

Aninda wilde even niet denken aan het feit dat haar studie in Enschede behoorlijk in de knel begon te komen. Zolang ze in Leebrugge werkte had ze geen werkgroepen en colleges meer gevolgd en was zij ook nauwelijks aan het lezen van studieboeken toegekomen. Later, dacht ze. Als deze klus is geklaard, heb ik nog alle tijd om mijn studie af te maken.

Het eerste dat Louis deed toen hij weer thuis was, was koffiezetten en op de witte bank in de woonkamer zitten. Het voelde goed, weer in zijn vertrouwde omgeving. Aninda, die hem met haar auto uit het ziekenhuis had opgehaald, was vrijwel onmiddellijk weer naar het gemeentehuis vertrokken. ‘De plicht, Louis. Die staat te roepen.’ Ze had hem plechtig laten beloven dat hij heel voorzichtig zou zijn, veel zou rusten en geen zware dingen zou doen. ‘Bel me op als je me nodig hebt.’

Het tweede dat hij deed was telefoneren met Emile van Doeselaar. Dat kon hij zittend doen, zonder tegen het verbod van de artsen in te gaan.

Emile woonde in Hattem en was zijn back-up, zijn plaatsvervanger, zijn invaller. Dat waren ze wederzijds. In een overeenkomst hadden ze de afspraak vastgelegd dat zodra één van hen iets zou overkomen, de ander zou inspringen om de zaken waar te nemen. Beiden hadden een inlogapparaatje van elkaars computersysteem en konden zo doorgaan waar de ander was gebleven. Ze vertrouwden elkaar voor honderd procent. Dat moesten ze ook wel, want ze waren zakelijk nauw met elkaar vervlochten. Emile had in de loop der jaren de leiding gekregen over een paar commanditaire vennootschappen, waarin Louis als geldschietter, als stille vennoot optrad. En Louis op zijn beurt was als bestuurder verbonden aan een aantal BV’s die Emile voor zijn zaken gebruikte. Voor Louis was zijn functie als gemeentesecretaris, naast al deze bezigheden, meer een bijbaan dan een hoofdfunctie. De beide mannen konden goed met elkaar overweg, maar een echte vriendschap was er nooit gegroeid. De relatie bleef zakelijk.

Louis had Emile leren kennen via Bitcoin, een vorm van elektronisch geld, een virtuele valuta, die een jaar of wat geleden was ontwikkeld en waar Louis als één van de eersten aan had meegedaan. Hij was toen al gewend geraakt aan het verdienen van grote bedragen op aandelenbeurzen, in de tijd dat de beleggingsbomen nog tot in de hemel groeiden. Toen hij met Bitcoin kennismakte, had hij die niet alleen gekocht, maar had hij ook bijdragen geleverd aan de Bitcoinsoftware. Door middel van “*mining*” had hij een forse hoeveelheid Bitcoin in bezit gekregen. Min of meer tot zijn verrassing werd het een hit. Het was een gok geweest, maar na drie, vier jaar bleken zijn Bitcoins een veelvoud waard te zijn geworden. Hij was opeens Bitcoinmultimilionair.

Emile van Doeselaar, die hij tijdens een Bitcoinbijeenkomst had ontmoet, had iets vergelijkbaars gedaan. Ze voelden van elkaar aan dat ze financieel en zakelijk talent hadden en waren op den duur partners geworden. Louis had na de waarde stijging zijn meeste Bitcoins weer naar gangbare valuta's omgezet en had zich gespecialiseerd in aandelen en obligaties. Emile had zich met zijn kapitaal op de onroerendgoedhandel gestort. Beiden waren in de afgelopen tien jaar schatrijk geworden.

Emile nam direct op.

‘Emile, ik ben weer thuis.’ Recht voor zijn raap, geen overbodige gevoelens of emoties.

‘Daar ben ik blij om, Louis. Gefeliciteerd met je genezing. Wonderbaarlijk, zoals je er vanaf bent gekomen.’

‘Dat is maar hoe je het bekijkt, Emile. Ik had ook gewoon in het rulle zand kunnen vallen en met een paar schrammetjes lachend weer op kunnen staan, in plaats van half dood te zijn.’

‘Dat is ook weer waar.’

‘Sorry dat ik je niet meteen kon laten weten dat ik was uitgevallen, maar ik was een paar dagen van de wereld.’ Hij lachte om zijn eigen relativering. ‘Pas toen ik weer bij kennis was kon ik laten bellen. Gelukkig was ik wel weer genoeg bij kennis om me je nummer te kunnen herinneren.’

‘Het telefoontje van het ziekenhuis was genoeg. Die verpleegster snapte er zelf niets van. Maar ik heb meteen bij je ingelogd en gekeken wat er te doen viel. Een paar lopende transacties heb ik kunnen afronden. En ik heb afgelopen maand natuurlijk gewoon de AEX en de andere beursindexen gevolgd en de dingen gedaan die we hebben afgesproken. Je ziet het wel in je administratie. Ik denk dat je klanten er niet minder van zijn geworden. De koersen zijn zich weer voorzichtig aan het stabiliseren. Ik veronderstel dat de laagste stand zo langzamerhand wel is bereikt.’

‘Ik ben je dankbaar, Emile. En ik ben je wat verschuldigd.’

‘Trakteer me binnenkort maar eens op een viersterren diner, zou ik zeggen. Hier vlakbij, in Zwolle, zit de Librije, een mooie tent. Daar kunnen we rustig verder praten.’

‘Dat is afgesproken, Emile. Maar we moeten nu ook even praten. Het gaat over de gronden in Endepoel. Je weet wel. Er zijn hier een paar ontwikkelingen die me niet bevallen.’

‘Hoe bedoel je?’

‘Tijdens mijn ziekte is er in Leebrugge grote opwinding ontstaan over het nieuwe recreatiegebied. De burgemeester heeft een stommiteit uitgehaald door een bevriende aannemer te tippen over de aanbestedingsbedragen van andere inschrijvers, en dat is uitgekomen. Dat zou op zich niet zo erg zijn,

maar het gevolg is dat iedereen nu op scherp staat. Ze ruiken fraude, de gemeenteraad voorop. Er is zelfs een officieel raadsonderzoek gaande en ze zijn naar feiten aan het graven.'

'Wat heeft het gerommel met aanbesteding met die grond in de polder te maken?'

'Op zich niets, dat weet ik wel. Maar ik voel me er niet rustig bij. Ik ben bang dat ze dieper gaan graven, om maar eens in de sfeer te blijven. Binnenkort komt het moment dat de grond voor het project moet worden aangekocht. Dan komen ze vanzelf bij jou terecht.'

'Maar niet bij jou, als het goed is. Loop je het risico dat ze ontdekken wie de gronden in bezit heeft?'

'Op zich zou dat niet erg zijn, zolang mijn naam er maar buiten blijft.'

'Jij bent commanditaire vennoot, jij staat er in ieder geval buiten. Ik handel namens de CV, conform onze overeenkomst. Een CV heeft geen rechtspersoonlijkheid en kan dus geen eigenaar van grond zijn. Zo staat het nou eenmaal in de wet.'

'Dat hoef je mij niet uit te leggen. Maar zou het misschien toch niet verkeerd zijn als je de gronden nog een keer doorverkoop? Voor de prijs van grasland, natuurlijk. Dan wordt het nog lastiger om het te traceren. Je kunt daar bijvoorbeeld één van de BV's voor gebruiken.'

Emile dacht even na.

'Maar als ik die gronden aan een BV verkoop, dan ben jij je beschermde status van stille vennoot kwijt, tenminste wat die gronden betreft. Via het kadaster zal zo te achterhalen zijn van wie de grond is en wie er achter de BV zit.'

'Daar heb je gelijk in.'

Emile zuchtte licht. 'Je bent typisch nog niet de oude, Louis. Ik zou er nog maar eens over nadenken als ik jou was. En maak je er niet te druk over.'

'Oké, dat zal ik niet doen.'

Ze beëindigden het gesprek.

Louis voelde zich moe. Hij moest toegeven dat hij inderdaad nog lang niet de oude was. De sluimerende hoofdpijn vanuit zijn nek werd heviger. Hij trok een kussentje naar zich toe en ging languit op de bank liggen. Ik ben weer thuis, dacht hij. Hij wilde nadenken. Over de gemeente, de burgemeester en het raadsonderzoek; over zijn andere zaken. Over zijn baan als secretaris. Over Middenmeer en alles wat daarmee was verbonden. Over hem en Aninda, ja, vooral over Aninda en hem. Het was wel erg veel en zijn hersens werkten blijkbaar nog niet met de snelheid van voor het ongeluk. Zou het ooit weer helemaal goed komen, vroeg hij zich af.

Na een halfuurtje haalde hij nog een beker koffie en een pijnstillen en liep naar het stapeltje post dat in de hal op het tafeltje lag. De bruine envelop lag bovenop, precies zoals Aninda hem een week geleden had laten liggen. Hij maakte de envelop open, haalde het velletje papier eruit en zag de letters.

Dit was een waarschuwing.

Louis las de woorden en kromp ineen. Een plotselinge stekende hoofdpijn steeg op vanuit zijn rug en nek. Zijn hersens mochten dan misschien beschadigd zijn, ze werkten snel genoeg om onmiddellijk de implicatie van de boodschap tot hem te laten doordringen. En hij onderging een sensatie die hij zijn hele leven nog niet had gekend. Louis Dijssel was bang.

33

Donderdag 26 juli

Het had Aninda de Valk drie werkdagen gekost om het onderzoeksrapport over Middenmeer af te ronden. Ze zette al haar andere werk er voor opzij. De snelheid van werken kostte inspanning, maar paste in de opzet van de raad om er een kort en flitsend onderzoek van te maken. Het waren lange dagen achter haar bureau geweest en in zekere zin dus saai. Telkens als ze een paar uur geconcentreerd had geschreven klapte ze de laptop dicht en wandelde ze het gemeentehuis uit. Dan stak ze de hoofdstraat over naar het park, waar ze onder de schaduw van enorme treurwilgen een half uurtje pauzeerde om de zinnen te verzetten. De dagen vlogen om, het werk vorderde snel. Ze had er plezier in.

Vooraf het onder woorden brengen van de conclusies probeerde ze zorgvuldig te doen. Aninda realiseerde zich dat het professionele lot van de burgemeester, of misschien zelfs van het hele college, kon afhangen van een door haar gekozen formulering.

De feiten logen er echter niet om. De onderzoekscommissie beschikte over overtuigende verklaringen en schriftelijk bewijsmateriaal, dat maar in één richting wees: de burgemeester had de aanbesteding van Middenmeer fase 1 gemanipuleerd door de inschrijvingsbedragen van andere bedrijven door te spelen aan Vlasblom, zodat die onder de laagste inschrijving kon gaan zitten. Aninda zag geen aanleiding om deze conclusie te af te zwakken of te verzachten. Er waren echter geen aanwijzingen gevonden dat ook andere collegeleden of ambtenaren daaraan hadden meegewerkt of ervan wisten. De kans dat de gemeenteraad het hele college naar huis zou sturen leek haar dan ook niet groot.

Een week geleden op dinsdagsmiddag had zij de laatste woorden van het rapport op papier gezet. Ze werkte nog een uurtje aan de lay-out en maakte twee afdrucken. Het was geen lijvig rapport, ruim twintig pagina's, inclusief de bijlagen, maar het bevatte explosief materiaal. Aninda had een

aansluitende afspraak gemaakt met de voorzitter van de commissie, Adriaan de Wilde. Ze reed naar zijn notariskantoor in Noordwijk om het rapport met hem te bespreken.

Op de terugweg kwam ze langs het Vuurtorenplein. Daar was ze even gestopt en liet ze haar gedachten teruggaan naar vorige maand. Ze zag het restaurant waar ze die zaterdagochtend met Louis op het terras had gezeten en werd plotseling gegrepen door een overweldigende emotie. Ze begreep niet goed waar die vandaan kwam. Niet van deze plek, want het was niet eens een mooi deel van Noordwijk. Eigenlijk was het maar een kale hoek met veel steen en asfalt en aan de overkant de parkeerplaats waar ze nu stond. Toch moest Aninda een papieren zakdoekje opzoeken om haar tranen weg te vegen. Ze dacht aan Louis en aan de manier waarop hun relatie zich ontwikkelde. Toen realiseerde zij zich dat het tranen van opluchting of misschien wel van blijdschap waren.

Het onderzoeksrapport was net op tijd gereed geweest om het vóór de raadsvergadering van de vorige week donderdag aan de raad toegestuurd te kunnen worden. Tijdens de vergadering was er even over het rapport gedebatteerd, waarbij er vooral lovende woorden werden gesproken aan het adres van de onderzoekscommissie. Een aantal fracties verklaarde echter dat het die avond niet behandeld kon worden, omdat er te weinig tijd was geweest om het stuk grondig te bestuderen. Bovendien was er geen gelegenheid geweest voor fractieoverleg. Men vond deze kwestie die belangrijk genoeg om goed over na te denken, en dan vooral over de consequenties die eruit konden voortvloeien. Daarom besloot de raad met algemene stemmen om over een week een extra raadsvergadering in te lassen, waarin het raadsonderzoek het enige inhoudelijke agendapunt zou zijn.

Aninda zat al om kwart over zeven op de ambtenarentribune in de raadzaal. Om half acht zou de vergadering beginnen. Jan Biermans, de fractievoorzitter van GroenLinks, opende als waarnemend raadsvoorzitter de vergadering met een toespraakje waarover hij blijkbaar goed had nagedacht.

‘Geachte raad, deze vergadering van de raad van Leebrugge is, ik mag wel zeggen, van een bijzondere inhoud. Aan de orde is de rapportage van een raadsonderzoek. Het instellen van een raadsonderzoek op grond van artikel 155a van de Gemeentewet is een bevoegdheid waar de gemeenteraad niet vaak en niet lichtvaardig gebruik van maakt. In dit geval was daar echter wel aanleiding toe, namelijk de noodzaak tot het brengen van klaarheid waar allerlei geruchten de ronde deden. Dit doel rechtvaardigt de inspanning en de kosten van een onderzoek. Ik mag de leden van de onderzoekscommissie, haar voorzitter en de ambtelijke ondersteuning complimenteren met de uitvoering van het onderzoek. Dit is, conform de opdracht van de raad, in heel weinig tijd, maar toch grondig gebeurd. Dank daarvoor namens de gemeenteraad. Het rapport ligt thans voor. Ik zal straks alle fracties het woord geven.

Eén opmerking wil ik echter graag vooraf maken. Zoals u allen weet is het de persoon van de burgemeester die in het rapport centraal staat. De trieste situatie doet zich voor dat de burgemeester er, naar alle waarschijnlijkheid, voor heeft gekozen om onvindbaar te zijn. Hoewel de waarnemend gemeentesecretaris tot voor enkele weken op de hoogte was van zijn verblijfplaats, is de situatie nu zo dat niemand weet waar de heer Van Bruggen zich bevindt. Ik heb er als raadsvoorzitter voor gekozen om het onderzoeksrapport toch te agenderen.

Uiteraard heeft ieder raadslid het recht om te zeggen wat hij of zij wil. Ik zou u echter willen vragen om de, eh, verdwijning van de burgemeester als zodanig buiten beschouwing te laten. Deze is nauwelijks relevant voor de aanhangige kwestie. Het rapport gaat over de periode dat de heer Van Bruggen als burgemeester gewoon in functie was. Mijn belangrijkste beweegreden voor deze oproep is

dat de burgemeester niet in de gelegenheid is om vanavond een weerwoord te geven. Ik verzoek u dus zich vooral te beperken tot de inhoud en de conclusies van het rapport en de mogelijk daaraan te verbinden consequenties. Mochten er fracties zijn die vragen of opmerkingen hebben over de functie en rol van de burgemeester in algemene zin, dus los van de invulling die de heer Van Bruggen daaraan gaf, dan zal ik de waarnemend burgemeester, de heer Landman, in de gelegenheid stellen daarop te antwoorden.

Nog een laatste, meer praktische opmerking. Ik vind dat het mij, ondanks dat ik volwaardig lid van de raad ben, in dit geval niet past om in mijn rol van raadsvoorzitter actief aan het debat deel te nemen. Aangezien ik het enige lid van de fractie GroenLinks ben, wordt het lastig een bijdrage aan de discussie te leveren. Mijn collega van de fractie D66 zal mede namens mij het woord voeren.' Hij grinnikte. 'Dat scheelt in ieder geval één spreker.'

Maar ik geef nu eerste het woord aan de voorzitter van de onderzoekscommissie, de heer De Wilde, voor een korte toelichting op het rapport.'

Tegen tien reed Aninda terug naar Endepoel en parkeerde haar oude autootje in de grasberm voor Louis' villa, omdat het grote hek naar de oprit dicht was. De raadsvergadering had tot half tien geduurd en zij was nog even aangeschoven bij de gebruikelijke nazit van de raad, met een drankje en nootjes. Daar had ze van verschillende raadsleden complimenten in ontvangst mogen nemen. Adriaan de Wilde had haar zelfs uitgebreid bedankt. Ze was na een minuut of tien weer vertrokken. Haar hoofd was te vol van alle indrukken. Het rapport van de onderzoekscommissie had zijn effect op haar niet gemist. Ze voelde zich niet allen betrokken, maar ook verantwoordelijk. Toch voelde ze geen spijt ten opzichte van de burgemeester en al helemaal geen medelijden.

Toen Aninda binnenkwam hing Louis op een bank in de grote huiskamer, ondersteund door een aantal kussens. Hij keek naar een televisiefilm, maar schakelde het apparaat onmiddellijk uit.

'En, hoe is het gegaan?'

Aninda kuste hem. Ze smeed haar tas op een witte poef, deed haar schoenen en haar jasje uit en ging met opgetrokken benen op de bank tegenover hem zitten. Ze voelde zich thuis in dit grote, minimalistisch ingerichte huis.

'Wow,' begon ze, 'dat was niet mis. Bijna de hele raad heeft het rapport onderschreven en ze hebben de burgemeester laten vallen als een baksteen.'

'Daar was ik al bang voor. Bijna de hele raad, zeg je?'

'Alleen de VVD-fractie had een iets milder oordeel. Raadslid Van Schie voerde het woord. Dat is een van de boeren die de grond pachten waarop de oprit van de brug en de toegangsweg komt. Die is natuurlijk zelf bij Middenmeer betrokken, maar daar scheen hij niet mee te zitten.'

'Voordat je verder gaat, wil je een glas wijn?'

'Graag een witte. Ik heb op het gemeentehuis alleen maar sap gedronken.'

Louis kwam overeind om voor beiden een glas wijn te halen.

‘Vertel,’ zei Louis toen hij terug was.

‘Nou, wat ik al zei, de VVD vindt dat de burgemeester op grond van het rapport wel de schijn tegen heeft, maar zij achten niet bewezen dat hij gezwendeld heeft met de aanbesteding. Op dat punt vinden ze het rapport te ver gaan.’

‘Dat zijn partijgenoten van de burgemeester.’

‘Natuurlijk. Het was nog even lastig voor Adriaan de Wilde, want die is natuurlijk ook van de VVD. Hij heeft uiteindelijk niet meegestemd, omdat hij te direct bij het rapport was betrokken. Ik vond dat wel slim gevonden. Hij kon toch als VVD-er moeilijk tegen zijn eigen onderzoeksconclusies stemmen.’

Louis lachte. ‘Partijpolitiek!’

‘Wat je zegt. Maar alle andere fracties veegden de vloer aan met de burgemeester. Er werden termen gebruikt als onthullend, verbijsterend, onthutsend, snoeihard rapport. Lokaal Belang ging daarin het verst. Die sprak zelfs van misdadig gedrag van de burgemeester. Dat vond zelfs ik weer wat ver gaan.’

‘In elk geval had jij met je rapport een belangrijke bijdrage geleverd.’

‘Ik kreeg na Adriaan het woord om het rapport inhoudelijk toe te lichten. Ik als ambtenaar, nota bene, spreken in de raadsvergadering. Maar daar was ik tamelijk snel mee klaar. Het rapport is gewoon hartstikke duidelijk. Het was een beetje bizarre situatie. De hele raad viel over de burgemeester heen, maar zelf was hij er niet bij om zijn opvatting te kunnen geven.’

‘En hoe is het afgelopen?’ Louis vroeg naar de bekende weg, want op Twitter had hij het al gelezen.

‘Lokaal belang diende een motie van wantrouwen in tegen de burgemeester. Het bleek al gauw dat daar brede steun voor was. Er is nog een halfuur over gepraat. De voorzitter vroeg om niet in herhalingen te vervallen, maar iedereen deed het nog eens dunnetjes over. Die motie is uiteindelijk aangenomen. Alleen de VVD-fractie stemde tegen, nou ja, met uitzondering van De Wilde dus.’

‘Oef, een motie van wantrouwen, dat is niet niks. Dat betekent het einde van zijn burgemeesterschap.’

‘Denk je? De raad kan hem niet ontslaan.’

‘Nee, maar als een gemeenteraad geen vertrouwen meer heeft in zijn burgemeester, dan zal de Commissaris van de Koningin hem voordragen voor ontslag. Zeker nu er zo’n ruime meerderheid voor in de raad was. Arme Daniël. Wat een misstap. Wat een stomiteit.’

‘Ik wil chips. Paprikachips. Zijn die er?’ Aninda was eraan toe om haar zinnen verzetten. Er viel weinig meer te zeggen. Maar zij kon de belevenissen van de avond nog niet goed van zich afzetten en voelde zich plotseling ontzettend moe worden. Lichamelijk, alsof ze een triatlon had voltooid; maar ook geestelijk was ze uitgeput. Louis keek haar aan en klopte met zijn hand op de bank naast zich. Ze stond op en ging naast hem zitten.

Zo zaten ze nog geruime tijd, zwijgend, dicht tegen elkaar aan, aten chips uit een schaal en dronken witte wijn. Ze voelden zich vertrouwd bij elkaar, verliefd. Voorzichtig ook, want ze waren nog maar zo kort samen, te kort om al zonder woorden te kunnen communiceren, zoals partners doen die elkaar

al jaren kennen. Maar ook te lang om nog te twijfelen aan hun gezamenlijke toekomst. Aninda koesterde zich in de lichaamswarmte van Louis en voelde zich opeens klein worden. Ze kroop dicht tegen Louis aan, voelde zich veilig. Heel even sloeg de twijfel toe. Was dit toch geen vergissing, Louis en zij, ging het door haar heen, hun leeftijdsverschil? Was er toch geen sprake van een soort ouder-kind relatie? Het mocht zo zijn. Aninda moest aan haar eigen ouders denken. Ook tussen hen was er een groot leeftijdsverschil geweest. En hoe kon het lopen? Haar Indonesische moeder die onlangs vierenvijftig was geworden, maar die van de wereld geen weet meer had omdat ze aan de ziekte van Pieck, een vorm van dementie, leed. En haar veel oudere, Nederlandse vader die vier jaar geleden plotseling aan een hartstilstand was overleden. Je wist het nooit, de toekomst zat vol verrassingen. Zij was enig kind, alleen op de wereld, negenentwintig jaar en oud genoeg om zelf haar afwegingen te maken en haar beslissingen te nemen.

Op zeker ogenblik draaide Louis zich naar Aninda toe en keek haar langdurig in de ogen. Dat deed hij graag. Die diepe, zwarte ogen fascineerden hem, zoals de hele persoon van Aninda hem fascineerde. Hij las er haar karakter in, enerzijds trouw en toegewijd, maar aan de andere kant ook eigenzinnig en zelfbewust. Een combinatie die hem mateloos boeide en aantrok. Die bij hem de bereidheid, zelfs de wens opriep om zijn eigen doelgerichtheid en vastberadenheid gedeeltelijk aan op te offeren. Hij vond ze prachtig, die ogen, vanaf het eerste ogenblik dat hij haar die maandagochtend, al meer dan twee maanden geleden, had ontmoet in zijn werkkamer op het gemeentehuis.

Hoe anders stonden de zaken er nu voor. Het gemeentehuis leek ver weg. Louis wist niet of hij qua gezondheid ooit weer in staat zou zijn om zijn baan weer op te pakken. Hij wist ook niet of hij dat wel wilde. Er waren te veel dingen gebeurd die het lastig, misschien zelfs ongewenst maakten dat hij als gemeentesecretaris zou terugkeren. Het leek een kwestie van integriteit, waarover hij begin jaren negentig van de vorige eeuw heel anders had gedacht dan hij nu deed. Bepaalde beslissingen die hij lang geleden had genomen begonnen nu hun effecten te tonen.

Hij dacht aan het lot van de burgemeester. Stom van hem om een vriendje te willen bevoordelen. Niet integer. Dat kon niet meer in de eenentwintigste eeuw. Daniël werd er dan ook keihard op afgerekend.

Maar zelf was hij ook niet helemaal vrij te pleiten. Sinds zijn telefoongesprek met Emile van Doeselaar, vorige week, had hij veel nagedacht. Louis had in 1996 met een profetische blik meer dan de helft van de polder opgekocht, het gebied waar nu het recreatieproject zou worden gerealiseerd. Precies het gedeelte van de polder dat op het punt stond ontwikkeld te worden. Hij had het gekocht van een oudere boer tegen een spotprijsje, want het was drassig grasland, alleen geschikt om er een paar koeien op te laten lopen, die bovendien nog met platte schuiten naar de overkant van de vaart moesten worden gebracht. De boer had niet begrepen wat Louis met die zompige polder aan moest, maar hij was tuk geweest op de centen. In die tijd was er nog geen sprake van plannen voor de aanleg van een recreatiepark en een aantal villa's. Momenteel kon de grond een veelvoud van de koopprijs opbrengen, geld dat hij zou kunnen toevoegen aan zijn toch al niet geringe vermogen.

Voor het beheer van de gronden had hij een paar commanditaire vennootschappen opgericht, waaraan hij als geldschietter en stille vennoot was verbonden. Zijn maatje Van Doeselaar trad op als beheerder, als gecommanditeerde vennoot, die bevoegd was om namens de vennootschap te handelen. Het was allemaal waterdicht geregeld via een overeenkomst tussen de beide partners.

Na zijn fietsongeluk was hij echter de betrekkelijkheid gaan inzien van het hebben van geld. Hij was zich gaan afvragen wat de zin ervan was. Rijk, of ontzettend rijk, wat maakte het uit?

Bovendien begon zijn gevoel voor principes op te spelen. Al die jaren had hij geloofd dat, als zijn rol als feitelijke eigenaar van de gronden al zou uitkomen, hij zich zou kunnen verschonen met de redenering dat hij niet met voorkennis had gehandeld, omdat er destijds nog geen plannen waren geweest voor gebruik van de gronden. Maar in de tweede decade van het tweede millennium was hij er niet meer zo zeker van dat deze uitleg zou worden gepruimd. Nee, als je als gemeentesecretaris anderhalf miljoen of zo ging verdienen aan grondtransacties voor de gemeente, dan zou niemand geloven dat dit toeval kon zijn. Hij was immers de meest nauw betrokken ambtenaar, al vele jaren lang. Hij had colleges en burgemeesters zien komen en gaan, was de constante factor in de gemeente Endepoel geweest. Iedereen zou zich afvragen of hij niet zelf voor zijn eigen voordeel het gemeentebestuur in de richting van de plannen had gemanipuleerd. Er zouden zeker stukken uit het archief worden gehaald waarin zijn akkoordparaaf onder de plannenmakerij stond. Op het moment dat die plannen werden gemaakt had hij al moeten melden dat hij persoonlijk belang had bij het voorstel. En dat had hij niet gedaan, zou er gezegd worden.

Terwijl hij met zijn arm om Aninda's schouder zat, zwijgend en al deze dingen denkend, overwoog hij om haar in zijn geheim in te wijden.

Nu hij haar in de ogen keek wist hij het zeker. Hij zuchtte en drukte een kus op haar lippen. Aninda voelde aan dat er iets belangrijks ging gebeuren.

'Dit is het moment, Aninda,' fluisterde hij. 'Het moment waarop ik je mijn volledige vertrouwen ga schenken. Je hebt er recht op, zeker na wat er vanavond in het gemeentehuis is gebeurd.'

Aninda keek hem vragend aan, een tikje angstig vanwege de ernst en de zwaarte van zijn woorden.

'Ik ga je inwijden in een paar van mijn zaken waar, behalve ik zelf, weinig mensen het fijne van weten. Jij bent een van de eerste buitenstaanders die ik het ga vertellen. En ik hoop dat je mij daarna nog aardig vindt.'

34

Maandag 30 juli

Terwijl ik aan het maandagochtendontbijt in ons huisje in Lunteren zat, realiseerde ik me dat ik al weer ruim een maand gemeentesecretaris van Leebrugge was. En ik had in die tijd niet stilgezeten.

Gemiddeld drie lange dagen per week verbleef ik in het westen van het land. De andere werkdagen was ik op mijn kantoor in Arnhem te vinden. Als ik niet in het hotel langs de snelweg overnachtte, dan was ik bij Minke en Marije in Lunteren. Maar ook daar liet ik mijn laptop niet in de tas zitten. Zelfs zo, dat Minke zo nu en dan vroeg of ik wel aanwezig was, ook al was ik er. Ik verkeerde met mijn gedachten voortdurend in Leebrugge. Aan werken voor andere opdrachtgevers van Grootveld Mudde kwam ik vrijwel niet toe.

Ik had mijn draai in Leebrugge aardig gevonden. Met *carte blanche* van het college liepen mijn werkzaamheden voor de gemeente naar tevredenheid. Het stroomschema van de belangrijkste werkprocessen had ik klaar. De contacten met IT&Management over de automatisering van deze werkprocessen waren goed. En langzamerhand kreeg ik de neuzen van het managementteam één kant op. De goede kant.

Als ik zeg managementteam, dan behoorde daar ook Aninda de Valk bij. Zij werkte op personeelszaken, officieel als assistente van Leo Koers, die sinds de herindeling waarnemend hoofd personeel en organisatie was. Maar, afgezien van de paar weken dat zij hoofdzakelijk als ambtelijk secretaris van de onderzoekscommissie optrad, was het Aninda die de belangrijkste adviezen schreef en de beslissingen nam. Ze vergezelde Leo voortdurend als coach.

Ik vond dat ik mijn verantwoordelijkheid ten opzichte van Aninda een beetje verwaarloosde. Officieel werkte zij bij Leebrugge onder mijn begeleiding, maar van die begeleiding kwam niet veel terecht. Drie of vier keer, minder dan eens per week, had ik een overlegje met haar gehad op mijn kamer. Dan vertelde ze mij over haar werkzaamheden en bespraken we hoe het verder moest. Maar veel meer stelde mijn begeleiding niet voor. Nu moet ik zeggen dat dit bij iemand als Aninda ook nauwelijks nodig was.

Bij die gelegenheden vroeg ik natuurlijk ook naar Louis Dijssel. Want zij bezocht hem dagelijks in het ziekenhuis en wist als geen ander hoe het met hem ging. De verhalen over hem en zijn gezondheid waren positief, maar gingen niet verder dan de oppervlakte. Maar ook van Aninda werd ik niet veel wijzer. En het onderwerp Middenmeer was taboe. Ze wilde er geen woord over zeggen, omdat dat niet paste bij haar vertrouwenspositie bij de onderzoekscommissie. Formeel had ze daar natuurlijk groot gelijk in, maar ik kreeg sterk de indruk dat zij veel meer wist dan ze tegenover mij wilde loslaten. Stiekem voelde ik me in dat opzicht door haar tekort gedaan. Dat ze me niet inlichtte over de details van het onderzoek.

Ook over haar persoonlijke verhouding met Louis was zij verbazingwekkend zwijgzaam, al kon ik aan haar merken dat zij hem al behoorlijk na stond. De laatste keer dat ik Aninda één op één had gesproken, afgelopen vrijdag, was ik zelfs geschrokken van een terloopse opmerking. Ik probeerde de kwestie Middenmeer weer eens aan de orde te stellen. Aninda aarzelde.

‘Je moet me maar niet kwalijk nemen, Rank, dat ik daarover terughoudend ben. Voor mijn positie hier moet ik discreet zijn.’

‘Och, waarom zou je? Dat is nou het voordeel van een detachering,’ zei ik, ‘je bent na een tijdje weer weg. Daarom kun je je veel permitteren.’

‘Dat is maar de vraag, Rank.’

‘Wat is de vraag?’

Maar het gezicht van Aninda sloot zich. Ik wist uit ervaring dat ik er geen woord meer zou uitkrijgen. Daarom gingen we maar over op een minder beladen onderwerp. Maar later vroeg ik me af waarop zij had gedoeld met 'dat is maar de vraag'. Op haar tijdelijkheid in Leebrugge of op mijn opmerking dat zij zich veel kon permitteren? Overwoog ze in stilte om bij Grootveld Mudde vandaan te gaan en in Leebrugge te gaan werken?

Het bedrijf IT&Management had een gedetailleerd schema gemaakt van de bekabeling voor het computernetwerk in het gemeentehuis. Na uitgebreide discussie viel het besluit om de servers van het netwerk te *outsourcen*. Dat betekende dat die apparaten in een beveiligd centrum in Almere zouden worden geplaatst, in dagelijks beheer van ons softwarebedrijf. Via een brede internetverbinding konden ze vanuit het gemeentehuis worden bediend, alsof ze in de kelder stonden. Vooral voor André de Vaal en zijn mensen was dit een hele zorg minder. Daarna, in een sessie van een hele dag, hadden we het plan besproken met de meest betrokken ambtenaren en uiteindelijk had ik groen licht gegeven. Momenteel was een gespecialiseerd installatiebedrijf met veel kloppen en boren door het hele gemeentehuis aan het werk om de bekabeling van het gebouw te vernieuwen. Het nieuwe netwerk kwam te liggen in kabelgoten en buizen naast de bestaande infrastructuur, zodat het aan het eind van de rit een kwestie zou zijn van alle aansluitingen verwisselen. Dat leek overigens wel eenvoudiger dan het was. Daar zou zeker een heel weekeinde voor nodig zijn, waarin de verloven van heel wat medewerkers ingetrokken moesten worden.

Het ontwikkelen en uitrollen van de nieuwe programmatuur, met kleine stappen tegelijk, zou zeker de rest van het jaar en het komende voorjaar in beslag gaan nemen. Ik had alle ambtenaren een paar keer bijeengeroepen en hun, samen met de projectleider, Jos Pannekoek, uitleg gegeven over de nieuwe manier van werken en de nieuwe programmatuur. Daarbij hadden we natuurlijk benadrukt dat het *workflowsysteem* hun werk aanzienlijk zou vergemakkelijken. Maar ook dat ze veel meer rekening moesten houden met collega's die in hetzelfde systeem aan het werk waren. Begin augustus zou er een groot personeelsfeest worden gehouden ter markering van de veranderingen en de nieuwe start.

Wat je in een dikke maand allemaal kunt doen!

Ik moet zeggen dat Barend Landman als vervanger van de burgemeester voor de portefeuille personeelszaken een prima rol vervulde. In feite werd Daniël van Bruggen nauwelijks meer gemist. Hij was nu anderhalve maand onvindbaar en het leek wel alsof iedereen eraan gewend was geraakt en zich erbij had neergelegd. Nu de raad afgelopen donderdag ook nog een motie van wantrouwen tegen hem had aangenomen, ging eigenlijk iedereen ervan uit dat hij zich niet meer zou vertonen. De burgemeester had zijn krediet verspeeld.

In het gemeentehuis brak het vakantie seizoen aan. Het reces van de raad was begonnen, er waren geen vergaderingen meer. De politiek was in de ruststand gezet. Dat gold ook voor veel ambtenaren. Barend Landman wilde tijdens het zomerreces echter wel aanwezig zijn, naar hij zei om de vesting te bewaken. Ik overlegde bijna dagelijks met hem en hield hem op de hoogte van de veranderingen in de organisatie. Hij koos ervoor om zich er niet rechtstreeks mee te bemoeien. 'Dit zijn typisch praktische uitvoerende zaken, ambtelijke verantwoordelijkheden, waar ik als bestuurder alleen op hoofdlijnen mee bezig moet zijn.' Ik wist niet zeker of ik daar wel mee eens was.

Vanmorgen zou ik dus eigenlijk naar Ter Leede moeten rijden, maar ik voelde me niet erg lekker. Zomergriepje? Het lag er vermoedelijk meer aan dat ik moe was, ondanks het voorbije weekeinde. En

eigenlijk ook dat ik aan vakantie toe was. Minke was nog de hele maand augustus vrij van haar school en ze had voor de laatste week een vakantie geboekt. De vorige avond had ze mij na een bezoek aan het Internet voor het blok gezet.

‘Ik heb drie tickets, Rank. Of je mee gaat of niet, dat moet je zelf maar weten, maar Marije en ik vliegen 24 augustus naar Spanje. Een weekje luieren op het strand.’

Minke was wel wat van mij gewend als het ging om mijn baan en mijn werkverslaving. Ze was flexibel en had er doorgaans begrip voor als ik weer eens niet thuis kwam of vroeg weg moest. Ze paste zich vloeiend aan. Maar uit haar woorden begreep ik dat de maat nu bijna vol was. Dat ik op mijn tellen moest gaan passen. Ze zei nog net niet: ‘Wij zijn er ook nog!’.

Ik maakte mijn verontschuldiging. En ik moest uiteindelijk toegeven dat ik er naar uitkeek.

Maar vanmorgen had ik besloten om het deze maandag kalm aan te doen. Ik kreeg al vroeg een e-mail met de stukken voor de collegevergadering van de volgende dag. Die had ik doorgelezen, maar de meeste stukken kende ik al. Ik zou morgen goed voorbereid kunnen meevergaderen.

Minke vertrok met Marije naar een zwembad in de buurt. Ik installeerde me met een kop koffie op het terras van ons vakantiehuisje, onder de parasol, met mijn laptop op een tafeltje voor me. De kwestie Middenmeer intrigeerde me. Ik had me vanmorgen in bed al voorgenomen om de feiten nog eens systematisch op een rijtje te zetten en ik begon te schrijven.

Het ging om een groot project, dat door investeerders zou worden mogelijk gemaakt. Het zou in twee fasen worden gerealiseerd. Eerst het gemeentelijke deel, een toegangsweg naar de polder, met daarin halverwege een nieuwe verkeersbrug, waarna de polder voor een deel zou worden opgespoten en bouwrijp gemaakt. De kosten werden door de gemeente opgeboekt en zouden verwerkt worden in de grondprijs. Daarna het tweede deel, de aanleg van een jachthaven met bijbehorende gebouwen, een scheepsreparatiewerf en een park met een aantal vakantiebungalows, compleet met een horecavoorziening. Ik had in het dossier gezien dat hierover al convenanten met belangstellende ondernemers waren getekend. Als afronding van het project zouden langs de rand van de polder, aan het water, vrijstaande villa's op grote grondkavels verschijnen.

Tot zover niets bijzonders, gewoon een ontwikkeling van een stuk grond van de gemeente in publiek-private samenwerking. Ik vroeg me af waarom er zoveel ophef over had kunnen ontstaan.

Omdat ik eerlijk gezegd nog nooit ter plekke was wezen kijken, toverde ik via Google Earth een luchtfoto van het gebied tevoorschijn. Er was – uiteraard – geen Streetview beschikbaar, want er liep nog geen weg doorheen. Ik zag een brede strook weiland aan de kant van het dorp, waar de weg doorheen moest komen, en het grasland aan de overkant van de vaart waar de weg zou vervolgen.

Toen ik mijn aantekeningen nog eens doorlas, viel mijn oog op wat ik had geschreven over de gemeentelijke kosten van de infrastructuur en het bouwrijp maken. Dat was de afdeling van Louis, het Grondbedrijf. Ik vroeg me af hoe dit was geregeld en nam me voor daar met Rick Gratema over te spreken. Maar was de grond eigenlijk wel van de gemeente? Ik wist dat het land aan de kant van het dorp door de gemeente werd verpacht. Maar aan de overkant? Ik had geen idee van de eigendomssituatie. Daarom besloot ik op de website van het Kadaster te kijken. Na enige studie kwam ik erachter dat je voor informatie moet betalen. Ik besloot een abonnement te nemen en koos voor de uitgebreide versie, omdat je daarmee ook inzicht kunt krijgen in de geschiedenis van de gegevens. Het eigenlijke uitzoekwerk stelde ik uit tot later.

Wat mij intrigeerde was de gedachte dat het fietsongeluk van Louis geen ongeluk was geweest. In de afgelopen week had ik nog gebeld met de districtschef, maar er bleken geen grote vorderingen te zijn gemaakt. Anton Greven vertelde me dat Louis en Aninda een nieuw bewijsstuk hadden gevonden, een soort dreigbrief, waarover hij verder niet veel kwijt wilde. Maar het was nu vrijwel zeker dat de val van Louis geen toeval was geweest. De politie was op zoek naar een man met een vaag signalement, die mogelijk met de fiets had geknoeid. Meer viel er niet te melden.

Ik voelde op mijn klompen aan dat het fietsvoorval iets te maken moest hebben met de commotie over Middenmeer. Maar waarom dit? Waarom Louis?

Met welk doel ik het precies deed weet ik niet meer, maar ik besloot in Google de naam Louis Dijssel in te typen. Dat leverde ruim 67000 resultaten op, verdeeld over 78 pagina's. Ik bladerde met de paginateller door de websites en opende er zo nu en dan een. Louis bleek een fraaie eigen website te hebben waarop hij financiële dienstverlening aanbood. Hij gaf financiële adviezen en beheerde verschillende beleggingsfondsen, waarvan hij het succes en het hoge rendement van de daken schreeuwde. Ik fronste mijn voorhoofd. Louis was dus veel meer dan gemeentesecretaris van een niet zo grote plattelandsgemeente. Dat bood perspectieven voor wat betreft het motief van de aanslag.

Ik bleef gevonden websites openen. Zijn aanwezigheid op de gebruikelijke sociale media kwam voorbij: LinkedIn, Facebook. En er stond een aantal gemeentelijke documenten op het Internet waar zijn naam onder stond, zoals raadsvoorstellen, nota's en andere beleidsdocumenten, afkomstig van de website van de gemeente Leebrugge. Verder zag ik een verwijzing naar een stamboomwebsite en naar een advertentie op Marktplaats.nl waarin hij twee jaar geleden een gebruikte zitmaaier had aangeboden. Er waren hoogstens tien sites die over *mijn* Louis Dijssel gingen. Veel gingen er over Lodewijk van Dijssel, de dichter, over een andere Dijssel of een andere Louis. Ik bladerde wat verveeld verder door de pagina's met websites tot op pagina 34 mijn oog viel op een gedeeltelijk vetgedrukt woord "**Dijsselstroom**" en verderop in de zin het woord Middenmeer. Ik had het bijna over het hoofd gezien. Mijn hart sloeg een slag over. Dit kon geen toeval zijn. Had ik met stom geluk een relatie tussen Louis en Middenmeer gevonden? Ik opende de betreffende website en begon te lezen. Het bleek de website van één van de ondernemers te zijn die van plan was in Middenmeer te investeren. "Dijsselstroom financiert jachthavenproject" luidde het kopje. Het was een soort persbericht. Snel typte ik "Dijsselstroom" op de zoekmachine in. Dit bleek een financieringsmaatschappij te zijn, gevestigd in Hattem. De website van Dijsselstroom CV bleek statisch en erg oppervlakkig van inhoud te zijn. Er stond alleen wat algemene informatie op en er was een contactformulier. Ik onderdrukte de neiging om meteen een bericht te sturen. Eerst moest ik nadenken.

Terug naar de website van het Kadaster. Mijn abonnement bleek in middels geregistreerd te zijn. Ik bracht een halfuurtje zoet met uitzoeken hoe de website werkte en ging vervolgens op zoek naar gegevens over eigendom van de gronden in Middenmeer. Tot mijn verrassing kwam daarbij ook het bedrijf Dijsselstroom CV bovendrijven. Uit mijn colleges privaatrecht herinnerde ik me iets over commanditaire vennootschappen. Ik wist dat de geldschieter stille vennoot werd genoemd, en dat diens naam niet bekend was. Twee uur later had ik naar mijn stellige overtuiging het raadsel opgelost.

Tegen enen vond ik het welletjes. Ik kopieerde alle gevonden websites naar een Word-document. Eronder schreef ik in een paar zinnen wat ik had ontdekt en wat mijn vermoedens waren.

Nadat ik een rondje over het park had gelopen en een broodje had gegeten, wist ik hoe ik het zou aanpakken. Ik was geen detective, de politie was daar veel beter in. Daarom belde ik mijn secretaresse

Tineke op – met wie ik weer op verrassend goede voet stond – en vroeg haar de districtschef Anton Greven te melden dat ik nieuwe informatie had. Het document dat ik zojuist had gemaakt zou ik meteen naar haar toe mailen. Ik benadrukte dat het alleen nog maar om vermoedens ging en vroeg om haar discretie. Tineke verklaarde dat dit dik in orde zou komen.

Terwijl ik mijn iPhone uittipte, hoorde ik Minkes auto aankomen. Het stemmetje van Marije kwam mij tegemoet.

‘Gaan we nu wat doen, pappa? Met zijn drieën?’

Ik moest even slikken toen tot mij doordrong wat mijn dochter eigenlijk tegen me zei. Ik had haar in de afgelopen tijd schromelijk verwaarloosd.

‘Ja, laten we wat gaan doen. Wat dacht je van een dierentuin of zullen we een boswandeling maken?’ Ik sloot mijn laptop af, klapte hem dicht en stopte hem in mijn tas. Morgen was er weer een dag om te werken.

35

Maandag 30 juli

In een klein kamertje in het districtsbureau van de politie aan de Duinwetering in Noordwijk zat officier van Justitie José Schrama in overleg met politiechef Anton Greven. In haar afwisselende maar drukke bestaan vond ze tijd om zo nu en dan met de benen op tafel te overleggen met politiemensen uit de praktijk. De veiligheid op het strand en in de duinen kwam uitvoerig aan de orde. Het gesprek dwaalde af naar het afwijkende model surveillanceauto's van de politie in Noordwijk.

‘Die vierwiel aangedreven auto's van jullie kosten minstens anderhalf keer zo veel als de gewone VW Touran. Niet dat ik me ermee mag bemoeien, maar je weet dat de hele politieorganisatie volgend jaar op haar kop gaat. Er komen tien regio's in plaats van vijftwintig, en het komt allemaal onder een centrale, landelijke leiding. Ik hoop dat jullie die wagens kunnen houden.’

‘Voor op het strand en de duinen zijn ze onmisbaar, José. Een standaard surveillancevoertuig loopt meteen vast in het zand.’

‘Als je maar weet dat ze in Den Haag bij de vorige reorganisatie ook van de Mercedes hebben moeten afstappen.’

‘Ik weet het. De tijd zal het leren. Volgend jaar weten we waarschijnlijk meer.’

‘Zo de Minister en de Wetgever dat willen,’ zei de Officier van Justitie op plechtige toon.

‘Maar nu nog eens wat anders. Ik kreeg eergisteren een merkwaardig mailtje van de waarnemend secretaris van Leebrugge. Er is daar van alles loos, denk ik, maar ik krijg er de vinger niet goed achter.’

‘Dat is de gemeente waar die burgemeester verdwenen is.’

‘Precies.’

‘Vertel.’

‘Er is veel gedoe over een groot nieuw recreatieterrein dat ze willen aanleggen in de polder van Endepoel. Er is politieke heisa in de gemeenteraad, maar volgens mij zijn er ook ernstiger zaken. Er schijnt iets aan de hand te zijn met de aanbesteding van openbare werken.’

‘Zo iets heb ik in de krant gelezen, ja. De raad heeft het vertrouwen in de burgemeester opgezegd omdat hij de aanbesteding heeft gemanipuleerd.’

‘Klopt. Maar zoals ik zeg, eergisteren kreeg ik stukken toegespeeld waaruit blijkt dat de gemeentesecretaris – niet de vervanger, maar de echte, de heer Dijssel – grote stukken grond in eigendom heeft in de polder waar het recreatiepark komt. Gekocht tegen de prijs van koeienland. Hij gaat ze nu via een ingewikkelde juridische constructie aan de gemeente verkopen, zijn eigen gemeente nota bene, tegen de prijs van grond met een potentiële bouwbestemming. Daar verdient hij een hoop geld mee, dat loopt in de miljoenen.’

José Schrama floot tussen haar tanden.

‘Moeten we hier iets mee?’ vroeg André. ‘Voordat we een hoop tijd gaan steken in een onderzoek wilde ik het eerst met jou bespreken.’

‘Laat me even denken. Dat eerste punt, fraude met aanbesteding kan wel strafbaar zijn, al zou ik zo gauw niet weten welke wet hij precies heeft overtreden. Voor zover ik weet valt aanbesteding niet onder de Wet economische delicten. Aanbesteding zit meer in de privaatrechtelijke sfeer. Het zou eventueel een onrechtmatige daad kunnen zijn. De benadeelde inschrijvers kunnen via een kortgeding hun recht halen. Daar hebben ze, meen ik, vijftien dagen na de voorlopige gunning de tijd voor. Op het eerste oog is daar strafrechtelijk niet veel lol aan te beleven. Ik zal me er eens in verdiepen.’

‘En die grondaankopen?’

‘Het lijkt me niet verboden om grond te kopen waar later iets moois mee gaat gebeuren. Honderden projectontwikkelaars in Nederland doen niet anders.’

‘Maar waarschijnlijk had hij voorkennis. Hij werkte nota bene bij de gemeente die de plannen ging maken. Dat is toch grof?’

‘Ben ik met je eens. Je kunt het niet bepaald integer noemen, hij is zo belanghebbend als wat. Maar ja, hij is nu eenmaal eigenaar van die grond, dus is hij partij. Een medewerker van de gemeente zou niet privé betrokken moeten zijn bij gemeentelijke transacties. Alhoewel, ik ken wel vergelijkbare voorbeelden, zoals die wethouder, tevens landbouwer, die eigenaar was van grond die de gemeente nodig had. Hij heeft een collega-wethouder de onderhandelingen namens de gemeente laten doen en in het college niet meegestemd met het besluit tot aankoop. Maar hij heeft natuurlijk wel met de gemeente onderhandeld, het ging tenslotte om zijn eigen geld. Wanneer heeft de secretaris die gronden eigenlijk gekocht?’

‘Halverwege de negentiger jaren van de vorige eeuw.’

‘Was er toen al sprake van concrete plannen voor het recreatieproject?’

‘Dat zouden we moeten uitzoeken.’

‘Lijkt me twijfelachtig. Hij heeft die grond al ruim twintig jaar in eigendom.’

‘Hij had vast een vooruitziende blik.’

‘Of een scherpe intuïtie. Ik zou er niet te veel energie in steken, Anton.’

‘Oké, maar het wordt nog spannender. Die zelfde gemeentesecretaris financiert met zijn financieringsmaatschappij een deel van het project. Rustieke villa’s aan de waterkant van de polder. Kan dat ook zomaar?’

José Schrama dacht weer even na. ‘Tja, dat is bijzonder. Hij heeft dus een financieringsmaatschappij?’

‘Zeker, Dijssel heeft een compleet bedrijf met kredietverlening, beleggingen en noem maar op. Volgens zijn plaatsvervanger is hij puissant rijk.’

‘Tja, zoals ik zeg, erg fraai is het allemaal niet. Maar voor zover ik kan zien overtreedt hij geen wetten. Hij moet er alleen voor zorgen dat hij binnen de gemeente niet in de problemen komt, met belangenverstrengeling en zo. Dit kan hem in het ergste geval zijn baan kosten.’

‘Oké, je mening is duidelijk. Geen zaak voor ons.’

‘Ik denk het niet.’

‘Dan heb ik nog wat. Dat zal je wél interesseren. De zelfde gemeentesecretaris waar we over hadden, de heer Dijssel, heeft anderhalve maand geleden een ernstig fietsongeluk gehad. Hij lag twee dagen in coma. Momenteel is hij langzaam weer aan de beterende hand.’

‘Vandaar die plaatsvervanger?’

‘Inderdaad. Maar we hebben aanwijzingen dat het geen ongeluk was. Er was door iemand met de fiets geknoeid.’

José Schrama veerde op. ‘Dat is andere koek.’

‘We hebben al wat onderzoek gedaan, nadat het vermoeden van opzet was gerezen. Ik kan je het dossier wel laten zien.’

‘Graag. Want dat is een misdrijf, sabotage van een fiets met zwaar letsel tot gevolg, artikel 302 Wetboek van Strafrecht. Daar kan zomaar zes tot acht jaar op staan. Ik zou daar een team opzetten, Anton. Hebben jullie al enig idee van een verdachte?’

‘Geen enkel, evenmin als van een motief. Maar dat ligt nu anders. Tot gisteren was de gemeentesecretaris nog helemaal niet in beeld in verband met de toestanden in Leebrugge. Maar nu ik die informatie van zijn plaatsvervanger heb gekregen...’

‘Liggen de motieven voor het oprapen?’

‘Nou, zo nu ook weer niet. Maar nu blijkt dat hij grote financiële belangen heeft, kan ik me er wel iets bij voorstellen.’

‘Goed, geef mij het dossier maar even mee, dan zal ik het bestuderen. En, zoals ik zei, zet er een klein team op. Trouwens, hoe heet die plaatsvervangende gemeentesecretaris eigenlijk?’

‘Kleefsma. Rank Kleefsma. Hij is in Leebrugge gedetacheerd vanuit een groot organisatieadviesbureau.’

‘Rank, Rank? Daar gaat een belletje bij me rinkelen. Dat is geen alledaagse voornaam. Ik kende iemand vanuit mijn studie met die naam.’

‘Dat kan haast niet, José, want hij is minstens tien jaar ouder dan jij.’

José Schrama lachte. ‘Wat weet jij van mijn leeftijd?’

‘Ik weet uit de krant, toen je vorig jaar werd benoemd, dat jij op je eenendertigste één van de jongste OvJ’s werd.’

‘Wacht eens,’ riep ze, ‘Rank Kleefsma, ik weet het al weer. Hij studeerde rechten aan de Open Universiteit, net als ik. Dat is een afstandsstudie, die heb ik naast mijn werk gedaan. Daar zie je elkaar als studenten niet zo vaak. Wat leuk dat ik hem weer tegenkom.’

‘Pientere knaap, die Kleefsma,’ merkte André op.

‘Dat is hij zeker. En hij weet ook wat hij wil,’ zei José, ‘maar ik vond hem altijd wel een ontzettend pietje precies, hoor.’

36

Zaterdag 4 augustus

Aan de rand van het dorp Ter Leede staat de ruïne van een middeleeuws kasteel. Het dateert oorspronkelijk uit het einde van de dertiende eeuw, toen de Graven van Holland er jachtpartijen en pleziertochten naar de duinen organiseerden. Van het landgoed met lanen en tuinen is weinig meer over. Tegenwoordig grenst de ruïne vrijwel direct aan de achtertuinen van woonbebouwing. Er is van het oorspronkelijke kasteel alleen nog een hoge cirkelvormige muur over, met daarin een ijzeren poorthek, en daarbinnen een deel van de donjon. Je kunt het bouwsel huren voor evenementen, trouwerijen, feesten en partijen.

Vanavond vormde de ruïne en het grasveld ernaast het decor voor een personeelsfeest van de gemeente Leebrugge. De gemeente telde iets meer dan honderdzeventig personeelsleden waarvan de meesten wel zouden komen. Lange lijnen met vlaggetjes en lampions zorgden voor een vrolijke uitstraling. Er stonden diverse pagodetentjes waarin bier werd getapt en wijn en frisdrank werd geschonken. In een grotere tent was een cateringbedrijf bezig met de voorbereidingen voor een koud en warm buffet, compleet met een aantal barbecues. Tegen de hoge muur tegenover de donjon stond een podium waar muzikanten bezig waren hun instrumenten en geluidsboxen uit te pakken. Er stond zelfs een mobiel toiletgebouwtje. De zon verwarmde het terrein, maar er woei een fris zeewindje. Het was voor de gasten een twijfelen tussen trui of geen trui, vest aan of uit. De meeste zochten een plekje binnen de ommuring, in de luwte van de stenen wand en genoten van de zon die vanuit het westen naar binnen scheen.

De ruïne was niet erg toegankelijk voor vervoermiddelen. Er liep alleen een smal, halfverhard pad tussen twee woningen door, dat uitkwam bij een geïmproviseerde parkeerplaats. Meer een grasveld waar je auto's kon parkeren. Louis parkeerde zijn auto daarom een eind verderop in de straat. Hij had tot het laatst getwijfeld of hij wel zou gaan. Uiteindelijk had hij een besluit genomen en flink wat pijnstillers voor de eerstkomende uren geslikt. Want ondanks dat hij thuis via zijn computer al weer volop aan het werk was, was hij fysiek nog niet veel waard. Maar hij wilde dolgraag zijn gezicht laten zien. Al was het maar om de mensen ervan te doordringen dat het ongeluk hem er niet onder had gekregen. Bovendien voelde hij zich erg betrokken bij de gemeente en bij de collega's, zijn ondergeschikten. Hij durfde wel toe te geven dat hij hen miste. Daar deed de waarneming van het secretarisschap door Rank Kleefsma, hoe goed die het ook deed, niets van af. Het was zijn toko. Het deed hem pijn dat hij serieus moest overwegen om de gemeente te verlaten.

Na de vondst van de dreigbrief, twee weken geleden, waaruit voor hem zonneklaar bleek dat het fietsongeluk geen ongeluk maar een aanslag was geweest, had de angst hem gegrepen. Iemand had kennelijk iets tegen hem, dat belangrijk genoeg was om zijn fiets te saboteren. Hij had de politie gebeld en de brief overhandigd aan twee agenten die langs kwamen. Zij hadden hem aangeraden om het hek om zijn huis dicht te laten en opletend te zijn als hij uitging. Maar hij was niet uitgegaan. Dit was sindsdien de eerste keer dat hij zijn huis had verlaten. De politie had beloofd dat er vanavond onopvallend een mannetje in zijn buurt zou zijn. Tot nu toe had Louis daarvan nog niets gemerkt.

Hij was blij dat Aninda hem zou vergezellen. Ze hadden afgesproken dat ze beiden met hun eigen auto zouden gaan, zodat hij naar huis kon zodra hij wilde. De bijeenkomst van vandaag viel eigenlijk in haar weekeinde, maar ze vond dat ze dit personeelsfeest niet mocht laten lopen.

Toen hij tegen zevenen het stalen hek passeerde en de burcht binnenliep zag hij dat het al gezellig druk was. Allemaal bekende gezichten. Mannen en vrouwen in vrijetijdskleding, et glazen bier en wijn in hun handen. Hij werd er blij van en realiseerde zich eens te meer hoe dicht hij bij het punt was geweest

dat hij deze gezichten nooit meer had kunnen zien. Het duurde even voordat men in de gaten had dat Louis er was. Maar toen ze hem eenmaal hadden gezien, klonken er opgewekte stemmen, applaus en zelfs hoerageroep. Hij werd omringd door mannelijke collega's die allemaal een hand wilden geven en vrouwelijke ambtenaren die hem wilden zoenen. Dit laatste weerde hij af, omdat het pijn deed in zijn nek. Aninda liep op hem af en leidde hem naar een speciaal plekje, een comfortabel zitje met een aantal tuinstoelen aan de voet van de donjon, tegenover het podium, waar de drie wethouders al zaten. Daar kon hij zittend met collega's spreken en felicitaties met zijn herstel in ontvangst nemen.

Het feest kwam op gang. De zeewind was gaan liggen, waardoor het aangenaam aanvoelde binnen de muren van de ruïne. De drankjes vonden gretig aftrek en de sfeer was relaxt. De muzikanten speelden een achtergrondmuziekje.

Tegen acht uur verscheen ook Rank Kleefsma. Hij liep direct op Louis af en schudde hem hartelijk de hand.

'Prachtig dat ik je weer zie,' riep hij over het geluid van de muziek heen. 'Hoe gaat het ermee?'

'Och, zoals je ziet, ik ben niet kapot te krijgen,' was het laconieke antwoord.

'Louis is nog snel moe, maar het gaat echt goed,' zei Aninda met een verliefde blik op Louis. Rank keek haar aan en wist genoeg. Aninda zou voor Louis blijven zorgen. Hij stak lachend twee duimen op, liep naar het podium en beduidde de muzikanten dat hij iets wilde zeggen. Toen de muziek was gestopt, ging hij achter een zangmicrofoon staan.

'Beste collega's, leden van het college, ook enkele raadsleden die zijn gekomen, hartelijk welkom op dit personeelsfeest van de gemeente Leebrugge. Bijna alle medewerkers van onze gemeente zijn hier ontspannen bij elkaar. Anderhalf jaar na de herindeling mogen we zeggen dat we er samen, de mensen van Ter Leede en van Endepoel, de schouders onder hebben gezet en dat het de goede kant op gaat. Deze bijeenkomst onderstreept de opbouwende sfeer waarin wij allemaal ons werk doen. Zij markeert niet alleen het nieuwe politieke seizoen, maar ook een nieuwe start van de organisatie. En bovenal, en daar ben ik erg blij om, markeert deze avond de aanstaande terugkeer van jullie gemeentesecretaris.' Er klonk een spontaan applaus dat bijna een minuut aanhield. 'Louis is nog niet helemaal de oude, maar hij is een taaie en herstelt hopelijk snel. Ik veronderstel dat al het goede voedsel dat hier vanavond wordt verstrekt hem en jullie ten goede zal komen. Beste mensen, het buffet en de barbecue zijn open. Je hoeft elkaar niet te verdringen, want onze plaatselijke cateraar, Ed's Snacks, heeft ruim voldoende eten gemaakt om iedereen ruim aan zijn trekken te laten komen. De muziek gaat weer van start. Ik wens jullie een fijne avond toe.'

De band speelde jaren zestig muziek, terwijl de aanwezigen in de richting van het buffet en de barbecues begonnen te lopen. Maar na een halfuurtje, nadat gebleken was dat er inderdaad voor iedereen ruim voldoende was, verspreidde men zich met plastic bakjes salade, geroosterd vlees en frites over het terrein. Sommigen begonnen voor het podium te dansen. De avond verliep in alle rust en saamhorigheid. Op zeker moment was iedereen zo'n beetje klaar met eten. De muziek werd levendiger en hedendaagser en er werd meer gedanst. Louis keek het vanaf zijn zitje aan en amuseerde zich. Hij was van plan geweest om niet al te lang te blijven, maar hij kon er niet toe komen om voortijdig op te stappen. Hij zat hier voorlopig goed.

Tegen negenen begon de schemering te vallen. De muziek klonk luider. Goudgeel gekleurde schijnwerpers rondom de binnenplaats van de burcht gingen aan en zetten het terrein in een sfeervol

halfdonker. Licht genoeg om je te kunnen oriënteren, te duister om alles precies te kunnen onderscheiden. Lange slagschaduw van dansers en bezoekers tekenden zich in een gekruist lijnenspel af op het gras. Tegen tien was het donker. Er werd volop gedanst. Het feest was een succes.

Het was even na tien uur. De band speelde een *cover* van Michael Jackson, “*let’s make the world a better place*”. Louis genoot van de melodie en van het feit dat de aandacht voor hem was verflauwd. Hij voelde zich prettig in een donker gedeelte van het feestterrein.

Opeens merkte hij vanaf zijn plekje dat er in de buurt van het toegangshek opwinding onder de bezoekers ontstond. Daar gebeurde iets. Hij was alert, want ondanks alles voelde hij zich verantwoordelijk. Was er iemand onwel geworden? Werd er een dronken personeelslid afgevoerd? Hij wenkte Aninda, die de hele avond niet van zijn zijde was geweest, behalve om eten voor hem te halen, en gebaarde in de richting van het hek. Zij was binnen een halve minuut terug.

‘De burgemeester!’ riep ze opgewonden. ‘Burgemeester Van Bruggen is er.’

‘Jezus,’ stamelde Louis. ‘Waar komt die opeens vandaan?’ Hij keek in de richting van Rank Kleefsmā, die op het stoeltje naast hem zat. Maar die schudde zijn hoofd en maakte een beweging met zijn handen. Geen idee.

Het was één van de meest bizarre gebeurtenissen die Louis ooit had meegemaakt. Hij zag Daniël op zijn gemak in de richting van het zitje van de leden van het college lopen, alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. De gasten op zijn route weken naar twee zijden uiteen, alsof er een lepralijder langs kwam, zonder hem te groeten. De burgemeester beperkte zich tot een paar hoofdknikken naar links en naar rechts. Hij sprak niemand aan. Aangekomen bij Louis en de andere bestuurders knikte hij naar hen.

‘Wethouders, Dijssel, Kleefsmā.’ Dat was alles. En hij ging zitten op een lege campingstoel, tot verbijstering van de anderen.

Aninda was de eerste die weer normaal kon reageren.

‘Wilt u iets drinken, burgemeester?’

‘Graag, mevrouw De Valk. Zonder alcohol, *please*.’

Verder wist niemand iets te zeggen. Wat zeg je als je iemand weer ziet die haast twee maanden spoorloos is geweest? Hoe is het nu met u? Waar heeft u in vredesnaam al die tijd gezeten?

‘Mooi feest,’ sprak de burgemeester. ‘Goed idee.’

Vanuit zijn stoel zag Louis glimlachend dat het nieuws zich razendsnel verspreidde over de aanwezigen. Het leek wel een kinderspelletje tijdens een verjaardag. Geef de boodschap door aan de volgende. Maar wonderlijk genoeg veranderde er weinig. De muziek speelde door, een nummer van George Michael. Er werd gekeken en gepraat, maar de dansers gingen door met dansen, de pratērs met praten en de rokers met roken. Alsof het zo afgesproken was. Niemand nam notie van de burgemeester. Niemand kwam op hem af om hem te begroeten.

Hij scheen daar echter niet mee te zitten. Hij nam slokjes van zijn jus, keek welwillend en met een goedkeurende blik in het rond en nam alles aandachtig in zich op. De dansende menigte aan de

overkant voor het podium. De cateringtent, dichtbij het hek, waar de mensen van *Ed's Snacks* bezig waren de restanten te verzamelen. Een paar late eters maakten nog wat vlees klaar op de barbecues die nog heet waren.

De situatie in het zitje was ongemakkelijk.

Louis zag dat wethouder Gerard de Bruin de burgemeester geen blik waardig keurde en aanstalten maakte om op te staan om zich onder de aanwezigen aan de overkant te mengen. Wethouder Barend Landman, die aan de andere kant van de burgemeester zat, voelde zich geroepen om met hem te praten.

‘Wat bijzonder dat ik u na zo veel tijd weer zie, burgemeester,’ zei hij diplomatiek. De muziek was intussen zo luid, dat hij met stemverheffing moest praten.

‘Ik meende dat ik vanavond aanwezig hoorde te zijn,’ antwoordde Daniël. ‘Daarom ben ik hier.’ Landman kon hier helemaal niets mee.

‘Twee maanden is een lange tijd, burgemeester,’ probeerde wethouder Gertrude Lockhorst.

‘Inderdaad,’ was zijn enige antwoord.

Geen uitleg, geen verontschuldiging, helemaal niets. Louis vond hem lomp tegenover de wethouders. Maar hij kende de burgemeester inmiddels goed genoeg om te weten dat die niet van plan was om op dit moment iets los te laten over waar hij de afgelopen maanden was geweest. Misschien zou hij dat morgen doen, o nee, morgen was het zondag. Wel, vooropgesteld dat hij maandag weer op het gemeentehuis zou verschijnen, zou er een pittig gesprek moeten plaatsvinden. Dat lag uiteraard op de weg van de collegeleden en Rank Kleefsma. En ook het Presidium van de gemeenteraad zou een hartig woordje met de burgemeester willen wisselen. Raadsonderzoek, motie van wantrouwen... Louis vond het op dat moment niet echt erg dat hij met ziekteverlof was.

Louis realiseerde zich dat hij op deze manier geen enkele behoefte had aan conversatie en hij voelde zich ook niet geroepen om bij te dragen aan een meer ontspannen sfeer. Bovendien begonnen de pijnstillers uitgewerkt te raken en kwam de hoofdpijn weer opzetten. Hij kwam na de lang zit moeizaam overeind uit zijn stoel. Het werd tijd om naar huis te gaan.

‘Excuseert u mij, burgemeester,’ zei hij, en liep in de richting van de drinkende, feestende menigte voor het podium om met een handgebaar afscheid te nemen. Een paar collega's gaven hem een hand en wensten hem het beste. Toen wandelde hij langs de rand van de binnenplaats in de richting van het grote hek. Daarbij passeerde hij de indrukwekkende muren van de donjon. Hier was het vrijwel donker en waren geen feestvierders aanwezig. Plotseling kwam er uit het duister een man in een blauw kokspak op hem af en ging voor hem staan. Hij had een klein koksmes in zijn hand dat hij dreigend vooruit stak. Louis stond als een standbeeld. De dreigbrief, ging het door hem heen. Angst schoot als een kogel door zijn borst. Zijn hart stakte. Een felle pijnscheut verlamde zijn nek.

‘Dijsselstroom,’ zei de man. ‘Je hebt me genaaid.’ Hij pakte Louis bij een arm en trok hem de cirkel van de donjon in. In het donker kon Louis zijn gezicht moeilijk onderscheiden, maar in elk geval herkende hij de man niet. Voor zover zijn nek dit toeliet keek hij om zich heen. Niemand in de buurt. Zo'n drukte, en toch was iedereen zo ver weg.

‘Waar heb je het over?’

Maar de man kreeg geen gelegenheid meer om iets te zeggen. Uit het niets kwam een gespierde kerel met een kaal hoofd aanrennen, die de pols van de man in een bankschroefgreep nam, waardoor het mes op de grond viel. Hij sloeg zijn andere arm tegen de keel van de man en overmeesterde hem. Binnen twee tellen lag de aanvaller op zijn buik in het gras, zijn handen geboeid achter zijn rug.

Louis was te verbouwereerd om iets te kunnen zeggen. Hij leunde tegen de eeuwen oude muur van de donjon en wreef zijn nek. Hij had vanavond zijn *brace* niet om willen doen en daar had hij nu spijt van.

‘Oef, dat was net op tijd,’ hijgde de redder. Hij stak zijn hand uit. ‘Hoofdagent Peters, Politie Hollands Midden. Ik was vanavond uw schaduw. Maar u was verdomme opeens verdwenen. Sorry dat ik bijna te laat kwam.’

‘Het is goed,’ zei Louis. Hij was weer bij zijn positieven. ‘Ik ben blij dat je er was.’

De agent keek om zich heen. ‘Hij had u in dit donkere hoekje zo kunnen vermoorden zonder dat iemand er iets van had gemerkt.’ Hij keek naar de man op de grond. ‘Uw naam, alstublieft.’

‘Krijg het heen en weer maar. Ik was niet van plan om hem te vermoorden.’

‘Nee,’ zei Louis droog, ‘dat had je een paar weken geleden al bijna gedaan.’

Het was opvallend hoe weinig mensen iets hadden meegekregen van dit voorlopige hoogtepunt van het Middenmeer drama. Louis had inderdaad vrijwel onopgemerkt neergestoken kunnen worden.

Intussen was het feest op zijn hoogtepunt en vloaide de drank rijkelijk. De band speelde *I put a spell on you* met een schitterende keyboardsolo van de toetsenist, waar Alan Price nog een puntje aan had kunnen zuigen. De dansers kropen tegen elkaar aan in een intieme schuifel, zoals dat bij een low-tempo nummer hoort. Ed Scheltens werd discreet langs de donkere zijde van het terrein afgevoerd. En opeens stond Louis weer alleen in de donkere donjon. Aninda was de eerste die hem vond.

‘Louis! Waar was je opeens?’

‘Tja, dat vroeg die agent ook al.’

‘Agent, hoezo agent?’

‘Lieve Aninda, dat is een verhaal dat ik je straks zal vertellen. Wil je me nu naar huis brengen, want ik ben een beetje moe.’

‘Natuurlijk, Louis. Ze keek hem in de ogen en zag met haar vrouwelijke waarneming zijn angst nog weerspiegeld.

‘Gaat het wel goed met je?’ Ze legde haar handen om zijn hoofd en trok hem naar zich toe om hem te kussen.

‘Au.’

‘Sorry. Je had ook je nekkraag om moeten doen. IJdeltuit!’

Hand in hand liepen ze de donjon uit, terug naar het zitje om afscheid te nemen. Daar troffen ze de wethouders Barend Landman en Gertrude Lockhorst in druk gesprek aan, beiden met een vol glas. Van de burgemeester geen spoor.

Iedereen was het er later over eens dat het een geweldig feest was geweest. Een doorslaand succes. Er werd nog lang over nagepraat. Maar wonderlijk genoeg niet over de plotselinge verschijning van de burgemeester en de aanslag op de gemeentesecretaris. Alsof die nooit hadden plaatsgevonden.

37

Woensdag 15 augustus

Het smeedijzeren hek van de villa aan de Hyacintenlaan stond wijd open. Rank Kleefsma parkeerde zijn DS5 naast de SUV van Louis Dijssel. Hij zag dat de Polo van Aninda in de grasberm buiten het hek stond. Rank stapte uit, pakte zijn trouwe laptop van de achterbank en wandelde op zijn gemak naar de voordeur. Het was een stille avond. Een zwak windje deed de hoge bomen in het villapark ruisen. Heel in de verte het zachte gebrom van de snelweg. Totdat de stilte werd verstoord door een passerende trein, die na een paar seconden ook weer voorbij was. Opnieuw stilte. Hij belde aan.

Louis deed zelf open. Rank Kleefsma wist niet precies waarom, maar eigenlijk had hij Aninda in de deuropening verwacht.

‘Rank, hallo, kom verder.’

‘Dank je. Wat woon je hier schitterend.’

‘Niet verkeerd,’ reageerde Louis op de manier van een Achterhoeker. Rank grinnikte.

‘Wel,’ begon Louis, toen ze tegenover elkaar op de witte Jan des Bouvriebanken zaten, ‘zo zien we elkaar na lange tijd weer. Dat had ik me anders voorgesteld.’

‘Zeg dat wel. De laatste keer was op 6 juni. In Oegstgeest. Die datum zit nog vers in mijn geheugen. Er is sindsdien wel het nodige gebeurd. Hoe is het nu met je?’

‘Och, het gaat. Als je bedenkt wat er had kunnen gebeuren... Ik had even zo goed dood en gecremeerd kunnen zijn.’

‘Maar dat ben je niet.’

‘Nee. Alleen duurt het nog zeker een half jaar voordat ik weer enigszins bovenjan ben. En ik vrees dat de gevolgen nog lange tijd merkbaar zullen zijn. Op zich werkt het hier goed...’ – hij tikte tegen de zijkant van zijn schedel – ‘...maar ik kan me nog maar kort concentreren. En ik heb veel hoofdpijn. Er gaat hier een massa paracetamol doorheen, kan ik je vertellen. Wil je koffie?’

‘Graag. Is Aninda niet thuis?’

‘Aninda.’ Hij glimlachte. ‘Ja, zij is het beste medicijn voor me. Aninda heeft zich teruggetrokken in de andere woonkamer. Ik dacht dat we beter met ons tweeën, zonder haar erbij konden praten, lijkt je ook niet?’

‘Zeker. Dus dit huis heeft twee woonkamers?’

‘Dit huis heeft zelfs drie woonkamers, als je de mediakamer meetelt.’

‘Toe maar.’

Louis liep naar de keuken. Rank keek om zich heen en verbaasde zich over de omvang van de kamer en de minimalistische inrichting ervan. Zo heel anders dan het klassieke licht eiken interieur van zijn eigen huis. Tegen de lange wand van het vertrek hing een enorm plasmасhерm. Hij vroeg zich af wat de mediakamer dan wel moest voorstellen. Hij zette de laptop naast zich op de bank en startte die op.

Louis kwam terug met een dienblad met twee koppen koffie en toebehoren en twee schoteltjes appelpunt.

‘Lekker,’ zei Rank, die in zijn hotel maar heel matig had gegeten.

‘Fijn dat je de tijd wil nemen om mij bij te praten. Zoals je zegt is er een hoop gebeurd. Hoe bevalt mijn baan?’

‘Ha, ha. Boeiend, mag ik wel zeggen. Geen twee dagen zijn qua werk hetzelfde. Maar goed, er is dus wel sprake van bijzondere omstandigheden. Jouw ongeluk, de verdwijning van de burgemeester, fraude met de aanbesteding van Middenmeer, een raadsenquête, de aanslag op jou, het is te veel om op te noemen. En het gewone werk gaat natuurlijk door.’

‘Verras me,’ zei Louis.

Het volgende halfuur vertelde Rank Kleefsma over zijn werkzaamheden. De contacten met ambtenaren, zijn opzet van de nieuwe organisatie, de automatisering, zijn ervaringen in het college.

‘Ik ben onder de indruk,’ zie Louis.

‘En ik moet zeggen dat de sfeer in het college erg goed is. Barend Landman is helemaal in zijn element als waarnemend burgemeester. Dat doet hij goed. Het voorzitten van de raadsvergaderingen is bij Jan Biermans in goede handen. Volgens mij veel beter dan bij Daniël. Omdat de burgemeester nog steeds zoek is, overweegt de Commissaris van de Koningin een waarnemend burgemeester te benoemen. Ik heb het kabinet aan de telefoon gehad, en ik kon zonder enige terughoudendheid verklaren dat een waarnemend burgemeester op dit moment in mijn beleving niet nodig is.’

Louis knikte instemmend. ‘Ja, Barend heeft het wel in zich. Die wordt nog eens ergens echt burgemeester. Merkwaardig trouwens dat Daniël opeens op dat personeelsfeest verscheen.’

‘Ja, en nog merkwaardiger is het dat hij sindsdien opnieuw niets meer van zich heeft laten horen. Ik had hem half en half op maandag terugverwacht.’

Op dat moment ging de bel van de buitendeur. Louis liep naar het beeldschermje van de intercom en slaakte een kreet.

‘Verdomd, als je over de duivel spreekt, het is Daniël.’

Achteraf hebben ze er samen om gegrinnikt. Maar op dat moment handelden ze volkomen impulsief, alsof het zo afgesproken was. Louis wees met zijn wijsvinger naar een deur aan de andere kant van het vertrek. Rank stond op, pakte zijn laptop en zijn koffiekopje. Terwijl Louis open deed, verdween hij ermee naar de aangrenzende kamer, die veel kleiner was dan de Jan des Bouvriekamer waarin hij nu was. Daar zag hij Aninda, die in een brede leren loungebank zat te lezen, omgeven door kussens, haar benen opgetrokken onder zich.

‘Hoi. Ik kom je even gezelschap houden. De burgemeester komt plotseling op bezoek.’

Ze sprong overeind. ‘De burgemeester? Jeeetje.’ Ze herstelde zich snel. ‘Kom erin.’

Rank liet de deur op een kier staan en liet zich zakken in een gemakkelijke stoel tegenover haar. ‘Laten we ons maar even gedeisd houden.’

Rank gluurde door de deuropening. Louis en Daniël van Bruggen kwamen de kamer binnen. Daniël was gekleed in een beige broek en een groen overhemd met een blauw jack er overheen. Allerminst een burgemeestersuitmonstering.

‘Ga zitten,’ zei Louis op neutrale toon. Hij wachtte even of de ander iets zou zeggen, opende toen zelf het gesprek. ‘Dat is onverwacht. En ik weet niet zeker of het een onverwacht genoeg is. Je bent nu een paar maanden spoorloos. We vragen ons steeds maar af waar je uithangt. Vind je niet dat je jouw verantwoordelijkheden enigszins verwaarloost?’

‘Praat niet op die manier tegen me.’ Daniël sprak op arrogante toon. ‘Ik heb alle reden om me terug te trekken. En mijn verantwoordelijkheden zijn me ontnomen. Misschien weet je het nog niet, maar de gemeenteraad wil me weg hebben.’

‘Ik heb zo iets begrepen. Daar had je het dan ook wel naar gemaakt.’

‘Hou op met me te tutoyeren! Ik kom hier niet om over de gemeente te praten. Dat is een ander hoofdstuk. Ik ben hier als, eh, als klant.’

‘Ah, waait de wind uit die hoek. Wel, menéér van Bruggen, wat kan ik voor u doen?’

‘Het gaat over dat bungalowpark.’ Daniël slaakte een zucht. Een eerste signaal van hoe hij zich voelde
‘En?’

‘Ik heb uitstel van betaling nodig.’ Daniël maakte een geluid dat tussen en hik en een boer in lag. Het kostte hem duidelijk moeite om erover te praten.

‘Heb je gedronken? Oh, sorry, heeft ú gedronken?’

‘Dat gaat u niets aan. Ik ben uitstekend in staat om met u te overleggen. U heeft destijds mijn participatie in het Duitse project gefinancierd. Onder normale omstandigheden zou er dit jaar rendement moeten zijn, maar het park is zelfs nog niet klaar. Er zijn nog geen bungalows verkocht of verhuurd. Het is crisis.’

‘Ik begrijp het. Maar ik moet u helaas corrigeren, meneer Van Bruggen. Dat geld is aan u geleend door financieringsmaatschappij Dijsselstroom. Ik sta daar persoonlijk buiten.’

‘Flauwekul. Ieder kind weet dat het uw geld is.’ Daniël klonk geagiteerd.

‘U maakt dezelfde fout als de persoon die het ongeluk heeft veroorzaakt dat mij is overkomen. Net als hij moet u niet bij mij zijn, maar bij de directeur van Dijsselstroom CV, de heer Van Doeselaar in Hattem. Ik ga niet over kredietverlening.’

‘Nou, twee jaar geleden wist je mij anders wel te vinden, toen ik in dat project wilde stappen. Ik was nog geen week burgemeester of je vertelde mij over je financieringsmaatschappij.’ Daniël vergat in zijn opwinding dat hij je en jij zei.

‘Hoe het zij,’ sprak Louis onderkoeld, ‘ik kan helaas niets voor u doen.’

Rank en Aninda hoorden Daniël snuiven.

‘Jij hebt mij nooit gemogen, hè?’ Hij gooide het over een andere boeg. ‘Jij hebt me nooit zien zitten. Vanaf de eerste dag heb je mij tegengewerkt. Omdat ik jouw koninkrijkje in gevaar bracht. Meneer de secretaris van Leebrugge.’ Daniël stond zich duidelijk op te winden. ‘Ik heb in die gemeente geen enkele kans gekregen. Nul komma nul. Jij en de wethouders en die boerenpummels in de gemeenteraad, allemaal waren jullie uit op mijn mislukking. En die raadsgriffier met haar belachelijke ideeën. Alsof de burgemeester niets te zeggen heeft. Jullie hebben zelfs de ambtenaren tegen mij opgezet. En waarom? Waarom?’

Daniël schreeuwde nu.

‘Omdat ik van die ingeslapen boel een efficiënte gemeente wilde maken. Snel, doeltreffend. De kortste weg van A naar B. Maar jullie hebben van het begin af aan niet mee willen werken. Gewoon omdat jullie het niveau niet hebben. Nieuwe ideeën zijn taboe, aanpakken, ho maar. Een uit de klei getrokken toestand, dat is het.’

‘Geestgrond,’ zei Louis.

‘Wat bedoel je daar nou weer mee?’

‘Leebrugge ligt niet op klei, maar op geestgrond. Een mengsel van zeeklei en duinzand.’

Daniël begreep het grapje niet. En hij begreep zelfs niet dat het een grapje was.

‘Sta je me nu belachelijk te maken? Mij, de burgemeester? Wie denk je wel dat je bent. Voetveeg van de gemeente, onderkruipsel.’

Het geluid van rinkelend serviesgoed weerklonk.

‘Daniël!’ In de stem van Louis klonk irritatie en woede door, maar ook een zweem van angst. ‘Ga zitten.’

‘Dank u. Ik prefereer te staan. Nog één keer: ik wil uitstel van betaling van de maandtermijn.’

‘En nog één keer: ik ga daar niet over, u moet bij Dijsselstroom zijn.’

‘Verdomme!’

Er klonk een harde knal. Een moment later het geluid van vechtende mannen. Voor Rank Kleefsma was dit het signaal om in te grijpen.

‘Blijf jij hier,’ fluisterde hij tegen Aninda. ‘Anders krijg je ook nog klappen.’ En hij stapte door de deuropening de andere kamer binnen. Wat hij zag was een Daniël met een verwilderde, van woede verwrongen blik, die met een gebaksvorkje op Louis wilde inhakken. Louis stond op het punt om achterover te vallen. Daniël was een kop groter.

‘Hou daarmee op!’ Rank rende naar Daniël toe en greep diens opgeheven arm. ‘Doe even normaal, zeg.’ Hij was uiterlijk kalm. Het vorkje viel op de witte plavuizen.

Rank keek om zich heen. Een van de banken was verschoven. Een koffiekopje lag in duizend stukken op de grond, een grote koffievlek achterlatend op het witte vloerkleed. Het grote plasmascherm tegen de wand vertoonde een barst.

‘Aninda wil je de politie bellen?’

De plotselinge verschijning van Rank Kleefsma bracht Daniël van zijn stuk. Ook bracht die hem in een loyaliteitsdilemma. Rank had hem goed behandeld, hem uit zijn schuilplaats bevrijd, onderdak gegeven. Hij was hem iets verschuldigd. Maar nu stond Rank opeens aan de andere kant. Zijn blinde woede viel van hem af als de huid van een sprinkhaan. Hij probeerde zijn armen los te maken uit de greep van Rank Kleefsma. Terwijl Rank hem nog vasthield rechtte hij zijn rug, fatsoeneerde zijn jasje, streek door zijn haar en zei: ‘Ik heb hier niets meer te zoeken.’

‘Je blijft hier. De politie is hier zo.’

Het woord politie gaf Daniël de energie van een gorilla. Hij stootte zijn elleboog met grote kracht in de linkerzij van Rank. Even kon hij geen adem halen. Hij liet zijn greep verslappen, waarvan Daniël gebruik maakte. Hij draaide zich om en rende in de richting van de hal en de buitendeur. Een ogenblik later hoorden ze een auto starten en wegrijden.

Louis kwam kreunend overeind. ‘Dit is niet goed voor mij,’ bromde hij.

Tien minuten later verscheen er een surveillancewagen van de politie met twee agenten, een al wat oudere man en een jonge vrouw. Louis deed zijn verhaal, terwijl ze de stille getuigen van wat zich in de kamer had afgespeeld bekeken.

‘De burgemeester?’ vroeg de agente verbaasd.

‘Ja zeker, die zich al maanden schuil houdt.’

‘Hij ging volkomen door het lint,’ zei Rank. ‘Hij wist absoluut niet waar hij mee bezig was.’

‘Enfin, de vogel is gevlogen,’ zei Louis, die weer wat kleur op zijn wangen had. ‘Ze moeten mij wel hebben, de laatste tijd. Dit is de derde keer in een paar maanden dat ik word bedreigd. Het moet nu maar eens afgelopen zijn.’

De twee agenten keken nog eens rond en de jonge vrouw maakte een paar aantekeningen. Na een kwartier maakten ze aanstalten om op te stappen. Hier was niets meer te doen.

‘U kunt morgen op het politiebureau aangifte doen,’ zei de jongste. ‘Maar het kan ook via het Internet, dat is wel zo makkelijk.’

Rank zei: ‘Zorgen jullie nu maar dat er snel een opsporingsbericht uitgaat. Hij rijdt in een donkerblauwe BMW uit de 8-serie. Grote auto.’

Aninda fronste haar wenkbrauwen. ‘Het geluid van die auto klonk helemaal niet als een grote BMW,’ zei ze. Eerder een kleine Peugeot of een Datsun of zo iets.

Maar Louis wist het zeker. Daniël had een peperdure auto, een donkerblauwe BMW uit de 8-serie.

38

Integriteit:

1. Ongeschonden toestand

2. Onschendbaarheid van de soevereiniteit van een staat met betrekking tot zijn gebied

3. Rechtschapenheid, onomkoopbaarheid

Van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse Taal

Maandag 8 oktober

Over twintig minuten zou de raadsbijeenkomst beginnen. Terwijl de raadsleden en fractieopvolgers binnendruppelden, liep ik terug naar de entree van het gemeentehuis om te kijken of de hoofdgast van

vanavond er al was. Ik had professor Jan Onderstal persoonlijk gevraagd om deze avond aanwezig te willen zijn tegen een schappelijke vergoeding. Want hoogleraren zijn duur tegenwoordig. Ik belde hem op omdat ik hem nog kende als wetenschappelijk medewerker uit mijn studietijd bij de Open Universiteit. Intussen was hij hoogleraar in Tilburg. Hij was destijds aan het promoveren op een proefschrift over bestuurlijke ethiek en integriteit. Ik had bij hem mijn doctoraalscriptie gedaan, een onderzoek naar integriteitscodes en -protocollen bij gemeenten, als bijdrage aan zijn dissertatie. Dat was jaren voordat Ien Dales haar historische toespraak hield en de hele politieke en mediawereld met dit begrip aan de haal ging.

Nadat ik mijn naam had genoemd had hij een ogenblik gearzeld. Maar toen brak de herkenning door. Rank! Rank Kleefsma, natuurlijk herinner ik me jou. Dat is lang geleden, tien twaalf jaar? Ik zei dat het negen jaar was. Hij vroeg wat hij voor mij kon betekenen. Dat was waar ik hem hebben moest.

Maar nu kneep ik hem een beetje. Het liep tegen half acht, iedereen zat klaar en hij was er nog niet. Ik wilde net mijn mobiele telefoon pakken om hem te bellen toen hij de oprit op kwam rijden.

‘Sorry, sorry! Lange reis vanuit het Brabantse. En ik was per ongeluk bij het vroegere gemeentehuis van Endepoel, maar daar zitten tegenwoordig appartementen in. Ik had natuurlijk op de website moeten kijken. Het duurde even voordat iemand me had uitgelegd waar ik zijn moest. En dit hier – hij wees naar het gemeentehuis – moet je ook weten te vinden. Enfin, ik ben er.’

‘Welkom Jan. Ik ben blij dat je er bent. Loop je mee?’

De gemeenteraad van Leebrugge had besloten om te gaan praten over integriteit. Het was een gevolg van de gebeurtenissen in de voorbije zomer, uitmondend in het raadsonderzoek en de opzegging van het vertrouwen in de burgemeester. Dit had bij de raadsleden veel losgemaakt. Een aantal fracties sprak de behoefte uit om die periode gezamenlijk af te sluiten. Een conclusie te trekken, over te gaan tot de orde van de dag. De raad gaf de raadsgriffier opdracht om er vorm en inhoud aan te geven.

Diana Metgezel stelde mij voor om dit in coproductie te doen. Raad en college, griffier en secretaris. ‘Want tenslotte werken we voor hetzelfde gemeentebestuur’, zei ze. Ik was het voor honderd procent met haar eens.

De raadsbijeenkomst werd gehouden in de grote trouwzaal van het gemeentehuis en zij was openbaar. Dat laatste was een wens van de oppositie tijdens het debat. Net als bij de raadsenquête was er in de zaal een vergaderopstelling gemaakt. Een voorzitterstafel, tafels voor de raadsleden, een tafel voor de collegeleden, met achterin een paar rijen stoelen voor belangstellenden. De voltallige raad en een groot aantal fractieopvolgers waren aanwezig. Ook het college was compleet, dat wil zeggen als je burgemeester Van Bruggen en Louis Dijssel buiten beschouwing liet. Verder telde ik twaalf belangstellenden, waarvan ik er zeven herkende als betrokkenen bij de raadsfracties. Ook Aninda en mijn trouwe journaliste van het plaatselijke nieuwsblad waren aanwezig. Geen grote opkomst. Het was kennelijk geen sexy onderwerp.

We hadden afgesproken dat Diana de bijeenkomst zou voorzitter. Mijn rol was het aan elkaar praten van de avond.

Diana opende de avond met een welkom en memoreerde de treurige aanleiding voor de bijeenkomst. Ik begon met het voorstellen van professor dr. Jan Onderstal als ethicus en specialist op het gebied van

integriteit bij de overheid. Hij zou een korte introductie geven, waarna het gesprek kon losbarsten. Jan wist wat er in Leebrugge was voorgevallen, want ik had hem een overzicht gestuurd van de belangrijkste feiten en gebeurtenissen. Jan is een goed spreker. Ik weet nog dat ik tijdens zijn colleges aan zijn lippen hing. Hij wandelde ontspannen door de zaal met een loopmicrofoon.

‘Dames en heren, laat ik beginnen met in te zoomen op het begrip integriteit, zodat we weten waar we het over hebben. En ik zeg u meteen dat ik de knuppel in het hoederhok ga gooien. Maar ik beloof u dat ik hem er ook weer zal uithalen.’

Ontspannend gegrinnik onder de aanwezigen. Gelukkig leek dit niet zo’n saaie, loodzware academicus.

‘De betekenis van het woord integer staat in het woordenboek als eerlijk, onkreukbaar en rechtschapen. Dat zijn eigenschappen van persoonlijke aard. Ik vraag u: kan “de overheid” op die manier integer zijn?’

Retorische vraag. Geen reactie uit de zaal.

‘Mijn antwoord is nee. Een overheid is geen persoon met een moreel besef of het ontbreken daarvan, zoals bij mensen het geval kan zijn. Een “integere overheid” is dus een contradictio in terminis, een tegenspraak. Een overheid is naar mijn oordeel even integer als de mensen die haar vertegenwoordigen, en dat verschilt per situatie en per persoon. Wel, dames en heren, dat was mijn knuppel.’

Iemand stak zijn hand op. ‘Wilt u daarmee zeggen dat een integere overheid niet bestaat?’

Jan dacht even na. ‘Nou, dat gaat wel ver. We moeten nuanceren. Maar inderdaad, een integere overheid in de zuivere betekenis van het woord bestaat niet. Evenmin overigens als een niet-integere overheid.

Wat de overheid wel doet is regels opstellen die haar handelen eerlijker en rechtvaardiger maken. De eerlijkheid en oprechtheid van een overheid komt tot uiting in handelingen die door de burgers als eerlijk of rechtvaardig worden ervaren. Dat is heel iets anders. Niet het objectieve handelen van de overheid, maar de manier waarop dat wordt waargenomen. Aan de ene kant hangt dit af van de manier van optreden. Bijvoorbeeld dat mensen in gelijke situaties gelijk worden behandeld; dat een overheidsbeslissing niet op vooroordelen of vriendjespolitiek is gebaseerd; dat de bevoegdheden van bestuursorganen correct gebruikt worden en niet misbruikt worden voor zaken waarvoor ze niet zijn bedoeld; dat overheidsbeslissingen behoorlijk onderbouwd worden; dat overheidsbeslissingen niet op de lange baan worden geschoven. Dat soort zaken. Kortom, dit zijn de algemene beginselen van behoorlijk bestuur zoals die in de wet vastliggen.

Aan de andere kant speelt een rol hoe ambtenaren en bestuurders met hun burgers omgaan.

En tenslotte wordt de waarneming van het overheidshandelen gekleurd door de persoonlijke situatie van de burgers. In hoeverre worden zij benadeeld door een overheidsbeslissing? In hoeverre gaat die beslissing tegen hun belang in? Naarmate dit sterker het geval is, zal de burger waarschijnlijk nadeliger oordelen over de integriteit van de overheid, zelfs als wordt voldaan aan de beginselen van behoorlijk bestuur.’

Jan Onderstal pauzeerde even voor een slok water.

‘In 1992 hield de toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken, mevrouw Ien Dales, een beroemd geworden toespraak tijdens het VNG-congres in Apeldoorn. Zij waarschuwde voor het volgens haar toenemende gevaar van corrupte politici en ambtenaren. Daarbij doelde zij hoofdzakelijk op fraude, lekken van informatie, corruptie en soortgelijke zaken. Haar afsluitende oneliner “een beetje integer kan niet” is sindsdien echter een geheel eigen leven gaan leiden. We zullen nooit weten wat haar er precies toe bracht om dit indrukwekkende verhaal te houden. Baseerde zij zich op cijfers? Was het haar intuïtie? In ieder geval bracht zij er een golf mee op gang, die tot vandaag – zo’n twintig jaar later – nog steeds door het land rolt.

Wat wij echter zien is dat het begrip integer een soort inflatie heeft ondergaan. In de afgelopen jaren is het begrip steeds meer opgerekt. Tegenwoordig bestaat de neiging om vrijwel elk ongewenst gedrag van een ambtenaar of een politicus, en zelfs het maken van fouten en het overtreden van regels, in de sfeer van integriteit te trekken. Zulke gebeurtenissen zijn onmiddellijk voorpaginanieuws. Dat vind ik buitengewoon kwalijk. Ik moet u zeggen dat het in de huidige tijd, met alle ingewikkelde regelgeving, niet meevalt om een gemeente of provincie te besturen zonder een regel te overtreden. Dus is het bijna onmogelijk geworden om integer te zijn in de tegenwoordige betekenis van het woord.’

Dames en heren, één van de gevolgen van de toegenomen aandacht voor integriteit was dat steeds kritischer werd gekeken naar mogelijke samenvallende belangen. Ik heb van dit onderwerp speciaal studie gemaakt.

Het klassieke, vaak gebruikte voorbeeld was uiteraard het meebeslissen over de subsidie voor een vereniging waar u bestuurslid of lid van bent. Op zichzelf lijkt me dit meebeslissen geen punt. Want geen enkel raads- of collegelid beslist daar in zijn eentje over en verder zijn subsidieverstrekingen aan strikte regels gebonden. Toch wordt dit door velen als niet-integer bestempeld. De Gemeentewet zegt daar iets over. Je mag als raadslid niet meestemmen als er sprake is van “een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk persoonlijk aangaat, of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken”. Daarbij moet het om een persoonlijk belang gaan, dus iets wat alleen hém aangaat. Daar vallen subsidies niet onder. Wat we zien is dat het steeds breder geïnterpreteerd wordt. Zelfs het wekken van de *schijn* van belangenverstremgeling – waar dus helemaal niets aan de hand is – wordt al gezien als niet-integer. En is daarom voorpaginanieuws. Er zijn voorbeelden waarin beschuldigingen van schijn van belangenverstremgeling, nogmaals, waar concreet niets aan de hand was!, aan politici en ambtenaren hun carrière heeft gekost. Ik vind dat we daarmee op moeten houden, met die pogingen om roomser te zijn dan de paus en de moraalridders uit te hangen!’

Jan nam nog een slok water en keek de zaal rond. Ik genoot van zijn verhaal.

‘Mevrouw Dales heeft wel wat losgemaakt. Onder andere ook dat integriteit een politieke lading heeft gekregen. Politici zijn het begrip integriteit gaan gebruiken om anderen verdacht te kunnen maken en daarbij zelf garen te spinnen. Kiezerswinst. Er zijn tal van voorbeelden waarin beschuldigingen van niet-integer gedrag gebruikt werden om anderen politiek te beschadigen. En de media werken daar helaas graag aan mee. Waar rook is, is vuur, redeneert men al snel. Er zal allicht iets aan de hand zijn. En dan is het kwaad al geschied. De betreffende politicus is aangeschoten wild geworden en draagt de beschuldiging zijn verdere leven met zich mee, hoezeer die later ook onterecht bleek te zijn.

In de afgelopen jaren zijn er zelfs bestuursrechters meegegaan in deze trend. Op basis van een uit zijn verband gerukt artikel in de Algemene wet bestuursrecht werd de “schijn van belangenverstremgeling” ook in de rechtspraak als onrechtmatig beschouwd. Dat was natuurlijk niet houdbaar. Gelukkig is op zeker moment het gezonde verstand doorgebroken. Mede dankzij publicaties uit kringen van

raadsgriffiers, nietwaar mevrouw de voorzitter? – Diana Metgezel knikte nadrukkelijk – is de nieuwste jurisprudentie weer terug bij af. Uiteraard, zaken als fraude, het schenden van geheimhouding, omkoperij en dat soort zaken moeten worden bestraft. Soms bestuursrechtelijk, bijvoorbeeld door het nietig verklaren van een besluit, maar soms zelfs ook strafrechtelijk, zoals in gevallen van het schenden van de geheimhouding. Voor dit laatste zijn er in de loop der jaren fikse boetes uitgedeeld.

Maar, dames en heren, er mag geen klopjacht naar mogelijke integriteitsschendingen gaan plaatsvinden, met de bijbehorende verdachtmakingen, en al helemaal niet met een politieke bedoeling. Dat zou pas echt niet-integer zijn!’

Jan Onderstal ging op een stoel zitten.

‘Samengevat is mijn boodschap dat integriteit geen dichotoom begrip is, waarop maar twee antwoorden mogelijk zijn, ja of nee. De mate van integriteit kun je aangeven op een schaal van één tot tien. Je kunt dus wel degelijk een beetje integer zijn! In dat opzicht zat mevrouw Dales er in 1992 dus naast. En bovendien kun je heel verschillend tegen integriteit aankijken. Wat de een gewoon vindt, kan door een ander als niet-integer worden beschouwd. Dames en heren, per saldo bent u zelf de maatstaf van uw eigen integriteit. Integriteit is een persoonlijke eigenschap, een moreel besef van wat je wel of niet zou moeten doen, hoe ver je kunt gaan.

Er is maar één manier om hiermee om te gaan, en dat is openheid, transparantie. Wees in voorkomende gevallen duidelijk wat je doet en waarom. Met wie je te maken hebt en hoe je daarmee omgaat. Daar moet je met elkaar over spreken, uitwisselen, in alle openheid. Alleen door op die manier je gevoel voor integriteit te toetsen aan dat van anderen, blijf je scherp op je eigen handelen. Als u als politicus dingen zou doen waar u liever niet met een ander over wilt spreken, dingen die u liever voor u houdt... Wees er dan op bedacht dat dit zaken kunnen zijn waarmee iets niet in de haak is. In uw achterhoofd weet u dat u fout zit. Een goede test voor integer handelen is het stellen van de vraag: zou ik dit aan iedereen vertellen of in de krant zetten? Als het antwoord nee is, dan moet u bij uzelf te rade gaan. Wees zelf de hoeder van je eigen integriteit!

Hiermee haal ik mijn knuppel weer uit het hoenderhok, want integriteit is dus wel degelijk van enorm belang. Alleen: men moet zich niet richten op de integriteit van “de overheid”, men moet zich daar niet achter verschuilen. “De overheid” kan niet integer zijn, zoals ik heb aangetoond. Iedereen bij de overheid moet alert zijn op zijn eigen persoonlijke handelen als het om integriteit gaat.

Tot zover mijn introductie. Na de onderbreking kunnen we wellicht inzoomen op concrete voorbeelden.’

Er klonk een applaus. Tijd voor koffie en thee. Ik vroeg mij af wat ze ervan vonden. Het viel me op dat een flink aantal raadsleden tijdens de pauze om Jan Onderstal heen dromden.

Na de koffie was er gelegenheid voor discussie en casuïstiek.

De eerste vraag ging meteen al over de burgemeester. ‘Professor, bent u bekend met wat er in onze gemeente is voorgevallen in het kader van het project Middenmeer?’

‘Dat ben ik zeker. Ik heb het onderzoeksrapport gelezen.’

‘Wat vindt u ervan?’

‘Ik neem aan dat u doelt op het aspect integriteit, mevrouw...’, Jan Onderstal probeerde het naambordje te lezen, ‘...mevrouw Kortgene, want dat is tenslotte het thema van vanavond. Mag ik u een wedervraag stellen? In hoeverre vindt u het handelen van de burgemeester integer?’

‘Nou ja, minder integer kan haast niet zou ik zeggen. Hij heeft aanbestedingsgegevens doorgespeeld aan een bevriend bedrijf, zodat die een lagere inschrijving konden doen. Dat is hartstikke fout.’

‘Dat ben ik helemaal met u eens. Wat de burgemeester heeft gedaan ligt tegen fraude aan. Hij heeft weliswaar geen valsheid in geschrifte gepleegd, maar wel de aanbesteding beïnvloed. Dat is tegen de regels.’

‘Maar?’

‘Ah, u voelt al aan dat er een “maar” aankomt. Ik wil de vraag op tafel leggen in hoeverre hier de integriteit van de burgemeester in het geding is. Zo vraag ik u bijvoorbeeld: heeft de burgemeester zichzelf ermee bevoordeeld? Is hij gezwicht voor een aanbod van geld of iets anders?’

Mevrouw Kortgene aarzelde. ‘Eigenlijk niet, nee. Maar hij bewees een dienst aan een bevriende aannemer. Dat is dus indirect in zijn voordeel.’

‘Dat is maar de vraag. Uit het onderzoek blijkt dat de burgemeester er zelf niet beter van is geworden. Hij heeft zich niet laten omkopen.’

Jan wendde zich tot de hele zaal. ‘Dames en heren, ik speel even de advocaat van de duivel. Integriteit betekent, zo hebben we gezien, eerlijkheid, onkreukbaarheid en rechtschapenheid. De eigenaar van het aannemingsbedrijf zal het gedrag van de burgemeester, waarschijnlijk aanmerkelijk positiever inschatten dan u. Ik mag u herinneren aan het onderzoeksrapport, waarin de heer Vlasblom stellig verklaart dat de burgemeester geen beloftes of toezeggingen heeft gedaan. Misschien was het een daad van altruïsme, gewoon om aardig te zijn voor een relatie.’

Wow, dacht ik, hij heeft zijn huiswerk goed gedaan!

‘En dan nog iets,’ vervolgde Jan Onderstal, ‘bezien vanuit de gemeente: heeft de burgemeester de gemeente juist geen dienst bewezen door op die manier een lagere inschrijving te bewerkstelligen dan de andere inschrijvers? Dat heeft de gemeente vast geld opgeleverd.’

Mevrouw Kortgene keek ontstemd. ‘Ik weet niet waar u naartoe wilt, maar...’

‘Oké, oké, mevrouw, ik ben er absoluut niet op uit om het gebeurde te bagatelliseren. Het enige wat ik met deze redenering wil laten zien is dat je er van meer kanten naar kunt kijken. Natuurlijk was het fout, tegen de regels wat de burgemeester heeft gedaan. Zelfs zo, dat u als raad besloten heeft uw vertrouwen in hem op te zeggen. Maar dat laatste is geen ethisch oordeel, maar een politiek oordeel, waar u overigens volledig toe bevoegd bent. Dat oordeel heeft te maken met het vertrouwen dat u als raad in deze functionaris heeft. Maar dat is iets anders dan een ethisch oordeel over de daad zelf of een oordeel over ’s mans integriteit. Dat ligt naar mijn mening een stuk genuanceerder.’

‘U praat recht wat krom is,’ riep een ander raadslid uit, duidelijk geïrriteerd.

‘Ik probeer de zaak van meer kanten te bekijken. Politiek gezien is uw oordeel als raad volstrekt duidelijk. Maar ethisch gezien ligt het, zoals ik al zei, aanmerkelijk genuanceerder.’

Ik voelde dat de stemming van de bijeenkomst veranderde. De welwillendheid waarmee de aanwezigen het verhaal van Jan Onderstal hadden aangehoord was aan het verdwijnen. Ik vroeg me af of dit soms zijn bedoeling was. En ik kreeg onmiddellijk antwoord op mijn onuitgesproken vraag.

‘Dames en heren, ik merk aan u dat mijn genuanceerde benadering u niet bevalt. En dat is precies waar ik u hebben wil. U had verwacht dat ik de burgemeester aan de schandpaal zou nagelen, dat wij – u en ik – als toekijkers lekker verontwaardigd konden zijn over zoveel kwaads dat hij heeft gedaan. Dat u zelfvoldaan zou kunnen instemmen met mijn afkeuring, en vervolgens overgaan tot de orde van de dag.

Maar dat zou een gevaarlijke afloop van deze avond kunnen zijn, zeg ik u. U zou tevreden naar huis gaan, gesterkt in uw oordeel. En u zou denken: zo’n burgemeester toch. Dat zou mij niet overkomen.

Maar let op! U oordeelt over de integriteit van een ander, zonder die van u zelf onder de loep te nemen. Het oordelen over iemand anders is simpel. Dat doen de media wel voor u, vaak ongenuanceerd en zonder precies te weten waar het precies over gaat. Helaas zijn de kranten nauwelijks aan te spreken op wat ze schrijven.

U zou echter uw eigen handelen kritisch moeten bezien, en u afvragen: wat doe ik (dus niet: wat doet een ander) dat ethisch eigenlijk niet door de beugel kan? U maakt voor uw handelen zelf uw afwegingen, zoals ook de burgemeester die zal hebben gemaakt. U betreft er factoren bij waarvan anderen geen weet hebben. Factoren die tezamen uw morele afweging bepalen.

Bij uw oordeel over anderen moet u die afwegingsfactoren van de ander kennen en u moet ze kunnen inschatten voordat u een oordeel uitspreekt.’

Jan dronk een slok uit zijn glas en keek de zaal rond. Niemand zei iets.

‘Ik zal een voorbeeld geven. Vraag: neemt u in de raadsvergadering deel aan de stemming over een kwestie waarin u min of meer een persoonlijk belang heeft? Het politiek correcte antwoord luidt: natuurlijk niet! Dat is niet integer. Discussie voorbij. U heeft voldaan aan de waan van de dag.

Ik beweer dat de vraagstelling op zichzelf weinig met integriteit heeft te maken. Het hangt er namelijk maar van af. De eerste vraag moet zijn: mag ik wettelijk meestemmen? Als het antwoord nee is, dan mag het gewoon niet. Punt uit.

Maar als het juridisch gezien wel mag, dan is de volgende vraag: kan ik dit moreel maken? U zult moeten inschatten welk belang u heeft bij het meestemmen. Bijvoorbeeld een politiek belang, namelijk dat het besluit wel of niet een meerderheid krijgt. Misschien ook een belang om uzelf naar uw achterban te profileren. Of u stemt niet mee omdat u daarmee wilt demonstreren dat u een integer politicus bent. Maar: als uw stem nu eens doorslaggevend zou zijn voor de uitslag van de stemming? Welk belang laat u dan het zwaarst wegen, uw politieke belang of uw gevoel voor integriteit?’

Jan Onderstal zweeg en keek opnieuw de zaal rond.

‘Goed, professor Onderstal,’ zei Jan Biermans van GroenLinks, ‘het verhaal is duidelijk, u heeft uw punt gemaakt. Het ligt dus allemaal niet zo zwart-wit.’ Diverse andere deelnemers knikten instemmend.

‘Maar daar hebben wij in de dagelijkse praktijk weinig houvast aan.’

Jan Onderstal trok een blij gezicht en stak zijn wijsvinger in de lucht.

‘Inderdaad, meneer Biermans, u slaat de spijker op zijn kop. Er zijn geen vaste regels voor integer handelen. Zeker, er bestaan juridische regels, voor zover die wél duidelijk zijn. Daar kan uw griffier u alles over vertellen. En zaken als fraude, valsheid in geschrifte en omkoperij, die liggen wel duidelijk. Maar niet elke verschrijving, iedere afwijking van de voorschriften, elke foute inschatting is ook perse niet-integer. Er kunnen veel aanleidingen zijn, zoals ik heb aangetoond. In uw handelen als politicus maakt u uw morele afwegingen zelf.

En, dames en heren, dat brengt mij tot de kern van mijn boodschap: wees daarin transparant. Leg in voorkomende gevallen desnoods in alle openbaarheid uit wat uw afwegingen waren. En vraag om reacties. Maar uiteindelijk beslist u zelf over wat u wel en niet doet.’

Het leek erop dat Jan Onderstal zijn verhaal had afgerond. Hij ging zitten. Er viel een korte stilte, waarvan Diana als voorzitter gebruik maakte door voor te stellen om wat frisdrank aan te laten rukken.

Na de onderbreking begon een raadslid van Lokaal Belang over belangenverstremming. Hij wees op het raadsbesluit over het budget voor Middenmeer fase 1. Daar hadden twee raadsleden volgens hem een persoonlijk belang, omdat zij koeien hebben lopen op de grond waar straks de oprit naar de brug zal komen. ‘Er zat ook geld voor henzelf in dat budget, want ze zouden schadeloos worden gesteld voor het verlies van de grond.’

‘Interessante casus,’ reageerde Jan Onderstal. ‘Hebben ze uiteindelijk meegestemd?’

De betreffende raadsleden, Van Schie en Tonbeek, staken hun hand op. ‘We hebben het er even over gehad,’ zei Tonbeek. Ik heb mevrouw Metzger gepolst en die meende dat het waarschijnlijk geen persoonlijk belang was zoals de Gemeentewet bedoelt. Want het ging alleen maar om een budget. De toekenning van de schadevergoeding zelf is een andere procedure. We hebben dus aan de stemming meegedaan.’

Jan Onderstal knikte. ‘Heeft u in een stemverklaring uitgelegd waarom u toch heeft meegestemd?’

De beide heren schudden het hoofd.

‘Dat was een gemiste kans, zou ik zeggen. Overigens zou het van geen enkele invloed op de beslissing zijn geweest, want het voorstel werd, meen ik, met algemene stemmen aangenomen.’

Meer voorbeelden werden naar voren gehaald.

Later spitste het gesprek zich toe op het begrip belangenverstremming. Hermien van Noort van de PvdA, die ook in de onderzoekscommissie had gezeten, vond de reactie van de professor op de casus Middenmeer niet juist. ‘Ik vind dat als een raadslid een belang heeft, en dat was het geval, dat hij dan niet mag meestemmen.’

‘Mag ik u vragen, mevrouw Van Noort, waarom u in de raad zit?’

Ze was even uit het veld geslagen. ‘Als volksvertegenwoordiger natuurlijk.’

‘U vertegenwoordigt dus alle inwoners van Leebrugge?’

‘Zeker.’

Maar u bent gekozen als raadslid voor de Partij van de Arbeid. Die partij richt zich toch op een bepaalde, eh, categorie van mensen?’

‘Wij hebben inderdaad speciale aandacht voor de zwakkeren in de samenleving. Een eerlijke verdeling van werk en inkomen. Een sociaal beleid, gebaseerd op solidariteit.’

‘Ah, u citeert vermoedelijk uit uw verkiezingsprogramma. U zit hier toch in het bijzonder voor uw eigen achterban?’

‘Eh, ja, dat denk ik wel.’

‘U komt op voor het algemeen belang, maar in het bijzonder voor het belang van de zwakkeren in de samenleving. Die krijgen in uw politieke handelen voorrang.’

‘Als dat zo uitkomt, ja.’

‘Vindt u niet dat u daardoor als raadslid een bepaald, specifiek belang heeft bij stemmingen? Dat u probeert een categorie mensen te bevoordelen boven anderen?’

Hermien van Noort zweeg. De socratische manier van ondervragen van Jan Onderstal bracht haar van haar stuk. Ze dacht even na.

‘Ik stem zonder last en ruggespraak.’

‘Nee, nee, u stemt zonder last, maar mét ruggespraak. U overlegt immers met burgers en met uw achterban. Alleen mag u niet stemmen omdat u beloftes heeft gedaan. Dat is de betekenis van het woord “last”. Daar heeft u destijds de zuiveringseed voor afgelegd. Maar u heeft wel degelijk een belang. Dus is er in het werk van een raadslid *per definitie* sprake van belangenverstrengeling.’

‘Maar dat doen andere fracties ook, alleen dan voor andere groepen.’

‘Inderdaad. En hiermee brengt u de kern van de taak van een gemeenteraad onder woorden. Binnen uw raad van zeventien personen komen de wensen en belangen van groepen, categorieën, organisaties, buurten en wijken en noemt u maar op, bij elkaar. En op de een of andere manier is het aan u om daar samen de juiste weg in te vinden, die voor de inwoners acceptabel is. U doet dat via onderhandelen met andere fracties – over belangen gesproken! – en door compromissen te sluiten, door soms ook lastige keuzes te maken of knopen door te hakken. Maar u heeft daarbij als individueel raadslid altijd het belang van uw kiezers en uw doelgroepen in het achterhoofd. Dat is geen belangenverstrengeling, dat is de basis van onze democratie. De gemeenteraad is de beslagkom van de democratie. Daarin worden alle ingrediënten van het gemeentelijke beleid in bepaalde verhoudingen gemengd om tot een goed bakproduct te leiden. Dat is de prachtige rol waartoe u als raadslid door de kiezers bent gemandateerd.’

Diana Metgezel vond dit blijkbaar een mooie afsluiting van de discussie.

'Beste mensen, het is intussen kwart over tien. We zijn bijna drie uur bezig. Ik denk dat ik de avond ga afsluiten'. Dank en bloemen voor professor Onderstal. Achteraf kreeg ik diverse commentaren op de avond. De meeste waren positief, maar sommigen vonden de inleider toch niet streng genoeg.

39

Omdat mensen onwetend zijn, begrijpen ze me niet. Slechts weinig mensen begrijpen me. Ik vind dat een compliment.

Lao-Tse, Chinees filosoof ca. 600 v.C

Maandag 8 oktober

Het was zo simpel. Om even over half acht, kort nadat de bijeenkomst van de gemeenteraad was begonnen, was hij via de personeelsingang het gemeentehuis binnengelopen. Zijn pasje werkte nog. Niemand die hem een strobreed in de weg legde. Op zijn dooie akkertje liep hij de trap op, de gang door en zijn werkkamer binnen. Hij deed geen licht aan, want hij kon voldoende zien door het licht van de buitenlantaarns. Langzaam liet hij zich op de stoel achter het bureau zakken. Het viel hem op dat die anders was afgesteld. Voor Barend Landman, natuurlijk. Die had een ander lichaam dan hij.

Zijn rechterhand vond aan de rand van het bureau de console met drie schakelaars. Eén voor de spotjes die de wanden met kaarten en foto's aanlichtten. Die liet hij ongemoeid. Eén voor het roepen van een secretaresse, een knop die hij vrijwel nooit had gebruikt. En de schakelaar waar het hem nu om te doen was: de intercomverbinding met de raadsaal en de trouwzaal. De schakelaar had drie standen: uit, raadsaal en trouwzaal. Daniël had het belangrijk gevonden om bij bijeenkomsten in zijn werkkamer precies het juiste moment te kunnen afwachten om de zaal binnen te komen. Daarom had hij de draadloze verbinding laten aanleggen, die hem nu goed van pas kwam. De intercom werkte. Hij kon de raadsbijeenkomst luid en duidelijk volgen.

Het deed hem plezier dat hij onopgemerkt zijn gang kon gaan. Dat was onder meer te danken aan de weelderige snor en baard die hij had laten groeien. Hij zag eruit als Radovan Karadzic op het moment dat hij werd gearresteerd voor het Joegoslavië-tribunaal. Op het parkeerterrein was hij een paar late

raadsleden tegengekomen, maar die hadden hem niet herkend. Ook het feit dat hij zijn grote BMW niet gebruikte werkte in dit opzicht in zijn voordeel. Het was alleen nog wat onwennig, al dat haar in zijn gezicht. Terwijl hij de inleiding van Jan Onderstal met stijgende instemming volgde, had hij voortdurend de neiging om er overheen te wrijven.

Vanaf het moment dat hij op de website van de gemeente had gelezen over deze raadsbijeenkomst, had hij geweten dat hij erbij wilde zijn. Maar niet in levenden lijve. Daar had hij slechte ervaringen mee sinds het personeelsfeest in de ruïne. Niemand had hem verwelkomd, ze hadden gedaan alsof hij niet bestond. Het had hem gesterkt in zijn gevoel dat zijn rol in de gemeente was uitgespeeld. Dat zelfs de mensen met wie hij nauw had samengewerkt – de wethouders, de secretaris, zijn secretaresses – hem nauwelijks een blik waardig hadden gegund, had hem gekwetst.

Maar vanavond zou hij erbij zijn. De avond ging tenslotte over hem, nou ja, grotendeels. Gerard de Bruin zat er waarschijnlijk met zijn schijnheilige hoofd bij, terwijl niemand wist van het dubbelspel dat hij speelde. Daniël wist dat De Bruin Projecten onderhandse afspraken had gemaakt met Vlasblom Utiliteitsbouw. Over de aanleg van de brug naar Middenmeer. Daarom had hij, nota bene met medeweten van wethouder De Bruin, het mailtje aan Vlasblom verstuurd met de inschrijvingsbedragen van de andere deelnemende bedrijven. Dat waren er maar twee geweest, afgezien van De Bruin. Bedrijven uit andere delen van het land. Daniël had gevonden dat de opdracht naar een bedrijf uit de omgeving moest gaan. En omdat De Bruin en Vlasblom toch in het geheim samenwerkten, had hij Sjaak Vlasblom dat pleziertje wel willen doen. Ze hadden er geen idee van, de raadsleden. Het onderzoeksrapport, dat hij op het Internet had gelezen, had hierover met geen woord gerept. Die onderzoekscommissie was geen knip voor de neus waard.

Hij had qua gezondheid een redelijke avond. Zijn medicatie was weer ingeregeld, al had hij toch ook zijn slechte dagen. Dankzij een reeks gesprekken met Laurens Elzevier, zijn vriend en klinisch psycholoog, was er een zekere rust in zijn denken gekomen. Desondanks viel het aanhoren van de bijeenkomst hem niet mee. Vooral de manier waarop hij door de gemeenteraad als een soort crimineel werd weggezet kwam hard aan. Maar even later bedacht hij: ze hebben ook niet het niveau. Die professor had groot gelijk met zijn analyse. Zijn “overtreding” had niets met integriteit te maken. Hij moest zelfs hardop lachen toen de professor met het argument op de proppen kwam dat hij, de burgemeester, met zijn aanbestedingsfraude de gemeente een voordeel had bezorgd. Van die kant had hij het nog niet bekeken. Maar inderdaad, hij had Vlasblom min of meer gedwongen om onder de laagste inschrijving te gaan zitten.

Op het geluid van zijn lach werd er op de deur geklopt. Een gemeentebode stak zijn hoofd om de deur.

‘Wat doet u hier?’

‘Jan.’

Zijn stem werd herkend. ‘Burgemeester?’

‘Inderdaad, Jan. Er wordt beneden over mij gepraat en daar was ik wel benieuwd naar. Daarom luister ik mee.’

‘Burgemeester! Jeetje. Hoe gaat het met u?’

Daniël was op slag ontroerd. Deze eenvoudige, trouwe medewerker was de eerste die vroeg hoe het met hem ging. Niet: waar was je al die tijd, waar ga je naartoe, maar gewoon hoe gaat het met je.

‘Het gaat, Jan. Moeilijk wel. Maar ik red me. Vanavond wordt er over mij gesproken en ik vind dat ik het recht heb om te weten wat ze zeggen. Vandaar. Ik zou het prettig vinden als mijn aanwezigheid verder onopgemerkt zou blijven.’

‘Natuurlijk, burgemeester. Voor mij bent u nog steeds de burgemeester. Wilt u soms koffie?’

Hierop schoten de tranen in zijn ogen. De loyaliteit, de zorgzaamheid. Sinds zijn verdwijning, bijna vier maanden geleden, had hij nog weinig gehuild. En nu nota bene in het bijzijn van een ondergeschikte.

‘Neemt u mij niet kwalijk, burgemeester, dat ik u niet meteen herkende. Maar die baard... Ik haal koffie voor u.’ De bode verwijderde zich discreet.

Daniël concentreerde zich weer op wat er in de trouwzaal werd gezegd. Hoe de professor het blinde fanatisme waarmee politici iemands integriteit ter discussie plegen te stellen probeerde te temperen. En hoe de plaatselijke politici op hem reageerden. Later begreep hij ook dat zijn poging om het raadsbesluit over de brug ongeldig te laten verklaren wegens persoonlijk belang op voorhand kansloos was geweest. En eerlijk gezegd vond hij dat de discussieavond als een nachtkaaars uitging.

Maar aan het einde van de lange zit had hij het gevoel dat het hem toch iets had opgeleverd. Namelijk het gevoel dat hij minder verkeerd had gedaan dan hij had gevreesd.

Toen iedereen weg was, de lichten in de zaal waren gedoofd en Jan de bode de rommel had opgeruimd, liep Daniël naar het keukentje. Hij gaf Jan een hand.

‘Dank je wel voor je trouw,’ zei hij eenvoudig.

‘Geen punt, burgemeester. U ook dank. Ik zal zwijgen als het graf over vanavond. En nu, weer tot ziens misschien?’

‘Ik betwijfel het, Jan.’

Toen Daniël van Bruggen de parkeerplaats afreed keek hij nog even om naar het gemeentehuis. Een modern kantoorgebouw, achter een ruim voorterrein met een geasfalteerde oprit en een kunstwerk ervoor. Hier had hij anderhalf jaar van zijn loopbaan doorgebracht. Hij had er veel van verwacht, maar het was een periode geworden die hem weinig goeds had gebracht. Hij zuchtte, haalde zijn schouders op en reed in de Toyota naar zijn huidige onderkomen bij zijn vriend Laurens Elzevier. Even kwam hij in de verleiding om door Endepoel te rijden, langs zijn eigen huis aan het water. Maar hij zag ervan af. Stel je voor dat iemand hem zou zien. Daniël koesterde zijn status van “vermist zijn”. En hij had er heimelijk plezier in dat hij zo dicht in de buurt rondliep, maar dat niemand dat wist. Hij moest denken aan een Amerikaanse televisieserie uit zijn jeugd, *The invisible man*.

Laurens Elzevier woonde prachtig, niet ver van de Leidse binnenstad. Hij bezat een grote gerenoveerde stadsvilla aan de Zoeterwoudse Singel. Acht kamers, twee keukens, twee badkamers en een grote zolder. Hij woonde er sinds zijn scheiding in zijn eentje. Het was in die buurt lastig om je auto te parkeren, maar Laurens had een strookje naast het huis laten asfalteren waar net twee auto’s

konden staan. Daar parkeerde Daniël zijn Toyota naast de Jaguar van Laurens. Goed dat ik de BMW niet gebruik, dacht hij, want die had er niet naast gekund. Zijn BMW had hij geparkeerd bij een dealer. Geen betere plaats om een auto te verstoppen dan tussen twintig soortgelijke wagens.

Hij viste de huissleutel uit zijn zak.

Het was nu zijn tijdelijke thuis. ‘Ruimte genoeg,’ had Laurens gezegd, toen Daniël in één van hun gesprekken om woonruimte had gevraagd.

‘Weet je,’ had Daniël geklaagd, ‘ik krijg een beetje genoeg van het switchen tussen het ene hotel en het andere. Elke keer als ik mijn creditcard gebruik om af te rekenen denk ik dat de politie me zo heeft getraceerd.’

‘Weet je wat ik denk?’ had Laurens geantwoord, ‘volgens mij is de politie helemaal niet naar je op zoek. Je hebt geen misdaad begaan, vrijwillig verdwijnen is niet strafbaar. De politie heeft wel wat anders aan haar hoofd. Maar je kunt bij mij terecht. Ik heb ruimte zat sinds Melanie weg is.’

Hij opende de voordeur en liep meteen rechtsaf de trap op naar zijn kamer. Appartement, mocht je wel zeggen. Want behalve de kamer met uitzicht op het water had hij de beschikking over een keuken, een badkamer met toilet en een aparte slaapkamer. Hij voelde zich er op zijn gemak en had weinig heimwee naar zijn eigen villa aan de vaart in Endepoel. Hij hield van deze stad, had haar als bestuurder gediend en een flink aantal jaren van zijn leven aan haar opgeofferd.

Daniël liet zich zakken op een stoel achter de antieke secretaire die in de kamer stond. Hij legde zijn armen op het groene vilt en liet zijn hoofd erop rusten. Tijdens het autoritje was er een depressieve stemming over hem gekomen. Het was ook niet niks wat hij in het gemeentehuis via de intercom had moeten aanhoren. Ze hadden hem afgebrand, zo voelde hij het. Daardoor ervoer hij deze avond als een soort afsluiting. Als het einde van ... Van wát, eigenlijk? Van zijn carrière als burgemeester? Van zijn leven? Want, wees nou eerlijk, wat had hij nog over?

Daniël wist dat zijn depressie aan het groeien was, wist dat zijn somberheid met hem op de loop ging. Hij wist ook uit ervaring dat hij dit zelf niet zou kunnen stoppen. Eén verdieping lager zat de mogelijke oplossing, waarschijnlijk met een goed boek en een glas wijn. Maar toch zocht hij Laurens niet op. Hij kon niet eeuwig op zijn vriend blijven terugvallen zodra het met hem wat minder ging.

Bovendien realiseerde hij zich dat het deze keer om meer ging dan om simpele depressieve gevoelens. Na vanavond voelde hij meer dan ooit dat hij er genoeg van had. Niet voor het eerst, maar wel heel sterk. Genoeg van alles. Van het op de vlucht zijn. Op de vlucht voor wat of wie?

Hij had gewoon schoon genoeg van alle problemen die hem in hun greep hielden.

Was hij op de vlucht voor die ene stommiteit die hij had begaan bij de aanbesteding van de brug naar Middenmeer? Kom nou, dacht hij, dat is een onbeduidend incident, al ging dit hem dan ook vermoedelijk zijn baan kosten.

Of ging het om dat andere probleem, Maaïke Diemel die hem chanteerde? Op een buitengewoon vriendelijke toon, maar toch. Om te voorkomen dat zijn reputatie bij de Technische Universiteit naar de maan zou gaan, had hij in 's hemelsnaam maar tienduizend euro naar haar overgemaakt. Daar was overheen te komen. Hij had een dankbaar mailtje van haar teruggekregen met de mededeling dat zij nu

haar achterstallige huur- en energierekeningen kon voldoen. En met de belofte dat zij hem voortaan met rust zou laten. Hij dacht: totdat ze er financieel weer een puinhoop van maakt.

En dan was er nog het Duitse recreatieproject. Hij had daar, afgezien van een paar ton van zichzelf, ook flink wat geleend geld in geïnvesteerd. Geleend bij Dijsselstroom, die boef van een gemeentesecretaris. Vorige maand had hij de stommitieit begaan om bij Dijssel langs te gaan. Hij had gedacht hem alleen thuis te zullen treffen, maar toen was opeens Rank Kleefsma verschenen. En dat mooie Indische meisje, hoe heette ze ook weer. Hij had nota bene moeten vechten om weg te komen. Wat een vertoning. En eerlijk gezegd was het niet eens echt nodig geweest, want hij kon de rente en aflossing nog steeds betalen. Zijn burgemeestershonorarium was sinds zijn verdwijning gewoon doorbetaald.

Daniël liep naar de keuken en haalde een fles dure cognac tevoorschijn. Hij schonk zich een flink glas in en dacht na. Zijn gedachten tolden aanvankelijk in het rond, maar kwamen uiteindelijk toch in de richting van een conclusie. Een rationele conclusie. Rationeel was Daniël altijd heel sterk geweest. Nee, het waren niet zijn problemen die hem zwaarmoedig maakten. Problemen waren er om op te lossen.

Hij zou zijn situatie bij de gemeente onder ogen kunnen zien en zijn ontslag aanbieden. Iemand met zijn staat van dienst en ervaring vond altijd een nieuwe werkring. Het onderwijs, dat zou wel iets zijn, daar was hij goed in.

Het probleem Maaïke Diemel was in feite al opgelost.

En de recreatiebungalows, ach, daar zou ooit wel rendement uit komen. En anders kon hij zijn aandeel in het project misschien verkopen. Een ton verlies zou hij nog wel kunnen opbrengen.

Nee, het waren niet alleen de problemen van buitenaf waar hij onder leed. Het ging vooral om het probleem van binnenuit. Op dit moment, voorover liggend op de secretaire, zag hij dit heel helder. Zijn autisme. De kwaal waarvan hij pas een paar maanden wist dat hij hem had. Hij begreep de wereld niet en de wereld begreep hem niet. Altijd bleek de werkelijkheid anders te zijn dan hij die zag. En daar kwam hij steeds te laat achter, als het kwaad al was geschied. De mensen zeiden andere dingen dan ze bedoelden. Of andersom, hij begreep de woorden van de mensen anders dan ze waren bedoeld.

Laurens Elzevier had hem in een van hun gesprekken uitgelegd wat de kern van een autistische afwijking is. ‘Het gaat om de perceptie, de waarneming van de wereld om je heen. Je neemt de dingen vaak te letterlijk, je interpreteert de gezichtsuitdrukking, gebaren en lichaamstaal van andere mensen niet goed, je vermijdt oogcontact. Je kunt moeilijk omgaan met snelle veranderingen of met situaties die anders zijn dan je had verwacht. Je hebt moeite met emotionele betrokkenheid bij andere mensen. Je bent een soort van gevangen in je eigen denkwereld. Daar handel je naar, en dat wordt om je heen niet begrepen. Dan vinden ze je vreemd.’

Het was haast niet te geloven, maar voor het eerst in zijn leven – en hij was nu al dik over de vijftig – had iemand hem in gewoon alledaags Nederlands kunnen, nee willen uitleggen wat hem mankeerde. De diagnose op zijn twaalfde was nooit met hem besproken. Nooit was hem uitgelegd waar de medicijnen precies voor waren die hij al zijn hele leven slikte. Hij wist niet beter.

‘En daar komt bij,’ was Laurens verder gegaan, ‘dat je ook nog eens een manisch-depressieve neiging hebt. Je stemmingen wisselen sterk, zonder dat je daar veel aan kunt doen. Op het ene moment kun je de hele wereld aan, later zie je het helemaal niet meer zitten. De medicijnen die je daarvoor gebruikt,

houden je als het ware tussen de grenzen. Maar in combinatie met je autisme levert dat veel innerlijke strijd en problemen op. En ook de medicaties voor beide ziektes beïnvloeden elkaar. Dat is balanceren op een dun koord. Ik vind het heel knap van je psychiater dat hij je een redelijk normaal leven kan laten leiden.’

Daniël was verbijsterd geweest. Maar hij was zijn vriend ook dankbaar. Hij had er twee dagen over gedaan om de woorden van Laurens goed tot zich te laten doordringen. Hij was in gedachten zijn leven en loopbaan doorgelopen en had daarbij verschillende “*aha-belevenissen*” gehad. Hij had van sommige dingen opeens begrepen waarom hij zich er prettig bij voelde, zoals zijn baan bij de universiteit, en waarom andere dingen fout waren gegaan, zoals zijn huwelijk. Waarom hij zo graag individueel onderzoek deed. Waarom hij als wethouder een “*Einzelgänger*” werd genoemd en uiteindelijk politiek in de problemen was gekomen. En, ja, hij had ook min of meer ingezien dat hij niet zo geschikt was voor het ambt van burgemeester.

Het nieuwe inzicht in zijn persoonlijkheid had hem echter ook tot een onvermijdelijke conclusie gebracht. Hij zou de mensen om hem heen weer onder ogen moeten komen. En dat had hij gedaan. Op zijn manier, zijn autistische manier. Hij was naar het personeelsfeest gegaan met de gedachte: nu zie ik meteen iedereen weer. Maar men had hem niet begrepen. Het was een teleurstelling geworden. En die ervaring bevestigden hem in wat hij had gevreesd. Hij wilde niet meer, hij was het vluchten en het vechten moe. Het vluchten voor zijn omgeving en het vechten tegen zichzelf.

Daniël schonk een tweede glas cognac in.

Langzaam kwam hij overeind uit zijn leunende houding. Hij wreef over zijn baard, woelde door zijn haar en trok zijn kleren recht. Hij stond op om naar de WC te gaan. Daar keek hij in de spiegel en zag een man die hij niet kende. Karadzic. De ogen stonden helder. Maar zonder vechtlust. Hij dacht: Karadzic heeft een volkerenmoord op zijn geweten, maar is een vechter. In zijn eentje probeert hij een hele colonne juristen voor het tribunaal te trotseren. Ik heb niets op mijn geweten, nou ja, bijna niets. Maar ik ben het vechten zat.

Daniël liep terug naar zijn kamer, zette zijn laptop op de grote tafel en startte die op. Hij opende twee nieuwe documenten.

Boven het eerste typte hij “Testament van Daniël van Bruggen, d.d. 11 oktober. Hierbij herroep ik al mijn eerdere wilsbeschikkingen.” Het werd een kort document. Een mooi legaat voor Jan, de bode van het gemeentehuis van Leebrugge. Een groter bedrag voor Laurens Elzevier, die dat eigenlijk helemaal niet nodig had. En al het overige van zijn aardse bezittingen: hij glimlachte. Dit wordt voor mijn echtgenote een aardige verrassing.

Bij het tweede document moest hij even nadenken aan wie hij dit zou richten. Na een minuut wist hij het. Hij typte: Aan mr. Ranks Kleefsma, Zevenaar..

De dood moet geen kwaad geacht worden, als hij het einde is van een goed leven.

Augustinus, Romeins filosoof, theoloog en kerkvader 354-430

Vrijdag 12 oktober

Een rode Toyota Yaris, afkomstig uit de richting Noordwijk, kwam langzaam aanrijden over de Oude Vaartweg en stopte in de smalle grasberm langs de Leidsevaart, nauwelijks een meter verwijderd van het water. De bestuurder zette de motor uit, deed zijn veiligheidsgordel los en doofde de lichten, maar maakte geen aanstalten om uit te stappen. Hij keek om zich heen in de auto. Een goedkoop tweedehandsje, speciaal aangeschaft om de zoektocht van de politie naar zijn verblijfplaats te dwarsbomen. Wat hij wilde doen vond hij zonde van zijn prachtige BMW. Daar zouden zijn erfgenamen nog iets aan hebben.

De bestuurder zuchtte en keek op zijn horloge. Dertien oktober. Vrijdag de dertiende, wat een toeval. Met de knop aan de zijkant van zijn bestuurdersstoel bewoog hij de rugleuning iets naar achteren en ontspande zich. Het was nu bijna zo ver. De locatie en het tijdstip had hij zorgvuldig gekozen. Zelfs de diepte van het water had hij gecontroleerd. Het was vrijdagochtend tegen twaalf en aardedonker. Er waren geen huizen in de buurt. De enige mogelijke getuige van wat hij ging doen zou iemand kunnen zijn die toekeek vanuit het kassencomplex aan de overkant van de smalle straat. Maar daar brandde op dit moment geen licht. Hij bedacht dat hij dit punt niet in zijn voorbereiding had meegenomen. Deze plek langs de vaart had door de lampen achter de glazen wanden helder verlicht kunnen zijn. Gelukkig was dat niet het geval. Hij zag het als een gunstig voorteken.

Er was geen levende ziel op straat. Ook de meeste late hondenuitlaters waren al naar bed. Het was geen mooi weer. Er woei een kille zeewind die vlagen motregen mee voerde, waardoor het al snel niet meer mogelijk was om van buitenaf door de autoruiten naar binnen te gluren.

Na een minuut of tien vond de bestuurder dat het tijd werd voor actie. Ondanks de depressieve toestand waarin hij verkeerde glimlachte hij vaag. Zijn ellende zou nu spoedig voorbij zijn. Hij opende de tas die op de passagiersstoel lag en haalde er achtereenvolgens een bruin plastic medicijnflesje en een fles bronwater uit.

Hij stond zichzelf nog een paar minuten toe waarin hij zijn gedachten de vrije loop kon laten. Was hij er zeker van? Ja, dacht hij, dit is de enige uitweg. Geen paniek, geen ondoordachte handeling, maar een rationele oplossing, een keuze. Rationeel. Zijn verstand had hem tot dit besluit gebracht. Vanaf zijn jeugd, in zijn studietijd, tijdens de politieke carrière die hij had doorgemaakt tot in zijn laatste

functie had hij zich steeds door zijn verstand laten leiden, nadenkend en weloverwogen gehandeld. En als logische consequentie daarvan had hij de gevolgen van zijn beslissingen altijd onder ogen willen zien en die als onvermijdelijk geaccepteerd.

Dat gold bijvoorbeeld voor zijn huwelijk, dat tot zijn grote verdriet kinderloos was gebleven. Hij had op zeker moment de balans opgemaakt en was tot de conclusie gekomen dat het voortzetten ervan zinloos was. De stomme verbazing en het verdriet van zijn vrouw, nadat hij haar had meegedeeld te willen scheiden, had hij moeten accepteren, hoewel die hem wel pijn hadden gedaan. Misschien dat zijn nalatenschap iets goedmaakte.

Dat gold ook voor de afloop van zijn docentschap aan de Technische Universiteit. Hij was ontsnapt doordat hij in een politieke functie een geheel nieuwe start had kunnen maken. Maar wat er op de universiteit was gebeurd achtervolgde hem nog steeds.

Dat gold ook voor de beëindiging van zijn wethouderschap in de naburige grote stad. Hij had zich thuis gevoeld in die rol, maar de resultaten die hij als gemeentebestuurder boekte vond hij onvoldoende. De stroperige ambtelijke organisatie en de eindeloze discussies binnen het college van burgemeester en wethouders dwarsboomden zijn ambitie. Ook het feit dat hij voor iedere beslissing verantwoording moest afleggen aan de gemeenteraad beviel hem niet erg. Na een mislukte poging om een basisschool in één van de wijken efficiënter te huisvesten trok hij zijn conclusie en trad hij af. Tot zijn grote verrassing werd hem duidelijk dat hij nog jarenlang zijn wethouderssalaris kreeg doorbetaald. Maar het moet gezegd worden, voor het financiële gewin was hij niet in de politiek gegaan. Daarvoor had hij met zijn opleiding beter het bedrijfsleven in kunnen gaan.

Genoeg gedacht. Met beheerste en zelfverzekerde gebaren opende hij het medicijnflesje en de fles bronwater. Eén voor één stopte hij de sterke slaappillen in zijn mond en spoelde ze weg met een slok water. Zodra het flesje leeg was voelde hij zich al enigszins vaag worden. Nu snel handelen, zoals hij het had bedacht. Hij startte de motor. Met de ruitenwissers maakte hij de voor- en achterraut schoon, schakelde in zijn achteruit en reed de weg weer op. Wat nu als de motor niet had willen aanslaan? De gedachte bracht opnieuw een vage glimlach rond zijn lippen.

Hij reed zo'n vijftig meter achteruit over het asfalt en wachtte met draaiende motor. De pillen begonnen te werken. Hij voelde een lichte misselijkheid opkomen. Niet braken, nu, dacht hij. Een zwaar gevoel van vermoeidheid kreeg na een paar minuten de overhand. Alsof hij eeuwig zou kunnen slapen, dat was de gedachte die een laatste glimlach op zijn gezicht toverde. Met de knopjes in het bestuurdersportier bewoog hij de portierramen naar beneden. Het kostte hem nog wat zelfbeheersing om te wachten totdat hij vrijwel door de slaap werd overmand. Maar toen hij dat, ondanks de frisse buitenlucht, voelde gebeuren, schakelde hij met een beslist gebaar in de eerste versnelling en gaf vol gas. De motor gaf de wagen binnen enkele seconden een hoge snelheid over het asfalt. De bestuurder had nog de tegenwoordigheid van geest om scherp naar rechts te sturen. De auto hobbelde door de grasberm in de richting van het kanaal.

Het laatste wat hij waarnam was de knal van een airbag toen de auto met de rechter voorkant het wateroppervlak raakte, kantelde en op zijn kop in de diepte verdween.

Recht: de welopgevoede dochter der wraak.

Comtesse Diane de Beausacq, Frans schrijfster 1829-1899

Dinsdag 11 december

Het was kwart voor drie. Ik parkeerde mijn auto op de strook langs het fraaie art deco gebouw van architect W.M. Dudok aan de Witte Singel, waarin ooit het Leidsch Dagblad was gehuisvest. Tegenwoordig zit daar een vestiging van de arrondissementsrechtbank, waar om kwart over drie de uitspraak zou zijn in de zaak tegen Ed Scheltens. Ik had er mijn werk bij de gemeente Leebrugge voor onderbroken, want ik wilde er graag bij aanwezig zijn.

Sinds de arrestatie van Scheltens op het gedenkwaardige personeelsfeest, begin augustus, had ik de zaak gevolgd. Ik was in de bevoorrechte positie dat ik als gemeentesecretaris nu en dan overleg had met de districtschef van de politie. Zo kwam ik al snel te weten dat Ed Scheltens het saboteren van de fiets van Louis had opgebiecht. De ijsverkoopster had hem herkend. Hij had het een soort revanche genoemd voor het weigeren van een lening voor zijn plannen in Middenmeer. Hij had verklaard dat het nooit zijn bedoeling was geweest om Dijssel zo zwaar te verwonden.

De zogenoemde aanslag tijdens het personeelsfeest had hij niet kunnen ontkennen, omdat hij op heterdaad was betrapt. Maar het was volgens Scheltens alleen maar een beetje bangmakerij geweest. Om daarmee te bewerkstelligen dat Louis wellicht alsnog zijn jachthaven zou willen financieren.

Achteraf snapte hij wel dat het allemaal niet verstandig van hem was geweest, maar hij was dan ook erg gefrustreerd.

Ik was erg benieuwd naar het oordeel van de rechtbank.

Naast mij in de auto zat Aninda de Valk. Omdat het nog vroeg was, wachtten we even met uitstappen. Vanuit mijn ooghoeken zag ik haar bruine gezicht, rond en gaaf, met een rode mond en zwarte ogen, een wolk van lang, zwart haar op een spierwit leren jasje en een vuurrode broek. Al was Aninda niet helemaal mijn type vrouw, ik vond haar prachtig. Ze was met mij meegereden om vanaf de publieke

tribune het vonnis aan te horen. Louis zelf had ervoor gekozen om niet bij de uitspraak aanwezig te zijn.

Aninda was zwijgzaam voor haar doen, maar haar donkere ogen straalden. Dit zou het moment zijn dat de straf bekendgemaakt zou worden tegen de man die haar partner bijna van het leven had beroofd.

Onderweg naar Leiden had ze mij toevertrouwd dat ze op vijftien jaar celstraf hoopte. ‘Dan komt hij pas na een jaar of zeven, acht weer vrij.’ Haar opmerking leek niet eens zozeer een demonstratie van haat of afkeer tegen degene die Louis onrecht had aangedaan. Het was meer een uiting van haar genegenheid voor Louis, met wie zij intussen een paar maanden samenwoonde. Ze maakten plannen voor de toekomst. Die omstandigheid had het nodige veranderd in mijn verhouding tot Aninda. Zij was weliswaar nog steeds mijn collega in dienst van de gemeente Leebrugge, maar als collega van Grootveld Mudde was ik haar kwijtgeraakt. Aninda had tot verbazing van de directeur van Grootveld Mudde haar ontslag ingediend, wegens, zoals zij het had geformuleerd, “het ontstaan van privérelaties die niet stroken met de ethiek van een medewerker van een organisatieadviesbureau”. Hij had haar ontslag zondermeer aanvaard.

Ik waarschuwde Aninda dat haar verwachtingen voor de strafmaat niet al te hoog gespannen moesten zijn. Ik legde haar uit dat de Officier van Justitie, een jonge vrouw die José Schrama heette, de verdachte “het opzettelijk toebrengen van zwaar lichamelijk letsel” ten laste had gelegd, volgens artikel 302 van het Wetboek van Strafrecht. Daar staat maximaal 8 jaar gevangenisstraf op. Dus van die vijftien jaar zou zeker niets terecht komen. Volgens het OM was bewezen dat Louis door toedoen van Ed Scheltens een schedelbasisfractuur had opgelopen, waardoor hij minimaal een half jaar uit de running zou zijn, en waaraan hij, zo werd gevreesd, levenslange hoofdpijn zou overhouden.

De bedreiging met een mes tijdens het personeelsfeest kwam daar nog bij. Artikel 285 was van toepassing, waarin staat dat daar maximaal twee jaar gevangenisstraf voor kan worden geëist.

Deze voorvallen, en vooral het fietsincident, werden tijdens de behandeling van de zaak door de advocaat van Ed Scheltens echter in een heel ander daglicht gesteld.

Er was zwaar gedimdand over het begrip “opzettelijk”.

De advocaat van Scheltens voerde aan dat weliswaar gesteld kon worden dat verdachte de moeren van het voorwiel enigszins heeft losgedraaid (‘Nergens in het dossier staat hoeveel!’), maar dat daarmee in het geheel niet is aangetoond dat het letsel als gevolg daarvan ook opzettelijk is toegebracht. Want de kans, zo redeneerde hij, dat je bij een simpele val met een fiets zo zwaar gewond raakt is uiterst klein. Dat kon dus geen opzet zijn. Het was volgens hem eerder een treurige samenloop van omstandigheden. De plek waar het gebeurde, de toestand van het pad waarop hij reed, het moment waarop het wiel los schoot en de aanwezigheid van een boom. Een geval van pure pech. Toeval. Hij suggereerde zelfs dat de heer Dijssel niet op een macho manier zijn fiets had moeten laten “springen”, wellicht om indruk te maken op zijn fietsgezelschap. Die handeling kon men zijn cliënt toch moeilijk verwijten. Zonder dat zou er gedurende de hele fietstocht waarschijnlijk niets zijn gebeurd.

Ik wist niet wat ik hoorde en vond het van grote brutaliteit getuigen. Ed Scheltens had dus een goede advocaat ingeschakeld.

De advocaat betoogde dat veeleer artikel 308 van toepassing was. Daarin staat dat iemand die door zijn schuld aan iemand anders zwaar lichamelijk letsel toebrengt, ten hoogste een jaar gevangenisstraf kan krijgen.

Aninda en ik stapten uit de auto en liepen de rechtbank binnen. We vonden gemakkelijk de zaal waar de uitspraak zou worden gedaan. Daar was nog een andere zaak in behandeling zodat we een paar minuten op de gang moesten wachten.

Toen we eenmaal zaten keek ik peinzend in het rond. De hele opstelling in de zaal drukte aan de ene kant rust uit, maar had aan de andere kant ook een strenge uitstraling die aangaf dat het om ernstige zaken ging, waarin de rollen duidelijk waren verdeeld. Voorin een podium met tafels en stoelen voor de rechters, met op de grond recht tegenover hen een tafel en stoel voor de verdachte. Daar zou Ed Scheltens zo meteen zitten. Links een tafeltje en een spreekgestoelte voor de Officier van Justitie en rechts tafeltje voor de griffier. Ze hadden allemaal beeldschermen voor zich. De verdediging zat schuin rechts achter de verdachte en aan de andere kant stond een tafel voor eventuele andere betrokkenen. Achter deze opstelling was een hekwerk geplaatst om het publiek te scheiden van de rechtspraak. Tegen de muur, achter de rechters, hing prominent een portret van de koningin.

In deze zaal zou over enkele minuten de ontknoping plaatsvinden.

Ik vond de uitkomst lastig te voorspellen. De verdediging had moeten toegeven dat de strafbare feiten waren gepleegd, maar had een aantal verzachtende omstandigheden aangevoerd. Tijdens het proces was breed uitgemeten dat er een concrete aanleiding was geweest voor de daden van Scheltens. Namelijk het feit dat het bedrijf van Louis Dijssel onder, volgens de advocaat, onheuse voorwendsels het krediet had afgewezen. Omdat Dijssel zelf belangen in Middenmeer had en daar liever geen concurrent zag verschijnen.

‘In het bestuursrecht zou dit détournement de pouvoir heten, mevrouw de rechter, het gebruiken van een bevoegdheid voor een ander doel dan waarvoor die bevoegdheid is gegeven. Nu weet ik heel goed dat dit geen publiekrechtelijke kwestie is, maar toch. Mutatis mutandis voelde mijn cliënt zich zwaar benadeeld. De beslissing had op zuiver financiële argumenten genomen moeten worden. Mijn cliënt had een sluitende businesscase, zodat er geen steekhoudende redenen waren om het krediet te weigeren. Als extra zekerheid gold nog dat hij met de inkomsten van zijn restaurant de rente en aflossing grotendeels kon opbrengen.’

Ik had hierover nagedacht. In zeker opzicht had hij gelijk, al geldt misbruik van bevoegdheid uiteraard niet voor particuliere geldverstreckers. Maar wellicht zouden de rechters er ontvankelijk voor zijn.

Tenslotte was Ed Scheltens advocaat nog begonnen aan een college over commanditaire vennootschappen. Hij wees erop dat Dijssel de commanditaire of stille vennoot was, die volgens het recht alleen verantwoordelijk is voor het geïnvesteerde kapitaal en geen invloed mag uitoefenen op besluiten van de vennootschap, die de beherende vennoot neemt. Wat hij op de achtergrond wel degelijk had gedaan, zoals de beherende vennoot Van Doeselaar had toegegeven.

‘Ook mag de naam van de stille vennoot niet voorkomen in de naam van de vennootschap, wat bij “Dijsselstroom” wel degelijk het geval is. Dit feit heeft grote gevolgen, zowel fiscale als bij schulden en faillissement van de CV...’

Op dat punt had de voorzitter van de rechtbank hem onderbroken met de opmerking dat dit allemaal erg interessant was, maar dat de vraag luidde wat de relevantie van het betoog van de verdediger was.

‘Ik plaats vraagtekens bij de rechtmatigheid van de afwijzing van het krediet, mevrouw,’ had de advocaat gezegd. ‘Daarin ligt ten diepste het motief van mijn cliënt voor de tragische gebeurtenissen waar wij vandaag over spreken.’

De rechter was er snel mee klaar geweest. ‘Ik stel voor dat u dit betoog houdt bij een andere gelegenheid en bij een andere rechtbank.’

De advocaat nam het laatste woord. ‘Zoals u beslist, mevrouw. Maar ik blijf erbij dat het motief van mijn cliënt mede is ingegeven door het handelen van het slachtoffer zelf.’

Ik vond het briljant.

Toen de zitting begon waren er, behalve Aninda en ik, maar vier andere personen op de tribune aanwezig. Ik herkende de journaliste van het plaatselijke nieuwsblaadje, dat mij ook had geïnterviewd. Twee andere mannen kon ik niet plaatsen. Op de achterste rij zat een jonge vrouw, die Aninda herkende als een van de medewerkers van Ed’s Snacks. Aninda had kennelijk alle eetgelegenheden in de gemeente uitgeprobeerd.

De uitspraak zelf nam nog geen kwartier in beslag. Ed Scheltens werd door twee parketwachten binnengeleid – niet geboeid, dus blijkbaar werd hij niet als een groot gevaar gezien. De voorzitter van de rechtbank las de uitspraak voor op een haast persoonlijke manier. Ze sprak hem toe op de toon van een ouder die haar kind moet straffen, terwijl ze dat liever niet deed. De rechtbank was ervan overtuigd dat Ed Scheltens op zaterdag 16 juni in een boze opwelling had gehandeld toen hij de fiets van de heer Dijssel saboteerde, zonder dat hij de mogelijke gevolgen daarvan goed had doordacht. De opvatting van de verdediger dat de heer Dijssel min of meer zelf het ongeluk had veroorzaakt, door het voorwiel van zijn fiets te laten opspringen, verwees de rechtbank naar de prullenbak. Het bleef een zeer ernstige daad, waarvan volgens de rechtbank de opzettelijkheid vast stond. Verdachte was op dat moment volkomen toerekeningsvatbaar geweest.

Dit laatste gold ook voor de bedreiging van de heer Dijssel met een mes op 4 augustus. De rechtbank was bereid, gelet op de verklaringen – onder andere die van de heer Dijssel zelf – aan te nemen dat verdachte niet de intentie had om een moordaanslag te plegen. Maar ook zonder die bedoeling was bedreiging met een mes een ernstig strafbaar feit.

Ik dacht: ze wil hem dus meer dan een jaar geven.

De rechtbank had verder overwogen dat de aanleiding voor de daden van verdachte, namelijk de weigering van de financiering van zijn jachthavenplannen, bij hem veel emotie teweeg had gebracht. De rechtbank wilde in dat verband echter niet spreken van een verzachtende omstandigheid. Hoogstens had de rechtbank enig begrip voor het feit dat de toekomst van verdachte daardoor in diens ogen was ingestort.

Aan het eind van haar betoog sprak de rechter het vonnis uit: twee jaar en negen maanden, met aftrek van vijf maanden voorarrest. Dat betekende ruim twee jaar detentie, waarvan hij waarschijnlijk ongeveer de helft daadwerkelijk in gevangenschap zou doorbrengen.

Op de achterste rij barstte de jonge vrouw in huilen uit.

Naast mij voelde ik bij de woorden van de rechter het lichaam van Aninda verstijven. Ik keek voorzichtig naar haar, maar ze huilde niet. Haar gezicht was een masker dat zowel verbaasdheid als afgrijzen uitdrukte. Zelden had ik haar zo verbeterd zien kijken. Ik legde mijn arm over haar schouder. Na een tijdje voelde ik dat ze zich ontspande. Ik kende haar, wist wat dit betekende. Ze had de schok verwerkt. Want dit milde vonnis zou zeker een schok voor haar zijn. Ik zou daar echter niets meer van merken. Aninda gaf haar gevoel niet veel ruimte. Tenminste niet in het openbaar. In een flits ging door mij heen dat ze het nieuws aan Louis zou moeten overbrengen. Ik hoopte dat zij samen sterk genoeg zouden zijn om er vrede mee te hebben. Tenzij de Officier van Justitie hoger beroep zou aantekenen, waar ik haar wel voor aanzag. Ik keek nogmaals naar Aninda. Haar gezicht toonde weer de sereniteit die eigen was aan haar oosterse uiterlijk.

‘Nou, daar komt hij goed van af,’ fluisterde ze.

42

Zondag 31 maart – eerste paasdag

Ik zat ontspannen in een comfortabele stoel voor de open haard in onze Zevenaarse woning, met een glas dure rode wijn onder handbereik. Marije speelde wijsjes op de piano, helemaal niet onverdienstelijk voor een kind van negen, en mijn partner Minke zat tegenover me.

‘Zul je nu eindelijk wat vaker thuis zijn?’ vroeg ze. ‘Ik begon er namelijk schoon genoeg van te krijgen, van ons weekeindhuwelijk. Sinds juni vorig jaar.’

‘Ja, het hoofdstuk Leebrugge is afgesloten. Is de wijn goed?’

‘Heel lekker.’

‘Het was een leuk afscheid, vrijdag. Jammer dat je er niet bij kon zijn. Ik heb twee dozen van dit spul gekregen. Twaalf flessen.’

‘Ik vond het beter zo, Rank. Ik heb me helemaal nooit met Leebrugge willen bemoeien, nou ja, afgezien dan van die burgemeester in ons huisje in Lunteren. Ik ben, zover ik me kan herinneren, zelfs nog nooit in Endepoel of Ter Leede geweest. Dat was helemaal jouw ding.’

‘Au,’ zei ik. Want ik gruwel van trendy taalgebruik.

‘Net wat ik zeg, jouw ding. Ik was er alleen maar om op jou te wachten en om voor Marije te zorgen. Onze dochter is driekwart jaar ouder geworden, Rank, zonder dat jij er volgens mij veel van hebt meegekregen.’

Ik voelde dat Minke meende wat ze zei. En ze had gelijk. Als vader had ik al die tijd niet veel voorgesteld. Ik had iets goed te maken.

‘Mea Culpa, Mea Maxima Culpa. Ik zal vanaf nu mijn leven beteren.’

‘Neem in godsnaam klussen aan die dichterbij zijn en die minder intensief zijn. Want je krijgt me niet nog een keer zo gek om zoveel geduld op te brengen.’

‘Je bent een schat,’ zei ik. Ik stond open omhelsde haar. ‘Bedankt.’

Ik was blij dat het erop zat. Ik was moe en aan vakantie toe. De komende week na Pasen zou ik in elk geval vrij zijn. Ik had me voorgenomen mijn laptop in de tas te laten zitten.

Met een bijeenkomst in de grote zaal had ik vrijdag afscheid genomen als waarnemend secretaris van Leebrugge. Het hele college, vrijwel het voltallige personeel en een groot deel van de gemeenteraad waren gekomen. Zelfs de directeur van Grootveld Mudde was speciaal naar de andere kant van het land gereden om aanwezig te kunnen zijn. Hij had daar trouwens alle belang bij, want de gemeente Leebrugge was in de loop der maanden een erg goede klant geworden.

Waarnemend burgemeester Barend Landman en mijn directeur spraken mooie woorden aan mijn adres, waarin oprechte waardering doorklonk.

Aardig was dat de directeur ook een paar zinnen wijdde aan de verdiensten van Aninda de Valk. Hij vond het jammer dat zo’n talentvolle vrouw niet bij zijn adviesbureau wilde blijven werken. Maar hij zei ook dat hij zich wel iets kon voorstellen bij de keuze die zij had gemaakt. De gemeente Leebrugge zou nog veel van haar kunnen profiteren. Ze ontving met een verraste blik een boeket bloemen en ging daarna snel weer naast Louis zitten. Ik was mijn trainee kwijt.

Het ging niet alleen om mijn afscheid. Ook Louis Dijssel werd uitgeluid, wat de samenkomst extra bijzonder maakte. Kort na het overlijden van de burgemeester had hij bij het college zijn ontslag als gemeentesecretaris ingediend. In een brief had hij uitgelegd dat hij persoonlijk te nauw bij sommige gemeentelijke zaken betrokken was geraakt. Hij doelde uiteraard op Middenmeer en zijn zakelijke belangen in dat project. Maar ook zijn gezondheid voerde hij als reden op. Hij was nog niet helemaal hersteld van zijn val en wilde de energie die hij had besteden aan wat hij zijn “*core business*” noemde, de financiële dienstverlening.

Mijn opvolger als gemeentesecretaris was intussen benoemd. Een jonge kerel met frisse ideeën, die op 1 mei zou beginnen.

Zelf was ik redelijk tevreden over de prestaties waarvoor ik de afgelopen driekwart jaar mijn gezinsleven had opgeofferd. Ik had als secretaris in een lastige periode het college bijgestaan en de organisatie aangestuurd. Maar ook mijn adviesopdracht als consultant van Grootveld Mudde was afgerond. Per 1 maart was de nieuwe organisatieopzet van start gegaan. Het nieuwe geautomatiseerde

workflowsysteem was al voor een stuk of wat werkprocessen ingevoerd en zou in de komende maanden verder worden uitgerold.

Barend Landman verraste iedereen door uitvoerig over burgemeester Van Bruggen te spreken. Zijn dood, half oktober, was als een bom ingeslagen. Ik wist al op de 15^e, bijna twee weken voordat zijn overlijden officieel bevestigd kon worden, dat de burgemeester niet meer leefde. Hij had er namelijk voor gekozen om aan mij zijn afscheidsbrief te sturen. Die zat in een grote, bruine blanco envelop, die 's maandags op mijn huisadres werd bezorgd. Voor Minke, die de envelop nietsvermoedend had opengemaakt, was dit een afschuwelijk moment. Zij belde mij op en ik reed onmiddellijk naar huis, waar we samen de brief hebben gelezen.

Aan mr. Rank Kleefsma.

Beste Rank (we hadden afgesproken dat we elkaar zouden tutoyeren),

Als je deze brief krijgt ben ik niet meer in leven. Ik heb de finale consequentie getrokken uit wat ik in de afgelopen periode verkeerd heb gedaan. Op zich is dat niet eens zo veel. Van mijn tip aan Vlasblom over de aanbesteding heb ik achteraf spijt. En ook in mijn privésituatie zijn er wat dingen fout gegaan. Maar verder?

Ik heb weinig reden om de gemeente Leebrugge een goed hart toe te dragen. Men heeft mij als een soort crimineel neergezet, men heeft er niets aan gedaan om mij op te vangen, of zelfs maar enig begrip voor mij te tonen. Ach, misschien ben ik daar ook zelf wel debet aan. Mijn ziekte en medicijnen spelen mij mijn hele leven al parten, die maken de communicatie met anderen er voor mij niet gemakkelijker op.

Ik ben in blinde paniek gevlucht. Jij, Rank, bent de enige die mij hebt gezocht en verzorgd en – wat ik buitengewoon waardeer – die mijn verblijfplaats geheim hebt gehouden. Je hebt zelfs je eigen huis beschikbaar gesteld. Je bent een nette kerel, Rank. Daarom heb ik besloten om jou deze brief te sturen.

En voor het overige, zoals die professor tegen de raad zei: wat ik heb gedaan heeft weinig met integriteit te maken. Ik heb me niet laten omkopen, ik heb niet gefraudeerd. Ik zou je kunnen vertellen over een zekere wethouder die wel valse spelletjes heeft gespeeld, maar dat laat ik achterwege. Ik zal er niet meer zijn om plezier aan zijn aftreden te beleven. En zelf zal hij het natuurlijk nooit toegeven.

Ik hoop dat men zich mij zal herinneren als een in beginsel goed mens, dat leed aan een kwaal waar hij aan ten onder is gegaan. En dat men de goede dingen die ik heb gedaan zal waarderen

Afscheidsgroet,

Dr. Ir. Daniël van Bruggen.

We waren ervan onder de indruk. Maar tegelijkertijd moesten we toch ook lachen. Want er stond nog een PS onder de brief.

PS. Ik heb bij deze brief een redelijke vergoeding gevoegd voor het gebruik van jullie zomerhuis. Waarvoor nogmaals dank.

Er bleek, behalve de brief, ook nog een klein envelopje in de grote envelop te zitten. Daarin had Daniël twee briefjes van vijfhonderd euro gestopt. Bijzondere man, die burgemeester.

Ik heb de afscheidsbrief vertrouwelijk aan Anton Greven van de politie overhandigd. Geen idee wat die ermee heeft gedaan. Ik heb ook geen idee of de politie naar Daniël heeft gezocht. Waarschijnlijk niet, want waar moesten ze beginnen? De brief bevatte geen enkele aanwijzing. Maar de brief was wel het bewijs van zijn zelfmoord, dus erg actief zal de politie wel niet zijn geworden.

Hoe het zij, pas twee weken later, nadat bij Katwijk aan Zee de spuisluisen waren aangezet en het waterniveau in de boezems flink was gezakt, verscheen er een wiel van de Toyota van Daniël boven water.

Het ontvangen van de afscheidsbrief was emotioneel voor mij. Maar het was ook een goede afsluiting. Eén ding heb ik echter nooit begrepen, namelijk hoe Daniël heeft kunnen weten wat er tijdens de raadsbijeenkomst was gezegd.

Epiloog: Anderhalf jaar later

Half vier. Het minisymposium is afgelopen. We zitten met een stuk of zes deelnemers en de inleidster met een drankje in een kring om de brandende open haard. De meesten zijn snel naar huis gegaan vanwege het slechte weer. Er valt weer natte sneeuw die zomaar kan opvriezen. We babbelen wat na over de afgelopen dag.

‘Wat vonden jullie van vandaag?’ vraagt de inleidster. De obligate evaluatie in de groep na afloop van het symposium heeft alleen maar positieve reacties opgeleverd. Misschien wil zij nu horen wat men er echt van denkt.

‘Als ik eerlijk ben,’ zegt een oudere man, ‘vond ik het een beetje oppervlakkig. Ik had wel graag iets dieper willen graven.’

‘Dieper?’

‘Ja, dieper. Integriteit is gecompliceerder dan de vraag of je wel of niet omkoopbaar bent.’

‘Och, iedereen is omkoopbaar,’ merkt een ander op, ‘iedereen heeft zijn prijs’.

‘Nee, serieus. Het gaat ook om karaktereigenschappen. Je moet niet alleen integer handelen, je moet het ook zijn.’

Ik zeg: ‘Er bestaat niet zo iets als één begrip integriteit. Bovendien is het begrip in de loop van de jaren veel breder geworden. Herinneren jullie je uit de kranten nog het geval Leebrugge?’

‘Met die burgemeester, die de aanbesteding manipuleerde?’

‘Onder andere.’

‘Die was corrupt.’

‘Dat is maar hoe je het bekijkt. Hij heeft er zelf niets aan overgehouden, behalve een boel ellende.’ Ik vertel maar niet hoe het uiteindelijk is afgelopen. ‘Hij deed het voor een relatie aan wie hij nog iets verschuldigd was.’

‘Dat komt op hetzelfde neer,’ vindt de inleidster. ‘Hij zat in ieder geval fout.’

Ik ben het met haar eens. ‘Maar er is toch een verschil in nuance of je jezelf verrijkt of dat je iemand anders helpt.’

‘Zo lust ik er nog wel een paar. Straks is het doel van de omkoping nog bepalend of je integer bent of niet.’

‘Ik was er persoonlijk heel nauw bij betrokken,’ zeg ik. ‘Ik sprak met de ondernemer die voordeel had bij de bedriegerij van de burgemeester. Hij zag het allemaal heel anders, mag ik wel zeggen. Integer, dat is wat goed is voor mijn bedrijf, dat was zijn opvatting. Doorslaan in eerlijkheid, als je bedrijf daar schade van heeft, dat heeft niets met integriteit te maken.’

‘Tja...’.

Er valt een stilte. Ik bestel nog een kop koffie.

‘Maar dan de gemeentesecretaris,’ ga ik verder. ‘Over hem hebben de kranten vrijwel niets geschreven. Maar hij kon er ook wat van. In de negentiger jaren kocht hij in zijn eigen gemeente gronden waar de gemeente veel later een project wilde ontwikkelen. Hij heeft er goed aan verdiend. Was dat wel of niet integer?’

‘Waarom heb je die casus vanmiddag niet ingebracht?’ vraagt de symposiumleidster.

‘Dat hangt ervan af, zegt de oudere deelnemer, ‘of hij toen wist dat die plannen er zouden komen.’

‘Ha,’ riep ik, ‘nou heb ik je. Integriteit gaat dus blijkbaar niet alleen over een handeling zelf, maar hangt af van de intentie waarmee je iets doet. Als hij de grond had gekocht in de wetenschap dat hij

erop zou kunnen verdienen, dan zou het niet-integer zijn geweest. In het andere geval was dezelfde handeling wel integer. Dat is wat je zegt.'

Daar heeft hij zo snel geen weerwoord op. 'Dat is dus wat ik met "dieper" bedoelde. Daar moet ik over nadenken.'

'In de negentiger jaren,' merk ik op, 'zou waarschijnlijk niemand er een probleem van hebben gemaakt. Je moest werk en privé zaken scheiden, maar als je dat deed, dan kon er veel. Zolang je geen steekpenningen aannam, tenminste. Integriteit had toen een veel mindere lading. In die zin bedoelde mevrouw Dales ook haar beroemde uitspraak. Tegenwoordig is het begrip uitgebreid tot "het vermijden van iedere schijn van belangenverstrengeling". Het is politiek ontzettend correct om daar heel ver in te gaan. Maar ik vind persoonlijk dat we erin zijn doorgeslagen.'

'Ik ben het niet met je eens,' zegt de cursusleidster, die haar inspanningen van die dag kennelijk ziet wegsijpelen.

'En dan,' ga ik verder, 'zegt dit alles iets over de integriteit van de overheid?' Ik schep suiker in mijn koffie en kijk het groepje rond. 'Bestaat er wel zo iets als een integere overheid?'

'Hoe bedoel je?' vraagt de cursusleidster. Zij lijkt tegelijkertijd gefascineerd en geïrriteerd. "Natuurlijk bestaat er een integere overheid. Dat is wat Ien Dales aangaf. Wat wil je nu eigenlijk zeggen?'

'Nou, wat ik zeg. "De overheid" is een abstractie. Een rechtspersoon. Die werkt met regelgeving op papier, met juridische normen. En die zijn heel anders dan normen van integer handelen. Jouw raadslid van vanmorgen mag juridisch gezien rustig meestemmen over de subsidie voor zijn sportclub. Er is geen wet die dat verbiedt. Maar of hij het ook moet willen...'

'Nou nog eens wat anders,' zegt een deelnemer die tot nu toe heeft gezwegen. 'Ik heb in mijn gemeente een raadslid dat een huis bezit op een bungalowpark waar je niet permanent mag wonen. De raad stemde over een motie om permanent wonen te legitimeren, waardoor zijn huis opeens een ton meer waard zou zijn. Die man stemde nota bene mee, terwijl hij zo belanghebbend is als wat!' De verontwaardiging straalt uit zijn blik.

Ik kijk hem aan. 'Met dit voorbeeld sla je de spijker op zijn kop. Juridisch staat hij namelijk in zijn recht, want hij overtreedt de Gemeentewet niet. Natuurlijk heeft hij een persoonlijk belang, maar niet een persoonlijk belang, zoals in de zin van de wet, dat uitsluitend hém aangaat. Er zijn immers nog tientallen huiseigenaren die hetzelfde belang hebben. Sinds een poosje is ook de bestuursrechter daar duidelijk over. Maar ik zeg nogmaals, of hij het ook moet willen...'

'Dat kan alleen hij zelf beoordelen.'

'Zeker. Ieder mens is de norm van zijn eigen integriteit.' Schaamteloos praatte ik een aannemer uit Leiden na. 'En de integriteit van "de overheid" is het wetboek.'

'Toch vind ik dat raadsleden met een persoonlijk belang niet zouden moeten meestemmen.' De cursusleidster zegt het verongelijkt. 'Dat is niet integer.'

'Tja,' merk ik op, 'maar dat wordt lastig. Want dan kan bijvoorbeeld de Verordening op de onroerende zaakbelasting niet worden vastgesteld. Want meer dan de helft van de gemiddelde gemeenteraadsleden heeft een eigen huis. Dat geldt ook voor verkeersplannen, want iedereen maakt gebruik van de weg. Of een scholenfusie, waarbij alleen de raadsleden mogen stemmen die op beide scholen geen kinderen

hebben. Of de Verordening Werk en bijstand, waarbij alleen raadsleden die geen familie met een uitkering hebben mogen stemmen.’ Ik realiseer me dat ik op hol sla. ‘Als je zo doorredeneert, dan kom je er uiteindelijk op uit dat raadsleden per definitie een persoonlijk belang hebben bij ongeveer alle besluiten die ze nemen, simpelweg omdat ze in hun gemeente wonen. De wet zou dan moeten bepalen dat raadsleden niet woonachtig mogen zijn in de gemeente waar ze raadslid zijn, wegens mogelijke belangenverstrengeling.’

‘Onzin,’ roept een ander.

Maar de oudere heer wrijft door zijn spaarzame haar. ‘Toch heb je wel een punt.’

Opeens heeft niemand meer zin om er verder over te praten.

Als ik een kwartier later door de natte sneeuw naar mijn auto glibber, blijkt die naast de auto van de cursusleidster te staan. Ze onderbreekt haar instapbeweging.

‘Jammer dat de hele groep niet bij het nazitje was.’

Ik haal mijn schouders op. ‘Wel thuis,’ zeg ik, ‘en rij voorzichtig.’

Ik doe er meer dan twee uur over om Zevenaar en mijn veilige huis te bereiken.

Verantwoording

Vele jaren was ik werkzaam in uiteenlopende functies bij gemeenten en een provincie, en als adviseur, trainer en opleider voor de bestuursdienst. Het is dan ook niet meer dan logisch dat “Integer” een tamelijk reëel beeld geeft van de dagelijkse praktijk bij een gemeente. De gemeente Leebrugge staat voor een gemiddelde, niet al te grote gemeente in de Randstad, die geheel fictief is. Hoewel, wie in Zuid-Holland een beetje bekend is, zal in het verhaal wellicht bestaande locaties herkennen. Maar uiteraard is er geen enkele overeenkomst tussen fictie en werkelijkheid. Dat geldt ook voor alle functies en personen. Ze zijn uit mijn fantasie ontsproten.

Om me verdiepen in het begrip integer heb ik gebruik gemaakt van het boek “Bestuurlijke ethiek, een inleiding” van Marcel Becker, verbonden aan de Radboud Universiteit in Nijmegen.

De opvattingen over integriteit lopen nogal uiteen. Toen het artikel “Het ongelijk van Dales” van professor Mark Bovens in 2006 verscheen, herkende ik daarin veel van mijn eigen ideeën. Ik heb van het gedachtegoed in dit artikel dan ook dankbaar gebruik gemaakt. Maar de professor die in het boek optreedt is geen bestaande hoogleraar. Hij is eveneens uit mijn fantasie afkomstig.

Tenslotte heb ik ruimschoots gebruik gemaakt van de website www.citaten.net voor het vinden van de citaten boven de hoofdstukken van het boek.

Krijn van der Heijden.